

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - מפני החשד בנר חנוכה

טעם הדלקה מפני החשד בנר חנוכה

בנידוד שחזר דין חשד בשכיניו שיודעין בו שמדליק בחוץ ואינו מעדת הנוהגים להדליק בפנים, (עי' חשוקי חמד חנוכה סי' כ"ז). ולמעשה רבנו זצ"ל כתב לי במכתב דגם בזה"ל חישל' לחשד, וז"ל השאלה (ד' כסלו תשע"ו) האם האידנא שיש כמה מנהגים בזמן ובמקום ההדלקה אכתי שייך הדלקה מפני החשד, השיב רבנו, כן, וכן השיב רבנו בס' מועדי הגר"ח (ח"א סימן תר"א), ועי' בארחות רבנו (ח"ג עמוד ד') שמובא שהקה"י הדליק בב' פתחים מפני החשד, וכ"כ בס' נר חנוכה (ח"ד הערה ל"ב), וכן בס' הזכרונות ממרן החזו"א (סי' ל"ב אות י"ד) מביא שהורה במי שנוסע למקום אחר שידליק מפני החשד.

בענין אם קיים אע"ה מצות נר חנוכה

בס' דעת נוטה פרשת וירא (אות רכ"ט) כתב רבנו זצ"ל די"ל דקיים אע"ה מצות סיפור יציאת מצרים קודם שיצאו ממצרים דבכל המצות יש סודות התורה וקיים הכל ע"ש העתיד, ומובא שם (הערה צ"א) שהשיב דמה"ט אולי קיימו האבות גם מצות נר חנוכה. ובדאי דאע"ה לא בירך אקב"ו קודם מ"ת, דאף אם נשים יכולות לברך כאינו מצוה ועושה, כל זה אחרי שעכ"פ יש חיוב בעולם לאנשים, ומכניסות עצמן לזה החיוב, אבל קודם מ"ת שליא כלל ציוי בעולם, לא שייך אמירת לשון אקב"ו, וגם מסתבר של"ש ברכת שיעשה ניסים על העתיד, וה"ז כדשלבל"ע ומשנה ממטבע, ורק עשה תכלית המצוה ותיקונה ומעין מש"כ השל"ה שבנותינת המקלות בשיקתות המים קיים ענין תפילין (עי' דעת נוטה שם). ובעיקר הדבר אם שייך הודאה על נס קודם שנעשה כ' רבנו זצ"ל דהמתין נח מלבדך ולהודות עד לאחר המבול, ללמדנו כי אין להודות על הנס עד שעברה הצרה ונסתיים הנס, עכ"ד, וכ"כ בדעת נוטה פרשת נח (תשובה ר"ח) שלא הקריב תחילה דתודה מקריבים אחר הנס, וכע"ז בס' בעמק ברכה (שירה על הנס עמוד קכ"ד) מהגר"ז בשם אביו מרן הגר"ח הלוי זצ"ל אמנם כ"ז בחובת שירה, וכמבואר בדבריו דאין יוצאין יד"ח שירה קודם, דלא חל החיוב רק אחר שנעשה ובא הנס בפועל, ואין נפטר במה ששר קודם שחל החיוב, אבל בודאי אפשר להודות לשבח ולפאר גם קודם שיבא הנס, וזה מה שמצינו באע"ה (ביאור רבינו בס' תיבת נח על מדרש נח עמוד י"א ד"ה או).

מה בוך אע"ה ואם הדליקו בני ביתו

בענין נוסח הברכה אצל אע"ה כ' רבנו שברך בנוסח 'שיעשה' נסים. וצדד רבינו דגם יצחק ובני ביתו שגיייר כולם הדליקו, ואולי כל א' הדליק בפתח אחר. ומש"כ ביומא (כ"ב) שקיים כל התורה גם מצות דרבנן הזכירו עירוב תבשילין או עירוב תחומין ולא הזכירו שהדליק חנוכה שיש בזה חידוש יותר גדול שאע"פ שעדיין לא היה כל המעשה הנס של חנוכה עכ"ז הדליק חנוכה, השיב רבנו, דיש לו עיקר מן התורה, היינו להודות על הנס כדילפי' מהלל דיציא"מ, (עזרת אליעזר שם ועי' בדעת נוטה פ' תולדות אות קכ"ב שנשאל רבנו אם קיימו האבות נ"ח ומגילה שיעקבן מד"ס, והשיב מ"ש מעירוב תבשילין, וע"ש אות קכ"ז ובהערה שם כנ"ל דיש לו עיקר מה"ת, והיינו במה שכל' בהעלותך את הנרות כמש"כ הרמב"ן שם, ולכן נקטו ע"ת שהוא חי' טפי שאין לו רמז בקרא). וכתב רבנו זצ"ל שלא היו האבות מחויבים לברך ואם רצו ברכו, ויתכן שברכו אבל לא אמרו וציונו, (דעת נוטה שם אותיות קכ"ט ק"ל בהערה שם מובא מכתב שמסתמא ברכו ברכת המצוה).

בשבת (כ"א) חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות מפני החשד, ולמדו זה בטעם הנחת פאה בסוף שדהו דהוא מפני החשד, ורבנו מרן הגר"א"ל שטינמן ביאר באילת השחר (שבת שם) שהטעם שמדמים לפאה כיון שלא עושה שום מעשה ועם זאת חושדים אותו שגוזל עניים וא"כ גם בחנוכה יש לחוש לחשד, ושאלו מרבנו זצ"ל, שמצינו עוד כעין זה ביומא (ל' א') ביוצא מאמצע סעודה שנוטל ידיו ומחזיר הטפחים על האורחים, ופירש"י שהוא משום חשד, ומה טעם אם הביאו ראה משם, והשיב רבנו, שמפאה לומדים שאפילו אם אפשר לבני אדם לדון לזכות בכל זאת יש חשש חשד, (שיח חנוכה סוגיא דחנוכה עמוד ו).

ילפון מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין

והוסיף רבינו זצ"ל בכת"י על הגליון, דאפי' שאפשר לדון לזכות יש מפני החשד כ' דרך בני אדם לחשוב תמיד לחובה, והראה לי הירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ב) 'ילפון מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין', ובביאורי רבינו (שם ד"ה בשתא) דלא אהני ליה לפרש ההיתר דבנ"א למדו ממנו את הקלקול ממה שעה ומן התיקון לא למדו, ופ"א שאיחרתי לתפילה בשחרית, אחרי התפילה גער בי דאמרו בגמ' ברכות (מ"ג ב') ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם וחד מינייהו אל יכנס באחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה פושע, ושאלתי הרי כתוב דוקא תלמיד חכם, וא"ל שמרן החפץ חיים זיע"א גער בבונו שהגיע מאוחר לביהכנ"ס, ואמר לו בנו הרי כתוב דוקא ת"ח, וא"ל, כשתעשה דבר טוב לא יסתכלו עליך אבל כשתעשה דבר שאינו הגון מיד יאמרו כולם גם הבן של החפץ חיים נוהג כן, והביא הירושלמי ילפון מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין, והביא על זה רבנו זצ"ל באורחות יושר (ערך חינוך) ממרן החזו"א איש (באמונה ובטחון פ"ד סימן ט"ז) : במלמד לרבים בלתי שלם במידותיו, שהחניך מתרגל בגסות ובקפדנות המקבל מרבו, ויתמיד לנחות מדות הרעות מן המחנך, והביא הירו' דילפון מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין, (ספר ראה ישר).

מפני החשד בזמנינו

ברמ"א (סי' תרע"א ס"ח) מבואר דבזה"ל ליכא הדלקה מפני החשד בנר חנוכה כיון דכולם מדליקים בפנים, ומרן הגר"י זילברשטיין שליט"א דן לפני רבינו זצ"ל דבזה"ל ג"כ ליכא חשד דיש שמדליקין בפנים ויש בחוץ ויש בשקיעה"ח ויש בצה"כ, ויש שמדליק בפתח ויש בחלון, והביא ששמע מרבנו זצ"ל שנשאל במש"כ השו"ע (חור"מ סי' ת"ט ס"א) דבזה"ל אין איסור לגדל בהמה דקות בא"י כי אין מצוי לישראל שדות בא"י, מה הדין בזמנינו ששוב יש שדות בא"י, והשיב החזו"א שהשו"ע כבר התיר, וכתב דמעטת אף אם הדר דינא שידליקו רק בחוץ ואיכא חשדא למי שאינו מדליק כבר אין חוזר גזירת חשד, (וכע"ז בס' ארחות רבנו ח"ג חנוכה אות ל בשם הקה"י שאמר דאף בזמננו בא"י שאין סכנה מהגוים יכול להדליק נר חנוכה בפנים סמוך לחלון או לפתח מבפנים והם פונים לרה"ר מאחר דכך פסק הרמ"א סו"ס תרע"א דבזה"ל כולם מדליקים בפנים א"כ אע"ג שבזמנו של הרמ"א ז"ל אפשר דהיה סכנה והיום זה לא שייך, מ"מ מאחר דכך פסק השו"ע כן הפסק לכל הדורות אף אם בטלה הסכנה, וכמו שפסק מרן החזו"א זצוק"ל לענין שריפה בשבת דמותר לכבותה, וכפסק הרמ"א ז"ל באר"ח סי' של"ד סכ"ו, אף דהרמ"א ז"ל הוסיף הטעם משום שאנחנו מצוים בין הגוים שיש סכנה ופקדון אם לא נכבה, והטעם לא שייך בא"י, מ"מ פסקו של הרמ"א ז"ל קיים דמותר לכבות). ויש לדחות דהאיסור לגדל בהמה דקה הוא רק מחמת תקנ"ח וכבר התיר השו"ע ואין מי שיחזור ויאסור, אבל כאן חובת חשד מחייבת הדלקה והא איכא, והרמ"א לא כתב רק דכשמדליקין רק בפנים ליכא חשדא, ואם אע"ה הדליק בזמנו מפני דין חשד כדלהלן אף שלא היה שייך טעם הדבר שלא היה מי שיחשוד כ"ש

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

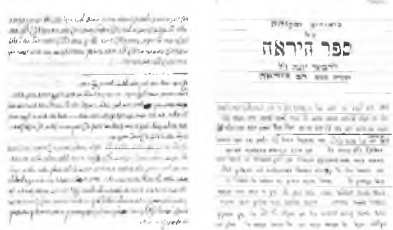
שנה שלישית להופעת המדור 'שנים קדמוניות'

פרשת ויגש - הגאון רבי ישראל זלושינסקי זצ"ל שזכה ללמוד בצוואת עם מרן הסטייפלר (י' טבת תשמ"ט)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

ידיד נפשו הגאון רבי ליפא דב וינטרוב זצ"ל (י"ב כסלו תשע"ט)

מקורות והערות לספר. חיבור זה לא נדפס עד היום כי בשנים האחרונות. הספר הופיע בכמה מהדורות שבהם כבר יש את עיקרי הצינונים והמקורות.

העמוד הראשון כולו בכתב ידו של רבינו והעמוד השני מכתב ידו של רבי בערל. באדיבות בנו רבי שלמה שליט"א

הנאהבים והנעימים

גם בהגיעם לפרק 'האיש מקדש', לא עזבו איש את רעהו: השניים התאסרו בפרק זמן משותף, ואף תאריך הנישואין של שניהם היה בחודש כסלו תשי"ב, כאשר שבוע בלבד מפריד בין הדבקים...

אחרי נישואיהם התגוררו שני האברכים הצעירים בבית משותף, שהיו בו מספר זוגות צעירים. וכעבור מספר שנים עברו שניהם לגור בשיכון 'חזון איש' ברחוב רשב"ם. משפחת וינטרוב התגוררה ברשב"ם 23 ומשפחת קניבסקי ברחוב רשב"ם 23.

פרסום ראשון: רבינו עומד בתחילת מדרגות ביתו, כשהוא שב מלששל את ערימת המכתבים שהשיב בתיבת הדואר, משוחח עם רעהו רבי בערל זצ"ל.

בכולל 'חזון איש'

וכמובן, שני התלמידי חכמים למדו מידי יום בהיכל כולל האברכים 'חזון איש', אם כי לא תמיד למדו חברותא ביחד.

בין השניים כמעט ואין התכתבות, מהסיבה הפשוטה: בכל יום ויום הם שוחחו יחדיו וליבנו את הסוגיות הנלמדות, לא היה שום צורך במכתב. הכל היה 'דברים שבעל פה'. אמנם נותרו פה ושם מכתבים מרבינו אל רבי בערל. אחד מהם, היה אחרי לידת בנו הגדול של רבי בערל, ובעקבות כך נעדר רבי בערל מספר ימים מהיכל ה'כולל', רבינו מיהר לשגר לו ברכת מזל טוב, ותיכף רשם הערה תורנית בענין אם מועיל טבילה מטומאה אחת כאשר האדם טמא בכמה מיני טומאות, ואת מכתבו הוא מסיים בתקוה "אקוה לראותך בקרוב לכן אקצר הפעם".

אורח קבוע

ילדיו של רבי ברל ראו את רבינו כחלק מסדר היום. הוא היה תופעה מצויה בביתם. לא אחת כאשר היו חוזרים יחדיו מסדרי הלימוד ב'כולל', והיו נפרדים איש מעם רעהו לשלום, היו שומעים כעבור דקות אחרות דפיקות בדלת. רבינו בפתח. הוא היה נכנס בטבעיות אל הבית ותיכף ניגש לומר לרבי ברל איזה תוספת או תירוץ לקושיא שעסקו בה. לעיתים הוא יכול לבוא כמה פעמים לביקורים קצרים כאלה ומיד לשוב לביתו.

'לכן אני מבקש ברכה'

פעם פנה רבי בערל אל רבינו לבקשת ברכה. התפלא רבינו בענוותנותו, מילא כולם מבקשים ממני ברכה, כי לא מכירים אותי וחושבים שאני משהו. אבל אתה? הנך מכיר אותי ומה אתה בא אלי לבקש ברכה. "בדיק לכן אני מבקש ממכם ברכה!" השיב לו רבי בערל.

כך גם בשמחות הברית מילה, בר מצוה ושמחות הנישואין רבי ברל היה מופיע בקביעות לכבודו של רבינו. מעניין לציין, כי רבינו היה מבקש לכבד את ידידו בכיבוד. בנישואין היה מבקש שיתנו לו עדות בחופה, וכשהיה בסעודת ברית מילה ביקש לתת לו לומר את כל 'הרחמן' המיוחד, הנאמר אחרי ברכת המזון.

1. חתן רבינו רבי שרגא שטיינמן.

הנה תקצר היריעה מלכתוב על הקשר המופלא ששרר בין רבינו לבין ידיד נפשו משחר טל ילדות הגאון רבי דב (בערל) זצ"ל, וחלקו כבר הוזכר בספר 'בית אימ', ומעט הוזכר גם בקובץ 'תפארת בחורים' גליון כ"ו, על ידי בנו הג"ר שלמה וינטרוב שליט"א, ונביא מעט כפי אשר יכיל הגליון.

אח אחד ושני אחיות

"לבעלי רבי חיים" העידה פעם הרבנית הצדקנית ע"ה, "יש אח אחד ושני אחיות".

אח? התפלאו כל השומעים. הלא הכל יודעים כי למרן הסטייפלר רק בן אחד ושני בנות?

והרבנית היתה משיבה בחיך רחב: "לבעלי יש חבר אחד, שהוא ממש כמו אח שלו, קוראים לו רבי בערל וינטרוב..."

תרין רעין דלא מתפרדין

כי אכן ידידות נפש של ממש שררה בין רבינו לבין ידידו משחר טל ילדות, הגאון רבי ליפא דב וינטרוב זצ"ל.

זו לא היתה ידידות של סתם חברים המעבירים את חוויות החיים יחדיו, או שותפים לאיזה עסק, אלא חברות שבה נתקיימו במלואם דברי המשנה באבות "וקנה לך חבר". חברות זו שעסקה אך ורק כל ימיהם בעסקי תורה ויראת שמים נמשכה עד ליומם האחרון, וקשה מאוד להעביר על גבי הכתב את עומק הידידות, שהרי אין זה נמדד על פי עובדות, מעשים או תאריכים. זו היתה מציאות חיים של "תרין רעין דלא מתפרדין" (-שני אוהבים שאינם נפרדים), ורק מי שהכיר את הלך הרוח יוכל להבין במה דברים אמורים. בשורות הבאות נביא גרגירי זכרון למען ידעו דורותיכם כיצד נראית חברות בין שני תלמידי חכמים.

חבירות אמת שכל כולה בדברי תורה ויראת שמים

במעליו יתנכר נער

ראשיתה של ההיכרות היתה בתלמוד תורה 'קרלין' בעיר פינסק שבמדינת פולין. שם למדו באותה העת רבינו ורבי ליפא דב זכר צדיקים לברכה.

כאשר סיימו את שנות הלימודים בישיבת 'תפארת ציון', המשיך רבינו לישיבת 'בית יוסף' בבני ברק שם כיהן אביו מרן הסטייפלר כראש ישיבה, ואילו רבי בערל עבר ללמוד בישיבת 'בית יוסף' בירושלים שעמדה בראשות אביו הגאון רבי שמואל וינטרוב. אך לא לאורך זמן.

כעבור תקופה מסוימת עזבו שני הבחורים החשובים את ישיבתם, ועברו ללמוד בישיבת 'לומז'א' בפתח תקוה, כשחלק מהיום לומד רבינו בחברותא עם רבי ברל. שם שהו יחד כעשר שנים.

רבי ברל היה כנראה מהיחידים, או היחיד, שהיה הכי מותאם לסדרי הלימוד של רבינו: ניצול הזמן מתחילת ה'סדר' ועד לסופו, לימוד בהבנה מושלמת תוך עיון בראשונים, וכמובן תוך בקיאות וידענות מפליגה מכל רחבי הש"ס.

וכך במשך תקופות ארוכות למדו השניים יום יום. במשך לימודם יחד בישיבה, אף הספיקו ללמוד יחד את כל הש"ס כולו, וזאת חוץ לסדרי הישיבה הקבועים.

כבר בשנים ההם היה מרבה רבינו להעלות על הכתב מחידושי תורתו, והיה מרבה לשתף בה את ידידו הקרוב רבי בערל. כך למשל שנה אחת לכבוד פורים שלחו השנים 'משלוח מנות' מיוחד לר"מ הישיבה, מרן הגרא"מ שך, הכולל הערה על כל אחת ממסכתות הש"ס עד סוף סדר נזיקין. ה'משלוח מנות' כולו בכתב ידו של רבינו, ובסופו נרשם "מאת התלמידים חיים קניבסקי, דב וינטרוב"

במועד אחר תיכננו השניים להדיר את 'ספר היראה' לרבינו יונה, וכתבו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

פרשת מקץ / נחפשה דרכינו

בפרשת מקץ (מד, טז) ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלוקים מצא את עוון עבדיך. פירש רש"י: יודעים אנו שלא סרחנו אבל מאת המקום נהייתה להביא לנו זאת, מצא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו, ע"כ. ולכאורה למה אמרו מה נדבר ומה נצטדק, ומדוע לא יכלו להצטדק, הרי צריכים לעשות השתדלות, כיון שידעו את האמת שכל העלילה על בנימין שגנב את הגביע זה בטעות, והיו צריכים להשתדל להסביר ליוסף שהוא לא גנב.

אבל יהודה המשיך ואמר 'האלוקים מצא את עוון עבדיך', היינו שלא תעזור בזה שום השתדלות, כיון שיש להם עוון, יש חטא, ועוון הוא עוד יותר מחטא, כי חטא זה בשוגג ועוון הוא מזיד, והבינו שכל העלילה על בנימין היא בהשגחה מחמת עוונם, ומאחר שיש עוון הרי הם צריכים לתקנו, ולא תעזור שום השתדלות אחרת להימלט מהעונש, כי העונש הוא בהשגחה על העוון, וכל זמן שלא יתוקן העוון לא יתבטל העונש.

וכמו שאומרים בתפילת והוא רחום "מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקורה", שצריך לפשפש במעשים ולתקנם, ולא לחפש דרכים לברוח מהעונש, רק נחפשה דרכינו ונחקורה, זו העצה היחידה.

וזהו שאמר יהודה 'מה נדבר ומה נצטדק', דהיינו שלא תועיל שום הצטדקות, כי 'האלוקים מצא את עוון עבדיך' – ולא נוכל להימלט מהעונש שנגור עלינו, ומטעם זה המשיך ואמר 'הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו', והיינו כיון שנגור עלינו עונש על העוון הנמצא בידנו, אם כן כולנו צריכים להיענש, ולא רק בנימין.

מה נצטדק – רמז לחמש מעלות

ובתולדות אהרן מציין לדברי הגמרא (שבת קה, א) שאמרו על פסוק זה: מה נדבר ומה נצטדק – נוטריקון נכונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו קדושים אנחנו, ע"כ, היינו שרמזו בזה לחמש מעלות שיש להם: נכונים, צדיקים, טהורים, דכים, וקדושים. ולכאורה אם כן מהו שאמר האלוקים מצא את עוון עבדיך, הרי זו סתירה, שהוא אומר שיש להם עוונות, ואם כן אינם צדיקים.

אבל באמת גם צדיקים וחסידים יכול להיות שיש להם עוון, ונכשלים לפעמים בעוון, ואדרבה מפני צדקותם נותנים להם עונש כאן בעולם הזה, כי הרשעים נענשים על עוונותיהם בגיהנום, ואילו הם, דווקא מפני שהם צדיקים, הם סובלים בעולם הזה לכפרת העוון, והם באמת נכונים וצדיקים וטהורים דכים וקדושים. ויש להתבונן מה כוונת כל הלשונות הללו נכונים צדיקים וכו', ומשמע שיש איזו משמעות מיוחדת בכל מילה ומילה, ומה המשמעות המיוחדת שיש בזה?

ונראה בזה, כי הנה נכונים וצדיקים וטהורים יש לפרש כנגד שלושה דברים שהעולם עומד עליהם, תורה עבודה וגמילות חסדים (כדאיתא באבות פ"א), ואמר 'נכונים' היינו בעלי תורה, שדבוקים בתורה, כי נכון הוא אמת, ואמת זה התורה.

ו'צדיקים' היינו בעלי מידות טובות בין אדם לחברו, שלשון צדקות שייך למידות טובות, כמו שכתוב (תהלים קמה, יז) צדיק השם בכל דרכיו, וכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל מה הוא רחום וחונן אף אתה וכו', והיינו חסד ומידות טובות. ו'טהורים' זה בעבודה, בין אדם למקום, כי טהרת הלב שייכת לעבודה, וכפי שאנו מזכירים בתפילה 'וטהר לבנו לעבדך באמת'.

ועל דרך זה יש לבאר בנוסח על הניסים שאומרים בחנוכה 'מסרת גיבורים וכו' ורשעים ביד צדיקים וטמאים ביד טהורים וזדים ביד עוסקי תורתך', ונזכרו כאן שלוש מעלות של בני חשמונאי, שהם היו צדיקים, וטהורים, ועוסקי תורתך. והיינו גם כן כנ"ל, צדיקים במידות

סה רבינו: בשנים עברו, כשעדיין לא הייתי רגיל באמירת השיחות והוצרכתי לומר איזה שיחה בישיבה, הייתי מעיין בתולדות אהרן על הפרשה לראות מה שהוא מציין, איזה גמרות הוא מציין, ומצאתי שם דברים נפלאים, ומזה אמרתי שיחה.

התולדות אהרן מציין על הפסוקים היכן הם מוזכרים בגמרא, אבל אין דרכו לציין כל גמרות, אלא רק מקומות שיש בהם חידוש או תוספת ביאור בפסוק, וכיום יש חומשים חדשים שהוסיפו כל מקום שמוזכר הפסוק בגמרא, גם במקומות שאין שום חידוש, אבל בתולדות אהרן ציין רק היכן שיש חידוש, שהגמרא מפרשת את הפסוק וכיוצא בזה.

ומציין לגמרות בבלי ומשניות, וקצת מדברי הזהר השייכים לפסוק, ומביא גם מספר העיקרים וספר העקדה במקומות השייכים לאמונה, ששניהם ספרי יסוד המבארים עיקרי האמונה בדברים פשוטים ומובנים.

וזכה לדבר מיוחד, שהדפיסו אותו עם החומש ביחד עם רש"י, ובדאי זה לא במקרה, אם מדפיסים חומשים בכל השנים, כל הדורות, מומתי שהוא חיבר, הוסיפו את התולדות אהרן יחד עם החומש, ויש אפילו חומשים רק עם רש"י ותולדות אהרן, ודאי שזה לא בחינם, אלא זה ספר שמתאים לו להיות עם החומש, ומציין דברים חשובים (ע"כ מדברי רבינו).

~ ~ ~

ואכן בתקופה שאמר רבינו שיעורי מוסר על הפרשה כליל שבת, הרבה פעמים היה מראה שבתולדות אהרן מציין לדברי הגמרא על הפסוק, והיה מביא דברי הגמרא ומבארה בתוספת לימוד וחיזוק למעשה.

ונביא בגיליון זה ממה שאמר כליל ש"ק ובשיחתו בישיבה (טבת תשס"ז) על הפסוק שבסוף פרשת מקץ "ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק", ובדברי הגמרא שמציין התולדות אהרן שם.

טובות, וטהורים בעבודה, ועוסקי תורתך זה תורה, ובזכות כל המעלות האלו זכו לנס שנמסרו היוונים בידם.

וזהו שרמזו יהודה באמרו 'מה נצטדק', שאנו נכונים, אמיתיים, שדבוקים בתורה, וצדיקים במידות טובות, וגם טהורים, שעוסקים בעבודת השם. וצריך להבין מה הם שני הדברים הנוספים שאמר 'דכים אנחנו וקדושים אנחנו', והנה ענין קדושה מובן, שהוא מורה על פרישות מהנאות העולם הזה ותאוותיו, ועל זה אמר 'קדושים' אנחנו, שאנו מתנהגים בקדושה ובפרישות, אבל צריך ביאור מהו ענין 'דכים אנחנו' ולאיוז מעלה נוספת נתכוון לרמוז בזה.

מעלת הענווה על ידי ייסורים

ויש לבאר, כי לשון 'דכא' מורה על ענווה, כמו שכתוב (ישעיה נז, טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, שהקב"ה שוכן עם מי שהוא עניו, ובחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ב) כתב שיש הרבה שמות לענווה, ומאם דכא ושפל רוח, ויש להבין מהו החלק המסוים בענווה שנקרא דכא.

ונראה כי 'דכא' פירושו מי שהוא מדוכא בייסורים, כמו שמצינו בגמרא (ברכות ה, א) כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו בייסורין שנאמר והשם חפץ דכאו החלי וכו' עיין שם, והייסורים מביאים לידי ענווה, כמו שידוע לאידך גיסא, שאם אדם חי חיים טובים בלי ייסורים עלול להיכשל בגאוה, כמו שכתוב (דברים ח, יב-יד) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבין וגו' ורם לבבך, כך גם להיפך מי שמדוכא בייסורים זה מביא לענווה, וזה נקרא דכא.

ובסוטה דף ה' איתא, 'ואת דכא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא, חד אמר איתי דכא, וחד אמר אני את דכא, ופירש רש"י: איתי דכא – אני מגביהו עד ששוכן אצלי והיינו אשכון את דכא. אני את דכא – אני מרכין שכניתי אצלו, ע"כ, וצריך ביאור מה החילוק ביניהם.

אחרי חנוכה – לשמוח בחיזוק, ולהמשיך!

אחרי חנוכה היה רבינו שמח מאוד בחיזוק שעשו בישיבה, ובאחת השנים (תשע"ט) התבטא בשמחה ואמר:

כולם נשארו בישיבה בחנוכה, וזה דבר נפלא מאד, אפשר לומר שזו הכרזה שמשה אמת ותורתו אמת, והשם הוא האלוקים, כי הרי התורה היא תורת השם, ובזה שעוסקים בתורה מכריזים 'משה אמת ותורתו אמת' והשם הוא האלוקים, ואין לשער את הזכות הגדולה שיש בזה.

לכן באמת צריכים לשמוח, וזו שמחה אמיתית שיש במה לשמוח, שעסקו בתורה בחנוכה. צריכים לדעת את החשיבות של הדברים הטובים שעושים, והשמחה מראה על הכרת החשיבות, אשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לזה! ובעזרת השם שנזכה הלאה להמשיך בדרך הטובה הזו.

ובשנה אחרת (תש"פ) עורר לשמר את החיזוק אחרי חנוכה:

עברנו כעת את ימי החנוכה, ונתבונן מה מחייב אותנו הזמן שאחרי חנוכה, הרי היוונים גזרו גזירות על תורה ועל מצוות, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ובחנוכה הייתה הישועה שבטלו הגזירות, ואז עסקו בתורה וקיימו את המצוות.

וידוע מהב"ח (או"ח סימן תר"ע) שהגזירות היו מחמת חטא 'שנתרשלו בעבודה', והיו צריכים לשוב בתשובה ולהתחזק, ההיפך מהתרשלות, ובאמת כך היה שהתחזקו ומסרו נפשם על התורה והמצוות, ובזכות זה הייתה הישועה.

נמצא שחנוכה הוא זמן שהייתה בו השפעה של תורה וחיזוק, וכתוב בספרים שבכל שנה בימי המועדות חוזרת ההשפעה, שאפשר שוב לזכות למה שהיה פעם באותו הזמן, וכן בחנוכה שהייתה השפעה של סייעתא דשמיא להתחזקות, ההשפעה חוזרת בכל שנה מחדש. ולכן חנוכה הוא זמן של חיזוק בתורה.

וברוך השם כבר כמה שנים יש חיזוק בתורה בחנוכה, שנשארים בישיבה ולומדים כמו כל השנה, וגם שבת חנוכה היא שבת מחוזקת יותר מכל השנה, וסיפר לי אדם חשוב שהיה בישיבה בליל שבת האחרון והתרגש מאד כשראה את ההתמדה איך שלומדים בשבת חנוכה, וברוך השם שהיה חיזוק.

ועלינו להמשיך את החיזוק, כיון שקיבלנו מדגה בחיזוק בימי החנוכה, צריכים להישאר עם המדרגה, ולא לרדת מהמדרגה.

ובאמת מכיוון שהיה חיזוק הרי אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, וכבר יש סייעתא דשמיא, ומי שימשיך את החיזוק לאחר חנוכה גם כן תהיה לו סייעתא דשמיא, שאין סוף לסייעתא דשמיא! ועם סייעתא דשמיא אפשר להצליח יותר מאשר בדרך הטבע, ומעשים שהיו שאפילו בלי כישרונות או עם כישרון חלש מאד, עם זכויות היה סייעתא דשמיא שהצליחו והצליחו לאין שיעור, והדברים ידועים.

לא תעמוד על דם רעך

מתוך דברים שאמר רבינו בסוף החבורה בביתו
בימי מלחמת 'עופרת יצוקה' תשס"ט

עכשיו זוהי עת צרה ליעקב שהרבה אלפים מאחינו בני ישראל סובלים, כל תושבי הדרום סובלים מאד, וגם החיילים במלחמה סובלים, ויש את הענין של השתתפות בצער, אהבת הבריות, לכל יהודי יש בטבע אהבת הבריות, אהבת ישראל, ואם חושבים על הצער של אלו שסובלים, מרגישים את זה!

ושמעתי בשם מרן הגר"ש אלישיב שאמר שמי שלא מתחזק עכשיו בתורה לזכות אלו שסובלים, זה בכלל 'לא תעמוד על דם רעך', שהוא לא מרחם עליהם, ולא עושה שום דבר כדי לעזור להם, והרי הם נמצאים בסכנה וסובלים, וזהו לא תעמוד על דם רעך! כמובן שזה לא כל כך פשוט, אבל כל אחד יכול בדרך שלו, באיזה אופן שהוא יכול, להתחזק ולהוסיף זכויות למענם.

ונראה שהוא על דרך מה שנאמר בנח (לעיל ו, ט) 'את האלוקים התהלך נח', ופירש רש"י כי באברהם לא נאמר כן אלא 'אשר התהלכתי לפני' (שם כד, מ), כי אברהם היה מתהלך בצדקו מאליה, ואילו נח היה צריך סעד לתומכו. וכך גם יש לפרש 'אני את דכא' – שצריך סעד לתומכו, כלומר שלא מספיק לו הייסורים לקבל ענוה, אלא צריך גם סייעתא דשמיא לזה, ועל ידי הסייעתא דשמיא יחד עם הייסורים זוכה לדרגה של ענוה, ואילו 'איתי דכא' פירושו שהוא עניו על ידי הייסורים גם בלי סייעתא דשמיא מיוחדת.

וזהו שאמר יהודה 'דכים' אנחנו, היינו שאנו סובלים ייסורים, וזה עושה אותנו לענווים. יש ייסורים של יגיעה בתורה, וכל מיני ייסורים, ועל ידי הייסורים יש לנו ענוה. וגם קדושים אנחנו.

להכיר מעלתו אינו סתירה לענוה

והנה מאחר שהם היו ענווים צריך ביאור, כיצד אמרו על עצמם נכונים אנחנו, צדיקים וטהורים וכו', הרי לכאורה זוהי גאווה שאדם משתבח במעלות עצמו. וכיוצא בזה ידוע לשאול בסוף מסכת סוטה, שאמרו במשנה שם (מט, א) משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא, ואיתא על זה בגמרא (שם בע"ב) אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, ופירש רש"י: שאני ענוותן, היינו שסיפר על עצמו שיש בו מעלת הענוה, ולכאורה הרי זה גופא סתירה לענוה.

אבל באמת אין זו קושיא כלל, כי ענוה אין פירושה שלא להכיר מעלותיו, וגם עניו מכיר ויודע את הדרגה שלו, כמו משה רבינו שהיה העניו מכל האדם, והוא בעצמו כתב בתורה (במדבר יג, ג) והאיש משה עניו מאד וגו', והכיר וידע את מעלתו, אך לא החשיב את עצמו בזה, וזהו ענין הענוה, שלא להחשיב את עצמו, ואף על פי שידוע ומכיר את מעלותיו, אבל הוא מרגיש כל כך כניעה והתבטלות להקב"ה, עד שאינו מרגיש שום חשיבות בעצמו.

ואף על פי שהוא בעל תורה גדול, וצדיק גדול, עם הרבה מעלות, אבל הוא לא מרגיש חשיבות בזה, מפני שמבין שכל כוחותיו הם מן השמים, ואין לו שום כוח מעצמו כלל, וכל מה שהוא עושה הרי זה חיובים שהוא חייב לעשות אותם, ואם לא יעשה כך זה יהיה חטא, ואין מה להתגאות בזה שאינו חוטא ופושע.

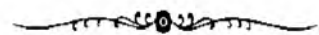
וזהו שאמר רב יוסף אני ענוותן – כלומר אני יודע את האמת שאין לי שום חשיבות, וידעתי מעלתו אינה סתירה לענוה, כי הוא לא מתגאה ומחשיב עצמו בזה, אלא רק אומר את המציאות שיש לו מעלות ומבין שאין להחשיב עצמו בהן מפני שהכל מן השמים והוא רק מקיים את חיובו כמו שנתבאר.

ומובן גם מה שאמר יהודה נכונים אנחנו וכו' דכים אנחנו וכו', שלא אמר כן להשתבח ולהתגאות, רק שזוהי המציאות. ופשוט.

הצורך לכל אחד להכיר מעלותיו

ובנוגע למעשה, ראיתי הרבה צעירים שאינם מכירים את מעלותיהם, ובפרט מצוינים סובלים מזה, שיש להם חלישות הדעת ומרגישים שאינם טובים, ובדרך כלל זהו יצר הרע שבא מחמת טעות, ומפריע להצלחה בתורה, וכבר כתב המסילת ישרים (פרק ג') שהאדם צריך לידע את מעשיו הטובים, שזה ייתן לו כוחות להתחזק בהם, ורק צריך להיזהר מגאווה שלא להחשיב עצמו בזה, כמו שכתב החובות הלבבות (בשער הכניעה פ"ט).

ומי שסובל מחלישות הדעת צריך מיד להתייעץ כיצד לצאת מזה, וכן כל קושי שמפריע ועושה בלבול הדעת, הרי זה בגדר 'ייסורים מושלים בגופו' ואפשר לסלק את זה, ואין צריך להתאמץ לבד, כי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים (ברכות ה, ב) ואי אפשר לבד, אלא צריך להתייעץ עם אלו שיוודעים ליעץ כיצד להתגבר על הקשיים.

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי פינחס שרייבר זצ"ל
ב"ר ישראל בונם זצ"ל
נלב"ע ד' טבת תש"ע - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
ר' נחמיה ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע ח' טבת תשס"ח
תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת מקץ תשפ"ד

אבידה שהיא מציאה

האדם להתעורר ולהרגיש בחסרון הנפטר כמה חסר לעולם ומי היה אותו הגדול ומה היו מדותיו הנפלאות אשר עתה נגנזו עמו, וזה אפי' האמוראים הק' שרפי מעלה הרגישו בעצמם בטבע החומרי הזה של בשר ודם שאינו נותן כ"כ לראות בגדולת החכם בחייו ורק לאחר מותו מתעורר האדם לראות ולהתבונן בגדולת הנפטר כנ"ל.

וזהו שרבי לוי אמר בהספדו את ר' סימון דאעפ"י שוודאי ידעו בר' סימון מי הוא גם כשהיה איתם בחיים, אבל אחרי הסתלקותו מהם, מצאו מציאה שנאבדה, מצאו את החכם שהיה אתם ונאבד מהם. זה הק"ו מאחי יוסף שמצאו מציאה ויצא לבם, אנו שאיבדנו, דהיינו שהיה גם אצלנו מציאה ואיבדנו, על אחת כו"כ, פי' דרך ע"י האבידה רואים למפרע איזה מציאה היתה אצלנו ואיבדנו, אבל בהיותו חי טרם אבד, לא ידענו את גודל והיקף המציאה.

(עפ"י ספר 'אשכנזיה דרבי', מהספדו של רבינו שליט"א על מרן הקהלות יעקב זצ"ל אב תשנ"ה)

וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחְדְּרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו לֵאמֹר מַה זֹאת עָשָׂה אֱלֹקִים לָנוּ (מב, כח) בירושלמי ברכות פ"ב [שם יב כא] והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי. א"ר לוי מה אם אחי יוסף על שמצאו מציאה יצא לבם דכתיב 'ויצא לבם', אנו שאבדנו את ר' סימון בר זביד על אחת כמה וכמה ע"כ, וצריך ביאור מה שיך מציאה לאבידה ומהו הקל וחומר.

ונראה עפ"י הגמ' חגיגה ד"ה ב' דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא, כי קש א"ל לא נצטער מר דלא יכיל מר, א"ל מי זוטא מאי דכתיב בהו ברבנן 'ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו' ומה הרואה חכמים במיתתו יחיה, בחייהו על אחת כמה וכמה ע"כ, וצריך ביאור דאם כן למה נכתב בפסוק כי יראה חכמים ימותו.

ונדמה שהתשובה היא, שזו מדת האדם הבשר ודם, שאינו רואה את החכם בחייו. כל זמן שהחכם חי ונמצא, אין רואים אותו בכל היקף גדולתו וקדושתו, ורק לאחר ההעדר שהוא מסתלק מן העולם אז טבע

"אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו"

בודד ממש. והנה כשסוף סוף יוצא מבית הסוהר ועומד לפני המלך, והמלך אומר לו שמעתי עליך שאתה יודע לפתור חלום, ומה היא תשובתו - "בלעדי" - אני לא יודע כלום. הקב"ה הוא היודע. כמה מידת ביטחון יש בו.

ותירה מזה, הבה ונתבונן, בלשון הכתוב כאן כתוב "ויען יוסף את פרעה", וכלשון זה כתוב בספר איוב בראש פרק ג', לאחר כל המאורעות שאירעו לאיוב נאמר שם "ויען איוב", ופרש"י ויען - "ויצעק" שכל עניה האמורה בתורה אינה אלא לשון הרמת קול, ואב לכולם וענו הלויים וג' קול רם (דברים כא) עכ"ל.

והיינו דמה שאמר יוסף "בלעדי" היה "בצעקה", בקול רם - אני לא! אני לא שומע חלום לפתור. הקב"ה יודע והוא שומע.

יוסף הצדיק עומד לפני המלך לאחר כל סאת היסורים שלו, מלך שאמרו לו קודם על יוסף כי הוא נער שוטה, ובכזה מצב יוסף מרים קולו בצעקה - אני לא! - "בלעדי". זהו בעל בטחון, הכל הקב"ה.

ועי' בסנהדרין (צג ע"ב) על הפסוק בדניאל שחיפשו ילדים "אשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך אמר רבי חמא ברבי חנינא מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק וכו', והנה יוסף הצדיק צועק לפני המלך "בלעדי", זה "אשר שם ה' מבטחו", שיוצאת מליבו צעקה - אני לא! הקב"ה הוא הבעלים ולא אני. וזו היא מידת ביטחון שהכל בידי הקב"ה, כמו שהאריך בזה מו"ר החזו"א בספרו 'אמונה ובטחון'. והדברים נוראים למתבונן.

הנה במדרש רבה בסוף פרשת וישב אמרו חז"ל על הפסוק בתהילים (ה) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו", זה יוסף. "ולא פנה אל רהבים", לא בטח על מצרים הקרויים רהב, ע"י שאמר לשר המשקים 'זכרתי והזכרתי' נתווסף לו שתי שנים על ישיבתו בבית האסורים עשר שנים. [ועי' ש בפירוש מתנות כהונה שלא היה ראוי להתעכב בבית הסוהר כי אם עשר שנים נגד עשרה אחים שהוציא עליהם דיבה כדלקמן במדרש רבה וארא פרשה ז' א'].

והנה אחד מן הדברים דיוסף הי' בבחינת "אשר שם ה' מבטחו", רואים, כי בשעה שפרעה הוציא מבית הסוהר, לאחר ששר המשקים הזכירו לפני פרעה ואמר עליו "נער עברי עבד לשר הטבחים", עי' ברש"י (מא יב) שהזכיר אותו בלשון בזיון, "נער" - שומה ואין ראוי לגדולה, "עברי" - אפילו לשוננו אינו מכיר, "עבד" - וכתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים. ויוסף עומד לפני פרעה לאחר שפרעה ביקשו, ואמר לו כי שמע עליו ורוצה שישמע את חלומי ויפתור אותם. ויוסף עונה את פרעה כמו שנאמר "ויען יוסף את פרעה לאמר 'בלעדי' אלוקים יענה את שלום פרעה". "בלעדי" - אני לא יודע כלום רק הקב"ה יודע, ואין החכמה משלי.

והדברים נוראים למתבונן. יוסף הצדיק אחרי שנות סבל, שנשאר יתום מאמו, הסבל עם אחיו, אחרי שאחיו זרקוהו לבור עם נחשים ועקרבים, ואחרי שהי' נמצא אצל הסוחרים הישמעאלים, המדיינים, ונמכר לפוטיפר כעבד, ואחרי סבלו מאשת אדוניו, ובזיונו, ואחרי שנים עשרה שנה בבית סוהר, כשאין לו כל קשר עם אביו ועם כל המשפחה,

ברכת שהחיינו על הדלקת נר חנוכה

ושמחה', ובהג' רמ"א שם כתב ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח, ומבואר שא"ז כמו בשאר המועדים שיש עיצומו של יום, אלא רק ניהוג קצת שמחה, וא"כ י"ל ג"כ בד' מהרש"ל דברכת שהחיינו דחנוכה אינה כברכת שהחיינו שבכל המועדות, ורק היכא שמברך שהחיינו על המועד עצמו צ"ל 'בזמן' בפת"ח ר"ל בזמן הידוע, אבל בחנוכה ברכת שהחיינו אינה כלל על עצם היום, רק על המצוה דהדלקת נ"ח, ומ"מ שייך לברך ע"ז שהחיינו דסו"ס הזמן גורם להמצוה, אבל אין מברכין על הזמן עצמו, לכן תיקנו לומר 'והגיענו לזמן הזה' בחירי"ק לאפוקי ולומר לזמן שבו אני מקיים המצוה ולא על הזמן עצמו. ובשאר המועדים, גם כשמברך על המצוות צ"ל 'בזמן' בפת"ח כיון שיש ברכת שהחיינו גם על המועד זולת המצוה המיוחדת, ואם לא בירך בליל ר"ה שהחיינו, הרי כשיברך שהחיינו בשעת תקיעת השופר יצא גם ברכת הזמן על היו"ט.

ואף שמוצאנו ברכת שהחיינו גם על בגד חדש ופרי חדש ומצוה שאינה תדירה, דלא שייך שם ברכה על עצם הזמן ולא אמרו שם לברך 'לזמן' בחירי"ק, שאני התם דאינו שייך כלל לזמן ושייך לומר שהחיינו לזמן הזה שאני לובש הבגד או מקיים המצוה, וקאי על המצוה עצמה, משא"כ בחנוכה דאף שאינו מברך על הזמן מ"מ הזמן גורם להמצוה ודוק.

ובעיקר ביאור המטה משה שאם אומרים ב'זמן' בפת"ח לא יתכן אח"כ לומר 'הזה', יש להעיר מהכתוב אצל שלמה (מלכים ו' יב) שא"ל הקב"ה 'הבית הזה אשר אתה בונה, וצ"ע.

המשנ"ב (ס' תרעו סק"א) הביא מ"ש המגן אברהם בשם רש"ל ומטה משה על ברכת שהחיינו שאומרים בשעת הדלקת נר חנוכה, ד"ל והגיענו לזמן הזה הלמ"ד בחירי"ק ולא בפת"ח, ובמטה משה הסביר בזה"ל: "ויותר נכון לומר לזמן בחירי"ק, מאחר דאמר 'הזה', דפת"ח מורה על זמן המיוחד ומהו 'הזה' דאמר אחריו עכ"ל. ואמנם דכבר השיגו ע"ז עפ"י כללי הדקדוק, אך מ"מ יש לתמוה מדוע הני רברבי המתינו לדקדק בניקוד הברכה עד לברכת שהחיינו, והו"ל לכתוב כן כבר על ברכה הקודמת 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', דיש לנקד תיבת 'בזמן' בחירי"ק ולא בפת"ח ככל הכתוב למעלה. ועוד צריך להבין, דהרבה ברכות שהחיינו יש בשו"ע או"ח על המועדים ועל כל המצוות שבאות מזמן לזמן ולא השמיענו את כל זאת רק כשהגיעו לנר חנוכה, וגם לא כתבו כן בברכת שהחיינו שמברכים על כלים חדשים ועל פרי חדש המבואר בס' רכה ס"ג ע"ש.

ונראה, דהנה הרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה"ג כתב שהתקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו ימי שמחה והלל'. וכן הוכיח המהרש"ל ביש"ש ב"ק (פ"ז ס' לז) בדעת רש"י שיש חובת סעודה בחנוכה מו"ש בשבת כא' ב' (ד"ה 'ועשאו ימים טובים'): 'לא שאסורין במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה', ומבואר שהי' ס"ד לאוסרם במלאכה, וע"ז כ' רש"י שרק מעשיית מלאכה התמעט, אבל קבעו בשאר דיני יו"ט, אבל הטור (ס' תרע) הביא ד' מהר"ם מרוטנבורג 'שלא קבעו אלא להלל ולהודות ולא משתה

דברי חיזוק מרבינו שליט"א

פני נציגי משפחות אחב"י הנתונים בשבי הישמעאלים

"אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה"

רבינו שליט"א נאנח בכאב גדול למשמע סיפורם של בני המשפחה ואמר להם: "מה אני יכול להגיד לכם, במה אני יכול לחזק אתכם". לפני יותר ממאה שנה היה את "משפט בייליס". במהלך הועלתה "טענה" כנגד מנדל בייליס, שהרי אצל היהודים בתלמוד כתוב "אתם קרואים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם", ואם כן, ביקשו להצדיק את טענתם, מובן שבייליס הרג את הילד הנוצרי, כי לשיטתכם הנוצרים אינם בגדר "אדם". והשיבו להם כך: ברגע זה בשעת המשפט, אין יהודי אחד בבית, יהודים בכל העולם כולו, עומדים בבתי כנסיות ליד ארון הקודש הפתוח ונושאים תפילה, בשביל מנדל בייליס!! שכעת עומד למשפט. ואף אחד בכל העולם היהודי לא רגוע מזה... והנה אצלכם הגויים אם יעמוד מישהו למשפט. הרי מלבד מבני משפחתו הקרובים, את אף אחד זה לא יעניין. לאף אחד זה לא אכפת. וזו הכוונה שעם ישראל קרוי "אדם". עם ישראל הוא אדם אחד, הוא גוף אחד.

אף אחד לא יכול להשתוות אליכם, עם הייסורים, עם העגמת נפש, אבל אני יכול להגיד לכם שכל כלל ישראל, נקראים "אדם", אדם אחד, ולכולם זה כואב.

ישמעאל נקרא "פרא אדם", והיה צריך להיות כתוב "אדם פרא", דהיינו קודם השם שלו ולאחר מכן התואר, כמו שאומרים להבדיל "משה רבינו", קודם השם ולאחר מכן התואר שלו. ואומר המהר"ל דיסקין זצ"ל שאצל ישמעאל השם עצם שלו זה שהוא "פרא" ורק התואר שלו הוא "אדם". ולכן הוא נקרא "פרא אדם".

לאחר מכן ביקש רבינו שליט"א מבני המשפחות שיתנו לו את שמות המשפחות כשהוא כותב את שמותם על דף. כשהוא אומר להם, "אני מתפלל עליהם, על כל החטופים, כל יום". רבינו מרן שליט"א אמר יחד עם בני המשפחות את תפילת "אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה". רבינו שליט"א הוסיף, "אני מזכיר את מה שאמר מו"ח רבינו הרב שך זצ"ל, שבזמן מלחמה יורדת לעולם מידת אכזריות, מידת אכזריות שמשיפיעה על כולם. וצריך לעורר מידת החסד את מידת הרחמים. ובמלחמה הזו הרי שהאכזריות היא בלתי נתפסת, "אכזריות בתוך אכזריות". התפקיד שלנו בעת הזו היא להרבות בחסד, לעשות חסד אחד עם השני. זה יעורר את מידת הרחמים שנתבשר ממכם בשורות טובות.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת מקץ - חנוכה תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

אשר ימצא אתו מעבדיך ומת, וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים (בראשית מד, ט). נשאלתי בבעה"ב שאחד מפועליו נתפס בגניבה, ורוצה לערוך חיפוש אצל שאר חבריו שמו גם הם גנבו, האם מותר או לא שהרי החפץ הגנוב כבר נמצא ומנ"ל דשרי לחשוך גם בשאר שגנבו דברים אחרים. והנה פירש"י עה"פ הנ"ל 'עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים', ומקורו מחז"ל (ב"ר צב, ח). וכ"כ הרשב"ם 'כדבריכם כן הוא, שהרי כולכם שותפים וכן מנהג סוחרים ללקות זה על זה'. ומבואר דאחד שגנב גם חבריו נתפשים ולוקים. והטעם לזה מבואר במהרי"ל דיסקין עה"ת דמסתמא כולם גנבו והשאירו זאת ביד אחד מהם לפקדון עד שיגיעו לביתם ויתחלקו. ולכאור' אם מצינו דמותר להעניש את כולם על הגניבה שנמצאת ביד אחד מהם, כ"ש שמוותר לערוך אצלם חיפוש אם גם הם גנבו או לא, אך אם באמת לא ימצא בידם כל גניבה, יצטרך לפייסם ולברכם (ברכות דף לא ע"ב).

לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות (בראשית שם, כב). נשאלתי באדם שהרג נפש בשגגה וכעת שכ בתשובה, האם חלק מדרכי התשובה הוא גם לשלם לבני הנפטר דמי החליפות שקרעו על מות אביהם. ואמרת' דהנה בפירוש החוקוני ובספר פענח רזא כאן הקשו למה הוצרך יוסף לתת להם חליפות שמלות, וכי היה חסר להם בגדים. ותירצו לפי שגרם להם שקרעו בגדיהם כשצווה לתת הגביע באמתחת בנימין, על כן נתן להם חילופיהם [וזהו פירוש 'חליפות', היינו שנתן להם חליפי בגדיהם שקרעו, ועי' בחת"ס עה"ת שביאר עפ"י למה לבנימין נתן ה' חליפות שמלות]. ואולי ה"ה כאן דמי שהרג בשגגה ורוצה לצאת יד"ש שישלם לבנים דמי בגדיהם שקרעו. אמנם יש לחלק דכאן בלא"ה היו קורעין על אביהם בבא יומו, וכעין דעת ר"ש (כתובות דף לט ע"א) דאונס אינו משלם צער מפני שסופה להתענות להצטער תחת בעלה. וגם באופן שהרג בשוגג נער צעיר ואביו קרע את בגדו, דכאן בד"כ אין סופו של האב לקרוע בגדיו על בנו הצעיר, מ"מ י"ל דבקרעיה על מת מקיימים מצוה, וא"כ לא חשיב שגורם לו הפסד דאדרבה זיכהו במצווה [וכן אמר לי מרן בעל אילת השחר זצ"ל (השאלה האחרונה ששאלתיו) לגבי קבלן שבנה בית והוסיף צורת הפתח לבעה"ב שלא בידיעתו וכן חייבו במזוזה נוספת, דלא יתכן לחייבו לשלם לו שהרי זיכהו בעוד מצווה], משא"כ כמה שהאחים קרעו, הם לא קיימו שום מצוה ולכן שילם להם יוסף ע"כ, וצ"ע.

חנוכה. ראיתי מקשים, דהנה קי"ל דאסור להשתמש בנרות החנוכה דומיא דמקדש שאסור היה להשתמש בנרותיה. וצ"ע ממה שנאמר במדרש תנחומא (פרשת תצוה, סימן ג) דכיון שהיו מדליקין המנורה כל חצר שהיתה בירושלים היתה משתמשת לאורה. ואולי אפשר ליישב שבדאי היה אסור להשתמש בנרות המקדש אלא מעשה ניסים היה שם שכל חצר שבירושלים היתה משתמשת לאורה, וכמודקדק שם בלשון המדרש דזה המשך לכל הניסים הקודמים שהמדרש מונה שהיו עם המנורה בבית המקדש, וא"כ אתי שפיר דהנהנה ממעשה נס לא נחשב לנהנה מהמנורה כי מהנס הוא נהנה, וגם הוי הנאה שלא כדרכה.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחני של מרן שליט"א

גר במקום שפינו את רוב התושבים, האם ידליק שם נרות חנוכה

שאלה. אני גר ביישוב בצפון הארץ סמוך מאוד לגבול לבנון, ומיד בתחילת המלחמה בדרום פינו כאן בעיר את רוב התושבים לבתי מלון, בגלל החשש ממלחמה כוללת. אני נשארתי עם בני ביתי מכמה סיבות שמנעו ממני לעבור, ולמעשה נשארתי הדייר היחיד בכל הרחוב שאני גר! ואמנם הפחד קיים, אך אנו סמוכים ובטוחים בהקב"ה.

שאלתי היא, מה אעשה בחנוכה, האם אני יכול להדליק בחלון ביתי בקומה הראשונה של הבניין בו אני גר, או שמא מאחר והדלקת נרות הם בשביל פרסום הנס, וברחוב שלנו אין עוברים ושבים ברחוב כמעט אולי פעם ביום איזו נידת משטרה או ג"פ צבאי, מה דעת מרן שליט"א.

תשובה. כתב בשו"ע (או"ח סימן תערב ס"ב) אם עבר זה הזמן [חצי שעה לאחר שקיעת החמה] ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה. וכתב במשנה ברורה (ס"ק יא) בשם המג"א, ודוקא אם בני הבית נעורים [יכול להדליק בברכה] אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלידהו [היינו לאלו שמדליקין בחוץ] לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס, הכא נמי לדידן. ואם בא לביתו קודם עלות השחר ומצא בני ביתו ישנים מן הנכון שיקיצם כדי שיוכל להדליק בברכה.

ובשער הציון (ס"ק יז) הביא שבספר חמד משה הקשה שלפי המגן אברהם אם יהיה אדם במקום שאין איש אף מאנשי הבית שם ידליק בלא ברכה, ולא ראינו זה בפוסקים, ואדרבה השלטי גיבורים כתב בשם ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק, ומשמע מדכתב כן בפשיטות, שידליק בברכה, אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים יותר עדיף, אבל אי ליכא אנשים, בשביל זה לא יבטל המצוה, כן נראה לי וכן נוהגין העולם, עד כאן לשונו. וספק ברכות להקל, ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן קה אות ז) כתב, שפרסום הנס ברוב עם הוא רק מעלה, אבל אין זה מעכב, וכמו לענין קריאת המגילה שגם יחיד חייב בקריאתה, כך גם לענין נר חנוכה גם יחיד חייב בהדלקה, אף שאין לו בשביל מי לפרסם, אלא שבנוסף למצות ההדלקה, יש עוד מצוה לפרסם את הנס. ולפי זה קשה למה תקנו חז"ל (שבת דף כא ע"ב) שזמנה עד שתכלה רגל מן השוק דאי לא אדליק מדליק, שפירשו התוס' אבל מכאן ואילך עבר הזמן, וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"ה) וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר עבר זמן זה אינו מדליק, וגם בשלטי גיבורים בשם הרי"א ז"ל [שהוא מקור הדין שגם יחיד יכול להדליק בברכה] כתב, ובתוך זה השיעור יכול להדליק, אבל מכאן ואילך אינו יכול להדליק והרי בטלה מצוה, והוא סובר דלא נפטרין מעצם מצות ההדלקה בשביל ענין פרסום, דאף כשהוא רק יחיד לבדו מדליק ומברך, שהוא לכאורה סתירה גדולה.

וביאר האגרות משה, דצריך לומר שכיון שבתחילת הלילה יש תרתי, גם פרסום הנס, וגם זריזין מקדימין, לא רצו לתקן שיהיה זמן הדלקה בדיעבד גם אחר זמן זה, בשביל אלו שאין חוששין לזריזות ואין חוששים למצוה מן המובחר שאין רוצין לבטל מלאכתן..., ולכן תחילת תקנת חז"ל היתה שלא יוכלו לקיים מצות נר חנוכה אחר זמן חצי שעה שכלה כבר רגל מן השוק, כדי שכל אחד יניח מלאכתו וילך לביתו לקיים מצות חנוכה בזריזות, ובהידור דפרסום ניסא שהוא הידור גדול מאד.

ולפי זה דין של פרסום הנס הוא רק לענין הזמן, אבל אם מדליק בזמן שאפשר לקיים פרסום הנס, אף שנזדמן לאחד שהוא יחיד לגמרי שלא שייך פרסומי ניסא הוא חייב עכ"פ בהדלקה, דהא על אותו זמן הא תיקנו, יעו"ש.

נמצא שמי שנמצא לבד ברחוב, או שנמצא בין הנכרים, צריך מעיקר הדין להדליק בזמנו, וגם אם אין לו פרסום הנס יכול להדליק בברכה, אבל לאחר שכלה הזמן הזה, אינו יכול להדליק רק אם מפרסם הנס לאנשים אחרים.

ובענינו שבני ביתו נמצאים עמו, אם הוא מאלו שנוהגים להדליק בפנים הבית, יכול להדליק כל הלילה עם ברכה, אבל אם הוא נוהג להדליק בחוץ, וכעת בחוץ אין עוברים ושבים, יש לו להקפיד להדליק דווקא בזמנו, שאז כל אחד מדליק בברכה, גם אם אין פרסום הנס, וכן דעת מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ומרן הגר"ש ז"א אוערבך זצ"ל.

לקחת שמן של הצבא בלי רשות כדי להדליק נרות חנוכה

שאלה. חייל הנמצא בבסיס ויש לו שמן (מכונות וכיו"ב) של הצבא, ורוצה להדליק נר חנוכה, אולם אין לו כעת ממנו ליטול רשות. האם מותר לו להדליק ולכבד.

תשובה. הנה יש לדון בראובן שנשע מביתו והשאייר מפתח ביד שכוון שמעון. והנה לפני הדלקת נר חנוכה נשבר לשמעון בקבוק השמן שהכין לעצמו. האם מותר לו להכנס לבית ראובן וליטול בקבוק שמן כדי להדליק נר חנוכה על מנת להשיב לו שמן כזה למחרת. ובספר 'חשוך חמד' עמ"ס כ"מ (דף כב ע"א) הבאנו מבש"ט בצל החכמה (ח"ו סימן קיח) שדן בכעין שאלה זו, וכתב דמבואר בשו"ע (או"ח סימן יד ס"ד) שמותר ליטול טלית חבירו (שלא מדעתו) ולברך עליה ובלבד שיקפל אותה אם מצאה מקופלת. והטעם, דניחא ליה לאיניש דלתעביד מצוה בממוניה, כשאין לו פסידא. וחילק בין הנושאים, דדוקא באופן שמחזיר לו את הטלית עצמה שנטל בפניו אמרינן דמותר, דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, אבל כשלא יחזיר את החפץ עצמו אלא מתכנן לשלם או להחזיר אחר לא אומרים כזה ניחא ליה לאיניש דלתעביד מצוה בממונו, כי אולי לא ישלם. אך כשברור לו שבעל השמן מסכים, בכה"ג מותר.

אך כתב שם, שאם ישלם לו את דמי השמן ויניחו בבית השכן מותר, ודומה למבואר במסכת בבא מציעא (דף כט ע"ב), שאם מצא תפילין דמשכח שכיח לקנותו, וְשָׁם דמיהם ויכול לקחתם לעצמו, ואף שנאכידה בהניא אתא לידה, משא"כ בענינו שמגיע לידו באיסור, כיון שמצאו שאין חבירו מקפיד בדבר הוא הדין הכא. ועוד שכיון שאין לחבירו מה לעשות עם השמן עד למחר, הוה - 'זה נהנה וזה לא חסר', ויכול ליטול כל שאין הבעלים מוחין.

וסיים שאסור לקחת השמן, אלא כשיש לו מעות בידו, וְשָׁם דמי השמן ומניח דמיו, וכ"ש כשאפשר לו לזכותו לבעל השמן על ידי אחר, או אם יודע בחבירו שבודאי לא יקפיד על זה, אבל לא באופן אחר.

והנה יש להעיר על זה, ש'זה נהנה וזה לא חסר', אמרינן רק בהנאה שאינה של פלוני, אבל לכולם לשני את ממונו, כזה לא מצוין שמותר, משום שהשני יחסר לבסוף. אך יש לומר שמותר לקחתו משעם אחר, לפי מה שכתב ה'קצות החושן' (סימן שנה סק"א), שאף לשיטות שאסור לקחת חפץ חבירו בלא רשותו, אף שידוע שחבירו אינו מקפיד בה, מ"מ במקום מצוה מותר. אך יש לומר, שהתם מיירי כאשר אותו שלוקחים ממונו מקיים המצוה, אבל לעשות מצוה במעות של אחר, כזה לא כתב הקצות.

עוד יש להעיר דהר"ן (פסחים דף ה ע"א מדה"ר) כתב, שלכן מברכין להדליק בנר חנוכה, כיון שצריך שיהיה שלו, והראיה שצריך להשתתף בפריט, וכעין זה דן השדי חמד (ח"ו מערכת חנוכה אות טו), אם בשמן של נר חנוכה יש דין של 'לכם'. אם נאמר דיש דין כזה, נראה דלא מהני מה ששמעון משער שראובן ודאי היה מסכים לכך. [ויעיין עוד מ"ש"כ בתורת היולדת (סימן לט הערה ב), כשאחד בא לבית חולים בליל שבת והוא עדיין לפני קידוש ומצא שם בפניה בקבוק יין שכנראה משהו השאיר, האם מותר לקדש עליו כשישיב לו יין אחרי השבת].

ובנדון שאלתנו בהדלקת בשמן של הצבא, יש לומר, כיון שהדלקת נר חנוכה הוא סגולה לחיים, לכן ודאי דניחא להו לאנשי הצבא שידליק נר חנוכה בשמן של הצבא, בפרט שמדובר בכמות מועטת לשיעור הדלקה של נר אחד. מה גם שהדלקת הנרות יש בה תועלת לשמח את הנמצאים בשדה הקרב ולהיות בטוחים בהקב"ה שישלח להם הצלחה ונצחון אי"ה.

הן אמנם, צע"ג אם חיילים בשדה הקרב יכולים להדליק ולברך על נר חנוכה, דגם אם יושנים באיזה בית שכבשו, הרי לא בריא דיש לזה שם בית, וכמו ששמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לגבי הדלקת נרות בפתח טנק שיושנים ואוכלים בו, ואמר דא"א משום שהטנק אינו עשוי לשבת וללהיות בו כמו בבית, וא"כ אין לזה שם של "בית" וא"א לקיים בו מצות הדלקת נרות חנוכה, וכך בשאלתנו כיון שהם נמצאים במקום סכנה ופיקודו ממושי, ובכל רגע נתון חוששים ממחבלים שיבואו וינסו להורגם, ולכן גם אם רצונם להדליק, לכאן לא יברכו על הדלקה זו, ומוטב שישלחו שליח שידליק עליהם בביתם.

נשאל רבינו לגבי עריכת מסיבות חנוכה בשנה זו, האם בגלל המלחמה ראוי למעט בדבר. בתשובת רבינו שהתפרסמה בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (חודש כסלו תשפ"ד), הקדים רבינו בגנות המושג 'ערב לביבות' שלוקחים דבר רוחני ומכנים אותו בשם גשמי ומקור הדבר מהגויים, ושם זה מראה שאי"ז סעודת מצוה. לאחר מכן הורה רבינו דבשנה זו, גם אלה שיכונו לסעודת מצוה ממש, מ"מ אין לעשות מסיבות גדולות, משום שרבים יושבים שבעה או נמצאים בצער על גורל יקירם, וחסר בהשתתפות בצערם של אחרים. וע"כ הורה רבינו שלא יעשו מסיבות גדולות והמוניות, אלא כל אחד יעשה סעודה בביתו יחד עם בני משפחתו ויבדרי דברי תורה והתעוררות, וישירו שירות ותשבחות ושיירי שבת (כי אשמרה שבת וכו').

נביא כאן לתועלת הרבים, כמה מהנהגותיו של רבינו בימי החנוכה: רבינו מדליק נרות חנוכה עשר דקות לאחר השקיעה, וכדעת חמי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (פניני חנוכה, עמ' קנא), ודרכו לומר את כל התפילות והפיוטים שקודם ההדלקה בנחת ובכוונה, ולאחר ההדלקה אומר ז' פעמים מזמור 'ויהי נועם-יושב בסתר', בניגון מיוחד במינו. כמו"כ מעורר תמיד שראוי לאחר הדלקת נרות חנוכה להתפלל על הבנים שיאירו בתורה, וכמו שכתב המשנ"ב (סימן רסג סק"ב) לגבי הדלקת נרות בער"ש שראוי שתתפלל האשה אחר שתגמור ההדלקה והברכה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה, ואמר שהרי המקור הוא מהגמרא בשבת (כג:) ושם מבואר שעל ידי נר מצוה זוכים לכך, ופירש רש"י שהכוונה לנר שבת ונר חנוכה שעל ידיהם מגיע אור תורה, וכמבואר במחצית השקל (שם סק"א) שבשעת קיום המצוה, התפילה על השכר המיוחד לאותו מצוה יותר רצוי לפני הקב"ה.

רבינו מחבב מאד להביט ולהתבונן ולהסתכל על נרות החנוכה גם לאחר ההדלקה וכמבואר בספה"ק, וציין פעם מה שכתב הנצי"ב בהרחב דבר (במדבר ח, ב) שהמנורה במקדש באה בייחוד בשביל להשיג פלפולה של תורה, וגם נרות של חנוכה מועיל לזה. אך כמובן באותו זמן אומר תפילות ופיוטים או לומד תורה בסמוך לנרות. בסעודת ליל שבת בחנוכה, נוהג רבינו לאכול הסעודה מול הנרות כדי שיוכל להביט עליהם. ושנה אחת בעת שרבינו מסר שיעור לנכדיו בימי החנוכה, וכבר התיישבו ע"י השולחן בסלון בריחוק מהנרות, ביקש לפתע רבינו מכולם לקחת עמם הכיסאות ולעבור לפתח הדלת, ושם ישבו במעגל ומסר השיעור קרוב לנרות החנוכה, והתבטא שזה זכות גדולה להביט ולהיות ליד נרות החנוכה, וק"ו לעסוק בתורה לידם.

מעשה מיוחד אירע אז, תוך כדי השיעור, נכנסו לבית כמה נכדים ונכדות שבאו לבקר, ובכניסתם לבית, רץ אחד מהם בחפזה ונתקל בבית החנוכה עם המנורה שעמדה שם ונשמוע קול רעש גדול, והיה נראה שהכל נפל והתפוצץ, ורבינו סימן לכולם לשבת ולא להסיט אפי' את המבט, ורק לאחר שנכנס אותו נכד שדחף לתוך הבית, אז התרומם רבינו לבדוק מה קרה ואכן גילו שחלק מהכוסיות והשמן נפלו ונשפכו (היה זה למעלה משעה לאחר ההדלקה), אולם ראו אז את גודל זהירותו של רבינו בבין אדם לחבירו גם כלפי נכד קטן שלא לביישו ולהכלימו ח"ו.

אחורה נא חידה

איך יתכן שיהיה אדם נאמן על דבר מסוים, אולם כאשר יש עד כשר המסייעו, לא יהיה נאמן?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: כיצד יתכן נר שפסול להיות שמש וכשר לנר חנוכה? **תשובה.** נאמר בשו"ע (סימן תרעג ס"א): שגם שמיים ופתילות שאסור להדליק בהם לנר שבת, כלומר בשמיים שאינם נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות, כשרים לנר חנוכה אפילו בליל שבת, והטעם שכיון שאסור להשתמש לאורה, אין לחוש שמא יטה, ומבואר במשנה ברורה (סק"ג) שאין להדליק את השמש בפתילות ושמיים אלו, שהרי הסיבה שאין משתמשים בפתילות ושמיים אלו בשבת, היא מחשש שמא יטה את הנר, ואמנם בנרות חנוכה לא קיים חשש זה, שכן אין לנו רשות להשתמש בהם, אך בנר השמש הרי מותר להשתמש, ולכן אין להדליק בפתילות ושמיים שקיים בהם החשש של 'שמא יטה'.

עוד משכחת לה, בשמן שנדר ממנו הנאה, שכשר הוא לנר חנוכה דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל פסול הוא לשמש כיון שנאותים ממנו והוא מודר הנאה.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

מערכי תורה

מקץ

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

החילוק בין הנבואה על שני השבע לשני הרעב

הנה חילק הכתוב הלשון בין שני השבע לשני הרעב, דבשני השבע כתוב (מ"א, כ"ה) 'את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה', לשון הגדה, ובשני הרעב כתוב (מ"א, כ"ח) 'את אשר האלוקים עושה הראה לפרעה', לשון מראה. וברש"י פירש הטעם לחלק, דשני השבע סמוכין הם לבא, נאמר בהם לשון הגדה, אבל שני הרעב הם מופלגין ורחוקין נופל בהם לשון מראה.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה בפתרון החלום היו שתי חלקים אחד לטובה שהם שבע שני השבע, ואחד לרעה והם שבע שני הרעב, והנה פתרון החלום שפטר להם יוסף היה בנבואה, כמבואר בתרגום על הפסוק בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה, שאמר יוסף לפרעה שלא יפתור החלומות בחכמה אלא בנבואה, וכמו שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי, והנה הרמב"ם (פ"י מ"סוה"ת) כתב שנבואה לרעה יכולה להשתנות כשעושים תשובה, אבל נבואה לטובה אינה יכולה להשתנות בשום אופן, וא"כ החלק של שני השבע שהוא לטובה יש בו הדין דנבואה לטובה אינה חוזרת, ואי אפשר שתבטל עוד, והחלק של שני הרעב שהוא נבואה לרעה אפשר שעוד תבטל.

ולפי זה יש לבאר דלגבי החלק של שני השבע שאינו יכול להתבטל עליו אומר הכתוב בלשון הגדה, שהוא יותר לשון מוחלט, [וכמו שמצינו בהגדה דכתיב גבי עדות דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד], ולכן נאמר בו לשון הגדה, שכבר לא תהא חזרה מזה, אבל לגבי החלק של שני הרעב שהם אפשר שיתבטלו, עליהם אומר הכתוב בלשון ראייה, כי אפשר שלבסוף לא יתקיים חלק זה.

צפנת פענח

כתוב (מ"א, מ"ה) 'ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת וגו'. אונקלוס כתב 'דמטמרן מגליא ליה', ורש"י כתב מפרש הצפונות. ומבואר דפתרונו של יוסף נחשב שדברים נסתרים ושמורים מגולים הם לו, והוא בגדר גילוי צפונות, ולכן אחר שפטר החלומות נקרא שמו צפנת פענח. ובבעל הטורים כתב דהשם צפנת פענח, כולל שהוא נביא צופה וחזוה. וצריך לבאר למה פתרון החלום הוא בגדר של גילוי צפונות, ולמה נחשב שדברים נסתרים ושמורים נגלו ליוסף.

ונראה לבאר הדברים, דהנה כשפרעה קרא ליוסף שיפתור החלומות קרא לו כי סבר שהוא פותר חלומות בחכמה של פותר חלומות, וכמו שמצינו בגמ' בברכות שבר הדיא היה לו ספר לפתור החלומות אחר הפה, וכמו שאמר לו פרעה 'תשמע חלום לפתור אותו', אמנם באמת יוסף לא פתר בחכמה, אלא בנבואה, וכמו שכבר כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי שזהו מה שאמר יוסף לפרעה 'בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה', וכתב בתרגום 'בר מן חוכמתי וגו', דהיינו שיפתור בנבואה ולא בחכמה, וכן זהו שאמר יוסף לשר המשקים ושר האופים 'הלא לאלוקים פתרונים ספרו נא לי', שאמר להם דאע"פ שאינו פותר חלומות, אבל כיון שהפתרון הוא מה', יכול אני להגיד לכם הפתרון בנבואה.

והנה איתא בחז"ל במדרש תנחומא ובזוהר דפרעה ביקש לבדוק את יוסף, והיה מהפך לו את החלום אמר לו והנה מן יאור עולות שבע פרות וגו' אמר לו יוסף לא כך ראית אלא יפות מראה ובריאות בשר וכו' ולהלן שם מביא כמה וכמה אופנים איך שפרעה הפך הדברים, ויוסף אומר לו לא כך ראית אלא כך ראית, התחיל פרעה תמה בעצמו אמר לו אחרי היית כשחלמתי, ומבואר שנודע לפרעה שיוסף פותר החלומות בנבואה ולא בחכמה.

והנה אם היה פותר החלומות בחכמה, א"כ אינו מגלה צפונות, כי הדברים מצד עצמם ידועים הם לאותן החכמים הבקיים בחכמת הפתרונות, אבל כיון שהוא פותר בנבואה, והנבואה היא דבר נסתר, ממילא הוא נחשב מגלה צפונות, שדברים נסתרים ידועים לו, והוא מגלה אותם, וזהו שאחר שפטר החלומות קרא לו צפנת פענח, כי ע"י פתרון החלומות שנזכר לראות שהיה זה בנבואה, קראו בשם זה דמטמרן מגליא ליה.

והנה המשך הפסוק הוא 'ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאשה', ומשמע שזה המשך למה שנקרא 'צפנת פענח', וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ויש לומר דהנה באמת אסנת הייתה בתו של דינה, אלא שהיה הדבר נסתר, אבל יוסף שהיה צפונות מגולות לו, הוא ידע הדבר, ועל כן יכול היה לישא אותה, וזהו שתלה הכתוב מה שנשא את אסנת במה שנקרא צפנת פענח.

אכילת הצדיקים - כהקרבנות הקרבנות

הנה כשיעקב אבינו שלח את בניו לירד למצרים ולהביא תבואה, כתוב (מ"ג, ב') 'ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל'. (מ"ג, ב'). צריך ביאור למה אמר להם שביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם. ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב 'וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו', ופירש רש"י למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"ג פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם יכלה מה שבידכם.

לרפואת הרב הגאון רבי נחמיה בן חנה נעמי שליט"א בתרש"ח י"א נאמן בית רבנו הגדול מרן הגר"מ זיע"א

ומבואר שהטעם שציוה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי זה יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט אוכל, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל ההשתדלות בזה אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם במעט אוכל סגי. ויש לשאול מדוע באמת טעם זה עצמו שצריך לבקש אוכל בטרם יכלה מה שבידכם לא היה מספיק כדי שירדו למצרים, ולמה היה צריך לטעם דלמה תתראו. ומבואר מזה דיעקב אבינו אינו צריך לדאוג על מזונו כלל, ויעקב ובניו אינם צריכים להביא אוכל ממצרים, ואצל יעקב אין רעב כלל. ויש להוסיף בזה עוד, שהנה כשיוסף שלח ליעקב שירד למצרים, כתוב (מ"ה, י"א) ששלח להגיד ליעקב 'וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וכל אשר לך', אבל האמת הייתה להיפך, כי אדרבה בעת שהגיע יעקב למצרים פסק הרעב, ומבואר שבאמת יעקב אינו זקוק לבא למצרים בשביל כלכלת עצמו, ואינו צריך להיות ניזון מתבואת מצרים, ואינו תלוי בפרנסת מצרים, ואדרבה, כשהוא מגיע למצרים אז הרעב מפסיק. ויש לבאר הדבר דהנה בגמ' בב"ב דף ט"ז ע"ב אמרין דשלשה הטעמים הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב. ובתוס' שם כתבו דנהנו מעין עולם הבא מכל וכל, ולא רק בחד מילתא, וא"כ מזונותיו של יעקב ואכילתו הם מעין עולם הבא, ובדאי דמזון שהוא מעין עולם הבא אינו שייך לרעב, ואינו תלוי בתבואת מצרים, ולכן לא היה זקוק יעקב שביאו לו אוכל ממצרים, והרעב לא היה נוגע ולא שייך אליו. והנה אכילת הצדיק אינה כאכילת שאר כל אדם, וכמו שכתב במסילת ישרים (פרק כ"ו) שהאיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, והקדוש הדבק תמיד לאלוקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאלו מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, וכמאמרם ז"ל ויעל מעליו אלוקים, האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהייתה שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האש, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם וכמאמרם ז"ל במדרש, כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא כאילו נקרב על גבי המזבח ממש, והוא הענין שאמרו עליו ז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים, וכן אמרו ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין במקום נכסים, כי הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונם תחת מילוי הספלים. ובקרבנות יש ברכה מיוחדת, וכמו שאמרו בגמ' יומא דף ל"ט ע"א שהייתה ברכה בלחם הפנים ובשתי הלחם ובעומר שכל כהן המגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומוותיר, ובתהלים כתוב על הקרבנות 'צידה ברך אברך אביוניה אשביע לחם', ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר דכפל הדבר כי היה במקדש שני ברכות, דהיה ברכה בעצם המזון, שכל כהן הגיעו כזית, ועוד ברכה הייתה בתוך המעיים דבכזית לבד כבר היה בו כדי שביעה, ועל המקדש כתוב בתהלים 'כי שם ציוה ה' את הברכה', וא"כ יעקב אבינו שאכילתו היא כאכילת קרבנות הוא אינו זקוק וצריך למזון ממצרים. וכיון שאכילתו של יעקב אבינו הייתה כאכילת הקרבנות, בודאי דאין מזונו תלוי בתבואת מצרים, דלא ממצרים יבוא תבואה ומזון לאכילה שהיא כהקרבנות קרבנות. ולפי זה מבואר היטב שכל טענת יעקב אבינו הייתה רק שלא להראות עצמם בפני בני ישמעאל ובני עשיו. ולא משום מחסורם וצורך במזון.

מעט צרי ומעט דבש

כתוב (מ"ג, י"א) שכשיעקב שלח למצרים 'מעט צרי ומעט דבש'. צריך ביאור למה הקפיד שיהיה רק מעט דבש ומעט צרי. ויש לומר דהנה באמת ליתן מתנה לעכו"ם הוא איסור דלא תחנם, אלא דהכא היה מותר מפני שהיה זה לצורך למצוא חן בעיניו, וכיון ששיער יעקב אבינו שבמעט צרי ומעט דבש כבר יהא זה מנחה המספקת לרצותו ולישא חן בעיניו, שוב כל הוספה היא מתנת חנם ואסורה באיסור דלא תחנם, לכן אמר שלא יתנו כי אם מעט מהצרי והדבש. עוד י"ל עפ"י הכתוב במשלי (כ"ה, ט"ז) 'דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאותו' ומבואר דדבש מעלתו היא דוקא באכילה מועטת, ובאכילה מרובה הוא כבר אינו מועיל, ועל כן אמר להם דמהדבש יתנו לו מעט, שזהו השיעור הרצוי לאכול ממנו.

חונה מלאך ה' סביב ליראיו

מדברים במעמד קביעת מזוזה לבית המדרש דקהלת 'משכן יחזקאל' בראשות הגר"ש פישוהוף שליט"א

ימי החנוכה הם הזמן הראוי לחנוכת בית הכנסת ובית המדרש, שהרי מלאכת המשכן נשלמה בכ"ה בכסלו, ומבואר בחז"ל בפסיקתא כי באמת זה היה הזמן הראוי לחנוכת המשכן, וחנוכת המשכן נדחתה לר"ח ניסן, לערב שמחת הקמת המשכן בחודש שנוולד בו יצחק והוא ניסן, נמצא כסלו מפסיד, ואמר הקב"ה עלי לשלם לו, ושילם לו הקב"ה לכסלו בחנוכת בית חשמונאי. הרי מבואר דהזמן של חנוכת המשכן, הוא בימי החנוכה. וא"כ זהו גם הזמן לחנוכת בית הכנסת ובית המדרש שעליהם נאמר בכתוב 'ואהי להם מקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ודבר בעתו מה טוב. בגמרא בשבת מבואר דמלכתחילה היה ראוי להניח גר חנוכה מימין, ואף על פי כן קי"ל דגר חנוכה משמאל כדי שתהא גר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. ובפשוטו הטעם שהיה עדיף להניח מימין, הוא מפני בב"ח כתב דמלכתחילה היה צריך ליתן הגר חנוכה מימין כי הוא פרסומי גיסא טפי, כי הכל פוגע לימין, מ"מ בשביל שיהא מוקף במצות, מניחה בשמאל. מבואר מזה כי מגרעין בפרסומי גיסא בשביל תכלית זו שיהא מוקף במצוות. הנה למדנו את גודל הענין שיהא האדם מוקף במצות. בשאלות הוסיף על דברי הגמ' דהיא מזוזה מימין וגר חנוכה משמאל, ויבא בעל הבית מצוייץ בטליתו ביניהם. ובנצי"ב כבר שו"ט דמדליקין בלילה, ולילה לאו זמן ציצית. ועכ"פ יש לומר דרך דרוש, דלא סגי שהאדם מסובב במצות, אלא צריך שהבעל הבית עצמו יהא גם הוא מישך שייך למצוות, וזהו כל התכלית, שהאדם עצמו יהא ספון בעולם של קדושה, בעולם של מצות, באהל תורה. המאירי בשבת כותב שביזה שהאדם מסובב במצות מתקיים בו הכתוב בתהלים 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם', היינו שהמצות הם מלאכי ה' המסובבים אותם, והם מחלצים אותם מרעה. מבואר דע"י שהוא מסובב במצות האדם זוכה לשמירה ונחלץ מרעה צדיק.

השטן נבהל ממסירות נפש!...

ופה אנחנו מתוודעים לעולם חדש:
הגמרא מספרת (עבודה זרה יח, א) על רבי חנינא בן תרדיון, שבזמן
מלכות רומי שאסרו ללמוד תורה הוא היה יושב ועוסק בתורה
ומקהיל קהילות ברבים.

תנו רבנן: כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון
לבקר, אמר לו - חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים
המליכה?! שהחריבה את ביתו, ושרפה את היכלו, והרגה את
חסידיה ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת!!! ואני שמעתי עליך
שאתה יושב ועוסק בתורה, ומקהיל קהילות ברבים, וספר מונח לך
בחיך?!!! אמר לו - מן השמים ירחמו. אמר לו - אני אומר לך
דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו?!!! תמה אני אם
לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש...

אח"כ עברו לנושא אחר, אמר לו רבי מה אני לחיי העולם הבא וכו'.
אמרו - לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו
כל גדולי רומי לקברו, והספידוהו הספד גדול. ובחזרתו מצאוהו
לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות
ברבים וס"ת מונח לו בחיקו... הביאוהו וכרכוהו בספר תורה
והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של
צמר ושראום במים והניחו על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה.
אמרה לו בתו: אבא, אראך בכך?!!! מסביר רש"י, כלומר, זו היא
שכרה של תורה?!! אמר לה: אלמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר
קשה לי, עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי - מי שמבקש עלבונה
של ספר תורה הוא יבקש עלבוני.

אמרו לו תלמידיו, רבי! מה אתה רואה?... ומי אמר להם שהוא ראה
משהו?... תוספות שואלים את זה, ומסבירים, שהיה נראה בעיניהם
שהיה לו לראות שום דבר תימה, או מלאכים או דבר אחר. - הם
הבינו שבמעשה כזה צריך להיות חזיונות אלוהיים רבי הוד... אי
נמי - בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין
מהו.

אמר להם גוילין נשרפין ואותיות פורחות באויר וכו'.

מה פירוש השמועה?...

רבי יוסי בן קיסמא - אמר - אני אומר לך דברים של טעם... זה גדול
הדור, הוא יודע את המצב לאשורו ואומר לך דברים של טעם. ואתה
אומר לו מן השמים ירחמו?!! איזו תשובה זו?...

והדברים הם להאמור: אם אנחנו רואים כזו גזירה שקמה מלכות
שהמליכה מן השמים והחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה
את חסידיה ואבדה את טוביו וכו' אז מה עושים? יושבים ורואים
כבלע את הקודש, ומחבקים ידיים?!!! מוסרים נפש!! ואז הגזירה
מתבטלת.

וכך גם מסופר בספר 'בשבילי ראדין' (שכתב הנין של רבי משה
לנדינסקי - ראש ישיבת ראדין) שפעם אמר החפץ חיים לרבי משה
לנדינסקי, בא נלך עם עוד כמה רבנים ונצא להילחם ברוסיה! אמר
רבי משה - שהבין כי החפץ חיים מתכוון ברצינות גמורה למה
שהוא מוציא מפיו, והבין גם את הסכנה הגדולה שבדבר - רבי! אם
יתנו לנו להיכנס לרוסיה יש סיכוי שגם ננצח, אבל יהרגו אותנו כבר
לפני שנכנס לשם...

**והח"ח הקפיד. נראה לך שאני לא מבין את זה?... נכון. יהרגו
אותנו, אבל ככה תתבטל הגזירה ונזכה להציל שלש מיליון מאחיו
בני ישראל הנמצאים ברוסיה. זו הדרך להילחם בשעת גזירת שמד.
איך נלחמים עם השטן?... ידוע שבפורים הגזירה הייתה על הגוף.**

להילחם לשם שמים!

בפרשה הקודמת מסופר על שמעון ולוי שהרגו את שכם, ואח"כ
כתוב שיעקב אביהם אמר להם "עכרתם אותי להבאישני ביושב
הארץ בכנעני ובפריזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והיכוני ונשמדתי
אני וביתי".

מסביר רש"י, עכרתם אותי, "לשון מים עכורים - אין דעתי צלולה
עכשיו".... ונשמדתי אני וביתי - זה פיקוח נפש... ומה הם עונים
לו?... הכזונה יעשה את אחותינו.

ונשאלת השאלה, מה זה, קנאים שמלמדים את הרב שלהם איך
להיות קנאים?!!! וכי יעלה על הדעת שהם מלמדים את אבא שלהם
קנאות?!!! מה הפשט בזה?... הרי יעקב אבינו - בחיר האבות - יודע
יותר טוב ממכם, הוא סבור שזה פיקוח נפש, מה אתם עונים לו?...
במדרש מסופר שבזמן מלכות יון אחת הגזירות הייתה שכל בתולה
ההולכת להינשא תבעל להגמון תחילה. כאשר הגיע זמנה של אחת
מבנות החשמונאים להינשא, היא עשתה מעשה מזעזע, והאחים
שלה גערו בה. היא אמרה להם, למה דבר זה כ"כ איכפת לכם, וזה
שהולכים לחלל אותי זה לא איכפת לכם?... ומששמעו כך, הם חגרו
כלי מלחמה ויצאו להילחם ביוונים.

ונשאלת השאלה: למה עד היום הם לא הלכו להילחם? לא בגלל
שלא היה איכפת להם, אלא זה פשוט לא מעשי... לא ייתכן בעולם
ששנים עשר אנשים ימוטטו את האימפריה הגדולה בעולם, בין
ברוח בין בכח בין בעצמה. זה פשוט להתאבד... אז אם כן מה קרה
כשהיא אמרה להם למה זה לא איכפת לכם, מה קרה פתאום?...
שיגידו לה - זה מאד איכפת לנו, אבל מה אפשר לעשות?
להתאבד?!!! מה פתאום הם יצאו למלחמה?...

**ישנו כלל שקיבלנו, וזה יסוד מוסד: כשיהודי עושה מעשה אשר
כל כולו לשם שמים, והוא הולך במסירות נפש, וייתכן גם שהוא
ימות - - - כך מבטלים גזירות וגם כנגד הטבע וההגיון! כך קיבלנו
מר' אלחנן בשם הח"ח.**

כתוב אילו נהפך זמרי והרגו לפנחס - אינו נהרג עליו, לפנחס היה
דין של רודף, ורודף הורגים אותו, א"כ פנחס נכנס פה למצב של
פיקוח נפש... אבל היות והוא עשה זאת לשם שמים, 'קנאים פוגעין
בו', היה איכפת לו כבוד שמים, אז אמנם אין לו הבטחה שהוא
ינצל... [גם הן כשאמר לנמרוד שהוא יראה מה יהיה אצל אברהם
אבינו ולאחר שניצל היה בטוח שהוא ינצל כמותו ובסוף הוא
נשרף...] אבל במסייג וכשהמטרה היא רק לשם שמים, זה יצליח
בסוף! וברוב הפעמים הוא גם לא ייזק מכך.

יעקב חשד בשמעון ולוי שיש כמה אחוזים שאולי זה לא לגמרי לשם
שמים, אלא זה בזיון למשפחה משפחת 'בית יעקב' אחות שלהם -
של השבטים הקדושים, וכזה מעשה נפשע שעשה שכם בן חמור...
אם זה לא היה לגמרי לשם שמים, הכל בסכנה... ונשמדתי אני
וביתי... אמרו לו שמעון ולוי ליעקב - הכל היה רק לשם שמים! רק
קנאת ה' צבקות של "הכזונה יעשה את אחותינו", אם כן - אין מה
לפחד...

וכך זה לאורך כל הדרך. גם החשמונאים לא יצאו למלחמה כל זמן
שהם לא הרגישו שקנאת ה' בוערת בהם... צריך להיות קנאי שבוער
בו קדושת ה' ויראת שמים, ורק אז אפשר לנצח. ולכן בהתחלה הם
לא יצאו למלחמה, אבל כאשר אחותם הביאה אותם למצב כזה
שבערה בהם יראת ה', הם הלכו במסייג על כבוד שמים! וזו הייתה
הסיבה שהם ניצחו.

יעוררו בלימוד התורה, אולי ללמוד נפש החיים שער ד', או 'מעלות התורה'... אך הרב מבריסק אמר לו, **אם אין לך חשק - תלמד בלי חשק!!!**

יהודי יודע כי בשביל להצליח ולהתרומם צריך ללמוד בכל מצב.

נבראת בשביל לעמוד בנסיון!!!

מובא ברש"י בתחילת הפרשה את המדרש הידוע: ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוח, אומר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה.

וידועה השאלה: והרי בשביל מה יעקב ביקש לישב בשלוח? וכי להיכנס לבית מלון הוא צריך?!!! הוא רצה לשבת וללמוד תורה! והנה יסוד יסוד לנו מרן רה"י זיע"א, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להעלות אותי בדרגה, איך הוא מעלה אותי?... הוא מעמיד מולי נסיון, אתה עומד בנסיון וכך אתה עולה למעלה!!!

ומביא הרה"י, שכתוב (סנהדרין פט, ב) שהקב"ה אמר לאברהם אבינו לפני העקידה בבקשה ממך תעמוד בנסיון כדי שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש. והשאלה עצומה... בכלל נסיונות גדולים - אברהם אבינו כבר עמד, כבשן האש ועוד למה שיגידו אין בהם ממש?...

אלא כשהמלך רוצה להעלות מישהו לגדולה להיות שר או מושל ולרומם אותו על כולם, הוא צריך להוכיח שהוא אכן ראוי לזה שיבינו וידעו למה הוא בחר בו, ויראה את גדולתו מול העם.

וכדי שהקב"ה יתן לאברהם את כלל ישראל שיקבלו את התורה ויהיו העם הנבחר ובנים לה' ית"ש, צריך גבורה והוכחה הרבה יותר גדולה כמו העקידה - וכל מה שהיה עד היום עדיין זה לא מספיק בשביל לבנות את כלל ישראל

תארו לכם שאני רוצה לקנות בנין ענק ויפה בארבע מיליון דולר - יצחקו עלי... בשביל כזה בנין זה סכום שאין בו ממש... גם בשביל לבנות כלל ישראל, עם הניסיונות הראשונות בלבד זה אין בו ממש... צריך עוד ניסיונות. אומר הרה"י - וזה כלל בחיים! **הרבה פעמים יהודי מקבל נסיון, והוא מתחיל להתרעם... איש בער לא ידע! רוצים לרומם אותך... אם תעמוד בנסיון הזה אתה בבת אחת קופץ לגבהים... זה הדרך שהקב"ה ברא.** וזה מה שכותב המס"י בהתחלה, **'והנה האדם לא נברא אלא לקיים מצוות ולעמוד בנסיון'**. זה לא 'במקרה' שאתה עומד בנסיון... בשביל זה נבראת! ככה מגדלים אותך! ואם קשה לך, ככה תגדל יותר ויותר...

יש כל מיני סוגים של קושי, מכל מיני סוגים, אבל זה לא משנה איזה קושי... כל קושי מגדל ומרומם. לאחד יש נסיון לקום לתפילה לאחד לשבת וללמוד אצל אחרים ניסיונות אחרים, הצד השווה שבכולם אם תעמוד בזה תתרומם ותעלה.

אמר לנו פעם מרן רה"י זיע"א: כתוב במשנה (אבות ו, ד): כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, אם ככה כתוב - אז גם היום זה ככה. אין כעת 'דרכים' חילופיות לתורה, רק שה'פת במלח' זה לפי הדור. אבל פת במלח זה נשאר לדורות... ככה ורק ככה - לומדים תורה.

מסופר שפעם הרשי"ש נפגש עם הנצי"ב והקשה לו קושיה עצומה, והנצי"ב ענה לו תשובה על אתר. תמה הרשי"ש איך זה ייתכן... אני עבדתי ע"י הרבה זמן ללא תשובה ואתה מצליח כ"כ מהר?... אמר לו הנצי"ב - זה התשלום של הפת במלח... (הנצי"ב היה במצב דחוק והרשי"ש היה עשיר גדול).

הג"ר ראובן מלמד מביא, אימתי היו השנים הכי יפות בחייו של יעקב אבינו?... שבע עשרה שנה האחרונות! אז הוא ישב בארץ גושן, יהודה התקין לו בית תלמוד, ומלמד תורה כשכל משפחתו סביבו... אבל התורה לא מזכירה מכלל זה כלום!!! רק ברמז, ואילו על כל הצרות שהיו בחייו של יעקב - התורה מאריכה לפרטי פרטים... עם עשו הרשע, עם לבן, עם מכירת יוסף... הכל בתיאור נרחב, וכאן - שהייתה לו ישיבה מסודרת ושנים יפות של תורה ועבודת ה' - לא מוזכר כלום. מסביר רבי ראובן - מכיוון שבעולם הנצח מחשיבים את הדברים שבאים עם קושי ועמל...

"להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים". ודרך ההצלה היתה - "דברי הצומות וזעקתם". ואילו בחנוכה, שהגזירה הייתה על הינשמה היהודית, (שהרי המתיוונים חיו בטוב), דרך ההצלה הייתה מלחמה ממש. ולכאורה זה הפוך ממה שצריך להיות...

אמנם יסוד יסוד לנו החפץ חיים: (כך כותב בשמו רבי אלחנן וסרמן בספר 'עקבתא דמשיחא', בקונטרס 'אומר אני מעשי למלך') **כל מלחמה רוחנית - זו מלחמה של השטן בעצמו. והשטן עצמו לא נבהל מכלום חוץ ממסירות נפש.** כשהוא רואה שיהודי מוסר נפש - יודע הוא כי פה מתחילה נפילתו... מזה השטן נבהל... [יעקב כבר לימוד אותו שאם הוא נלחם איתו הוא נופל - כי אם ברכתני...]. כשיהודי מוסר נפש השטן נבהל ונרתע לאחור.

אומר הח"ח, אם אני רוצה לבטל את רוסיה הגדולה עם כל המעצמה האדירה שלה, מהי הדרך?... למסור נפשי! אני יודע שיהרגו אותי, אבל זו הדרך שתביא לניצחון ולביטול הגזירה.

(כמובן שזה רק ע"פ הכרעה של מרן החפץ חיים...)

כשהאחים - החשמונאים הלכו להילחם עם יון - הם לא ידעו שלבסוף הם ינצחו. הם הלכו על דעת כן שיהרגו אותם. אבל זה לא היה איכפת להם... אני מוסר נפש למען כבוד שמים.

ישנו סיפור מבהיל... שאלו פעם את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כשנלחמו על כבוד השבת בפתח תקוה והיו הפגנות בראשות הגאון ר' ברוך שמעון סלומון זצ"ל ונלחמו בגופם ממש וספגו שם מכות, שאלו את הרב אלישיב מה התועלת בכל ההפגנות הללו? הרי בין כה וכה אף אחד לא ישמע להם... אמר הרב אלישיב; כשהולכים להילחם על כבוד שמים - זה לא בשביל לנצח, אלא בשביל עצם המלחמה! להראות לקב"ה שכואב לי כבוד שמים. אחרי זה הקב"ה גם עושה ניסים... ידוע - שאותו קולנוע שנלחמו נגדו - לבסוף נסגר לגמרי. גם בירושלים היה קולנוע ליד ביתו של מרן הגרי"ז מבריסק - שהיה פתוח בשבת רח"ל והיו הרבה הפגנות ומלחמות למען קדושת השבת, ומה יש שם היום?... שיכון סאטמר... הם נלחמו על זה!

לפני שבוע - הייתי בישיבת 'היכל יצחק' של הג"ר ישראל לנדא בקרית יובל - יש להם בנין פאר עבור הישיבה, שהם שוכרים אותו. והוא סיפר לי שפעם זה היה בית ספר של ההסתדרות, והם היו מחללים שבתות וימים טובים - בקול וברעש. נורא ואיום... והוא מספר לי, שת"ח אחד סיפר לו, שאבא שלו היה רב בשכונה שם, וכל שבת שהם היו מחללים הוא היה יושב ומתחנך בספר תהילים... זה מה שהיה באפשרותו לעשות. והנה, התהילים שלו הפכו את המקום לישיבה!!! ההסתדרות מכרה את זה כבר מזמן למשקיעים שרצו לבנות שם דירות ועד עכשיו עוד לא אישרו להם, ובינתיים כבר הרבה שנים יש שם ישיבה שלומדים תורה. תהילים... יהודי הולך עם מסירות נפש ללחום לשם ללחום, כבוד שמים איכפת לו! גיסי הג"ר אברהם צבי טויב סיפר לי, שלאחר אחת ההפגנות בפתח תקוה, שאל אותו מרן הרב שך זצ"ל, לקחו מישהו לבית סוהר?... אמר לו - לא, אם כך - הפטיר הרב שך - לא ייצא מזה שום דבר... מסירות נפש... **אבל רק כשיש הכרעה של גדולים. לא להחליט לבד...**

עכ"פ הדרך לנצח את השטן זה רק עם מסירות נפש. לחשמונאים כאב רק כבוד שמים הם ידעו שמפה הגזירה תתבטל. רבי חנינא בן תרדיון, מה הוא ראה?... גוילין נשרפין ואותיות פורחות. הגוף שלו אמנם נשרף, אבל אותיות של תורה - הם פורחות... הם לא נשרפות. א"כ הגזירה תתבטל. ובאמת הגזירה התבטלה.

הכח שלנו זה מסירות נפש. כל אלו שידוע שהצליחו מעל ומעבר - זה עם מסירות נפש. ומסירות נפש לא הכוונה תמיד דוקא למות... כל דבר לפי הצורך והענין, גם אחד שרוצה ללמוד ואין לו חשק, כי עליך הורגנו כל היום... אף על פי כן הוא ממשיך ללמוד, גם בלי חשק - - -

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א מביא בספרו, שאחד שאל את הרב מבריסק, מה אעשה, אין לי חשק ללמוד... הוא חשב שהרב

והג"ר לייב לופייאן אמר, שלעתיד לבא הכל יהיה קל, מלבד עמל אחד שישאר... 'עמל התורה'! כך הוא מטבע של תורה. אין תורה בלי עמל...

וממילא נבין, כי כל קושי שבא לבן אדם - במקום להתמרמר צריך לקלוט ולהפנים שזה בשבילך ולטובתך.

מִרְנָה רַחֲמֵי זִיעִי'א סיפר פעם: למה הוא זכה לאריכות ימים? וסיפר קצת על מה שעבר עליו בצעירותו, ויש עוד הרבה סיפורים על קשיים שהיו לו, ולא כעת הזמן, ובאמת הוא זכה למה שלא כולם זוכים...

היוונים רצו לעקור את 'קדושת התורה'

חז"ל אומרים במד"ר ריש בראשית "וְחוֹשֵׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמוֹת" זהו יון שהחשיכה עיני ישראל בגזירותיהם שאמרו כתבו על קרן השור 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'.

יש הרבה פשטים בכך, וכולם מסתמא נכונים, אבל אנו נעורר על שתי נקודות שנוגעות להיום:

כתוב בחז"ל סוף מגילת תענית בשעה שתרגמו את התורה ליונית בח' בטבת היה חושך בעולם שלשה ימים ונודעוה ארץ ישראל, והשאלה - למה? מה קרה?... ומסבירים, שהיוונים רצו לעקור את 'קדושת' התורה, אך 'חכמת' התורה לא הפריעה להם... (ועי' בקונטרס ועד הכנה להגרא"א ברוורמן בישיבת עוצם - דברים נפלאים בזה).

בתורה המתורגמת ליוונית אין את כל דרשות חז"ל, י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן... הכל זה שפה אחרת... מתורגמת... לא שייך שם גזירה שווה... ותורה כזו - אל תאמין... חכמה בגויים תאמין, תורה בגויים אל תאמין... הם רצו להפוך את זה לאוניברסיטה, באוניברסיטה לומדים גם משפטים, ויש 'משפט תלמודי' להבדיל אלף הבדלות.

אומר לכם פשט, הרגשה שלי: כתוב בחז"ל מפני מה אבדה הארץ? מפני שלא ברכו בתורה תחילה. וידוע שכותב הר"ן מצאתי באיגרת סתרים, שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה, לפי שלא למדו לשמה. וצ"ב מה הקשר בין ללמוד לא לשמה לבין לברך על התורה?...

בספר חשוקי חמד למרן הגר"י זילברשטיין שליט"א על ברכות (עמוד קכ"ט, קל) מביא ששאלו אותו, אחד נסע באוטובוס ועל ידו ישב שוטר. אותו יהודי התחיל לדבר עם השוטר, ואמר לו אתה יודע מה זה ישראל?... אמר השוטר - לא. ואמר לו בשם הבן איש חי, שישרא"ל זה ראשי תיבות של שלשה אבות וארבע אמהות, כולם רמוזים במילה ישראל... ועוד פרפראות דומות. אח"כ אותו אחד תהה לעצמו, איך אני מדבר אתו בלימוד, הרי מסתמא הוא לא ברך ברכות התורה... הוא פנה לרב זילברשטיין ושאל מה ההלכה בזה, והרב זילברשטיין שאל את מרן הרב אלישיב, וא' התשובות היו, שהשוטר בודאי לא התכוון לדעת פה את התורה אלא הוא ס"ה רצה ליהנות מחכמת התורה. על חכמת התורה אפשר ויתכן שלא צריך ברכה, רק על תלמוד תורה - מברכים.

ומכאן אף אנו נענה ונאמר: שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה... למה? לפי שלא למדו לשמה. הם רצו רק ליהנות מחכמת התורה, אי לכך לא הייתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה, כי הם לא למדו לשם מצות תלמוד תורה. ולכן התורה לא הגינה עליהם... התורה מגינה רק כשלומדים את התורה! אם ילמדו באוניברסיטה 'משפט תלמודי' - זה לא יגן על כלל ישראל! הלאי ולימוד כזה לא יפיל חללים... אך להגן - בודאי שלא.

תורה זה קדושת התורה. היוונים רצו להפריד אותנו מקדושת התורה, לכן הם תרגמו אותה ליוונית. לא איכפת להם כל מיני דברים, העיקר שלא תהיה קדושת התורה. ואז אין מה שיגן על עם ישראל.

וזה אחד האופנים של "להשכיחם תורתך". תורה שזוכרים זה רק התורה הקדושה. כשזה דברים אחרים - אין סגולה לזכור את התורה. (עי' בזה בקונטרס הנזכר).

וזה מה שהם דרשו 'כתבו על קרן השור אין לי חלק באלוקי ישראל'

- להפריד את ישראל מהקב"ה וממילא מקדושת התורה וטהרתה. הג"ר בן ציון קוק שליט"א מספר, שהוא שאל פעם את מרן הרב אלישיב, מה הסגולה לזיכרון טוב?... והמשיך - אומרים שצריך לחזור הרבה, הדרך עלך... אמר הרב אלישיב - גם זה טוב... שאל הרב קוק, מה פירוש 'גם זה', יש עוד דברים?... אמר הרב אלישיב - **אחד שלומד ולא מתבטל - הוא בכלל לא שוכח. מי שמתבטל ושוכח - צריך לחזור כדי לזכור...**! קדושת התורה לא שוכחים. אך כשמתבטלים - הקדושה הזו קצת מתפוגגת וצריך להגיע לעצות אחרות.

כל מה שהיוונים רצו, זה להחשיך אור של תורה... כתוב בזוהר, שהקב"ה גנו את האור של שבעת הימים, והיכן גנו?... בתורה, מי שידוע וזוכה - זה גנוז בתורה. היוונים החשיכו עיניהם של ישראל, את האור הזה הם רצו לקחת. אבל יש עוד דבר...

היה מאמר מיוחד של הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א (ר"י בית מתתיהו) שה' ישלח לו רפוי"ש בקרוב - אמן. אם מישהו הולך להילחם נגד ערבים, אכפת לו שהערבים יקראו ב'קוראן' שלהם?... לא. מה אכפת לי אם הוא יקרא את זה... וכי אכפת למישהו שהנוצרי יקרא את 'הברית החדשה' שלו?... שיקרא... לא זה מה שמטריד אותי. מה שחשוב - שהוא לא ירצח, ולא יעשה מסעי הצלב או כל מיני השמדות אחרות...

אז למה כשהיוונים גוזרים גזירות על היהודים - דבר ראשון הם אוסרים עליהם ללמוד תורה?... כך היה גם ברוסיה, וכך גם באינקוויזיציה, מה אכפת לכם שאני לומד?...

אלא - גם הגוי יודע, כשהקול קול יעקב אין ידי עשו שולטות... את ה'יסוד' הזה הגויים יודעים מאז ומתמיד... עשו גילה את זה והעביר את זה במסורת לבניו ולבני בניו.

הבריאה כפופה לתורה וללומדיה

מבואר במדרשים שהיוונים רצו לבטל מישראל ג' מצוות, חודש, שבת, וברית מילה.

ואני עומד ותמה: מילא שבת, וברית מילה - זה שני אותות ברית בין הקדוש ברוך הוא לעם ישראל. אבל מה ענין קידוש החודש?... מה זה מפריע ליווני שבמקום להגיד ספטמבר ואוקטובר יקראו לזה תשרי וחשוון?... והתירוץ לכאורה הוא כל כך פשוט...

כתוב בחז"ל, בירושלמי (מובא בהקדמה לחזו"א - או"ח) לקל גומר עלי - ילדה עד בת ג' שנים אם יצאו בתוליה - הם חוזרים, כדמעה בעין. מגיל שלש שנים ומעלה - יצאו בתוליה, אינן חוזרין.

והנה אם הגיע ראש חודש והיא נהייתה בת ג' שנים, ויצאו בתוליה - הם לא חוזרים. אבל אם נמלכו בית דין לעבר את החודש - חזרו בתוליה... קידוש החודש הראה לכולם - שהתורה וחכמים שולטים על הבריאה.

מי קובע את חוקי הבריאה?... כלל ישראל עם התורה שלהם. ואת זה היוונים לא יכלו לסבול.

העבודה לפרנסה זה רק השתדלות...

ומרן רה"י זיע"א מביא עוד לבאר את ענין כתבו על קרן השור אין לי חלק באלוקי ישראל, פעם עיקר הפרנסה הייתה ע"י הבהמות. ששואלים יהודי - איך הרווחת?... הוא היה עונה בעזרת ה'. ואיך הפרנסה - ברוך ה'... זה היה לצנינים בעיניהם, מה פירוש ברוך ה', בעזרת ה'?... אם אתה עובד אתה מרויח, אם אתה לא עובד אתה לא מרויח!!! לכן הם הכריחו אותם לכתוב על קרן השור, אין לנו חלק באלוקי ישראל... כעת בזמן שאתה עובד תדע לך שאתה מרויח, אם לא תעבוד לא תרויח. אל תגיד בעזרת ה' וברוך ה'... את זה הם לא יכלו לסבול. כמב' בראשונים שזה היה השקפת אריסטו לא להאמין במה שלא רואים בעיניים.

אבל יהודי יודע לא ככה... פרנסה היא מן השמים, ויהודי עושה 'רק' השתדלות. תמיד הרה"י היה אומר שאנחנו רק מקיימים חיוב השתדלות.

שאלו פעם את מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל, שהייתה מורה שהייתה אמורה לקבל פיצויים ממשרד החינוך ואם היא הייתה קצת משנה

שיום שישי ושבת מעלתם גדולה כמו שבועות וערב שבועות...
מיירדיג!

מבואר בספה"ק שחנוכה זה זמן של אור, אור של תורה, ואפשר הרבה לזכות בימים הללו. ויצרו גדול הימנו... לאחד מן הנסיונות שהקב"ה נותן לנו בשביל לגדל אותנו - קוראים חנוכה... ומי שיועד לעמוד בנסיון הזה - עדין לגדלות. היצה"ר מצליח, וזה כל כך חבל...

היום זה אור תורה! אור הגנוז שגנוז בתורה! וזה הזמן... נכון, יש לנו נסיון, אבל בואו נעמוד בו וע"י זה אנחנו מצילים את כל כלל ישראל!!!

היום צריך הרבה רחמי שמים, כל יום והניסים שלו, עוד לא יודעים מתי יהיה הסוף ומתי זה ייגמר ואיך זה ייגמר, זה הכל בידיים שלנו... בא חנוכה, זה זמן של ניסים, זמן שאפשר לפעול בו למעלה מגדר הטבע... זמן שבאמת אפשר לפתוח שערי שמים!!! אבל אנחנו צריכים לעשות את שלנו...

יהי רצון שהקב"ה יזכה אותנו שנוכה באמת לאור הגנוז של התורה, ובקרב ממש לאור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו מהרה לאורו, אמן!

מן האמת היא הייתה מרוויחה המון כסף... אמר רבי ניסים, אין חיוב השתדלות לשקר!!! לא מדברים רק מותר או אסור, זה לא השתדלות שלך! הרבה פעמים שמענו את זה ממרן רה"י, יהודי חי עם בורא עולם. יהודי חי עם בורא עולם! והוא עושה הכל ואנחנו עושים רק קצת את ההשתדלות שלנו, וכשזה באמת ככה - הכל נראה אחרת.

וזה מה שחנוכה מלמד אותנו... לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי אמר ה' צבקות. אם שתים עשרה אנשים יכולים למוטט את יון - יש לזה הסבר טבעי!!!... כלום! זה בורא עולם! בחוש!

מעלת ימי החנוכה

וזה התפקיד שלנו בחנוכה מה שגדולי ישראל הורו לנו, אבל בימים האלו כבר אמרנו שאמר מרן רה"י זיע"א איך שהיצה"ר הופך לנו את חנוכה לחג של סופגניות ולביבות... היום כל אחד מנסה להרבות במסיבות וכמובן - לשם שמים. לשם שמים זה דף גמרא... שלא ירמו אותנו... אני לא נותן עצות לאף אחד, אבל לשם שמים זה דף גמרא... כי נר מצוה ותורה אור!

היום באו עם מציאה גדולה... מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל כותב

בס"ד

- דבר בעיתו מה טוב -

כרך ראשון בסדרה
העתידה לצאת לאור בס"ד

יצא לאור עולם להאירה עולם!

ספר ארחות חיים

שיחות המשגיח
הגה"צ רבי
חזקיהו יוסף
מישקובסקי
שליט"א

על סדר
פרשיות
התורה
בראשית
חנוכה

מאת מו"ל לרגל חנוכה
40 שנה
מו"ל מו"ל לרגל חנוכה

**ספר השיחות מהמשגיח
הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א**

השיחות הנודעות ברוממותן ומתיקותן
לפקוח עיניים ולב. להתוות אורח - למעלה למשכיל
ערוכות על סדר הפרשיות חומש בראשית - חנוכה
עם דברי זכרון על רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוקלה"ה

לפרטים ולשמיעת נקודות המכירה ברחבי הארץ ובהיכלי הישיבות הקדושות
ניתן להתקשר לקו השיחות 074-740-3629 שלוחה 2.
ניתן לשלם דרך נדרים פלוס ע"ש ארחות חיים / ונדרים פון 03-763-0585 שלוחה 2071.

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

מהי 'תורה לשמה'

"רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה".

חילוקי הלשונות בגדר ה'לשמה' של התורה:

רבים וכן טובים כבר עסקו בשאלה הנושנה מהו הנקרא לימוד תורה 'לשמה'. נודעו דבריו של רבינו הגר"ח מוואלווין בתחילת שער ד' בנפש החיים (פרק ג'), וכן בספרו 'רוח חיים' על אבות (פרק ו'), שודאי לא יתכן לומר ש'לשמה' היינו דביקות, אלא 'תורה לשמה' הכוונה לשם התורה, לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן.

ומבאר הגר"ח שהוא מה שאמר רבי אליעזר ברבי צדוק בגמרא בנדרים (ס"ב, א'): "עשה דברים לשם פועלם ודבר בהם לשמם", ללמדך שישנו חילוק בין ה'לשמה' של המצוות ל'לשמה' של התורה, שה'לשמה' שבמצוות הוא 'לשם פועל' - לשם הקב"ה שציונו על המצוות, מה שאין כן בדברי תורה 'דבר בהם לשמם', וכמו שכתב הרא"ש בפירושו לנדרים שם; "כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן ולא לקנטר ולהתגאות".

ועל פניו היה משמע שהדברים כפשוטן, שה'לשמה' של התורה אינו שייך לשם המצוה ולא לשם מי שציוה על המצוה, כי אם תורה לשם תורה, ללמוד כדי ללמוד ולהבין כדי להבין בלי אף 'לשמה' אחר שיעמוד מלבד התורה.

אך כמובן שהדברים מוחייבים הסבר, דראשית כל הא מילתא טעמא בעי, מאיזו סיבה תהיה התורה שונה משאר כל המצוות. כל כמה שבכל המצוות אנו צריכים לעשות דברים לשם פועל - לשם מי שפעל הכל למענהו, כלשונו של הרא"ש שם, מהיכי תיתי להוציא מן הכלל את מצות תלמוד תורה שלא תהיה לשם הקב"ה.

ואף בלא זה, השאלה היא פשוטה: איזה שם 'תורה' יש על התורה אם כביכול היא לא עומדת לשמו של נותן התורה. הרי כל ההבדל בין ה'תורה' לבין חכמה בעלמא הוא מה שהתורה היא מאמר פיו וציוויו של השי"ת, ואין עליה שם אחר מלבד מה שהיא רצון הקב"ה. אם כן ודאי שלא שייך ללמוד את התורה לשם אף דבר אחר, ואף לא לשם התורה עצמה, ואדרבה, 'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לי...' (יבמות ק"ט, ב). מעתה השאלה מתעצמת שבעתיים: אם בתפילין פשוט שהקיום צריך להיות לשם ה', ואם בציצית פשוט שצריכים לכוון לשם ה', על אחת כמה וכמה שהתורה לא יהיה אחרת.

עוד יש להקשות מדברים ערוכים שמצינו ברבותינו, שמהם לכאורה עולות הגדרות אחרות מהי 'תורה לשמה'. יעויין בספר חסידים (סי' י"ז) שכתב: "לומד על מנת ללמוד לשמור ולעשות - זו היא תורה לשמה", ומשמע שחלק מה'לשמה' של התורה הוא שירצה האדם לקיים את מה שלמד בעקבות הלימוד.

אמנם אי משום הא יש לדחוק, שחלק מהרצון 'לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן' מחייב שהאדם גם יקיים את לימודו. כך מבואר בפירוש רבינו יונה על אבות (ד', ה'), על המשנה של 'הלומד על מנת לעשות', וזו לשונו שם: "שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמיתת הדברים, ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי האמת", הרי ששורש הענין לפלפל ולרדת לעומקא דשמעתתא נובע מרצון האדם לשמור ולעשות ולנהג עצמו על פי האמת.

אולם ברש"י בתענית (ז', א') כתב במפורש: "כל העוסק בתורה לשמה - משום כאשר צוני ה' אלוקי ולא כדי להקרות רבי", וכן כתב בשל"ה (מסכת שבועות דף ל"ב, נר מצוה אות ס"ו): "וענין 'לשמה' הכוונה שיעסוק בתורה לקיים מה שצונו השי"ת (דברים י"א, י"ט) 'ולמדתם אותם'". ובסידור הגר"א הביא בשם האריז"ל: "שאף גם בעסק התורה לא יחשוב שעוסק בתורה כדי שיידע מה שיש בה, אלא שעוסק בה כשור

לעול וכחמור למשא לקיים מצות בוראו ליחדא קב"ה ושכינתיה על ידי עוסקו בתורה".

הרי מבואר לנו מכל הנך, וביותר מדבריו המפורשים של הגר"א, ש'לא יחשוב שעוסק בתורה כדי שיידע מה שיש בה', וכל תכלית הלימוד צריכה להיות אך ורק לשם גבוה - לקיים מצות הבורא, 'כאשר צוני ה' אלוקי'. אף רבינו החפץ חיים, שניק את תורתו מבית מדרשו של תלמידי הגר"ח, כתב בספרו 'שם עולם' שער שני - שער ההתחזקות פרק ה': "וצריך ללמוד לשמה, דהיינו למלא רצון ה', שרצונו שנדע תורתו" (ועייין שם שהוסיף במאמר המוסגר: "ודי לחשוב זה רק בתחילת לימודו, וכמו בסופו שצריך לחשוב לשמה בתחילת כתיבתו"). והשאלה קמה ועולה מאליה, היאך זה כל הדברים האמורים ש'לשמה' היינו 'למלא רצון ה' מתיישים עם דברי הנפש החיים שהביא מהרא"ש, ש'לשמה' היינו 'לשם התורה'.

'כל התורה שמותיו של הקב"ה':

ופשוט וברור דקושיא מעיקרא ליתא, ולא זו בלבד שאין כאן סתירה אלא אדרבה, הא בהא תליא. רבינו חיים ויטאל כותב בספרו 'שערי קדושה' (ח"א שער ג') בזו הלשון: "כל העוסק בתורה לשמה, רצונו לומר לשמה של התורה שהיא היא הקב"ה, כי כל התורה שמותיו של הקב"ה".

במילים אלו מתבאר לנו כל יסוד הענין של 'תורה לשמה'. מחד גיסא הלשמה הוא לשם התורה - 'לשמה של התורה', אבל מאידך גיסא זה עצמו אינו אלא לשמו של הקב"ה, כי 'התורה היא היא הקב"ה', וכל התורה שמותיו של הקב"ה".

בתחילת דברינו הקשינו מדוע יש הבדל בין התורה לבין שאר כל המצוות, אבל רבינו חיים ויטאל מגדיר בתוך דבריו מהו החילוק הברור ביניהם (וכעין זה מבואר גם בדברי הרמח"ל): כל המצוות הן פעולות שמובילות לתוצאה של התקרבות לקב"ה. יש רמ"ח פעולות לעשות ושס"ה פעולות להמנע כדי להתקרב לבורא, ואם עושים את הפכם מתרחקים ממנו, אבל כולן הן פעולות בפני עצמן שמהוות סיבה אם לקרב ואם לרחק, בין אם יש בהם טעם ובין אם לאו.

מה שאין כן התורה הקדושה אינה פעולה ואינה סיבה שגורמת למסובב, אלא היא עצמה 'היא הקב"ה', ובה עצמה מונחת קרבת ה'. וזאת על שום מה? 'כי כל התורה שמותיו של הקב"ה', וכאשר עוסקים בתורה עוסקים ברצונו של הקב"ה בעצמו. נמצא שאין כאן היכי תימצי כיצד להתקרב לקב"ה, לא גרמא ולא סיבה ואף לא סיבה גדולה יותר מכל המצוות, כי אם קרבת ה' בעצם עצמותה - שמכיון שהתורה עצמה היא שמותיו של הקב"ה, לימוד התורה הוא הוא הדביקות בו ית'.

אי לכך, עצם הרצון 'לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן' הוא הנחשב ל'תורה לשמה'. שהרי מהי התורה? התורה היא רצון הקב"ה, ידיעת דרכיו והדביקות בו. ובעוד שבכל המצוות המטרה היא הפעולה, והפעולה מובילה אל התוצאה, כאן המטרה היא עצם הידיעה - נדעה נרדפה לדעת את ה'. ככל שהאדם יותר יודע הוא יותר דבוק, וככל שהוא יותר דבוק הוא כבר השיג את התוצאה. אם כן ברור שה'לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן' אינו רק תוספת הידור, חומרה או אופן בקיום המצוה, אלא הוא חלק מעיקר צורת תלמוד תורה - לדעת כמה שיותר וממילא להתדבק כמה שיותר, כי הדביקות בה' תלויה בידיעת ה' שהיא ידיעת התורה.

אמנם מצד שני היא הנותנת שהקולא תביא לידי חומרה: מאחר שהתורה היא דוקא תורה של 'שמותיו של הקב"ה', דוקא כאשר האדם לומד את התורה בצורה כזו - אז הוא עוסק בתורה לשם התורה. הוא יכול ללמוד, לעמול ולהתייגע בהתמדה שאין כדוגמתה, אבל לא ללמוד את התורה.

הדביקות בקב"ה - שאחרי שהאדם מקדים את ההכרה שהתורה כולה היא 'שמותיו של הקב"ה', נמצא שכל תוספת העמקה וכל תוספת ידיעה היא עוד חיבור אליו ית'. 'שור' שנגח את הפרה' הוא שמותיו של הקב"ה, ו'ארבעה' אבות נזיקין' הן שמותיו של הקב"ה. כשהאדם עוסק בסברא של 'מיגו' - הוא עוסק ברצון השי"ת, והא גופא הוי דביקות בו ית'.

הוא מה שאמרו בירושלמי ריש פאה (פ"א ה"א): 'רבי ברכיה ורבי חייא דכפר דחומין, חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שווה לדבר אחד של תורה, וחד אמר אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה' וכו'. ומדוע כל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה? מפני שזהו החילוק בין התורה ובין המצוות: כל המצוות אינן אלא פעולה של היכי תימצא שמובילה אל התוצאה, היא הדביקות בו ית', מה שאין כן התורה היא התוצאה בעצמותה - כי היא ורצונו חד, וקודשא בריך הוא ואורייתא חד.

מאותה סיבה נוכל להבין מדוע גם לימוד 'כדי לקנטר ולהתגאות' או אפילו 'כדי להקרות רבי' אינו נחשב לתורה לשמה. כי האף אמנם שעצם הידיעה בתורה לשם התורה נחשב לשמה, אך כל זה דוקא כשהאדם מחיל לפניו כן על התורה את שמה עליה. אם יש לו מטרה אחרת, שלא מתוך גישה של 'שמותיו של הקב"ה', שוב נמצא שהתורה לא מונחת לפניו כדי ללמד אותו את רצון הקב"ה, ושוב סר מעליה שם ה'תורה'.

אלא שכאן יבוא הבן וישאל, היכן מצאנו ידינו ורגלנו בבית המדרש... אם כל מטרה אחרת שלא לשם ידיעת הבורא עוקרת כביכול את שם התורה, היכן אנו והיכן התורה... אולם שאלה זו היא טעות מעיקרא. משל למה הדבר דומה, לאותו אדם גדול זצ"ל שראוהו יושב בעיצומה של חתונה ומעיין בגמרא. לכשראה אותו גדול שמבחינים במעשיו, אמר לסובבים אותו ברוב ענוותנותו: אל תחשבו חלילה שנהפכתי ל'מתמיד'... פשוטם של דברים שיש לי חשק ל'סיגריה', ומכיון שכן הגבלתי את עצמי, שכל פעם לפני שאעשן אלמד שני דפים גמרא... כעת אני רוצה סיגריה, ולכן אני יושב ולומד...

נבוא ונתבונן באותו מעשה: האם אותו גדול למד בשביל הלימוד או למד בשביל הסיגריה? מחד גיסא לכאורה הוא למד בשביל הסיגריה. אלמלי היה רוצה לעשן, על כל פנים לפי טענתו, לא היה יושב ולומד באותו הזמן. אך מצד שני ההפך הוא הנכון: הרי מי ביקש מאותו גדול ללמוד שני דפים לפני הסיגריה? הוא יצר זאת לעצמו. מכיון שהוא רוצה ללמוד, לימוד לשם לימוד, הוא ביקש ליצור מחייב, ומכיון שגם רצה לעשן - לא היה סיבה טובה יותר לגרום ללימוד מאשר הסיגריה... ואף אם נניח שרצה להגביל את עצמו בעישון, לא חסרות לכך דרכים אחרות, ולאו דוקא שני דפים של גמרא... נמצא אם כן שהסיגריה היא כלי משרת ביד הלימוד, ולא הלימוד בפי הסיגריה...

זוהי בחינה מסויימת של 'לשמה' שמצטרף אליה רצון של 'שלא לשמה', שהוא המסייע ביד ה'לשמה'. מצד אחד אמנם אין כאן 'לשמה' גמור שבו אנו עוסקים כאן במשנה, משום שהמחייב שעומד כעת בפני האדם הוא 'שלא לשמה', אך מצד שני ברור שהמעשה עצמו נחשב מעשה של 'לשמה', מאחר וכל מה שהאדם הביא אותו על עצמו הוא לשם רצון אמיתי שעומד לשמו.

מעשה זה הוא כעין משל לכל המדרגה שבה אנו עומדים. המטרה הבסיסית והסופית שלנו היא מטרה של 'לשמה' - כיון שכל אחד רוצה לגדול כלי מלא של תורה, בלי שום מטרה אחרת, והראיה הגדולה מכל היא עצם זה שהוא יושב בבית המדרש. אין כזו טענה, שהמטרה שלנו היא כבוד או ממון, כי מי שבאמת היה מחפש את אותם דברים - היה מחפש אותם מזמן מחוץ להיכלה של תורה, ובפרט אם יש ריחיים בצווארו. כל מה שיש לנו סיבות מן הצד זהו רק משום שהיצר דורש את שלו, אבל ודאי שהסיבה המובילה של כל אחד ואחד היא 'כאשר ציוני ה' אלוקי'.

אם כן ברור שאין מי שמבינינו, שיושבים ומוסרים את כל חיינו לתורת ה', שלא שייך אל ה'לשמה'. הרי זו המטרה העליונה שעומדת לנגד העיניים, וכל השאר רק נספח אליה בתורת כלי שרת. מה שנותן לנו הוא רק לתת ערך לאותה מטרה, להתבונן בה ולהכיר ככל האפשר במציאות האמיתית של 'שמותיו של הקב"ה'. הלא כל העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, שזוכה להכנס לפני ולפנים לקורבה הגדולה ביותר שקיימת, ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.

כי באמת 'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו', וכל תכלית התורה היא להביא את האדם אל הדביקות ברצון הקב"ה.

בירושלמי בריש שבת (פ"א ה"ב) אמרו: 'הלמד שלא לעשות נוח לו אילו לא נברא, הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שולייטו על פניו ולא יצא לעולם', ומבואר שכל מטרת התורה היא להביא את האדם לידי הקיום, וזו הסיבה מדוע תלמוד תורה כנגד כולם. אין זה תנאי בעלמא, ואין זה דין בלימוד שביא לידי מעשה. אחרת לא היה טעם מדוע הלומד על מנת שלא לעשות 'אפילו תורה אין לו'. יש כאן הגדרה בעצם עצמותה של התורה: התורה היא רצון ה', ואם היא לא רצון ה' - נעקר ממנה מעיקרא שם ה'תורה'.

הרי כאמור, מבחינת ה'חכמה' שבתורה - אין הבדל בין התורה לבין כל חכמה בעלמא. כשם שיש רפואה ואסטרולוגיה יש גם תורה, ואפילו 'מודה בקנס פטור' יכול להיות סעיף בחוק שלומדים אותו המשפטים במדינה נידחת אי שם... ובאמת, אם האדם יקח את חוקי התורה וילמד אותם בצורה אחרת, מתוך ספר של חולין, מה יחיל עליהם את שם ה'תורה'? אין ספק שהוא לא מקיים מצוות תלמוד תורה ואף לא בתורת אינו מתכוון, ומה אכפת לן מאין מוצא הדברים.

בזמנו בעת קום המדינה היה אחד מן המוחוקים שומר תורה ומצוות, ורצונו היה לעבד את דיני השולחן ערוך חושן משפט ולבסס על פיהם את חוקי המדינה. הוא פנה אל מרן החזון איש, והחזון איש דחא בשתי ידיים: 'מה יתן לך ומה יוסיף לך. ה'ערכאות' ישארו אותן 'ערכאות' בין אם כך ובין כך... מה שיפסקו על פי החוקים לא יהיה בגלל שכך התורה אומרת, אלא בגלל שכך החוקה אומרת, ואם זאת החוקה - אין עליה שם 'תורה'... ולדברינו לא זו בלבד שאין כאן חוקה של תורה אלא אין כאן גם מצות תלמוד תורה. גם אם לו יצויר 'ומשרד המשפטים' היה מוציא לאור את השולחן ערוך כצורתו, עם הש"ך והסמ"ע, עם הקצות והרעק"א, והיו יושבים הסטודנטים ולומדים את הספרים בעומק העיון - לא היה בזה שום תורה, לא מינה ולא מקצתה, ואף לא היה דין לשמור על קדושת הספרים... כדמות דוגמא לזה אנו מוצאים בתוספות בסוטה (י"ה, ב') ובשאר מקומות, שאין דין שרטוט על הפסוקים באגרות שאנחנו רגילים לכתוב, "דלא כתבינן לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא, לפרוס בשלום בלשון עברי או לדבר בו בלשון צח"...

התורה אינה רק 'מקור' שממנו אפשר ללמוד דברים מסויימים, אלא היא עצמה יוצקת את המשמעות בכל מילה של 'תורה'. אם יש את השם של התורה - יש את התורה, ואם אין עליה את שמה - מעיקרא אין כאן תורה. היא יכולה להיות הרבה דברים אחרים, אבל 'תורה' היא לא תהיה, כל עוד שאין בה את 'שמותיו של הקב"ה'. 'שמותיו של הקב"ה' יכולים לחול על המילים רק כאשר האדם מכיר שכל תיבה ותיבה היא רצון ה', ובאמת הוא רוצה לעשות רצונו כרצונו, אלמלי כן הרי מוכח מתוכו שאין כאן רצון ה', וממילא 'אפילו תורה אין לו'.

מהי 'תורה לשמה':

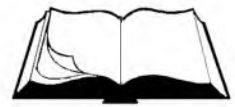
נמצא אפוא שה'תורה לשמה' כוללת שני חלקים: יש את ההכרה המוקדמת שיש כאן בכלל 'תורה', ויש את לימוד התורה בעצמותה. הגישה אל הלימוד מוכרחת להיות מתוך ידיעה מה מונח לפני האדם, שהתורה שאני לומד היא 'משום כאשר צוני ה' אלוקי', 'לקיים מה שצוני השי"ת', 'ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה', ואז לאחר מכן נהפך הלימוד גופו לידיעת ה', וכל תוספת ידיעה של 'לידה ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול' מרוממת עוד את האדם.

אם האדם לא ניגש אל התורה מתוך ידיעה מוקדמת, לא זו בלבד שחסר כאן ב'לשמה', אלא אין כאן בכלל 'תורה'. ומאידך, אחרי שיש לו את אותה ידיעה, אזי לא זו בלבד שהמצוה נעשית לשם פועלה, אלא יש כאן תוספת דרגה - שהידיעה של התורה עצמה נהפכת לידיעת הבורא, מלבד הפעולה גרידא. כשהאדם חושב ומנסה להבין מה בדיוק כוונת הרשב"א והריטב"א - הוא חושב על רצון הקב"ה, ולימוד זה עצמו נחשב לדביקות בקב"ה.

כולנו יודעים את מה שכתב הנפש החיים, שבשעה שעוסקים בסברות התורה עצמן לא שייך לחשוב על דברים אחרים, ויש לחשוב על ה'לשמה' רק קודם הלימוד. וברור שאין זה בתורת ברירת מחדל, דמאי אית לן למעבד ואי אפשר לחשוב אז על הדביקות בקב"ה, אלא זו עצמה היא

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 516

עשרה בטבת שחל בער"ש

טבת תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

מנחה סמוד לשבת

מאד מאד יש להיזהר לגמור מנחה לפני זמן קבלת שבת, וכל שכן שלא לאחר תפילת מנחה לאחר השקיעה, שיש בזה זלזול בכבוד השבת. וכן כל ימות החול יש להיזהר בזה (ע"י שו"ע סי' רל"ג סעיף א' ומשנ"ב שם). ואם קיבלו כבר שבת, כבר כתב המשנ"ב (סי' רס"ג ס"ק מ"ג) שצריך להתפלל פעמיים מעריב בליל שבת. הכהנים יזהרו שלא לקפל טליתותיהם אחר שקיעת החמה, אלא באופנים המותרים בשבת, וכן סמוך לשקיעת החמה משום תוספת שבת. אלו שמתפללים מעריב לפני צאת הכוכבים ראוי שהגבאי יכריז אח"כ, שגם כשחל עשרה בטבת בערב שבת המנהג להתענות עד צאת הכוכבים, ואפילו אם התפללו מעריב מבעוד יום משלימין התענית עד צאת הכוכבים (שו"ע סי' רמ"ט סעיף ד' משנ"ב ס"ק כ"א).

עליה לתורה כשקיבל שבת

כהן שקיבל על עצמו תוספת שבת יכול לקבל עליה לתורה בתפילת מנחה קטנה לקריאת "ויחל", וכמו כן יכול לישא כפיו, ואין זה נחשב תנתי דסתרי, דהרי עדיין מחוייב לצום (הגר"י קרליץ זצ"ל).

תענית יחיד ותענית ציבור בערב שבת

שאלה: עד מתי צמים בתענית שחל בערב שבת?
תשובה: יש בזה ארבע שיטות:

- דעת השו"ע (או"ח סי' רמ"ט ב') שבין תענית ציבור ובין תענית יחיד צמים עד צאת הכוכבים (דעת הרא"ש וה"טור), ואינו נחשב לאיסור שוכנס לשבת כשהוא מעונה, אע"ג דביום שבת גופא אסור להתענות (משנ"ב שם).
- דעת הרמ"א בשם יש אומרים שמיד שיוצאים מבית הכנסת יאכל (וזהו שיטת ה"מרדכי"), דהיינו כשהתפללו מעריב בליל שבת ויו"ט, לאחר פלג המנחה, בין בתענית יחיד ובין בתענית ציבור זה נחשב שצם יום שלם, אבל ביום חול גם לדעה זו צריכים לצום עד צאת הכוכבים (משנ"ב שם).
- שיטת הראב"ד, מובאת בב"י, משמע דמיד בשקיעת החמה, והוא כבר קיבל עליו שבת, אפילו אם לא התפלל עדיין, מיקרי עיי"ז ג"כ השלמה (ודלא כשיטת ה"מרדכי", שסבר דדוקא ע"י תפילה נגמר יום התענית), ומשמע מדבריו שמירי בתענית יחיד, ע"י שם ("ביאור הלכה").
- ד. הכרעת הרמ"א שאם יש תענית יחיד לא ישלים עד הלילה רק מיד לאחר תפילת מעריב יאכל, ויכול לסמוך על שיטות אלו, ולכתחילה לפרש כן בשעת קבלת תענית. ובתענית ציבור כגון עשרה בטבת שחל בערב שבת חמירא בזה, וצריך להשלים כדין ואפילו תנאי לא מהני, דלא תלוי בו כלל (משנ"ב שם), וכן נוהגים בני אשכנז למעשה.

קידוש בליל שבת על מזונות

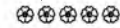
בליל שבת צריכים לצום עד צאת הכוכבים (שו"ע סי' רמ"ט סעיף ד' וברמ"א), ולכן אם הנשים קשה להן לחכות עד שבעליהן יחזרו מבית הכנסת יכולות בינתיים לקדש ולאכול מזונות, כדי שיהא קידוש במקום סעודה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), אע"פ שמחמירים יותר בקידוש של לילה מקידוש של יום (כמבואר בשע"צ סי' רע"ג ס"ק כ"ט), היינו לענין לעשות קידוש על היין בלבד שיהא כוס יין נחשב למקום סעודה, אבל בסעודות מזונות אפשר גם בלילה (בישיבת "סלבדוקה", בליל שמחת תורה עושים קידוש על מזונות לפני ההקפות, ולאחר ההקפות אוכלים את הסעודה, וכן בישיבת "ארחות תורה", ובעוד מקומות), (וע"י ביה"ל סי' רמ"ט ס"ד שמפקק בזה לעשות קידוש על מזונות אפילו ביום, כיון שאח"כ אינו אוכל את הסעודה לתיאבון, עיי"ש).

פדיון הבן בעשרה בטבת שחל ביום שישי

כשחל פדיון הבן (יום ל"א) בתענית שחל בערב שבת. יש בזה ג' שיטות מתי לעשות את הפדיון והסעודה:
א. יש אומרים שיעשה פדיון ביום שישי ויחלק לכל אחד לחמנייה בתוך שקית עם שום לפרסום המצוה במקום הסעודה (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקל"ה
נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

עשרה בטבת שחל בער"ש

כל ארבעת הצומות אינם יכולים לחול בערב שבת לפי קביעות החודש כמבואר בשו"ע (סי' תר"ח) כי אם עשרה בטבת בלבד (משנ"ב סי' תק"נ ס"ק י').

תפילות וקריאת התורה

כאשר חל עשרה בטבת בערב שבת, קורין "ויחל" בשחרית ובמנחה (רמ"א סי' תקנ"א סעיף ג') וכן אומר השי"ץ "ענונו" בין "גואלי" ל"רופא" גם במנחה והיחיד אומר ב"שומע תפילה". אבל אין אומרים וידוים ונפילת אפיים במנחה, מכיון שהוא ערב שבת (משנ"ב שם), וכן אין אומרים "אבינו מלכנו" (ע"י משנ"ב סי' תר"ב ס"ק ג').

רחיצה

כשחל עשרה בטבת ביום שישי מותר להתרחץ אף בחמין לכבוד שבת (משנ"ב סי' תק"נ ס"ק ו').

תספורת וכיבוס בתענית

כתב ב"ביאור הלכה" (סי' תקנ"א סעיף א') בשם ה"אליה רבה" דאפשר שיש להחמיר בעשרה בטבת כמו מראש חודש אב עד התענית, ע"י שם. ומסתברא שזה רק לענין משא ומתן ובנין של שמחה, אבל לענין להסתפר ולכבס אין לאסור ("חוט שני" ה' שבת, ח"ד עמ' שפ"א, וע"י "טורי אבן" ראש השנה י"ח; ו"מרומי שדה" שם), ועכ"פ בעשרה בטבת שחל בערב שבת בודאי מותר להסתפר לכבוד שבת (הגר"י קרליץ זצ"ל).

ויש סוברים שגם בתענית שחל בחול מותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה). אמנם לכתחילה בכל ערב שבת אין לכבס משום תקנת עזרא (כמבואר בשו"ע סי' רמ"ב סעיף א' ובמשנ"ב ס"ק ה').

טעימת אוכלים כשחל בער"ש

מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת, כדי לתקן יפה. ובספר "שולחן שלמה" כתב רמז לזה "טועמיה חיים זכו" (משנ"ב סי' ר"ג ס"ק ב') וכהיום אין נוהגים לטעום מכל תבשיל, אלא מסתפקים בטעימה מאחד מהתבשילים שהוכן לכבוד שבת, כדי לצאת מצות טועמיה זכו, והטעם משום שסומכין על הנשים המבשלות שיתקנו המאכל כהוגן ("ליקוטי מהרי"ח").

אולם בעשרה בטבת שחל בערב שבת, אסור לטעום שום אוכל, אבל לטעום אם יש טעם טוב ולפלוט מותר, אף שבשאר תעניות אסור אפילו ליתן לתוך הפה ולפלוט, מכיון שמבשלים סעודת שבת (שהיא מצוה) לצורך הלילה, יש לסמוך על הסוברים שמותר לטעום מעט אם יש בו מלח ותבלין, ולפלוט (משנ"ב סי' תקס"ז ס"ק ו', בשם "חיי אדם").

קריאת התורה וההפטרה בחצות

שאלה: כיון שערב שבת הוא יום קצר, האם אפשר לקרוא בתורה ולקרוא את ההפטרה מיד לאחר חצות תוך חצי השעה שלפני זמן מנחה?

תשובה: יש סוברים שעיקר הזמן של חצי שעה לאחר חצות הוא לענין תפילת מנחה, אבל קריאת התורה וכו' אפשר מיד לאחר חצות, וכן משמע מדברי הרמב"ם (הל' תענית פרק א' הל' י"ז) שקראו בתורה בתעניות מיד לאחר חצות (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ו תשי"ג).
ויש סוברים כיון שתקנו שבזמן מנחה יקרא בתורה מסתבר שלכתחילה יש להצמיד לזמן מנחה שהוא חצי שעה לאחר חצות (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"י קרליץ זצ"ל).

נתינת צדקה

נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא בתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב סי' תקס"ז ס"ק י"ב בשם "אליה רבה"). אלו שמתפללים מנחה סמוך לשבת יזכרו לתת את הצדקה מוקדם, שלא להיכנס לחשש טלטול מוקצה בשבת.

ב. יש סוברים שיפדו ביום שיש ויעשו את הסעודה בליל שבת, ויוסיף משהו לכבוד הפדיון הבן.

ג. ויש סוברים שעדיף לעשות סעודה שלימה לפדיון הבן כדי לפרסם את המצוה, ובסעודת ליל שבת אין פרסום, ולכן עדיף לעשות את הסעודה והפדיון במוצאי שבת (ליל ל"ג), כדי שיהא הכל ביחד (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל). והטעם שכל יום שעובר אין זה ביטול מצוה רק משום זריזות מקדימין, ולכן עדיף לעשות עם סעודה שלימה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

עשרה בטבת שחל בשבת

אם עשרה בטבת היה חל בשבת

כל הצומות אם היו חלים בשבת היו נדחים לאחר השבת (משנה מגילה ה', שו"ע סי' תקנ"ט סעיף ג'). וכתב הב"י (או"ח סי' תקנ"ט) בשם ה"אבודרהם" שעשרה בטבת הוא שונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולין לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל פ' כ"ד): "בעצם היום הזה" כמו ביום הכיפורים.

ומש"כ בחי' הגר"ח מבריסק (סטנסיל), שכתב כן בשם הבה"ג, בדקו ולא מצאו, ואולי תלמיד טועה כתב כן, וצ"ל בשם ה"אבודרהם" או שמא כוונתו לכנה"ג בשם "תשובת הגאונים" מובא ב"דעת תורה" (שם).

ותמה עליו ה"בית יוסף" (סי' תקנ"ט אות ג'): ולא ידעתי מנין לו זה, עי' שם (ועי' שו"ת "שואל ומשיב" מה"ק ח"ג סי' קע"ט).

ובחי' הגר"ח מבריסק (סטנסיל אות מ"ד, בענין עשרה בטבת) כתב הטעם כיון שכל התעניות קשורות רק עם החודש באופן כללי, ולכן אפשר לדחותו למחר, אבל עשרה בטבת שכתוב שם "בעצם היום הזה" מוכח שקשור עם אותו יום דוקא, ולכן אי אפשר לדחותו למחר, ודוחה אפילו שבת קודש, וכעין שמצינו בתענית חלוס שאי אפשר לדחותה למחר משום דיפה תענית חלוס בשעתה, ולכן דוחים אפילו את השבת, עי' שם.

אמנם איתא במשנה (מגילה ה') שאם תשעה באב חל בשבת, מאחרין ולא מקדימין, וכתב שם רש"י שה"ה י"ז בתמוז ועשרה בטבת שחל בשבת ג"כ דוחין ליום ראשון, והא דנקט תשעה באב משום דהוכפלו בו צרות, עי' שם. הרי שסבר רש"י שעשרה בטבת שחל בשבת דוחין אותו ליום ראשון. ואולי האבודרהם דיבר רק בזמן שיש גזירות על ישראל, שחייב התענית הוא מעיקר הדין, ככה"ג דוחה שבת משום "בעצם היום הזה", אבל עכשיו שבחסדי ה' אין גזירות ורק משום שרצו לקבל על עצמם, שמא מודה שאינו דוחה שבת, ורש"י אולי מייירי בזה.

בספר "ברכי יוסף" (סי' תקנ"ט אות ב') תמה על ה"אבודרהם" בגמרא (כתובות ה') שהגמרא מקשה שיוה"כ שחל ביום שני ידחה גזירה שמא ישחט בן עוף בשבת משום סעודת ערב יו"כ, עי' שם, והרי גם לגבי יום כיפור כתוב שם "בעצם היום הזה" (ויקרא כ"ג, כ"ח), ואעפ"כ רצו לדחותו ליום אחר, ולפי ה"אבודרהם" איך אפשר לדחות. ותיירץ ה"ברכי יוסף" שהתם מייירי שדוחים משום גזירה שמא יבוא לחלל שבת, בזה בודאי אפשר לדחות, כדן שדוחים לולב ושופר שחל בשבת משום גזירה, אבל בלא גזירה אי אפשר לדחות. ועוד תירץ, שכוונת הגמרא היא שידחה, היינו כשיעמדו בסוד העיבור לקבוע החודשים ידחו שלא יחול בשבת כשאר דברים שמצינו בגמרא משום גידול ירקות ומתיא, עי' שם.

חשון וכסלו היו חסרים

כתב ה"ביאור הלכה" (סי' תכ"ח סעיף א' ד"ה אלו) לבאר כללי קביעות החודש, וכתב שחודשי חשון וכסלו משתנים, לפעמים שניהם מלאים או חסרים, ופעמים אחד חסר ואחד מלא. ובספר "יסוד עולם" (מאמר רביעי פרק ט') מבאר שאם תמיד יהיה חשון חסר וכסלו מלא לפי סדר שאר החודשים, יצא שלפעמים עשרה בטבת יחול בשבת (כגון השנה תשפ"ד שאם היה כסלו מלא, היה חל עשרה בטבת בשבת), ויהיו צריכים לדחותו ליום ראשון, והרי כתוב "בעצם היום הזה", ולכן קבעו את החודשים האלו באופן שעשרה בטבת לא יחול בשבת (ועי' ספר "לבוש" שם ס"א שכתב טעם אחר).

מדיני תענית ציבור

חתן או בעל ברית בבית הכנסת

כשיש חתן או סנדק או בעל ברית בביהכ"נ אומרים סליחות עד הרחמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א סי' כ"ז כ"ח), אבל החתן או בעל ברית עצמו אינו אומר סליחות כלל (שע"ת סי' קל"א, "לוח א"י"י חודש חשון, והגר"ח קניבסקי זצ"ל), ואומרים "אבינו מלכנו" ("עירון השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

אמירת "עננו"

חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" ("ביאור הלכה" סי' תקס"ה ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה". (משנ"ב סי' תקס"ח סי' ג', ועי' שו"ת "שבט הלוי", ח"ה סי' ס' אות ד' שמיישב הסתירה בזה).

קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה. (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' קל"א).

פעמיים מנחה בתענית

מי שלא התפלל שחרית בתענית, ומתפלל פעמיים מנחה גם בתפילה השניה שהיא תשלומין על שחרית צריך לומר "עננו" (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כשאין עשרה מתענים

אם אין עשרה שמתענים - אין לומר "עננו" בחזרת הש"ץ אחרי ברכת "גואל ישראל". ויש סוברים, שמספיק שיש שבעה מתענים בתענית ציבור, (והשאר אנוסים כגון: שהם חולים) כדי לקבוע ברכת "עננו" אחר "גואל ישראל" (שו"ע סי' תקס"ו סעיף ג', ומשנ"ב סי' ק"ד). ה"פרי מגדים" (סי' תקס"ו) מסתפק, אם במקום שאין בו עשרה מתענים, יש לומר "עננו" בחזרת הש"ץ ב"שומע תפילה", או לא לאמרו כלל? אבל ה"משנה ברורה" (סי' ק"ד) כתב דמשמע מתשובת הרשב"א וכן מהגהות הגר"א מבואר שעדיף שיאמרו לפחות ב"שומע תפילה" (בלי סיום הברכה, כמוכן) כיוון שהוא תענית ציבור.

החזן

אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (שו"ע סי' תקס"ו סעיף ה'). ואם אין חזן אחר כתב הט"ז שאין לומר חזרת הש"ץ כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סי' ק"ד) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת הש"ץ ויזכיר "עננו" ב"שומע תפילה".

חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("באר היטב" סי' תקס"ו ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

בתענית ציבור, לא יהא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב סי' נ"ג סי' ק"ב).

אולם בישיבות לצעירים לא צריכים להזהר, שהרמ"ם או המשגיח צריכים להיות ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

חתם היחיד "העונה בעת צרה"

שאלה: יחיד אמר "עננו" בברכת "שמע קולנו" (במנחה), ומיד סיים "ברוך... העונה בעת צרה", האם יצא בזה?

תשובה: לא יצא בזה יחיד ויאמר "כי אתה שומע וכו'" ("ביאור הלכה" סי' קי"ט ס"ג ד"ה אם דילג), מכיון ש"שומע תפילה" הוא בכל עת ובכל שעה, אבל "העונה בעת צרה" זה רק בפרטיות בעת צרה, אולם אם תוכ"ד תיקן ואמר מיד "שומע תפילה" - יצא (שו"ת "שבט הלוי" ח"ה תשי"ב קל"ב).

קריאת התורה

אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי בשחרית דחק עלם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (שו"ע סי' תקס"ו סעיף ו', ומשנ"ב סי' ק"ד וסי' ק"א).

בשעת קריאת התורה נוהגים בני אשכנז, לומר כמה פסוקים בקול רם: "שוב מחרון גוי", וכן "יד' ד' גוי" וכן "ויסלחת" וגוי. וצריך שקודם יאמר הקהל, והש"ץ ימתין עד שכולם יסיימו, ורק אח"כ יקרא, כדי שכולם ישמעו (משנ"ב סי' תקס"ו ס"ק ג').

העולה לתורה, יאמר פסוקים אלו ביחד עם הש"ץ, ולא ביחד עם הקהל (שם).

חידה:

איך יתכן במנחה של תענית ציבור, שיש הרבה ישראלים המתענים, ואעפ"כ עולה כהן או לוי להפטרה?

תשובה לחידה מגילון 515

חידה: איך יכול להיות שאדם מדליק נר חנוכה, ולא יצא בשעת ההדלקה אבל עשר דקות לאחר מכן יצא?

תשובה: הדליק נרות ארוכים, ועכשיו הלהבה היא למעלה מעשרים, ולא יצא ידי הדלקה, ולאחר עשר דקות הנרות מתמעטים והלהבות יורדות למטה מעשרים ויצא, מכיון שאישו משום חציו הן, נחשב שעכשיו מדליק למטה מעשרים (שו"ת "דברי יציב"). אמנם יש חולקים כיון שקי"ל הדלקה עושה מצוה, ואז היה למעלה מעשרים לא יצא יד"ח, ואע"פ שלענין נזיקין חייב משום אדם המזיק אין זה שייך לדיני חנוכה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וכן משמע בשעה"צ ס' תרע"א ס"ק ל"ג).

"כה אמר... וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים..." (זכריה ח' י"ט)

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

פרשת מקץ
תשפ"ד

למען דעת כל עמי הארץ, כי ה' הוא האלוקים – אין עוד!

גיליון מס' 130

כל המעשים מתייחסים אליו!

הנה אנו אומרים כל יום בשחרית 'אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא... כל זמן שהנשמה בקירבי, מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, ריבון כל המעשים אדון כל הנשמות' אנחנו פונים אל השם ומודים לו על הנשמה שבקירבנו, שהחזיר לנו בבוקר, ויש כאן תוספת כינוי להקב"ה שהוא 'ריבון כל המעשים' וכיצא בזה אנו אומרים בשבת בברכת יוצר 'אל אדון על כל המעשים, ברוך ומבורך בפי כל נשמה' אנחנו מתארים את הקב"ה שהוא 'האדון של כל המעשים'.

מה הכוונה שהשם הוא ריבון ואדון לכל המעשים? שכל מעשה שנעשה בעולם מתייחס אליו, כל מאורע שמתרחש הוא ממנו, וכמ"ש חז"ל 'אין אדם נוקף אצבעו למטה - אא"כ מכריזין עליו מלמעלה' והיינו שגם מעשה וטור ננקיפת אצבע, תלוי בהכרזה מלמעלה שכן רצון השם שייעשה, וכך הוא בכל המעשים מקטון ועד גדול, שלא ימלט שום פעולה או תנועה כלשהיא בעולם, שלא באה באופן ישיר מאת השם!

מלבד ידיעת הבורא – לידע שהוא המנהל!

והנה ההבנה הזו שבורא העולם הוא ריבון כל המעשים, הרי זה נכלל במצוות אמונה, אבל הוא דרגה גבוהה יותר מהאמונה הפשוטה.

הרי יסוד מצות האמונה הוא - להאמין שיש בורא לעולם, והיינו שיש כח עליון שברא את כל העולם, והידיעה הזו היא פשוטה ומוכרת לכל בר דעת, וכפי שהרב שך היה רגיל לומר לכל מי שביקש ממנו חיזוק באמונה, תסתכל על השולחן שלפניך! וכי יש לך צד שהוא נעשה מעצמו? שהתקרבו הקרשים אחד לשני ונעמדו בצורה כזו, עד שנהיו שולחן? הרי כל בר דעת מבין זאת, שהיה כאן נגר שחתך ופיסל את העצים בצורה ייחודית, אה"כ חיבר כל חלק למקומו המתאים עד שנוצר ממנו שולחן.

וכמו כן כשנסתכל בכל בית פשוט שעומד על תילו, הרי זה ברור שלא נוצר מעצמו, אלא היו כאן פועלים שהעמידו לבנה עם מלט, ומעליה עוד לבנה ומלט, ומזה נהיה קירות ויצרו מזה בית, ולא יעלה על הדעת שכל זה נוצר מעצמו, וא"כ כאשר אנו מסתכלים על הבריאה העצומה שלפנינו, על כל גדולה ויופייה וחכמתה, וכי יתכן שהיא נוצרה מעצמה?!

וזוהי ההתבוננות הפשוטה שכל אדם במעט מחשבה מגיע לזה, שבוודאי העולם שלנו, נברא ע"י כח עליון, ולא נוצר מעצמו.

ואמנם כאן ישנה עוד דרגה של אמונה, והוא הענין הנ"ל, להבין שאותו בורא שברא את העולם, הוא ג"כ הריבון של כל המעשים! והיינו שהשם לא יצר בריאה והניח אותה לעצמה להתנהל לבדה, אלא הוא האדון של מה שמתרחש בבריאה, שהבורא עולם מנהל את הבריאה, ומחליט וקובע מה יקרה בכל רגע, ומי ינקוף את אצבעו ומי לא, מי יעני ומי יעשיר, וכן על זה הדרך, הבר"ע מנהל ומושל בבריאה בכל זמן - מה ייעשה בה.

וזהו מה שלמדנו חז"ל בביטוי הנזכר 'ריבון כל המעשים' – אדון כל המעשים! והוא מה שנאמר ב"ג עיקרים שהבורא עולם הוא 'עשה ועושה ויעשה לכל המעשים' שאין שום מעשה שיכול להיעשות מאיזה כח בבריאה, מלבד רצון השם.

הבה נראה כמה פעמים בתורה, אנו למדים זאת, שמטרת מצות האמונה היא לידע ולהבין לא רק שיש בורא לעולם, אלא גם את זה, שאותו בורא, הוא גם כן המנהל והמנהיג אותנו בכל זמן.

ה' הוא האלוקים – ה' הוא האלוקים!

הנה במעשה של אליהו בהר הכרמל, לאחר שאלוהי הנביא הוכיח לכולם, קבל עם ועדה, שהעבודה זרה של הבעל אין בה שום כח, ואינה יכולה להוריד אש מן השמים, ורק הבר"ע הוריד אש מן השמים שאכלה את אשר על המזבח, נענו כל העם ואמרו "ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים" ומה הכוונה במשפט הזה 'ה' הוא האלוקים'? כשאומרים שם הייחוד הכוונה היא שהבורא עולם מהווה את הבריאה [כמו שאמר דוד המלך 'הללו את שם ה' - כי הוא ציווה ונברא'] ושם אלוקים מורה על כך שהוא מושל עלינו ומנהיג ומנהל אותנו, ואז באותו המעמד של אליהו בהר הכרמל, ראו כל ישראל באופן מוחשי, שלמרות כל התייחסויות של עובדי הבעל, לא הצליחו להעלות אש לאכול את הפר שעל המזבח, ומאיך במזבח ה', למרות שהיה מלא מים, ירדה האש מן השמים ואכלה את הכל.

ומזה למדו כל בני ישראל, שהעולם לא הפקר! יש מנהל לעולם! והיינו, שהשם שבורא ומהווה את העולם, הוא זה שכעת מנהל את העולם, ורק הוא מחליט לאן תרד האש, ואין שום כח שמגביל אותו או יכול נגדו, וברצונו יהיה אש וישרוף מזבח מלא במים, וברצונו, לא יהיה אש על מזבח הבעל, וזה הכוונה 'ה' הוא האלוקים, שהבורא המהווה את הכל – הוא גם כן המנהל של העולם!

וכמו כן נצטוונו בתורה להגיע לידיעה הזו, שהשם המהווה את הבריאה, הוא המנהיג והמנהל שלנו, כמו שאמרה התורה "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" והיינו שהתורה מצווה אותנו להכיר בידיעה הזו, שהבורא של העולם - הוא המנהיג והמנהל של העולם!

ה' אלוקינו - ה' אחד!

וכך אנחנו אומרים בכל יום "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" ופירש בחובת הלבבות מה הכוונה שמיעה, לא רק שמיעת האוזן, אלא שמיעה מלשון הבנה, ומה אנחנו צריכים לשמוע ולהבין? 'שה' הוא אלוקינו! והכוונה היא ג"כ כנ"ל, שאותו הייחוד שברא את העולם ומהווה אותו בכל רגע, הוא המנהיג שלנו, ובנוסף לזה אומרים 'ה' אחד' שהוא יחיד בהנהגת העולם, והוא המנהל הבלעדי של העולם, ואין שום כח אחר שמשפיע על מה יקרה בעולם – מבלעדי רצונו! ואת כל זה אנחנו צריכים לשמוע ולהבין, ואומרים זאת פעמיים בכל יום, כדי להשריש בנו קדם כל את מציאות השם שמהווה את העולם, ומלבד זה שהוא מנהל אותנו, ועוד, שהוא יחיד ובלעדי בהנהגת העולם!

וכפי שאמרה התורה בפרשת במדבר "עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' ייסעו" היה לעם ישראל הרבה מסעות ומחנות, ומלמדת אותנו התורה, שהכל היה על פי השם, לא היה שום סיבה בעולם שגרמה להם להתעכב או לחנות או ליסוע, רק רצון השם, ואם מאיזה סיבה התעכבו בנסיעתם או בחנייתם הרי"ו רק מרצון השם, שהוא היחיד שמנהל את העולם וכל המעשים והמאורעות מתייחסים אליו.

וצריך לידע שפסוק זה לא נאמר לשעה, אלא לדורות, שכל אדם צריך לדעת ולהרגיש, שכל מסע שיש לו בחיים הוא עפ"י ה', וכל חנייה הוא עפ"י ה', כל הגלגולים שעובר האדם, בכל תחנות החיים שלו, לטוב ולמוטב, הכל מכון בדיקדוק מאת השם, ואין שום גורם אחר שיכול לקבוע לו, מה יקרה לו, רק רצון השם! כמו שאני מרגיש על עצמי, שהתגלגלתי בהרבה מקומות במשך ימי חיי, וכל מה שעברתי הכל היה מכון מאת השם לטובה, שרק הוא מחזיק אותי ומוליכני ממקום למקום!

למען דעת כל עמי הארץ

כ"ב אנו רואים אצל שלמה המלך בחנוכת הבית של בית המקדש, שהרבה שם בתפילה להשם, שיהיה בית זה מקום תפילה להשם לכל עמי הארץ, וסיים דבריו "ויהיו דברי אלה אשר התחננתי... קרובים אל ה' אלוקינו..

למען דעת כל עמי הארץ - כי ה' הוא האלוקים אין עוד!

ואנו רואים מזה, שהמטרה בכל תפילת שלמה המלך היתה, בכדי שנגיע כולנו לידיעה הזו, שהבורא עולם המהווה את הבריאה, הוא ג"כ שולט בה ומנהיג אותה! הרי שלא מספיק לנו לידע ולהבין שיש בורא לעולם! שהרי זה פשוט לכולם, שהעולם לא נוצר מעצמו, אלא המטרה של האמונה היא, להבין שהשם הוא האלוקים! הדיקטור היחיד של הבריאה, אין עוד!

הלואי שנזכה אכן להיות במצב הזה, שאנו יודעים ומבינים בבירור, שאין שום השפעה על מה שמתרחש בעולם מלבד רצון השם! ואכן כשנזכה לאולה השלימה, נאמר בנביא, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ואז נזכה באמת לראות בחוש את העובדה הזו, שהשם הוא האלוקים, יה"ר שנזכה לכך בקרוב!

ידיעת השם – וההשבה אל הלב

הנה הרבי הרב שך הקשה להרב מברסק, מהי מצות אמונה, הלא כל בר דעת מבין שיש לבריאה כח עליון שברא אותה, ומה שייך לצוות על ידיעה פשוטה וברורה כזו, וענה לו הרב מברסק, שגם הוא התקשה בזה, והקשה זאת לאביו הגר"ח, וענה לו הגר"ח, שהיכן שנגמר השכל שם מתחילה האמונה. והיינו שמה שהשכל מבין זה ידיעה ולא אמונה, ומה שהשכל לא יכול להבין, משם ואילך יש מצות אמונה.

וזכרנו שהמשגיח ר' יחזקאל היה מביא את קושיית הרב שך, ואמר על זה, אינני מבין מה הוא שואל, הרי כתוב בתורה בפירוש מהי מצוות אמונה "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוקים" הרי מפורש לנו בתורה, שיעקר האמונה היא לא הידיעה לבדה שיש בורא עולם, אלא להשיב אל הלב, שהשם הוא האלוקים בשמים ובארץ, ואכן זה נכון שידיעת השם הוא דבר המתבקש לכל בר דעת, ולא הוצרכו לצוות על זה, אבל ההשבה אל הלב היא עיקר המצוה, וזה דורש עבודה.

ונראה לי שקרובים דברי המשגיח הללו, למה שביארנו בענין האמונה, שענין ההשבה אל הלב הוא להבין, שכל מאורע שקורה לנו, הרי הוא מתייחס רק לבורא עולם, ולא לשום גורם אחר, וזו לא ידיעה בעלמא, אלא הסתכלות אחרת על כל המתרחש בעולם.

מערכות הבריאה כולם זועקות – יש מנהל לעולם:

האכל הייחודי המתאים לו, כמו הדגים הגדולים שאוכלים את הקטנים, והקטנים אוכלים ביצי דגים, ומלבדם צריך עוד דגים עבור קיום המין. זכורני שסיפרו פעם, שהיתה איזה קבוצה של אנשים שתפסו דג ליתן, והוציאו אותו מהים, והרימו אותו במנוף גדול והעלו אותו על משאית, וכך הסתובבו איתו בין ערי המדינה, והלוייתן היה ענק ומרשים, כנראה ששקל הרבה טונות! ובכדי להראות את הפה שלו פתוח, הם פתחו לו את הלסתות והניחו ביניהם קורות גדולות כדי להשאירו פתוח.

כאשר הם הראו איזה פה ענק יש לו, חשבתי לעצמי, מה הוא יכול להכניס לפה שלו בבסיס אחד, הרי זה כמות אדירה של מזון!! ואם כך מי דואג לו לכל זה!! אלא שבדואי השם מזמין לו את מזונו בכל יום, ולא חסר לו שום ארוחה, ומזה אנו למדים ג"כ, שהבורא עולם ממשיך לנהל את עולמינו בכל רגע נתון, והוא דואג לכולם למזון כפי צרכו.

על דרך זה, ראיתי פעם הסרטה של דב שהתיישב על שפת נהר של מים מתוקים, ורואים איך הוא פותח את פיו, וחושף את שתי הניבים שלו, שמיועדות לאכילת בשר, וכך הוא יושב על שפת הנהר וממתין לטרף שלו, והנה מגיע לאזור דג סלומון גדול, סמוך לשפת הנהר, ועובר בתוך חלל הפה של הדוב, ומיד הדוב סוגר את פיו ובולעו, וכך בבת אחת הדב אכל דג של ארבע קילו לארוחתו היומית, והנה דבר כזה לא יכול להתרחש, בלי זה שיש בורא עולם שמנהל את העולם, ודואג לכולם למזון.

נותן לחם לכל בשר – כי לעולם חסדו:

הנה פרק שירה מיוחס לדוד ושלמה המלך, ושם מפורט שירת כל הבריאה להקב"ה, מהשמים והארץ, גן עדן וגיהנום, עד הבעלי חיים כולל השרצים, כמו החולדה והשממית.

ונראה לי שאין הכוונה לומר, שאכן החמור בעצמו אומר שירה, והיונה אומרת שירה, שהרי אין להם דעת ואינם יודעים לשורר, אלא הכוונה היא שלכל נברא יש יחודיות בבריאה, שעל ידו מתגלה הנהגת השם וטובו באופן מיוחד שניכר רק בו, ולא בנבראים אחרים, ועל ההנהגה הזו ראוי לומר אותו פסוק, וכגון מה שהעכבר אומר "ואתה צדיק על כל הבא עלינו, כי אמת עשית ואנחנו הרשענו" מפני שהוא נדרך כל הזמן ע"י החתול, הוא מצדיק עליו את הדין, וכך כל בריאה מגלמת בתוכה הנהגת השם, שממנה מתגלה עוד שיר ושבח לבורא עולם.

והנה אמרו בפרק שירה "תרנגול אומר זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה, תרנגולת אומרת נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו" ויש לשאול במה זכו התרנגולים, שיש להם שירה לזכר ושירה להנקה, שכל אחד אומר שירה בפני עצמו, ולא מצינו כן בשום בעלי חיים.

ומצינו בזה ביאור נפלא מספר כנף רננים [חיברו המגיד מישירים בעיר נובהרדוק - עוד קודם בא הסבא לשם] מה מיוחד בתרנגולת שקובעת שירה לעצמה, היות שדרכה של התרנגולת להטיל ביצה בכל יום, ומטרת הביצה הרי היא לא מיועדת למאכל האדם, אלא שיצאו ממנה אפרוחים, ועולה מזה השאלה, איך את גברת תרנגולת, מביאה לעולם כ"כ הרבה ילדים, ופרנסה מנין? וכי אין לך שום דאגה מיום המחר, איך תפרנסי את כולם לחם לפי הטף? ועל זה ענתה להם התרנגולת "נותן לחם לכל בשר – כי לעולם חסדו" הרי כל הלחם והמזונות של בעלי החיים בעולם, הכל מאיתו יתברך, שהוא דואג ומפרנס לכל בשר, וא"כ מה יש לנו לדאוג?

ואף אנו נלמד מדבריה של התרנגולת להבין שהבורא עולם מפרנס וזן לכל בריותיו אשר ברא, וכפי שאומרים בברכת הזן "ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד" ואין הכוונה בזה לתפילה ובקשה מאת השם, שלא יחסר לנו מזון, אלא בברכה הזו אנו מתארים עובדה, שבבורא עולם ברא את עולמו באופן כזה, שלעולם ועד לא יחסר מזון לאף בריה אשר ברא, וכמ"ש חז"ל מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, והכוונה היא שכאשר הבורא ברא בריות בעולמו, הוא דואג להם שיוכלו לחיות ולהתקיים בעולם, ולכן הזמין להם מזונות, וזה דרך התנהלות העולם שכל בריה שבאה לעולם מוכן ומזומן לה מזונותיה, בחן בחסד וברחמים.

מי שאין לו אלא ג' נרות – ביום ד' של חנוכה, כמה ידליק?

שמברכים על הידור מצוה, ולפ"י יכול לברך על שאר הנרות שהם משום הידור, עוד סברא כתב דיש אומרים שניתן לברך בדיעבד גם לאחר עשיית המצוה, עוד סברא כתב שיתכן שכל זמן שהנר דולק הרי הוא מקיים מצוה, והוא כמצות תפילין שהיא מצוה מתמשכת וניתן לברך עליה כל זמן לבישתו, והכ"ז בנר חנוכה ניתן לברך כל זמן שהנר דולק.

ולכאורה יש להקשות ע"ד רע"א, מ"ט הוצרך לכל הני סברות, הרי כתבו התוס' בפסחים ז, ב דכאשר נוטלים לולב ומברכים עליו, אין זה עובר לעשייתו, כיון שעדיין לא עשה נענועים. ומבואר מדבריהם, שכיון שנענועים הוא השלמה למצות נטילת לולב, מטעם זה, כל זמן שלא גמר ההשלמה למצוה, הרי"ז נחשב כעובר לעשייתו ויכול לברך, ולפ"י נראה, שבכל מצוה שעדיין לא גמר האדם להשלימה ולתקנה, הרי זה כעובר לעשייתה וניתן לברך, ומעתה יש לתמוה ע"ד רע"א הני"ל, הרי כאשר האדם מדליק את שאר הנרות בחנוכה, הרי הוא משלים ומתקן את מצות הנר הראשון, שע"י שאר הנרות הוא נעשה נר של יום רביעי או חמישי, וא"כ כל זמן שלא גמר האדם את הדלקת כל הנרות, עדיין הוא באמצע השלמת המצוה, והוא שפיר עובר לעשייתו, ויכול לברך, ומ"ט לא התיר רע"א לברך מטעם זה.

ואמנם נראה דהדבר תלוי בחקירה הני"ל, שאם כהבנת המ"ב והבית הלוי, שמטרת מספר הנרות הוא בכדי לציין את היום שעומד בו, אם ביום הרביעי או החמישי, אז אכן שאר הנרות נחשבים כתיקון והשלמה לנר הראשון, אבל אם מטרת שאר הנרות הוא כדי להודות גם על הימים שעברו, וגם בהם היה נס, א"כ אין להם שייכות עם הנר הראשון - שהדליק עבור הנס של אותו יום, ששאר הנרות באות להודאה על שאר הימים, והנר הראשון נשאר כבתחילה, ולפ"י הרי השלים את קיום מצוותו לגמרי והוא לאחר עשייתו של המצוה.

ונראה מזה, שהרע"א הבין כסברת הרב שך, שמטרת שאר הנרות הוא להודות על ימים שעברו, ומה"ט אם אין לו אלא ג' נרות ביום ד' של חנוכה, עכ"פ ידליק ג', בכדי להודות עכ"פ על מקצת מהימים שעברו.

[ועיין עוד בהרחבה בעטה אור שבת וסופות סימן ה']

הנה זה שיש בורא לעולם זה הרי ידוע ופשוט לכל בר דעת מתוך הבריאה עצמה, שלא יתכן שהיא נוצרה מעצמה, אבל העובדה הזו שהבורא עולם מנהל את העולם ומנהיג אותו בכל רגע, לכאורה לא מוכרח לנו מתוך הבריאה עצמה, אלא בדרך ניסית, כמו יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ואלהיו בהר הכרמל.

אמנם נראה לי שגם זה פשוט ומוכרח מתוך הבריאה, הלא אם יעלה האדם לירח ויביט אל העולם, מה הוא יראה? שישנה שמש שמאירה לחצי מכדור הארץ, ובאותו חצי מהכדור הוא יום, ובחצי השני של העולם - לילה, וכשעוברים כמה שעות זהה השמש ממקומה, ומאירה לחצי השני של העולם ונהיה שם יום, ובחצי הראשון נהיה לילה. וזה הרי לא יתכן שהמערכת הזו פועלת לבד, ובדואי יש מי שמנהל את זה, ומכוין את השמש להאיר בחצי כדור, ואח"כ בחצי השני, יש כאן סדר, יש מי שמביא אור, וחושך, יש זמן של שקיעה, זמן של זריחה, הכל בסדר ובדיקדוק יום אחר יום, עם מחזוריות קבועה, זה מראה לנו בחוש, שיש כאן ניהול והכוונה לכל מערכות השמים, ממי שמנהל ומקיים את כל זה.

מלבד זה אם נתבונן נראה, איך כל בעלי החיים מקבלים את מזונם באופן פלאי, כל בעל חי מקבל את סוג המזון שהוא צריך, העופות הבהמות והדגים, ובדואי משהו מנהל את זה ואחראי על כך, כמו שאומר דוד ע"ה בברכי נפשי "כולם אליך ישרון - לתת אכלם בעיתו" כל אחד מקבל את

הגליון הוקדש לע"ג הרבנית העדקנית מרת גאולה טולדאנו ע"ה אשת אבי מוריני הרב שליט"א

בת רבי רפאל ברוך זעקל' תנעב"ה. הונעה ע"י בניה ובנותיה

ברכת מזל טוב לגיס מוריני הרב שליט"א, הגאון רבי בנימין טרבלסי שליט"א – לרגל שמחת נישואי נכדו בשעט"מ
בן לבנו הרה"ג רבי ישראל שליט"א שעוזר ומסייע רבות ליוזבי הרבים – בהפצת הגליון השבועי
עם נכדת הארמו"ר רבי רפאל אבוחצירא שליט"א, יהי רצון שהזיווג יעלה יפה ויזכו להקים בית נאמן בישראל!

לע"ג הרב מנחם בן יוסף זי"ל
תנעב"ה
הונעה ע"י יורדנו הרה"ג ר'
יענקל' אברג'ל שליט"א

ותרב חכמת שלמה

בהיכלו של שלמה המלך מתרחש דין תורה האמור להיות הכי חד ומפוכח מצד אחד, אך מובן ונוגע לכל אחד. ושלמה מגלה באותו מעמד, שכולנו – כל בני האדם, לוקים בתסמונת קשה

חכמה שאדם רגיל לא יכול לראות בה גבול ומידה.

חכמת אלקים בקרבנו

ובכל זאת, הקדוש ברוך הוא רצה שיבוא מקרה לידיו, מקרה שיפרסם את חכמתו.

כי כלל זה, דיברנו אודותיו בגוונים שונים, לא פעם;

רק מבניין גבוה ניתן לתאר בניין גבוה. הננס לא יכול להבין מה רואה לנגד עיניו, חלון יידמה לו כמרוז והגג כמרפסת. עם הארץ לא יכול לתאר גדלות של תלמיד חכם, כי הוא לא מבין מה רואה, עבור זאת צריך שיהיה משהו ממצע ומסביר את החכמה שיראה לנגד עיניו.

כדי שעם ישראל יבין את חכמתו של שלמה המלך, היה צריך מאורע מסוים, כדי שלא תהיה חכמת המסכן בזויה, שאנשים יבינו מה נראה כאן לנגד עיניהם.

כדוגמא לדבר, רבי מאיר שלא נקבעה הלכה כמותו, אף שאין בדורו כמותו. הסיבה היא, שלא יכלו חבריו לעמוד על סף דעתו (עירובין ג:). ובכדי שהבריות תוכלנה להבין את חכמתו, התרחש מאורע שאותו הנביא יושב וכותב לדורות. אות כי במאורע הזה טמונה הפסגה של חכמת שלמה, כי אם הוא לא מבטא את חכמתו יותר מכל, לא היה לו להיכתב אחר ההבטחה שיחכם מכל האדם, ולא היה מסתיים המעשה הזה בדיעה שכל ישראל שמעו את המשפט, "ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבנו לעשות משפט".

נתבונן נא באותו מקרה.

לא כי בנך המת ובני החי

שתי נשים באות לפני המלך, מתקוטטות על ילד אחד. זאת אומרת כולה שלי וזאת אומרת כולה שלי, בני החי ובנך המת, וזאת אומרת לא כי בני החי ובנך המת.

נדירה היא ההפטרה שנקראת השנה, בשבת פרשת מקץ. לרוב, שבת מקץ חלה בימי החנוכה, ומפטירין בה מעניינו של יום. השנה, תחול השבת לאחר ימי החנוכה וההפטרה נותרת כפי שהייתה צריכה להיות אלמלי החנוכה – אז תבאנה שתי נשים אל המלך.

יהיו אנשים, אשר מן הסתם יתעמקו לדעת עד כמה ההפטרה הזו נדירה, יערכו טבלאות ותרשימים ויגיעו למסקנות אשר יגיעו. אנחנו נעדיף להתבונן במה שנכתב בפועל, נעסוק בגוף הדברים ובלימוד העולה מהם מאשר בחישובים כגון אלו.

כמדומה הדבר, כי מעשה משפט שלמה הנכתב בנביא, הוא דין התורה היחידי המפורש בכ"ד כתבי הקודש, ומי לנו גדול משלמה המלך שישב לדון כסאות למשפט.

התיאור העיקרי סביב שנות מלכותו של שלמה, היה על חכמתו אשר רבתה מכל בני קדם. מילדותו, עת הוטלה עליו אדרת המלוכה, הדבר שביקש הייתה חכמה, והנביא מפרט שתפילתו התקבלה ותרב חכמת שלמה.

החכמה של שלמה הקיפה את כל רבדי העולם, "תבונה הרבה מאוד ורוחב לב כחול אשר על שפת הים" (מלכים א ה, יב), ידע לשוחח עם העצים, "מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר" (שם), ומתוך כך הבין גם בכל צורת גידולם המיטבית ביותר, ידע להביט באדמה ולהבין כל גיד ועורק להיכן נוטה וכיצד ישיבית את גידולו יותר.

שלמה הבין גם בשיחת בהמות ועופות, רמש ודגים, ועל אחת כמה וכמה שידע והבין היטב שיחת בני אדם.

ועל אחת כמה וכמה שהרחיב והעמיק בחכמת התורה, עד שכמעט השיג חוק פרה אדומה, וכל מלכי הארץ באו לשמוע את חכמתו.

בכל העולם, מאות שנים אחרי פטירתו, המשיכו לנסות ולחקות את כוחו ולהעתיק את כסאו המיוחד אשר בנה, כיסא למשפט. חמש מאות שנה אחריו עדיין אחשוורוש מנסה, ולא מצליח לעשות דוגמתו עד הסוף.

אי הכי לא בעינא

הוא אשר הובטח לירבעם בן נבט, שיחזור בתשובה ויוכל לטייל בגן עדן עם הקדוש ברוך הוא ובן ישי. מי בראש, בן ישי בראש. עכשיו הוא לא מסכים. והחשבון לא ברור, כל אדם בעולם, אם יציעו לו טיול כזה, ולהיות מקום שני או שלישי, לא היה קופץ על ההודמנות? מה לך נתפסת למקום ראשון או שני, ראה את כלל ההצעה שאיש בעולם לא זכה לה!

אמר ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי אורחי, לשמו ולזכרו תאוות נפש - ירבעם מרגיש, כי אם בן ישי יצעד בראש, עכורו זה לא גן עדן, זה סבל של גיהנם, אין לו שום הנאה בטיול!

זו בדיוק הייתה חכמת שלמה, להציף ולהוכיח קבל עם ועולם מה זה לב של אדם, עד היכן הנמיות מושכות אותו.

כולנו באותה סירה

והסיפור הזה חוזר לאורך כל חיי ההיסטוריה, לאורך כל שנות האדם;

ראינו זאת על לב פרעה במצרים, חשבנו שזה בגלל שהוכבד לבו, לא כולם כך.

ראינו את המן התעקש שבחודש אדר יש לו הצלחה כי מת משה, ומתעלם מכל הניצחונות האחרים, חשבנו שרק המן כך.

ראינו את מיטוס שמושוכנע שרק ביבשה אלוקי ישראל גיבור ולא ינצח במים, ראינו ולגלגנו.

למדנו על הצדוקים שקנו את הכהונה הגדולה בכסף, למרות שימותו בקודש הקודשים מדי שנה, ולא הבנו את העיקשות.

ומגיע שלמה, החכם באדם, ומסובב את הראש. זה לא הם, זה אתה, זה כולנו כך!

המלך מבקש חרב, הביאו חרב. מבקש לגזור את התינוק לשני חצאים, האם אומרת אל תגזרו, תנו לה את הילוד החי, וזאת אומרת גזרו. התברר לעין כל מי האמא האמיתית, חכמת שלמה נודעה ברכים.

מה החכמה הגדולה בסיפור הזה ומה המיוחד בו, כל אחד מבין שאותה אישה נכנסה למלכודת. כל העומדים באותו משפט, כל המאזינים מבינים שאם היא אומרת גזרו, מתברר שהיא איננה האם האמיתית, היא השקרנית.

מדוע איפוא אמרה גזרו והוכיחה לעין כל שהיא משקרנית? והתירוץ הוא, שהיא הייתה חייבת לשקר.

תמות נפשי עם פלשתים

שלמה המלך ידע להוציא החוצה את הנמיות העדינות ביותר של הנפש, גם המודחקות והמוסתרות ביותר. עקוב הלב מכל, אנוש הוא מי ידענו, אם היו מושיבים את כל החכמים והפסיכולוגים, היו אומרים שהיא לא תבייש את עצמה ברכים ולא תודיע על רצונה בהמתת הילד.

ושלמה המלך גילה את נקודת הקנאה המרקיבה את אושיות הדעת, כבר אין שיקול דעת. האישה הזו מקנאה בחברתה, קנאה עמוקה עד מוות. גזרו, גם לי גם לה לא יהיה. הקנאה חזקה ממנה.

יש תיאור של החפץ חיים על הרגע הזה בו אדם נכנס לתוך אש הקנאה, ומשם הוא מסוגל לעשות את הבלתי מובן בעליל. ראש הקהל הסתכסך עם ראש העיר, הודיע לאשתו כי מחר ילשין עליו שהוא נומל שוחד. האישה נרעשה, גם אנחנו אשמים בשוחד, יחפרו בתיקיו וימצאו את השם שלנו שוב ושוב, נגיע לחקירות ונאבד את כל הרכוש.

ובעלה, ראש הקהל דמתא, בעיניים אדומות מזעם, דופק על השולחן ומכריז: 'אני אשב בסיביר עשרים וחמש שנה, אבל ראש העיר יידע שאיתי לא מתעסקים' - - -

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרחוק ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמות

האשה הצדקנית, משכלת ביראת אלוקים

ורבת פעלים לתורה ויראה

בעוז ובגבורה קידשה שם שמים בכל הליכותיה

מרת אדית שרביט ע"ה

אשת חיל עטרת בעלה הגדול

רבי יוסף אליהו שרביט זצ"ל

מזכה הרבים בפזורות הגולה בסידורו 'פתח אליהו'

נסתלקה בשם טוב לעולם שכולו טוב

ביום כ"ח כסליו תשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשה בטוב תלין חרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת

איש תם וישר

נפטר בקיצור ימים ושנים

ג'ימי גמליאל שטח ז"ל

בן רינה תחי'

ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת

האדון הנכבד

חיים משענייה הי"ו

חולץ

להצלחתו והצלחת בני ביתו שיחיו

פרשת מקץ תשפ"ד

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק לח.

גדרי גניבה או הזקת ממון ששייך לגוי

מבוא והקדמה

כתוב במשנה בב"ק (לז): שאם שור של ישראל נגח שור של גוי - פטור הישראל מלשלם לגוי את נזקו. אבל אם שור של גוי נגח שור של ישראל, אפילו אם הוא שור תם - חייב הגוי לשלם לישראל נזק שלם. והטעם להבדל בדין, מבואר שם בגמ', מכיון שראה הקב"ה שהגויים לא קיימו את שבע מצוות בני נח בהן התחייבו, ולכן כקנס וכעונש לגויים, פטר את ישראל אם שורו נגח לשור הגוי.

וכתבו שם התוס' (לח. ד"ה עמוד והתיר וכו'): משמע - דוקא בענין זה שנגח שור שלנו לשור שלהם [כלומר, רק במקרה מסוים זה פטר הקב"ה את ישראל מלשלם לגוי את נזקו], והוסיפו התוס' שלדעות בגמ' לקמן (קכג). שאסור לגזול מגוי - מובנת היטב הגמ' כאן. מכיון שתמיד אסור לישראל לגנוב מגוי, ואם גנב ממנו - חייב הישראל לשלם לגוי, הוצרכה המשנה ללמדנו, שישנו מקרה חריג בו יש פטור מיוחד לישראל - אם שורו נגח לשור הגוי, שאז פטרו הקב"ה מכל תשלום.

והנה מדברי התוס' שהשוו דין איסור גזל מגוי - לאיסור הזקת גוי משמע לכאורה שסוברים - כרבינו יונה שפירש במשנה באבות (א, א) שהאיסור להזיק אפילו בין יהודי ליהודי - נלמד מהאיסור של "לא תגזול". ועל כל פנים נלמד מדברי התוס', שמי שאוסר מהתורה גזל מגוי, ומחייב את ישראל לשלם לגוי מה שנגב ממנו, סובר גם, שאסור מהתורה ליהודי להזיק לגוי, ואם הזיקו - חייב לשלם לו את נזקו.

לאור האמור, היות וביחס לאיסור גניבה מגוי כתבו הרמב"ם (פ"א מגניבה הל' א), הסמ"ג (לאוין קנה), הטור, השו"ע, והרמ"א (ח"מ סי' שמח, ב) וכן נקטו הסמ"ע (שם ס"ק ה), הש"ך (ס"ק ב), והגר"א (ס"ק ח) - שאסור מהתורה לגנוב מגוי, כמו שאסור לגנוב מיהודי, ואיסור גניבה מגוי נלמד גם מהאיסור "לא תגנובו". וכן גם ביחס לאיסור גזילה מגוי, כתבו הרמב"ם (פ"א מגזילה ואבידה, הל' ב), הטור, השו"ע והרמ"א (ח"מ סי' שנט, א וע"ש גם בש"ך ס"ק ב) והגר"ע, שאסור מהתורה לגזול ממון מגוי, ואיסור זה נכלל באיסור "לא תגזול" בו נאמר איסור הגזילה מיהודי. וכשם שהגנוב או גזול ממון מיהודי - חייב לשלם לו את הפסדו. כך גם אם יגנוב או יגזול מהגוי - חייב לשלם לו את הפסדו. וכדברי התוספתא בב"ק (פ"ה, ח) שהובאה גם בבאור הגר"א שם וז"ל: הגזול את הנכרי - חייב להחזיר לנכרי. וחמור גזל הנכרי מגזל ישראל - מפני חילול השם שיש כאן, ע"כ. לפיכך גם אם יהודי הזיק לממון גוי - חייב לשלם לו את הפסדו - כי דין המזיק ליהודי ולגוי שווה כדמוכח מהתוס'. ועיין גם בחזון איש בב"ק (ס"י, ס"ק יד) שכתב בפשיטות - שאסור מהתורה ליהודי להזיק לממון הגוי, ואם הזיקו - חייב לשלם לו את הפסדו וע"ש.

ונוסיף עוד, שאפילו לדעת הנתיבות (ס"י שמח, ס"ק א) שסובר, שלמרות שהאיסור לגנוב הינו מהתורה, אולם חיוב השבת הגזילה לגוי הינו רק מדרבנן וע"ש. אבל גם לדבריו למעשה חייבים להשיב לגוי את הפסדו מהגזול, רק שחכמים חייבו זאת ולא התורה. ולכן לגבינו אין בכך שום נפ"מ, כי גם אם החיוב הוא רק מדרבנן - דבר זה מחייב אותנו לנהוג כך להלכה ולמעשה. ועיין במנ"ח (מצוה קל, ס"ק ה) ובמגיה שם (ס"ק יא).

המקור לאיסור גניבה מגוי בעת המקח

והנה בנוסף לאיסור גניבה וגזילה מגוי, שממנו נלמד גם האיסור להזיק את ממון, והחיוב להשיב לו את הפסדו. כתב הרמב"ם (פ"ז מגניבה, הל' ח), וכן נפסק בטור, ובשו"ע (ח"מ סי' רלא, א) וז"ל: המודד או שוקל חסר לחבירו או אפילו לנכרי - עובר בלאו "לא תעשו עוול במידה, במשקל, ובמשורה", ע"כ. ובנוסף ללאו זה, מבואר בגמ' בב"ק (קכג) שהיהודי יעבור על לאו נוסף אם ירמה יהודי או גוי בעסקי המסחר שנאמר "וחישב עם קונהו" וע"ש.

העונש משמים למרמים גוי במקח

והנה כתוב בספר חסידים, ובפוסקים נוספים, שיהודיים שהתנהגו שלא כראוי בעת המקח עם כספי הגוי - נענשו משמים בגופם ובממון - באופן החמור ביותר. וקיבלו עונשים קשים - יותר מאשר אם היו מתנהגים כך עם יהודיים אחרים. ונביא להלן בס"ד בקצרה ממש מקצת מדבריהם, וראוי לעיין במקור הדברים.

כתב בספר חסידים (ס"י תרכא) מעשה ביהודי שהיה צדיק בכל דרכיו, אלא שהיה רגיל להטעות גוי מסוים במסחרו מבלי שהגוי יבחין בכך, כך שבמעשיו לא היה חילול השם. ואעפ"כ נענש היהודי הזה, שמתו לו ר"ל - כל בניו ובנותיו הנשואים, וכל הכסף שעשק מהגוי במרמה - עבר לחתניו ולכלותיו שהתחתנו פעם שניה עם אנשים אחרים שזרים לו, ולקחו עמם לנשואיהם השניים, את הכסף שעשק מהגוי. ואמר לו החכם, שנענש בעונש חמור כל כך, בגלל שעשק וגנב מהגוי את כספו שלא כדין.

וכעין זה כתב עוד בספר חסידים (ס"י תתרעד) וז"ל: אל יעשה עוול לנכרי. ואלו הדברים - מורידים את האדם - ואין הצלחה בנכסיו. ואם השעה עומדת לו [פי' לעושה] - יהיו נפרעים מזרעו, ע"כ.

ועיין בבאר הגולה (ח"מ סי' שמח, ס"ק ה) שכתב על האמור בספר חסידים, שראה והכיר באופן אישי אנשים רבים שגדלו והעשירו ממה שהטעו את הגויים. ולבסוף פשטו את הרגל - ולא הניחו מאומה ליורשיהם, ע"כ. והוסיף על כך [במקום אחר] בבאר הגולה (ח"מ סי' רלא, ס"ק ב) מעשה שהובא בילקוט שמעוני, שיהודי עשק במסחרו גוי שלא כדין - ובתוך זמן קצר הפסיד את כל כספו, ע"ש. וכעין דברים אלו, כתב גם המהרש"א במסכת כתובות (סו) ממה שראה בעיניו, שקרה בפועל לאותם שעשקו במסחרם את הגויים וע"ש.

אמנם נציין, שישנם מקרים בגמ' (ב"ק קט), שנפסקו ברמ"א (ח"מ סי' שמח, ב) שהינם מוגדרים: טעות עכו"ם, או הפקעת הלוואתו, או שנחשבים כהשבת אבידה לגוי. שבמקרים אלו - רשאי היהודי לשמור ברשותו ממון או חוב כספי שמגיע לגוי. מאחר והכסף נמצא אצל היהודי בהיתר מבלי שהוא יאמר או יעשה פעולה כל שהיא שאיננה ישרה כדי לקבלו. ולכן במקרים אלו, אם אין חילול השם - רשאי היהודי לשמור ממון זה ברשותו. ונביא להלן בס"ד הלכות מעשיות הקשורות לכך, ובאור נרחב יותר לטעם ההיתר שבזה.

קיצור הלכות גזל והזיק לגוי

לאור האמור, נביא בקצרה בס"ד את עיקרי יסודות ההלכה הקשורות לגזל והזיק לגוי ולממונו. ומהם ילמד המתבונן כיצד לדון במקרים אחרים השכיחים.

א. התורה אסרה לגנוב, לגזול או להזיק לממון הגוי, באותו איסור שיש על ממון של יהודי. האיסור לעשות כן לגוי נלמד - מאותם הלאוים שנאסר מחמתם לעשות זאת ליהודי. שהם "לא תגנובו", ו"לא תגזול".

ב. אין הבדל אם היהודי גונב, גוזל או מזיק לממון ששייך לגוי יחיד, לחנות, לחברה מסחרית בבעלות גויים, לחברות ביטוח, לעירייה או למשרדי הממשלה של הגויים.

ג. האיסורים הללו, וחיוב השבת הממון לגוי קיימים, בין אם היהודי לקח בידיו רכוש ששייך לגוי, ובין אם קיבל מגוי או מחברות ציבוריות ומשרדי ממשל של גויים, כסף שלא מגיע לו, על ידי שהצהיר בפניהם בדיבור שיקרי או בחתימה על תצהיר ומסמכים כוזבים.

ד. בכל המקרים שיהודי לקח ממון שלא מגיע לו, אם יודע הדבר לגוי ואפילו כעבור זמן - יעבור היהודי גם על העוון החמור של חילול השם.

ה. אסור לשלם לגוי במטבע או בשטר כסף מזויף או בצ'ק או כרטיס אשראי שאין לו כיסוי. והעושה כן - עובר על איסור גזילה. ואם קיבל מהגוי בתמורה לכספו המזויף סחורה או עבודה כל שהיא - יעבור גם על האיסור של "וחישב עם קונוה".

ו. כמו כן, אסור לתת לגוי אפילו במתנה מטבע או שטר מזויף, למרות שיודיע לגוי מראש שזה מזויף. מאחר והגוי יתנהו אח"כ לגוי או ליהודי אחר בתור מטבע תקין. ונמצא שהיהודי הראשון עובר על איסור "לפני עיוור לא תתן מכשול" בזה שמכשיל את הגוי שקיבלו ממנו באיסור גזל מגוי או מיהודי אחר. והאיסור לגזול - הוא משבע המצוות שנצטוו בהם הגויים.

ז. מבואר בשו"ע (ח"מ סי' שנט, סעיפים א, ח), וכן פסק בים של שלמה (ב"ק פ"ג, סי' כ) שהובא בקצרה בש"ך (ח"מ סי' שמח, ס"ג, ג), שכאשר יהודי לא משלם לפועל גוי בשלימות את הסכום שסוכם עמו מראש עבור מלאכה שעשה לו, או עבור סחורה שקנו ממנו, או עבור שכירות דירה, חדר במלון או שכירות מטלטלין כמו מכונית וכיו"ב, למרות שהגוי תובע ממנו את יתרת כספו שמגיע לו, וכל שכן אם לא משלם לו כל - עובר בכך היהודי מלבד על איסור גזל, גם על האיסור "וחישב עם קונוה", וגם על האיסור "לא תעשוק שכר שכיר", ששייכים גם כלפי פועלים ומשכירים גויים.

על איסורים אלו יעבור היהודי - אפילו אם "יצליח" להטעות את הפועל הגוי באופן שלא ירגיש בכך, ולא יגרם חילול השם ממעשהו. [ואת העונש על כך, עיין במבוא במקרה הראשון של הספר חסידים (סי' תרכא)].

ח. אם המעביד הינו גוי, והיהודי עובד אצלו או עבורו כשכיר יום או בקבלנות או שמספק לו סחורה - עליו לעבוד ביושר באותו האופן שחייב לנהוג אם המעביד שלו הינו יהודי - כשם שעבד יעקב אבינו בנאמנות אצל לבן, למרות רמאותו כלפיו.

לפיכך אם לא עבד אצלו כראוי או שהצהיר שלא כדין על דברים שעשה לו או על זמנים שעבד עבורו - אע"פ שלא עבד בהם או שלא עשאו. או שהצהיר שסיפק לו סחורה, למרות שהעובדות לא היו נכונות, ומחמת הצהרתו קיבל מהגוי כסף - נחשב הדבר כגזל מהגוי, ועליו להשיב לגוי מה שגזל ממנו.

ט. במקרים אלו ודומיהם, אם יש בין היהודי לגוי ויכוח בעובדות או בטיב העבודה שעשה לו הגוי וכדומה - עליהם לפנות לבורר מוסכם או שיגיעו מעצמם לפשרה בהסכמה. ולולא זאת, צריך היהודי לדעת, שאם הגוי צודק בטענותיו, ואפילו בחלק מהן - הוא נשאר חייב לו כסף, ודינו כגזול ועושק את הגוי ביחס לכסף שחייב לו.

ולכן במקרים אלו - מוטל על היהודי החיוב, ליזום את הבוררות ביניהם שתהיה בהסכמת הצדדים. ולצורך כך יכול לבחור בכל אדם המוסכם על שני הצדדים שיכריע את הויכוח ביניהם, לאחר שישמע את טענות שניהם.

י. כשם שאסור לגנוב מגוי, כך אסור להזיק לגופו או לממונו של הגוי. ואין הבדל בכך, אם מזיק לממונו הפרטי של גוי יחיד או לחברה שבבעלות גוי או בבעלות ממשלתית של גויים.

יא. אם יהודי פגע באשמתו בכוחו או עם מכוניתו ברכבו של גוי, וגרם לה נזק - חייב המזיק לשלם לגוי את אותו הסכום שהיה משלם, אם המכונית שניזוקה היתה בבעלות יהודי. אולם הוא פטור מלשלם לגוי עבור: הטירחת לטפל בתיקון המכונית, הפסד ימי העבודה, שכירת מכונית חלופית בזמן התיקון, צער ועגמת נפש וכו' - למרות שמחייבים זאת בערכאות - כשם שהוא פטור מלשלם זאת גם אם המכונית שניזוקה היתה בבעלות יהודי.

יב. יהודי שהזיק לגוי באופן של גרמי, וכל שכן באופן של גרמא - פטור מלשלם לגוי אפילו אם עשה זאת בכוונה. והטעם, מאחר וגרמי הוא חיוב מדרבנן שחידש רבי מאיר. לפיכך לא מבעי לדעת הריצב"א שהובא בתוס' ב"ב (כב:), והש"ך (ח"מ סי' שפו ס"ק א) שפוסק כמותו, שסוברים שחיוב גרמי נובע מדין קנס. ודאי שחז"ל לא קנסו חיוב באופן שיהודי מזיק לגוי. אלא גם לדעת שאר בעלי התוס' שסוברים - שגרמי הינו חיוב גמור מדרבנן, מכיון שהתורה פטרה את המזיק באופן הזה מלשלם, ממילא כשחז"ל תיקנו לחיבו, הם תיקנו זאת רק כשמזיקים ליהודי ולא כשמזיק לגוי. ודין גוי הוא כלפני התקנה.

השבת אבידה לגוי - והפקעת הלוואתו הקדמה

התורה אסרה על יהודי לקחת מגוי ממון שלא מגיע לו. כמו כן אסרה עליו להזיק לגוי או לעשות מעשה שיחסר ממנו ממון שברשותו. אולם אם הגוי איבד מעצמו את ממונו אפילו בשוגג, הרי כעת אין בעלים לממון זה שיצא מאליו מרשות הגוי, ונמצא ברה"ר או ברשות אחרת שאינה שייכת לבעל הממון. ונמצא שמי שמצא את הממון האבוד ולקחו לעצמו, זכה בממון שמצד עצמו נחשב כמופקר.

ואע"פ שאם הממון הזה היה שייך ליהודי ואבד ממנו ויש בו סימן - נחשב הדבר שהממון עדיין שייך לבעליו, אע"פ שאינו ברשותו להשתמש עמו כרצונו, ובמקרה זה חייבה התורה את המוצא להשיבו לבעל הממון מדין השבת אבידה. אולם לגבי ממון ששייך לגוי - התורה אסרה על היהודי רק לקחת אותו מהגוי שמוחזק בו, אבל אם ממון זה יצא מרשות הגוי מאליו מבלי שהיהודי יגרום לכך - במקרה זה הפקיעה התורה את הממון מכל שייכות לגוי. ואפילו אם יש סימן באבידת הגוי, וגם ידוע שהגוי עדיין לא התיימש ממנו. ולכן דין האבידה מעתה - כחפץ הפקר שנמצא ברה"ר, שכל הקודם לזכות בו - זכה בו.

לפיכך אפילו לדעת היראים שחידש, שגם לדעה בגמ' שסוברת שמותר לגנוב מגוי, אולם לאחר שגנבו היהודי מהגוי - עדיין לא נחשב הממון כממונו של היהודי שגנבו. ולפיכך בכל המקרים שהתורה הקפידה לעשות מצווה דווקא בממון ששייך לו כמו: ארבעת המינים ביום הראשון של סוכות - לא יוכל הגנב לצאת ידי חובת המצווה עם החפץ שגנב, כי אין הדבר נקרא "שלו" אע"פ שהוא ברשותו, ולמרות שלאותו מאן דאמר היה מותר לו לקחתו מהגוי.

אולם חידושו של היראים שהממון הגנוב לא נקרא ממון הגנב הינו - רק כאשר היהודי עשה מעשה להוציא מהגוי את ממונו בעל כרחו או בניגוד לדעתו של הגוי, שההיתר לגנוב לאותה דעה מתייחס - רק כלפי מעשה הגנב, אבל לא לגבי הפקעת בעלות הגוי מממונו שעדיין היא קיימת לו. משא"כ אם ממון זה יצא מאליו מרשות הגוי ללא שום פעולה מצד היהודי, כעת התורה היא זאת שהפקיעה את עצם הממון מבעלות הגוי על הממון שאבד לו, ועשתה את הממון האבוד - כממון הפקר, וממילא אינו נחשב יותר כממון הגוי, ולכן יכול היהודי שמצא לקחתה לעצמו, ויוצא ידי חובת המצווה בממון הגוי שמצא, למרות שיש בו סימן. ולכן כתב השו"ע (ח"מ סי' רסו, וז"ל: אבידת הנכרי - מותרת - ולא סייג זאת בשום

ההבדל בהיתר "הפקעת הלואתו", בין אם החוב נגרם

מחמת הלוואה או מחמת מקח

אמנם כתב שם הש"ך בשם היש"ש, שההיתר של הפקעת הלוואות קיים - רק בחוב שנובע מחמת הלוואה, חוב למיסי הממשלה, העיריה וכדומה. אבל אם החוב נובע מחמת סחורה או עבודה שקיבל היהודי מהגוי, במקרים אלו, אפילו אם הגוי שכח מהחוב, מכולו או מחלקו - חייב היהודי לשלם לגוי כל מה שהתחייב לו.

והטעם לכך הוא, שהסחורה שקיבל היהודי מהגוי ניתנה לו רק תמורת תשלום מלא כפי שסוכם ביניהם מראש, וכשלא משלמים עבורה במלואה - נמצא שיש בידי היהודי סחורה שנגזלה ונעשקה מהגוי שלא כדין, וממילא יעבור עליה היהודי על איסור גזל, ועושה. ולכן אין הדבר דומה למניעת פרעון חוב הלוואה או אי תשלום מיסים שנשכחו מהשלטונות, ששם הכסף שנשאר ברשות היהודי, שייך ליהודי בלבד, ובהיתר הגיע אליו, אלא שיש לגוי זכות לתבוע אותו ממנו.

לאור האמור - אסור ליהודי ליסוע ללא תשלום בתחבורה ציבורית ששייכת לגוי פרטי או ששייכת לממשלה של גויים, או להיכנס למלון, בריכה, תערוכות שונות, וכל דבר ששייך לגוי, אם הכניסה לשם כרוכה בתשלום. מאחר ובמקרים אלו היהודי לוקח ומשתמש בקרקע או במטלטלין של הגוי בעל כורחו ובניגוד לדעתו - ודינו כגזלן. ולא שייך לטעון כלפי חיוב זה, שהמשתמש פטור מלשלם, כי זה נהנה [פי' היהודי] וזה לא חסר [פי' הגוי]. שהרי מבואר בתוס' (ב"ב יב: ד"ה כגון וכו', ובב"ק כ: ד"ה הא איתנהינת וכו'), ונפסק בשו"ע (ח"מ סי' שסג, ו) שאם בעל הנכס אוסר לכתחילה להיכנס לדירתו וכו' מבלי לשלם לו כמקובל, אפילו אם הוא לא נחסר מאומה - חייב המשתמש לשלם לו את דמי השימוש. ואם לא ישלם לו - נחשב המשתמש כגזלן, ולא יפטר מהאיסור ומחובו עד שישלם לבעל הנכנס מה שמגיע לו במלואו.

בנוסף לכך נדגיש, שבמקומות אלו במקרים רבים - אי התשלום גורם לחילול השם, כי שכיח שמסתובבים שם פקחים שבודקים האם הנכנסים שילמו דמי השימוש.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

למה לא שלח יוסף לקרוא ליעקב מיד כשמלך?

"ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם" (מב, ט)

מהראוי להתבונן בכמה נקודות בחלומות יוסף: א. למה יוסף סיפר את חלומותיו לאחיו, למרות שידע ששונאים אותו? ב. למה את החלום השני למרות שיוסף סיפר לאחיו הם לא פתרו לו, אלא אביו פתר לו אותו?

ג. כתב הרמב"ן בפרשה (מב, ט) על הפסוק "ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם" שלכאורה קשה, לאחר שיוסף נעשה מלך במצרים, למה לא שלח שליח להודיע לאביו יעקב שהוא חי ומלך במצרים, הרי בפחות משבוע יקח לשליח להגיע ממצרים עד חברון, ובנתיים השאיר יוסף את אביו באבלו כשהוא מצטער עליו עוד תשע שנים? ורואים שגם לחז"ל לא היתה טענה על יוסף למה התנהג כך, ומהראוי להבין למה צדק יוסף במעשיו?

כללים יסודיים לגבי חלומות ופתרונם

ונראה להקדים ולבאר בס"ד ע"פ דברי חז"ל, שישנם לפחות שלושה סוגי חלומות עיקריים השכיחים אצל בני אדם. סוג א - חלום שנובע מחמת גילוי מלאך ה'. ועל חלום מסוג זה אומרת הגמ' בברכות (יז:) שהוא אחד מששים לנבואה. סוג ב - חלום שמתגלה לאדם ע"י שד. סוג ג - חלום שנובע מחמת שאדם חשב על דברים אלו ביום, ולבסוף הוא חולם עליהם בלילה.

הגבלה. והמשיך שם, שנאמר "אבידת - אחיך", ואדרבה מי שמחזירה לגוי - הרי זה עובר עבירה - מפני שמחזיק ידי עוברי עבירה [שהם - הגויים]. אלא שאם החזירה לקדש את השם וכו' - הרי זה משובח ע"כ. ועיין שם בסמ"ע (ס"ק א), וכן כתב בפירוש בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"א סי' פב, ע"מ קמו ד"ה ועיין בב"ש וכו'), וכעין זה מבואר גם בדברי המאירי בב"ק (ק"ג. בד"ה נמצא וע"ש).

קיצור הלכות אבידת גוי - והפקעת הלוואתו

ונכתוב בקצרה את עיקרי יסודות ההלכה הקשורות להשבת אבידה לגוי, וגדרי הפקעת הלוואתו.

א. כל כסף או חפץ שאבד לגוי מעצמו, ויצא מרשות הגוי לרשות אחרת. למרות שיש בו סימן, וידוע איזה גוי איבדו, ואפילו אם ידוע שהגוי לא התיימש מאבידתו - נקרא "אבידת גוי" - ומותר למוצא לקחתו לכתחילה לעצמו. לפיכך כל אבידת גוי שמצאה יהודי ברה"ר, במשרדו, בחנותו, במכוניתו, למרות שידוע מי הוא הגוי ששכח אותה - פטור מלהשיבה לגוי.

בכלל "אבידת גוי" כלול: כל כסף או חפץ שקיבל יהודי בטעות לידיו או לחשבון הבנק שלו, מגוי פרטי או מחברה שבבעלות גויים, ממשרדי ממשלה או עיריה של גויים וכדו' - שפטור מלהשיבו.

ב. בכל המקרים של אבידת גוי, שסביר להניח שבמשך הזמן ייוודע לגוי שהכסף או החפץ שאיבד או שהעביר בטעות הגיע ליהודי או שנשכח אצלו - חייב היהודי להשיבו מיד לגוי, מפני חילול השם כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' רסו, א).

ג. בכל המקרים של אבידת הגוי, אם היהודי רוצה מעצמו להשיבם לגוי כדי לקדש את השם, שיראו הגויים שתורת ישראל הינה חסד ורחמים - רשאי היהודי להחזירה לגוי, וכך גם ראוי לעשות, כדי לקדש את שמו של הבורא ית"ש. וכך עשו רבים מגדולי ישראל כמבואר בירושלמי ב"מ (פ"ב), ובמדרש תהילים (ס"י) וע"ש.

ד. לאור האמור, ניתן כעת להבין את הגדר שנקרא "הפקעת הלוואתו" המבואר ברמ"א (ח"מ סי' שמח, ב). ונקדים לכך דוגמא. אם גוי הלוח אלף שקל ליהודי, וקבעו ביניהם תאריך מסוים לפרעון החוב. וכשהגיע תאריך זה, שכח הגוי מההלוואה או שחשב שהלווה בשעתו רק שמונה מאות שקל. מכיון שהאלף שקל שקיבל היהודי מהגוי - בהיתר קיבלו ממנו. ולאחר קבלתו - כסף זה נעשה ממנו לכל דבר וענין. אלא שחל על היהודי לשלם לגוי כסף אחר במועד שקבעו. הרי שביום פרעון החוב, הכסף שנמצא עדיין ברשות היהודי - ודאי ששייך רק לו, ויכול לעשות עמו כרצונו. לפיכך אם הגוי שכח מההלוואה או חלק ממנה, נמצא שהכסף שנשאר ברשות היהודי - הינו כסף שלו, שעדיין לא שייך בשום אופן וצורה לגוי. ומכיון שהיהודי פטור מלהשיב לו את אבידתו - לכן מותר גם לכתחילה לא לשלם לו את החוב, כי החוב הינו כעת בגדר "אבידת גוי", אפילו אם ברור לנו שאם הגוי יזכר מההלוואה - ודאי שיתבע אותה מהיהודי.

אמנם אם המלווה היה יהודי - מדין השבת אבידה היה צריך הלווה להחזירו למלווה, כמו החיוב להחזיר אבידה ששכחה בעליה ועדיין לא התיימש ממנה. [ונסיף כהערה צדדית, שמבואר בש"ך (ח"מ סי' רלב ס"ק ב) בשם השלטי גבורים, שגם ביחס ליהודי החיוב לפרוע לו את ההלוואה קיים, רק כשידוע שהמלווה עדיין מעוניין בפרעון החוב, ולא כשישנו ספק אולי בכוונה לא תובע ממנו את פרעון החוב, כי יתכן שהמלווה מעוניין לתת לו אותה במתנה. ועיי"ש שנשאר בזה בצ"ע.]

אלא שבמקרה שהגוי תבע מהיהודי סכום מופחת מהחוב האמיתי, חששו חז"ל שמא הגוי אמר כך בכוונה כדי לבדוק את היהודי האם הוא איש אמיתי. לפיכך כדי שלא יהיה חילול השם, אמרו חז"ל, שבתחילה יאמר לו היהודי שאינו זוכר כמה כסף חייב לו, והוא סומך על דיבורו של הגוי בלבד, ובמקרה כזה אין כאן חילול השם, כי הגוי יודע שהיהודי סומך רק עליו, וכך מבואר בש"ך שם (ס"ק א).

והנה אומר רב חסדא בברכות (נה) שחלום שלא פותרים אותו, דומה לאגרת שלא קוראים אותה. ופי' רש"י שם וז"ל: לא טוב ולא רע הוא, שכל החלומות הולכים אחר הפתרון, ע"כ. נמצא שכל חלום כדי שיתגשם בפועל - חייבים לפתור אותו, ולהוציא בפה את פתרון החלום. ומבואר שם בגמ' (נה: ובתוס') שם בד"ה פותרים חלומות וכו' בשם הר"י, "שלהיות בגדר 'פותר חלומות' אין הדבר תלוי בחכמת האדם, אלא המזל של שעת הלידה הוא הגורם היחידי שנותן את הכח למי שמומחה לפתור חלומות.

נמצאנו למדים, שכדי שהחלום יתקיים חייבים לפתור אותו ולומר בפה מהו פתרונו. אמנם לרוב בני אדם ואפילו לגדולי התורה שבדור כמו: אביי, ורבא, לא הייתה היכולת לפתור את החלומות שחלמו כמבואר שם בגמ' (נו) וגם אם הם יאמרו בפיהם את פתרונו - אין בדברים אלו ממש. ורק למי שנולד במזל המתאים להיות פותר חלומות - לו בלבד יש את הכח, שמה שיאמר בפיו ביחס לחלום בין לטובה ובין לצד ההפוך - כך יתקיים הדבר, וכמו שמבואר שם בגמ' לגבי אדם רשע שנקרא - בר הדיה, שפתר לרבא את חלומותיו לרעה, ולבסוף כל מה שאמר התקיים וע"ש. אמנם מי שנולד במזל מתאים - יכול לפתור את החלומות של עצמו ולא צריך שילך לפותר חלומות אחר, וכמו שמבואר שם בגמ' (נה:): לגבי שמואל האמורא, שפתר לעצמו מה שחלם וע"ש.

הסיבה שיוסף אמר את חלומותיו לאחיו ולאביו

לאור האמור ננסה בס"ד לבאר ולתרוץ מה שהקשנו בתחילת דברינו. ליוסף הצדיק היה את הכח לפתור חלומות. וכמו שאמר וגם פתר לאסירי המלך שהיו עמו בבית הסוהר, וכמו שאמר שר המשקים לפרעה בפרשה (מא, יג) "ויהי כאשר פתר לנו - כן היה" והנה יוסף ידע בוודאות, ששני החלומות שחלם שייכים רק לסוג הראשון שציינו - שהתגלו לו ע"י מלאך ה', וגדרם ומהותם הוא - כעין נבואה, והם חייבים להתקיים - כי כך הוא רצון הבורא ית"ש. וכך גם כתוב בפירוש הרא"ש על התורה, בתחילת פ' וישב ע"ש.

אמנם יוסף יכל לפתור חלומות אלו בעצמו - שהיה אומר בפיו בינו לבין עצמו את פתרונו. ובאותו אופן שפתרו לו אותם אח"כ אחיו ואביו. וכמו שהתבאר לעיל מדברי שמואל, שמי שיש לו יכולת לפתור חלומות, יכול לפותרם לעצמו. אלא שמחמת צדקותו הרבה של יוסף, לא רצה להוציא בפיו שאחיו הגדולים ממנו, וכ"ש אביו הקדוש, יבואו וישתחוו לו - לכן נמנע יוסף מלפתור לעצמו את חלומותיו. וביקש מאחיו שידע שגם להם יש את היכולת לפתור חלומות - שהם יפתרו לו אותם. כי כאמור לעיל, חלום שלא יפתרו אותו - לא יחול.

ואע"פ שידע שאחיו שונאים אותו, אולם יוסף גם ידע, שאחיו הצדיקים הינם אמיתיים, ולא יאמרו דברים שאינם נכונים. וכפי' רש"י על הפסוק (לו, ט) "ולא יכלו דברו לשלום" שמתוך גנותם באנו לשבחם, שהיו אמיתיים, אחד בפה ואחד בלב. ע"כ. לפיכך או שהם לא יאמרו לו מאומה או שהם יפתרו אותו לטובה. ואכן כך היה, הם פתרו לו את החלום הראשון לטובה - שהוא יהיה מלך, וכל אחיו יבואו להשתחוות לו. אלא שאח"כ מחמת שנאתם אליו, הם טענו לו, שאין לפתרון שלהם כל תוקף. מאחר ולדעתם חלומי שייך לסוג השלישי, שבגלל שהוא חשב על כך ביום - לכן חלם על זה בלילה, וממילא אין לחלומי מהות של חלום שהינו בגדר נבואה, אלא הינו דברים בטלים. אבל יוסף שידע בעצמו את האמת, שקיבל גילוי ממלאך ה' ולא הרהר על כך ביום, ידע שבפתרונום הם הפכו את חלומי - לנבואה שחייבת להתקיים בפועל, וכפי שכתב הרא"ש בפירושו לתורה בתחילת פ' וישב וע"ש.

כמו כן, כך גם קרה ביחס לחלום השני. תחילה סיפר אותו יוסף לאחיו, כדי שע"י פתרונום הוא יתקיים, אולם אחיו שחששו לכך,

נמנעו כעת לפתור. ולעומת זאת אביו יעקב שרצה שהחלום יתקיים, והבין ברוח קודשו שחלום זה - גדרו כעין נבואה ולא נובע מהרהורי לבו של יוסף, פתר לו אותו בדרך האמיתית.

שאכן הוא, ואמו (הכוונה בבלהה שגידלה את יוסף היתום כאמא) וכל אחיו יבואו להשתחוות לו. ואומרת שם התורה: "ואביו שמר את הדבר" ופי' רש"י: היה ממתין ומצפה מתי יבוא ע"כ. אלא שכדי שאחיו לא יקנאו בו, תחילה גער ביוסף, ופתר לו את החלום בלשון תמיהה, ואע"פ שידע בוודאות שכמו שפתר בפועל - כך יהיה, ולכן ציפה מתי יתממש הדבר בפועל.

ביאור הרמב"ן להנהגת יוסף

לאור האמור, מובן תירוצו של הרמב"ן (מב, ט) - למה יוסף פעל בערמה שיביאו את בנימין, ולא סיפר לאביו שהוא חי ומלך במצרים, וחז"ל הצדיקו את מעשיו. מאחר וידע יוסף שחלומותיו הינם בגדר נבואה. והם חייבים להתקיים, כי זהו רצון הקב"ה. וכמו כן הם חייבים להתקיים דווקא באופן ובסדר שהוא חלם, כי אין לסטות מאומה מהנבואה שנמסרה ע"י המלאך. ומאחר והאופן היחידי ששייך שיבואו להשתחוות ליוסף יהיה כשיגיעו למצרים, כי רק שם הוא יהיה מלך ולא בארץ ישראל. לכן חיכה יוסף שהקב"ה יסובב את הדבר למצב שבו ייאלצו משפחתו להגיע למצרים. ומאחר ובפעם הראשונה כשהגיעו אחיו למצרים - בנימין לא היה שם, לכן פעל יוסף בחכמתו רעיון להביא גם את בנימין, כדי שכולם ישתחוו לו, ואז יתקיים בפועל חלומי הראשון, שהוא קיום - הנבואה הראשונה שקיבל מהמלאך. ולכן רק אח"כ התגלה להם, כדי שאביו, ובלהה יבואו גם כן להשתחוות לפניו, וע"כ כך תתקיים בפועל הנבואה השניה, שהקב"ה רצה שתחול.

מטרת התגשמות חלומות יוסף

והנה גזר הקב"ה בברית בין הבתרים, שזרעו של אברהם אבינו ישתעבד בגלות עד הזמן שיגאלם ויגיעו לארץ ישראל. וקבע הקב"ה, שגלות זו צריכה להיות דווקא במצרים. והטעם לכך מבואר בזוהר הקדוש, ובכתבי האריז"ל, כי שם היו כל הנשמות הטמאות שנוצרו מחטאו של אדם הראשון והמסתעף מכך במשך מאה ושלושים שנה שעסק בתשובתו, שהיה צריך לתקן. וכיון שמצרים היתה המקום הפרוץ ביותר בעריות, וכלשון הפסוק (מד, ט) "ערוות הארץ", לכן כדי שיוכלו בני ישראל לשרוד בקדושתם במקום טמא כזה, היה צריך להכשיר את המקום ע"י הצדיקים שיעמדו בנסיון הקדושה.

לפיכך בתחילה סובב הקב"ה ששרה אמנו תלקח לבית פרעה, ושם היא עמדה בגבורה בנסיון, וע"כ היא גרמה - שכל נשות ישראל יעמדו בגלות מצרים בנסיונות הקשורים לקדושה.

ואח"כ גרם הקב"ה ליוסף שיגלה למצרים ויעמוד בגבורה בנסיון של עריות, וכתוצאה מכך נגרם - שכל בני ישראל הגברים יעמדו בגלות מצרים בנסיונות הקשורים לקדושה. אמנם כדי שכוחו של יוסף הצעיר שבשבטים יועיל לשבטים שגדולים ממנו, צריך שכולם יכנעו וישתחוו ליוסף, וע"י הכניעה וההתבטלות שלהם לפניו - זכו לקבל ממנו את הכח לעמוד במצרים בנסיונות הקדושה. וזאת היתה אחת המטרות של חלומותיו של יוסף, והצורך בהשתחוות כל השבטים ליוסף.

אמנם כדי לחיות במקום טמא ולהיהפך לעם המאמין בקב"ה, לא מספיק רק "הסור מרע", אלא צריך גם את ה"עשה טוב". ולכן מיד כשהגיעו למצרים, שלח יעקב אבינו את יהודה לפתוח שם ישיבה ללמוד תורה, ובכח התורה, ובפרט ע"י לימוד התורה התמידי של שבט לוי זכו - שנולדו משבט זה שלושת הנביאים: משה, אהרן ומרים, ובזכותם יצאו אח"כ ממצרים.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מקץ חנוכה תשפ"ד

מעריבי ההחזקה

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר עוד בנוסח
שומרים והדליקו
נרות בחצרות
קדש

בנוסח ההודאה שאומרים בעל הניסים אומרים והדליקו נרות בחצרות קדש, ומקשים העולם הרי המנורה היתה בתוך העזרה, ומדוע אומרים בחצרות קדש, ונלענ"ד בביאור הדבר ע"פ הרמב"ן בפרשת בהעלותך שמצא במגילת סתרים שאחרי שחלשה דעתו של אהרון שלא היה בחנוכה הנשיאים קבל את הדלקת נרות חנוכה והוסיף הרמב"ן דהקב"ה א"ל שנה חנוכה יהיה גם בזמן שאין ביהמ"ק וביאור הדברים שהכח של המנורה וכל עבודת ביהמ"ק שייך רק בזמן שיש בזמן ביהמ"ק ובעוה"ר שעם ישראל קרוב לאלפים שנה נמצא בתוך החורבן ואין לנו כהנים בעבודתם וכו' ואדם קם בבוקר ביאוש גמור וע"ז באה המצוה של נר חנוכה להראות לאדם שגם בזמן שאין ביהמ"ק יש הדלקה בחצרות קדש וזה משפיע על האדם ועל כל עם ישראל, ובודאי שע"י הדלקת נרות מקבל את הס"ד לעסוק בתורה וכו' כמו שמבואר בחז"ל הרגיל בנר הוה לו בנים ת"ח, ויעוין עוד בנצי"ב שכתב שכח המנורה יש לו השפעה על תורה שבע"פ

יבואר עוד בגודל
הימים של חנוכה

בספר בני ישכר כתב שנוטריקון של כסלו זה נס לו לשון נסתר דהיינו של"ו נרות שמדליקין בחנוכה, זה בכיסוי ולא באתגליא, ועל"ש והוסיף שאם אדם מקיים כיסוי בל"ו נרות של חנוכה זוכה לחדש טבת שמרומז בזה טוב, ובביאור ענין שכסלו זה איתכסיא מבואר בגמ' יומא דף כט שחנוכה זה לא ניתן לכתב, והדבר הראשון שמבואר, שמחלוקת ב"ש וב"ש, אם מוסיפין והולכין, אם פוחתין והולכין לא מוזכר במשניות רק בגמ', ובביאור הדבר נראה כשמתבוננים בכל המלחמות שהיו בכל הדורות שעם ישראל נצח לא מוזכר בשום מקום שעשו זכר לנס המלחמות, והטעם לזה שבכל נס ע"י מלחמה יש סכנה גדולה שהסט"א יקח זה לכוח של כוחי ועצם ידי, ולכן בחנוכה ממעטים בנצחון של החשמונאים את היונים משום שיש סכנה שבדורות האחרונים זה יהפך לנצחון של כוחי ועוצם ידי ועיקר העסק בחנוכה זה בפך השמן, ומ"מ גם נס זה עבר מפה אל פה ולא נכתב במשניות.

יבואר עוד בזה כמה
צריך ליזהר מסכנת
כוחי ועצם ידי

וידוע שגם בהגדה של פסח שבו מספרין כל הלילה לא מוזכר שמו של משה רבנו, והטעם מפורסם בשם הגר"א שאדם צריך להכיר שכל פרט ופרט בעולם זה הכל מאת הקב"ה, ואין שום כח אחר בעולם חוץ מאין עוד מלבדו. ובודאי שהפרסומי ניסא הגדול ביותר בנר חנוכה זה ברחובה של עיר, ומ"מ חז"ל צוו להדליק בפתח הבית, ואף שמצד השכל יש כאן פחות פרסומי ניסא.

ובזה מבואר היטב קושית הב"י מדוע בחנוכה עושים שמונה ימים ולא שבעה ימים דהרי ביום הראשון לא היה נס רק ביום השני, ובודאי שקושית הב"י צ"ע שאדם מתבונן בגודל הניסים של יום הראשון שבו היה נצחון המלחמה וגם מציאת פך השמן, ואיך אפשר לבטל את יום הראשון, ולפי הנ"ל מבואר היטב שעיקר החנוכה זה להכיר שהכל מאתו יתברך, וכיון דביום הראשון היה נצחון המלחמה וגם מציאת פך השמן שאפשר לתלות את זה בכוח אדם, שפיר הקשה הב"י שחנוכה היה צרך להתחיל ביום כ"ו שבו ודאי ברור שהכל מאתו יתברך.

יבואר עוד בגודל
הנס של מציאת פך
השמן

במדרש מבואר שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים, ובזכות זה זכה שבניו יקבלו את הניסים של חנוכה, ומקשים העולם מה גודל המעלה שיעקב חזר על פכים קטנים, הרי בסה"כ הוא קיים מה שכתוב בגמ' חולין שצדיקים חביבים להם ממנום יותר מגופם, ואין פושטין ידיהם בגזל, ומדוע זכה

לכזה שכר גדול, ועו"ק שהרי בזמן שיעקב חזר על פכים קטנים נזדמן לו שרו של עשיו, ואז קיבל את השם ישראל, והרי סה"כ הוא עשה דבר קטן, ומ"מ כל הנצחון על עשיו היה באותו זמן, והנראה בזה שיעקב אבינו מלמד את האדם את מה שכתוב והיה עקב תשמעון שאדם שמקיים מצוות קלות זוכה לכל הס"ד, וזה סוד שיעקב חזר על פכים קטנים, וקיים מה שאחז"ל שצדיקים חביבים להם ממנום יותר מגופם שלא פושטין ידיהם בגזל, שמצד שכל האדם זה נראה דבר קטן, ואצל הקב"ה זה כל הברכות של עקב תשמעון וכו' וכשאדם רואה מעשה אבות אז רואה שכל פרט שאברהם אבינו עשה בהכנסת אורחים זכו בניו אף שנראה שכל פרט זה מעשה קטן מ"מ ממעשה קטן אצל האדם למעלה נבראים עולמות, וזה כל היסוד שיעקב חזר על פכים קטנים וזה קשור לנס של פח השמן דהרי כשהיונים נכנסו להיכל לטמאות את השמנים ובודאי שראו את פח השמן הקטן, רק היו בטוחים שבדבר קטן זה אין כאן שום דבר, ואם היו יודעין שבפח השמן הקטן הזה מונח כל הנס הגדולה של חנוכה בודאי היו מטמאים את זה, אבל ישראל שהם בני יעקב שרואים את אביהם שחוזר על פכים קטנים, מחונכים להתעסק גם עם דברים קטנים, ולכן חפשו פח השמן הקטן הזה ובזה יצא כל נס חנוכה, ומזה רואים שאסור לזלזל בשום דבר אפילו בדבר קטן, שאין אדם יודע מה גדול אצל הקב"ה והדברים – ידועים,

יבואר עוד בגודל
הימים של חנוכה

בספרים הק' מבואר בגודל ההשפעות שיוצא בימי החנוכה וכשמתבוננים בחנוכה זה החג היחידי שנמצא בסוף החודש בזמן שהלבנה בכיסוי משא"כ בג' רגלים, אבל מצד שני בכל הרגלים החג מסתיים בזמן שהלבנה מכוסה, ואילו חנוכה סוף חנוכה הוא דווקא בתחילת החדש, ולא סתם חדש אלא בחודש טבת שמרומז בזה ענין טוב, והחזיק בזה לכל אחד ואחד שנמצא במצב של חשך ומדליק את נשמתו ע"י לימוד התורה, ואפילו שבתחילתו מתחיל מעט אבל מקיים כמו ב"ה שמוסיף והולך אז בסוף מגיע למדרגה גבוהה שזה בחינת זאת חנוכה שנכנס לחדש טבת.

באבודרהם כתב שהשם של חנוכה זה ר"ת ח' נרות והל' כב"ה וידוע דיש מחלוקת ב"ש וב"ה אם מוסיפין או פוחתין והולכין וראיתי בספר בת עין שכתב בדעת האבודרהם שאם היו מדליקין רק שבעה נרות, אז ביום הרביעי לא היה מחלוקת בין ב"ש ובין ב"ה, ומקשים העולם אדרבה אם ביום מסוים ב"ש וב"ה שוין מדוע שלא ידליקו שבעה.

וביאר עוד דברי
אבודרהם בטעם
שקורים לזה חנוכה

והנראה לומר בזה דידוע מה שכתב המכתב אליהו זצ"ל שהמחלוקת ב"ש וב"ה אם מוסיפין והולכין או להיפך זה מחלוקת בדרך בעבודת ה' לפי ב"ש בתחילת הדרך צריך לקפוץ למדרגה הגבוהה, ואח"כ פוחתין, ולפי ב"ה צריך ללכת לאט לאט עד שמגיעים למדרגה גבוהה, וכיון שחנוכה זה לשון חינוך, והל' כב"ה שמוסיפין והולכין, לכן בכל יום ויום צריך להרגיש עוד עליה, ואם היינו מדליקין שבעה נרות אז ביום הרביעי לא היה ניכר שיש כאן עליה, לכן מדליקין שמונה נרות כדי שבכל יום ויום יהיה עוד עליה וכו' כדעת ב"ה, ונרות חנוכה מחנכין את האדם שבתחילתו אדם מתחיל אפילו בסוף החודש שאז זה זמן של איתכסיא, וכשמגיע לזאת חנוכה כבר נמצא בחדש טבת שאז זה זמן של אתגליא וזמן של טבת שמרומז בזה חדש טוב וכמה הרעיש הבת עין בגודל היום של זאת חנוכה, שסופו הוא בתחילת החדש, שאפשר לתקן את כל מה שחסר בעבודת הימים הנוראים וחבל להפסיד את יום הגדול הזה.

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

רתיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 386
כסלו תשס"ד

עירובין למעשה
עירון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

למיקום של העמוד או הדבר שהלחי אמור להתחבר אליו, ולהעביר את החוט בתוך החור. בצורה כזו הקשירה תופסת את הלחי חזק בצורה שלא יזוז ימינה ושמאלה [אם עושים חור במקום הנכון וקושרים טוב]. אבל יש מקרים שלא עושים חוט בלחי עצמו, והקשירה נעשית סביב לכל הלחי עם העמוד שאחוריו. בצורה כזו בדרך כלל הלחי יכול לזוז ימינה ושמאלה, כי אין מה שימנע ממנו לזוז בתוך הקשירה, כי בכל מצב העמוד יהיה בחלל של הקשירה. וזו בעיה ידועה, שאפשר לפתור אותה בכל מיני צורות, אבל יש מקרים שהאחראי סומך על עבודתו שהוא בא כל יום ישישי ומושך לכאן או לשם שיעמוד במקומו, וכך העירוב מתנהל כבר תקופה ארוכה.

יש דברים שהייתם להשקיע בהם

בדבר זה אנו סוברים שיש חובה להשקיע לעשות לחי קבוע ויציב, וזה לא רק ענין של נוי, או התנהלות נכונה, אלא זה גם ענין של כשרות. כיון שאם הלחי יכול לזוז, יתכן מתוך כמה שבתות שמישהו ישען עליו או ישחק בו והוא יזוז גם באמצע שבת וכן כאשר האחראי נוסע לשבת ונותן למישהו אחר שיבדוק, והבודק המחליף אינו יודע לשים לב לפרטים הקטנים האלו, יתכן שהלחי לא יהיה במקומו ויפסל. במקרה זה הוחלט שצריך לעשות לחי קבוע, אבל האחראי אמר שבהוראת הרב הוא רוצה לתקן ולהדר יותר מכך, לעזוב לגמרי את החשמל, ולהעמיד עמודי עירוב כשרים וטובים כנהוג בעירובים המהודרים. שמחנו על היוזמה המבורכת, והמשכנו יחד איתו בתכנון העירוב המחדש.

צריך שיהיה לאחראי כלי למדידת מקום החוט, ולא אנך

עם זאת יש לציין דבר נוסף שיש להקפיד במקומות שעושים לחיים במקום עמודים, שיהיה לאחראי אפשרות למדוד עם כלי מדידה את מקום החוט. מהנסיון שראינו בעשרת עירובים, מי שהיה משער בעין שנראה לו תחת החוט, היו לפעמים טעויות שהגיעו למצב שהלחי לא היה מתחת החוט, וכל העירוב היה פסול. בקהילה זו האחראי סיפר שהוא בדרך באמצעות חוט שהוא משלשל על חוט העירוב, וכך רואה היכן החוט המשתלשל עוצר, וזהו מקום החוט. בדיקה זו נקראת בדיקת אנך, [יש אנך מקצועי, שהוא כמו פורפירה תלויה על חוט דק כמו חוט כריכה. ויש אפשרות שעושים לבד עם כל חוט שהוא ועם כל חפץ שהוא, שקושרים אותו בסוף החוט]. אבל בדיקה זו דורשת מאמץ, בפרט בחושים של זמנינו שהם למעלה מחמשה מטרים, וצריך לזרוק את האנך שיגיע עד החוט, ולהיזהר שכשנופל בצד השני לא יפול על אדם או מכונית ח"ו, [ואפשר להרים עם מוט טלסקופי ולהניחו על חוט העירוב ואכמ"ל]. ועוד יש מקומות שגם זה לא ניתן לעשות, כגון במקרה הזה שמדובר בלחיים המכוונות תחת כבל חשמל, ועליו לא שייך לזרוק אנך מחשש לנזק, ולהסתבכות בכבלים.

לכן צריך להשתמש בכלי מדידה, כגון בבדיקת הבקבוק הידוע, עם המחט והמראה, [שניתן להשיג במשרדי מוקד העירוב], שבו משתקף מקום החוט לתוך הבקבוק, והבדיקה קלה ומהירה ללא סיכון. לאחראי לא היה את הכלי הזה, והענקנו לו את הבקבוק שהיה איתנו, כדי שיוכל להתלמד ולמדוד בקלות ובכל מקום.

דגת הבעיה ההלכתית בענפים שמוזיזים את החוט

בעיר אחרת בדרום שהגענו בשבוע זה, גילינו מציאות שונה מאוד. בעיר זו יש אזור שרובו חרדי, וכבר עשו בו עירוב פנימי לפני הרבה שנים, אבל כיון שאין הבנה והשקעה מצד ציבור התושבים לתחזק את העירוב, גם האחראי עליו שעשה אותו במסירות, איבד את הכח לתחזק אותו, והמצב הידרדר מאוד. בתחילת הסיור הגענו למקום שהעץ שעמד קרוב לחוט גדל, והענפים הגיעו לחוט של העירוב והזיזו אותו לצד. בדבר זה הוראת רבני זמנינו שאין להכשירו אפילו בעירוב עירוני. והטעם שזה דבר שפוסל כל כך,

בהפסקת האש התקיימו בדיקות עירובים בדרום

לרגל הפסקת האש שהתקיימה בשבוע שעבר, יצאנו אל ערי הדרום, על מנת לסייע לכמה עירובים, בבדיקה, ביעוץ ובתיקונים. בינתיים לא הגענו אל ישובי העוטף והסמוכים להם, שכעת רובם ריקים או שאינם מתפקדים בצורה מלאה, אלא הגענו לעירובים של קהילות בערים בדרום, לראות כיצד אפשר לסייע להם להגיע לרמה טובה ומהדרת.

כמו כן המשיכו הצוות לבצע עבודות עירוב בכמה מקומות, למרות מזג האוויר הגשום, ועשרות עמודים חדשים נוספו בארץ. חלקם בתיקון עירובים קיימים, וחלקם במקום שלא היה עירוב עד היום. יחד עם זאת התקיימו גם שיעורים בהלכות הנהגות למעשה בזמנינו, להסביר ולהחדיר את קיום ההלכה כראוי. אחד מהשיעורים התקיים במושב תפרח, לאחר שלמדו נושא רחב, וביקשו להמחיש להם את ההלכות.

אחד מהעירובים שפגשנו היה בקהילה החרדית בעיר הדרומית. באזור הקהילה יש עירוב פנימי כבר עשרות שנים, ואחד מהתנ"ח שבקהילה אחראי עליו ומתקן אותו במסירות רבה, אלא שבדרום חסר עדיין את האמצעים וההשקעה בחלק הטכני כפי שמקובל בערי המרכז והצפון, והעירובים נעשים באמצעות גרזנות ואילתורים שמקשים מאוד על תחזוקת העירוב, ועל רמת ההידור שניתן להגיע בצורה כזו. וכעת ע"פ הוראת הרב שליט"א הוחלט לחדש את העירוב, שיהיה במתכונת המשופרת של העירובים השכונתיים שהשתדרגו מאוד בעשור האחרון.

לצורך הכנת התכנית ובדיקת הדברים הנדרשים לעירוב, שכוללת גם את החלק ההלכתי, מה להוסיף ואיך להוסיף, וגם את החלק הטכני, מה ניתן לעשות ואיך לעשות, הגענו ועברנו ביסודיות על כל היקף העירוב, בדקנו כל צורת פתח וכל לחי, והתעמקנו בלימוד ההלכות של כל דבר ודבר. ומקווים שבקרב נזכה להשלים את עבודת הקדש.

איך לקשור לחי לעמוד בצורה שלא יזוז

במקום אחד היתה צורת הפתח מחוט חשמל שחצה את הכביש, אלא שכידוע חוטי החשמל אינם מחוברים מעל ראשי העמודים אלא מהצד, וצורת הפתח שהמשקוף או החוט נמצא מהצד, פסולה (ש"ע סי' שס"ב ס"א). לצורך כך מעמידים לחיים מכוונים תחת החוט, שהלחיים הם כמו עמודים בגובה י

טפחים, ורואים אותם כאילו עולים למעלה עד למשקוף, כמו מחיצה שיש בה דין גדר אסיק מחיצתא (משנ"ב שם ס"ק ס"ב). במקומות כאלו צריך להקפיד מאוד שהלחיים יהיו מכוונות היטב תחת החוט, וגם קבועות חזק במקומם, כי אם הלחי אינו מכוון בדיוק תחת החוט, הוא פסול (משנ"ב שם ס"ק ס"ג). כמו כן אם הלחי אינו מחובר חזק במקומו, אלא יכול לזוז מעט לצד, הרי במשך הזמן הוא יכול לזוז כאשר ילד ימשוך בו, או אדם שישען עליו או יתקע בו תוך כדי הליכה, ובבדיקה השבועית קשה מאוד לרבחין אם הוא השתנה וצריך להחזירו, כי מרחוק לא ניכר השינוי. לכן הנושא שהלחי יהיה קבוע, הוא מעיקרי הכשרות של העירוב.

במקרה זה הלחי היה מקרש, שקשור עם חוט ברזל לעמוד החשמל. והנה יש שתי צורות לקשור, יש אפשרות לעשות חורים בלחי בהתאם

התקנת העירובים החדשים במזג אוויר גשום

דיונים בלחי שבקשור החשמל

לח קשור קר עם חוט סביב סל

החלפת חוטי ברזל שזקעים ומזגזגים בקשירת חוט מעליהם
 בפתרון זה משתמשים גם בעירובים ישנים שיש בהם חוטי ברזל גרועים, שזקעים ומזגזגים, ורוצים להחליף אותם בחוט דיג חדש, אך קשה להוריד את חוטי הברזל בלי לעלות עם סולם לראש העמוד, כי בדרך כלל העובדים היו מלפפים ומסובבים אותם על הוי שבראש העמוד, וכאשר חוט ברזל מסובב, אי אפשר להרים אותו סתם. יש מקרים שחוטכים את החוט עם המגזמה הארוכה, אבל חשוב לדעת שחוט הברזל פוגם את הסכין של המגזמה. לכן במקרים אלו מוסיפים עוד חוט מתוח מלמעלה, בלי להוריד את חוט הברזל. וגם במקרים אלו אנו מסתמכים על ההסבר הנ"ל, שאם שני החוטים הולכים באותו קו, אין אחד מבטל את השני. [באחד מהמקומות שעשו תיקון כזה בחודש האחרון, יצא שיש הפרש של כמעט מטר, בין חוט הדיג החדש והמתוח, לבין חוט הברזל השזקע שמתחתיו].

גדר פתחי שימאי בשער אבנים בעיר העתיקה

אגב שדיברנו על דיני פתחי שימאי, נציין כאן שתי שאלות שהגיעו בשבוע זה. שאלה אחת מהעירוב בעיר העתיקה, שאחד מהעוסקים בעירוב במקום אחר עבר וראה שמסתמכים על שער שבנוי באחת הסימטאות, והמבנה הוא מאבנים שיש בהם בליטות ושקעים, כי האבנים עצמם אינם חלקים, וגם ביניהם יש רווחים. השואל היה רגיל להקפיד בעירוב שלו שהלחיים יהיו מברזלים חלקים וחדישים, ושאל האם אין בצורה כזו בעיה של פתחי שימאי.

אך התשובה היא שאין בזה דין פתחי שימאי, כי כל הענין הוא לא סתם שיהיה חלק, אלא שלא יהיה מראה הרוס. ובצורה כזו עושים את הפתחים בבתי העתיקים, וזה נקרא ישר ביחס לכאלו אבנים. אמנם לפעמים יש אבן שנשברה ממש, ורק בגלל שזה משהו עתיק לא מתקנים אותה. ובכך"ג יש מקרים שנחשב פתחי שימאי,

אך הביטות הרגילות, ואפילו הרווחים שבין אבן לאבן שהדרך שאין ממלאים אותם בטיט עד הקו הישר, גם זה בכלל הצורה התקינה של פתחים אלו. אמנם יש לשאול א"כ גם במשקוף מקרש נאמר שבלטות מעין אלו יהיו כשרות, והרי הפרי מגדים המובא במשנ"ב (סי' ש"ט ס"ק י"ט) כתב שחיפופים בעץ נחשבים פתחי שימאי. התשובה היא שבאמת הדין תלוי בסגנון הצורה הרגילה של הדבר, אם דרכו להיות חלק, יהיה בו דין פתחי שימאי בבלטות ביחס למראה התקין שלו. והיסוד הוא, שפתחי שימאי הוא שלא יהיה מראה הרוס, כלומר אינו פתח מתוקן.

לחי מקרש שנפל ממנו הפורמיקה

שאלה שניה שהיתה בסיורי העירובין שעשינו בשבוע האחרון, הגענו למקום שהיה לחי מפלטה של קרש סיביטי, שהיה מצופה פורמיקה, אבל במשך הזמן מחמת הגשמים והשמש נפל ציפוי הפורמיקה, ונותר עץ סיביטי שאינו חלק, אלא מלא בסיבי עץ חשופים, [וזה יותר גרוע מקרש שאינו מצופה, כי כאן היה ציפוי ונפל, ואז סיבי העץ בולטים ואינם חלקים]. והנה הבליטות אינם משמעותיות אבל במצב כזה היום לא ישתמשו בקרש לדבר תקין, האם דבר כזה נחשב לפתחי שימאי? ועי' בדברי הפמ"ג הנ"ל שיש פתחי שימאי בחיפופין שעושים בכותל עץ. ולמעשה הדבר נתון לשיקול דעת המורה,

ומסתבר שלמרות שאפשר להכשיר את הלחי, יש הידור להחליפו.

ג. בענין הפתחים המצויים בזמנינו, האם המשקוף אינו מהצד. עדיין לא הגענו לכל הפרטים, והנידון נדחה לגיליון הבא בע"ה

הודעה משמחת לתושבי אלעד

בשבוע זה נפתח בס"ד כולל יום שישי חדש ללימוד הלכות עירובין בעיון הלכה למעשה

במסגרת הכולל ילמדו בע"ה דיני צורת הפתח, ואחריהם שאר הנושאים, עם מגוון רחב של דינים מעשיים, על פי דרך הלימוד שנוסד ע"י מוקד העירוב בתוספת דפי מראי מקומות עיוניים, שיערכו ע"י אחד מבני החבורה שליט"א.

זמני המסגרת: בין השעות 9:00 עד 11:00

לפרטים והרשמה נא לפנות לרב א. בטל' 0527641326

משום שזה דואי לשיטות שצריך שהחוט לא יתנדנד בשיעור שיוצא מבין העמודים, ברור שכאן החוט יוצא לצד זה לא טוב. אלא גם לשיטות המקילות בחוט מתנדנד שיוצא מבין העמודים, להחשיב אותו צורת הפתח כשרה, מ"מ זה דוקא בחוט שבאופן כללי הוא קו אחיד, רק קצת צורת קשת, משא"כ אם נוצר שינוי זווית בחוט, כגון במקרה זה שהענף מזיז אותו באמצע, ובדרך כלל נהיה כעין שפיץ ושינוי זווית, זה נהיה כמו צלע נפרדת, והפתח אינו יכול להיות מסתובב באמצע. ממילא זה כמו שני פתחים שחסר את העמוד שבאמצע, וכל פתח הוא חצי פתח עם עמוד אחד בלבד. מיד הוצאנו את המכשיר שגזום ענפים, וחתכנו את הענפים, [והכנסנו אותם לרכב, כדי לא להשאיר עקבות]. מתחנו שוב את חוט העירוב, ושמחנו להביט בו ולראות אותו תקין וישר.

חוט בשיפוע מעמוד גבוה לעמוד נמוך

לאחר מכן הגענו לשביל צר שהיתה בו צורת הפתח עם חוט מעמוד תאורה אל הגדר של המוסד ממול. במקרה זה בשני הצדדים לא היה עמוד כשר, אלא שהעמידו בשני הצדדים לחיים. בצד אחד העמידו לחי מברזל, ובצד השני עשו לחי מיוחד מבלוקים וטיח, מחובר לקיר. אבל עדיין היתה שאלה הלכתית בקשר לחוט של העירוב מכיון שלא היה מקום מוגדר לקשירת החוט, אירע במשך הזמן שהחוט נקרע, ומי שקשר אותו מחדש לא התאמץ להגיע לראש עמוד התאורה, אלא קשר אותו נמוך יותר, מתחת גובה המנורה. בצורה זו יצא שהחוט בצד אחד גבוה בראש הברזל שבגדר, ובצד שני הוא נמוך עד מתחת המנורה, והחוט יורד בשיפוע מלמעלה למטה בצורה משמעותית מאוד. האם צריך לתקן את החוט הזה, או שמא גם כך הוא כשר.

בדין זה הארכנו במסגרת השיעורים ללימוד הלכות עירובין, וביארנו שיש בזה ג' שיטות בהוראות רבני זמנינו. המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק ס') כתב בשם הפמ"ג שגם חוט בשיפוע למעלה ולמטה כשר, אך בשער הציון הביא שרע"א מסתפק אם הוא בשיפוע הרבה [ומקורו מתשובת הרא"ם שחשש משום דין

פתחי שימאי]. ולא התבאר מה נקרא הרבה. השיעור המקיל ביותר מובא בשם הגר"א קוטלר זצ"ל, שער 45 מעלות עדיין זה נקרא משקוף ואינו פסול. הרבנים בב"ב נוקטים שיש להתיר בשעת הצורך עד שיעור שיפוע תל המתלקט, שהוא עד כ"ב מעלות, אך גם בזה משתדלים למעט בשיפוע, באופן שלא יהיה חריג לעין אדם, בשיעור שנראה פתח מקולקל שזהו יסוד דין פתחי שימאי. והגר"מ רוזנר שליט"א מתיר רק עד שיעור של 1 מתוך 20, [על פי הוכחה מדברי הרא"ם שהסתפק על שיפוע ג' טפחים מתוך 20 אמות שהם 60 טפחים]. והארכנו בזה במק"א, ואכמ"ל.

לפ"ז כיון שהשיפוע הבולט שראינו שם, היה פחות מתל המתלקט, יש להכשירו ע"פ הוראת רבני העירובים בב"ב, אלא שכיון שראוי להקפיד שלא יהיה בולט לעין, הוספנו עוד חוט בגובה מעל המנורה, שהוא עומד כמעט ישר.

צורת הפתח עם שני חוטים זה על זה

לאחר התיקון יוצא שיש שני חוטים באותו פתח, שאל אחד מהמשתתפים האם אין בזה בעיה הלכתית אמרנו לו, תאמר אתה מה יכול להיות בעיה, אך הוא התקשה להגדיר, רק זה נראה לו בעיה. אבל באמת הלכות זה לא ענין רגשי, אלא יש להגדיר לאיזה הלכה זה שייך ואז אפשר לענות עליה, האם אכן כשר או אינו כשר.

והנה בעיקרון אין בעיה שיש לפתח שני משקופים, ואפילו שאחד מהם עקום או עם בעיה אחרת, כי אם שניהם כשרים, הרי התחתון שבהם הוא המשקוף, ואז מה שמעליו אינו מגרע. ואם אחד מהם אינו טוב, אפילו אם הוא המשקוף התחתון כמו בצויר זה, אמרינו דל מהכא למשקוף הפסול ואין צורך להתחשב בו כלל, אלא רק העליון הוא המשקוף. ומה שיש באמצע קו שחוסם חלק מהפתח. כבר הורו הרבנים שאפילו אם יש בחלק העליון של הפתח חתיכת גדר או משקוף שמחובר מהצד [שאינו כשר]. אפשר שיחשב צורת הפתח מדין המשקוף העליון, א"כ גם כאן עד כמה שהעליון כשר, אין צורך להתחשב בתחתון, וכן להיפך.

אבל יש שמעוררים שאלה באופן ששני המשקופים הם חוטים, ובמקרה ששניהם כשרים, אך יתכן שאין שניהם נמצאים באתה נקודה, אלא אחד הולך באלכסון מועט [למרות ששניהם על אותם עמודים, אך זה קשור קצת יותר בצד אחד, והשני קצת משוך לצד השני, ונהיה בחוטים צורת איקס], הרי זה צו"פ תחת צו"פ שכביכול אחד חוצה את השני, ואז י"א ששניהם נפסלים, וי"א שהתחתון כשר, ואכמ"ל. אבל י"א שאין בעיה כזו, כיון שהכל הוא פתח אחד, ואם לא יועיל המשקוף הזה יועיל זה. ורק בשיעור בולט שאחד חוצה את השני, יש מקום לשאלה. לכן בדרך כלל אין בעיה להניח שני חוטים, כאשר שניהם יושבים על אותה נקודה. ויש מחמירים בזה.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"התו"ט שחי באותה תקופה חיפש ומצא כי הסיבה לגזירות היא מפני שמדברים בבית הכנסת"

וגם שלא בשעת התפילה יש להיזהר מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת, ובפרט במקום תורה שקדושתו גדולה יותר ואפילו דברי חול שאינם דברים בטלים. יש אנשים פשוטים שנוהרים לא לדבר דברי חול בבית הכנסת, רק דברי תורה ותפילה, וכשצריכים לדבר דברי חול יוצאים מבית הכנסת, ובדאי זכות גדולה היא לכל מי שייזהר בזה, וכן מי שיכול להשפיע על אחרים להתחזק בזה וזהו זכות של זיכוי הרבים. (משיעור חשון תשס"ט)

...והרי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט כדאייתא במגילה כט. ויש בהם דינים מיוחדים של מורא מקדש, ובבית המקדש היה אסור אפילו לשבת מפני כבוד המקום וקדושתו, ואילו במקדש מעט מותר לשבת אבל יש בו הלכות של כבוד.

וישנם רבים שנוהרים משיחת חולין בבית הכנסת לא רק בשעת התפילה אלא כל זמן שהם בבית הכנסת, אפילו לאחר התפילה אין שיחת חולין, יש אנשים פשוטים שנוהרו בזה וקיבלו שכר, אני יודע מעשים שהיו בכמה חברים שביחד קיבלו השפעה ממישהו לשמור את הפה שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, וכל מה שאינו דבר מצוה לא דיברו בבית הכנסת, וזכו בזה לזכויות, והיו סימנים מובהקים שמן השמים החשיבו את זה.

ועל ציבור התביעה גדולה יותר מאשר על יחידים, והציבור צריך יותר להיזהר מכל דבר שיש בו איזה זלזול במקדש מעט, במקום קדוש, ובפרט בבית המדרש שהוא מקום תורה, שקדושתו גדולה יותר מקדושת ביהכ"ל. (אד"א תשע"א)

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט מאת מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל:

כידוע בגזירות ת"ח ות"ט היו קהילות גדולות תורה שנהרגו, ובהם גדולי הדור כמו רבי מיכל נעמירובער. והש"ך חיבר קינה וסליחות וקבע תענית ביום כ' סיון על הקדושים האלה. ובאותו הזמן היו עוסקים בתורה ממש בצורה מיוחדת, כפי שמתואר בקונטרס 'יון מצולה' על התקופה ההיא, איך היה עסק התורה וכבוד התורה אצלם, הרבנים והתלמידים כולם היו עוסקי התורה בצורה יוצאת מן הכלל, ואף על פי כן היו הגזירות.

והתוספות יום טוב שחי באותה תקופה חיפש ומצא כי הסיבה לגזירות היא מפני שמדברים בבית הכנסת, באמצע התפילה, מפסיקים בדיבור בתפילה, וחיבר מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו מלדבר באמצע התפילה, שיתברך בהרבה ברכות, כדי שהברכות האלה יתנו חיזוק להיזהר בזה.

והעקתני לעצמי מתוך נוסח המי שברך להביאו בפני הציבור כאן: מי שברך אבותינו וכו' הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו מלהפסיק בשום דיבור מברך שאמר עד גמר התפילה, ובשעת קריאת ספר התורה שבציבור, אפילו בדברי תורה ואיזה דיבור כל שכן בשיחת חולין וסיפורי שמעות.

והיינו כי הוא ראה שזה מה שצריך לתקן, ותלה שמסתמא זו סיבת הגזירות, שהיו בעלי בתים משוחחים בשעת התפילה ובקריאת התורה, ואפילו בדברי תורה! זה גם כן צריך תיקון.

בירורי הלכה

איסור קפנדיא דלכאורה י"ל דכיון דאין מטרתו לקצר דרכו אלא דזהו הדרך היחיד אינו קפנדיא ואין בזה איסור. אמנם יש לומר דאף אי נימא דאין זה קפנדיא מ"מ הוי כניסה שלא לצורך ביהכ"ל, ולא עדיף מלקרוא לחבירו דלא הותר לו ליכנס לקרוא לו (ללא אמירת פסוק) וגם התם נמי אין לו אפשרות אחרת ואינו מתכוון לבזיון וע"כ זהו משום כבוד בית ה' דלמרות שאין כוונתו לבזיון מ"מ עושה מעשה בזיון, וה"ה לעושה קפנדיא כשאין דרך אחרת דלמרות שאין כוונתו לבזיון מ"מ עושה מעשה בזיון, ולכאורה זהו שכתב רש"י במגילה (כח): ד"ה אי צריכה ליה לאיניש למקרי גברא מבי כנישתא מאי ניעביד, מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך. וכן ברמב"ם (שם ה"ח) כתב, שאין נכנסים בהם אלא לדבר מצוה. וכן מהבואר בגמ' בברכות שאסור לעשות קפנדיא דומיא דביתו דקפיד איניש, ולכאורה גם באין דרך אחרת קפיד איניש שלא יכנסו לביתו. ומה שכתבה המשנה קפנדיא שזה המקרה המצוי, אבל אה"נ דה"ל שלא לקרוא הדברים הדומים לזה מהאי טעמא כלקרא לחבירו וכד' וה"ה נמי בנכנס לקרוא לצורך למרות שאין לו דרך אחרת.

ובבתי הכנסת שיש להם דלת לחוד כיוונים וביהכ"ל, ורוצה לילך דרך ביהכ"ל לביהכ"ל, בגוונא דאיכא 'בל תשקצו' דהכניסה היא לצורך מצוה להפמ"ג דייק מהרמב"ם דאם הולך לדבר מצוה אפשר דשרי לעשות קפנדיא, לכאורה יהיה מקום להתיר. אמנם לביהכ"ל דפליג וס"ל שאין לעשות קפנדיא למצוות הנעשות מחוץ לביהכ"ל לכאורה יש לאסור.

ויש לעיין בנכנס לביהכ"ל להתפלל ורוצה לילך לבית הכסא מקודם התפילה האם מותר לו לעשות את ביהכ"ל קפנדיא ד"ל דכיון שמטרתו לצורך התפילה ומעשיו מוכיחים לזה, לא חשיב קפנדיא? ואמר לי הגרמ"מ לובין שליט"א: דליטול ידיים (דהוי תחילת עבודה) אפשר, ולבית הכסא צ"ע.

קפנדיא ע"י אמירת פסוק: הביהכ"ל בד"ה לעשות דרך כותב שמותר לעשות קפנדיא ע"י שיקרא או שישעה שם מעט וכו'. [ולכ"כ בכל בו סי' י"ז ובאורחות חיים סי' י"א] ולכאורה כוונתו למבואר בסעי' א', ואם צריך ליכנס לצרכו כגון לקרוא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה כאלו נכנס לצרכו וכו' או ישעה מעט ואח"כ יצא. ובמשנ"ב שם (סק"ב) כתב לבאר, שלא יקדים לקרוא לחבירו מקודם שיאמר דבר תורה, דיהיה נראה דאמירת הדברי תורה הוא רק טפל.

אולם באור שמש [פ"א מתפילה] כתב לדיק מלשון הרמב"ם שאין מועיל עשיית קפנדיא ע"י אמירת פסוק, שאחר שכתב שמותר לקרוא לחבירו ע"י אמירת פסוק כתב שהנכנס להתפלל מותר לו לצאת בפתח השני, דמשמע דנכנס לקרוא לחבירו לא מהני אמירת פסוק בכדי לצאת בפתח האחר. ולכאורה ביאור דבריו דרך בנכנס לביהכ"ל ללמוד או להתפלל דמקיים את ייעוד ביהכ"ל הותר לו קפנדיא וכדנפקא ליה מקרא, אבל לא בנכנס לשם דבר

בענין קפנדיא

במשנה במגילה כח. בענין ביהכ"ל תנן, ואין עושין אותו קפנדיא וכו'. ובגמ' (כט.) מאי קפנדיא, אמר רבא קפנדיא כשמה מאי כשמה, כמאן דאמר אדמקינא אדרי איעול בהא. ובגמ' בברכות סג. מבואר דאיסור קפנדיא הוא משום בזיון ודומיא דביתו דאדם מקפיד על כך.

ובגמ' במגילה מבואר דאיכא ג' אופנים שהותר בהם קפנדיא: א. א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרא מותר. ולכאורה ההבנה בזה הוא, שלמרות שהרבים ויתרו על השביל בכדי לבנות ביהכ"ל מ"מ איכא יחידים (שלא לפנינו) שלא מחלו [וביהכ"ל נבנה ג"כ עבוד האנשים שאינם מהעיר וכדמצינו גבי ביהכ"ל דכריכים דאינו נמכר כיון דנבנה גם על דעת אינשי דעלמא], וא"כ לא חל על הביהכ"ל איסור קפנדיא ומותר גם לאנשי העיר לעשות קפנדיא.

ב. אר"נ בר יצחק הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדיא מותר לעשותו קפנדיא. ולכאורה זהו משום שאין זה קפנדיא, דלא היתה מטרתו לקצר דרכו.

ג. וא"ר חלבו אמר ר"ה הנכנס לביהכ"ל להתפלל מותר לעשותו קפנדיא שנא 'ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב'. וגירסת הרמב"ם (פ"א דתפילה ה"י) כמודפס בגמ' 'מותר' לעשותו קפנדיא. ובכס"מ כתב, דכן גם היא גירסת הר"ף בברכות, (בר"ף בברכות שבידנו הגירסא 'מצוה') וכו"כ השו"ע סי' קנ"א ס"ה שכתב את ג' האופנים המותרים. אמנם ברא"ש במגילה ובטור ובר"ן הגירסא מצוה לעשותו קפנדיא.

וביאר הר"ן דזהו משום שהמצוה עליהם שיתראו בעזרה יפה, ובמעדי יר"ט בברכות כתב דכן נראה מלשון הפסוק הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב שהוא לשון ציווי. ובגמ"א כתב דהעיקר כגירסא 'מצוה', ואפשר דט"ס הוא בשו"ע וצ"ל מצוה. וכן כתב הגר"א ובמשנ"ב סק"א דצ"ל מצוה. **ויש לעיין** בביהכ"ל שיש לו כמה פתחים ושנים מהפתחים קרובים זה לזה ופתח אחר ברוח שכנגד, האם בעינן שיצא דרך הפתח שמהרוח השני כדוגמת הבאים לעזרה שהבא דרך צפון יצא דרך נגב משום דבעינן שיתראו בעזרה יפה. ואמר לי הגרמ"מ לובין שליט"א, דיותר נכון צד נגדי.

ולענין קפנדיא באותו ביהמ"ד מחדר לחבירו, שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שהדבר מותר דכל ביהכ"ל חשיב חדא ביתא, וה"ה לשמותר לעבור דרך ביהמ"ד בכדי להגיע לאוצר הספרים ולעזרת נשים שלומדים בה שהרי היא בית מדרש לכל דבר. [וכן ראיתי כתוב בשם הגריש"א זצ"ל בקונטרס שחיבר חתנו הגר"י ישראלזון, וכך שמעתי שדעת הגר"ק זצ"ל].

קפנדיא כשאין דרך אחרת: מצוי שישנם בביהכ"ל חדרים כמטבח וכדו' שהכניסה אליהם היא רק דרך ביהכ"ל, ויש לעיין האם נימא דגם ככה"ל הויא

אחר. ולכאורה דברי האו"ש הם רק אליבא דהרמב"ם דלא הזכיר את המימרא של הנכנס שלא ע"מ לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא, וס"ל דרק בנכנס להתפלל מותר לצאת בפתח השני אבל בנכנס לדבר אחר אין להתיר. משא"כ לשאר הראשונים ולשו"ע שכן הזכירו את הדין של הנכנס שלא ע"מ לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא שאין לדייק כן (ומלבד מה שהמשנ"ב גורס בהנכנס להתפלל דמצוה לעשותו קפנדריא).

[ולכאורה יש להקשות על"ד הביה"ל, שבמשנ"ב סק"ד ובשעה"צ סק"ב כתב שלא הותר ליכנס מפני החמה והגשמים ע"י אמירת פסוק כיון דעיקר כוונתו היא לינצל מהגשמים, ולא דמי למה שמותר לקרוא לחבירו ע"י אמירת פסוק דהתם אין לו עצה אחרת משא"כ בחמה וגשמים אפשר שילך לבית של חול. וא"כ לכאורה תיקשי שגם בקפנדריא יש לו אפשרות אחרת?]

ונראה ליישב דשאני הנכנס מפני החמה והגשמים דמשתמש בגוף ביה"כ"נ המצילו מהחמה והגשמים וחמיר טפי, משא"כ בנכנס לקרוא לחבירו שאינו שימוש בעצם ביה"כ"נ אלא מצד שימוש שלא לצורך כמבואר ברש"י (כח: ד"ה האי מאן) בזה הותר ע"י אמירת פסוק דאז אין מיכר שכניסתו לביה"כ"נ היתה רק בכדי לקרוא לחבירו, (ולזה כותב המשנ"ב סק"ב שקודם ילמד ואח"כ יקרא לחבירו שלא יהיה נראה אמירת

הד"ת טפל). וכן בקפנדריא אין מטרתו להשתמש בביה"כ"נ דמצידו שלא יהיה כאן ביה"כ"נ ולכן יש להתיר ע"י אמירת פסוק שאז אינו נראה מזלזל בביה"כ"נ כיון דעצר מעט לומר פסוק (ואפשר להוסיף עוד, דקפנדריא ע"י אמירת פסוק עדיפה מלקרוא לחבירו דהותר רק מחמת שאין לו אפשרות אחרת, דלמרות שלכאורה קפנדריא זהו מעשה בזיון גדול יותר אבל מ"מ ע"י שאומר פסוק ושוהה מעט ביטל קצת את עשיית הקפנדריא משא"כ בקורא לחבירו הדבר מיכר שנכנס בכדי לקרוא לחבירו ואח"כ יצא, וכענין סברא זאת כתב הערה"ש דמותר ליכנס מפני החמה והגשמים ע"י אמירת פסוק אף שנראה שנכנס מפני זה, מ"מ כיון שלומד פסוק או הלכה לא מיכר כ"כ שנכנס מפני החמה והצינא).

ועוד נראה ליישב, דקפנדריא נמי חשיב אין לו אפשרות אחרת דהרי יכול לקצר דרכו רק דרך ביה"כ"נ והוי כלקרא לחבירו דאין לו עצה אחרת, דבכל מקום שהוא צריך לביה"כ"נ רבנן התירו לו ע"י אמירת פסוק או שהייה, משא"כ בנכנס מפני החמה והגשמים שיכול לילך לבית אחר ואין הוא צריך את ביה"כ"נ, וזהו שכתב המשנ"ב דאפשר לו לכנס לבית של חול ולכן לא הותר לו. וכן קצת משמע מהכלבו והאור"ח דכללו להתיר בנכנס להתפלל, לקרוא לחבירו ולקפנדריא ע"י פסוק. [הדברים נכתבו ע"י י.ס. כולל חזו"א ב"ב]

חיזוקים בבתי הכנסת

ראוי להוסיף דלאחר כ-3 שבועות של חיזוק, קבענו לדבר שוב ביחד- מה כל אחד קיבל מהמבצע החדש. הלומדים השתתפו בצורה פעילה וציינו כמה פרטים שלשמו לב בעיקבות החיזוק הנ"ל. נציין חלק מהם:

1. סיפר אחד שהוא משתתף בשיעור נוסף אחר"צ ביישיבה, וכששמעו שם על החיזוק הנ"ל ביקשו גם הם להצטרף ולהתחזק. אלא שלקח קצת זמן עד שהיה פנאי בכדי לבנות כוורת נוספת, ועל כן הוא לקח על עצמו להעביר כל יום את הכוורת מחדר השיעורים האחד לחדר השני. ושוב רואים כמה כל אחד יש לו להתחזק לפי כוחותיו שלו, וזה בלבד מה שנדרש ממנו. שכן אותו אחד אמנם אין בידו לבנות כוורת, אך הוא חשב מה הוא כן יכול לעשות, וזכה לחדש מחשבה שיעביר את הכוורת הקיימת מחדר לחדר. מלבד מה שמחזק לשמוע שעי" חזוק של קבוצה אחת מתחזקת גם קבוצה אחרת לגמרי, ובמקום אחר, וודאי לנו כמו כן שיש אנשים נוספים שקשורים לומדי השיעור שג"כ התחזקו בעקבות המבצע, ומסתמא איננו יודעים ומכירים את כל המושפעים. ומלבד ההשפעה הסגולית ש"כאשר יהודי בליטא מתחזק בתורה אז יהודי בצרפת נמנע מאכילת חזיר".

2. יהודי נוסף שיתף וגילה ממחשבות ליבו, הוא אמר שבתחילה כשדברו עם לומדי השיעור על ענין הפלאפון, הוא לא התייחס יותר מידי לדברים, וכדרכם של דיבורים שנכנסים באוזן אחת ויוצאים באוזן השניה. אך בהמשך אותו היום הוא חשב על הדברים שוב ושוב ומצא את עצמו מבין יותר את הטענות, והוא שם-לב שגם הוא נגוע באי-כבוד זה לבית המדרש, והתעורר שיש לו מה לתקן. וככל שהפעילות בשיעור סיבב הזהירות בפלאפון התקדמה, הוא גם התחזק בהכרה ובהבנה בענין.

את דבריו הוא פתח בהקראה של סעיפים בשו"י ובמשנ"ב ובשאר ספרי האחרונים העוסקים בפרטי ההלכה של הכבוד הראוי לבית הכנסת ובית המדרש, ובכך הוא לימד שלא מספיק שאדם רק יחליט שלא להשתמש בפלאפון בבית המדרש ותו לא (שגם זה דבר גדול מאד), אלא חשוב שאדם יבין את הפחיתות והגריעון שבדבר. דככל שתגדל ההבנה כך ייקל על האדם להחזיק מעמד ועוד לעלות מעלה. ומתוך כך הוא גם התעורר לכבד את בית הכנסת ביהמ"ד בכל מיני אופנים, וכגון כשרואה ללכוך או אי סדר הוא ממהר להרים ולנקות. מרומם ביותר היה לראות יהודי שמוכן להודות בטעות ולשתף אחרים וכל זה כדי שיוכל להתחזק בעצמו וגאת השומעים. ד.ל. ב"ב

סיפור השבוע

בתקופת החגים לא התחלתי עם התרגילים, אבל ראיתי עלון נפלא של "מורא מקדש" ובו גדול חומרת דיבור בשעת התפילה, אמרתי לעצמי, הרופא אמר לי: "אתה צריך ללמוד איך לדבר נכון", אכן, אני צריך ללמוד איך לדבר, מתי כן ומתי לא! למרות שאף פעם לא הייתי פטפטן בתפילה, אבל עד שהתחלתי את התפילה, לפעמים צריכים להגיד מילה או שאלה קטנה וכדו', קיבלתי על עצמי שמידי שהחזן מתחיל את התפילה, גם אם אני עוד לא התחלתי, אני לא אדבר כלל, וזה יהיה לרפואת הקול שלי.

את התוצאות מיתר לציין, כשבועיים אחרי החגים לאחר שהרגשתי הטבה משמעותית בקול, פניתי שוב לרופא המומחה, ובבדיקה נוספת, שואל אותי האם עשיתי תרגילי דיבור, עניתי לו: ברור שעשיתי וזה עזר לי מאוד, בהתפעלות ובהתרגשות הראה לי הרופא על המסך איך ששני היבלות הוקטנו למינימום, אומר הרופא עוד לא ראיתי טיפול בדיבור כל כך מוצלח, תמשיך בעקביות ובע"ה לא תצטרך לניתוח.

לאחר כשבועיים נוספים פניתי שוב לבדיקה, וכך כתב הרופא: "הפתעה נעימה! שני מיתרי הקול נעים היטב, אין לראות הערב יבלות/קשריות על המיתרים. אין הוראה לניתוח!" וברוך ה' כבר יותר מחצי שנה שאני לא ידע מה זה צרידות, וגם כשאני עולה לטונים גבוהים במיוחד.

אני עוסק בהוראה כבר הרבה שנים, וכלי העבודה השימושי ביותר שלי הוא הקול, למסור שיעור מצריך מעבר לכנה ומסירת השיעור גם הרבה כוחות ומחשבה כיצד להכניס 'גישמאק' ו'רענן' בלימוד הגמרא, חוץ מהעובדה שזה מתיש גופנית, זה מתיש מאוד את מיתרי הקול.

במשך השנים תמיד הייתי רגיש מאוד והשתדלתי מאוד לשמור על טונים נכונים, ובכל זאת הצטרדתי רבות לתקופות קצרות שבהם נוהרתי מאוד עד שחזרתי לעצמי, וחזרו חיללי. עד שנתפס לי הקול באין תקנה, לא תרופות וטיפות הפלא, טבעיות, כימיות ותרופות סבתא לא הועילו, הקול חנוק, אני לא מסוגל להרים את הקול כלל, השיעורים נמסרים בקול שקט וצרוד, מלווים בכאבי גרון, וזה כמובן מבגיל מאוד גם בשאר תחומי החיים, תפילה, זמירות, דרשות ועוד.

מספר ימים לפני ראש השנה תשע"ג פניתי לרופא מומחה בתחום שיבדוק אותי ביסודיות, לאחר בדיקה פולשנית לגרון עם מיכשור מיוחד, מראה לי הרופא על המסך את תגובת מיתרי הקול בשעת דיבור, כששני יבלות ענקיות חוסמות את הקול. הרופא קבע שהפתרון היחיד הוא ניתוח וגם אז לא מובטח שהקול יחזור לאיתנו... בכל מקרה המליץ לנסות ולעשות תרגילי דיבור ופיתוח קול, לדבריו אין כמעט סיכויים שזה יעזור אבל כדאי לנסות. לשאלתי, מה הכוונה 'תרגילי דיבור', ענה לי: "אתה צריך ללמוד איך לדבר נכון, ותצטרך את זה גם לאחר הניתוח, כדי לשמור על הקיים".

לעטר בריא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מבית
לענף
לענף
מזסדות דז'יקוב

שמן של ספק ערלה האם כשר להדליק בו נר חנוכה

מיהו נראה דסברא אחרת היא, דהה"ל בתבוא דרק דבר שצריך להיות שלם פסול אבל דבר שא"צ להיות שלם אע"ג שהשיעור הוא משום חשיבות הדבר ה"ז כשר. אבל לסברתינו לא תליא בשלימות אלא בסביבת השיעור, ושיטת השיעור הוה מחמת איכותו פסול וכל שיטת השיעור מחמת כמות לא מפיסל.

ונפק"מ ברורה איכא בין הסברות. דהנה נחלקו רבנן קמאי במאכל אסור שטעון שריפה ונטמא האם מטמא אחרים או לא, דעת התוס' בסוטה כ"ה ב' ד"ה לאו, דמטמא טומאת אוכלים [והה"ל חתם אמאי לא נימא בזה כחתי מיתת שיעור]. מיהו מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מט"ל הכ"ה דל' דערלה וכלאי הכרם מקבלין טומאת אוכלין, ודייק הפר"ח ז"ל באהע"ז סי' קכ"ד ס"ב דמשמע דרק מקבלין טומאה משום דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא אבל אין מטמאין אחרים והיינו משום דרק אוכל בשיעור כביצה מטמא אחרים, ובערלה וכלה"כ ליכא שיעור כביצה דכתותי מיתת שיעור, וכ"כ הגאון מוה"ר יהודה ז"ל ברי' דהשער אפרים ז"ל שם.

ומעתה לפי"ז נראה דנפק"מ בין ב' הסברות הנ"ל הוי בדין ערלה וכלה"כ, דלהסברא ש' המאירי ז"ל דרק דבר שבשעין שיהי' שלם אמרי' ב' כתותי מיתת שיעור' א"כ בערלה וכלה"כ שפיר יטמאו אחרים דלא בעי' כביצה שלימה לטמא אחרים אלא גם כביצה מאוכל טמא מפורד לחלקי שנוע בב"א באוכל טמאוהו ודלא דמיא ללולב, אבל לסברתינו דינא הוי דאין מטמאין אחרים, דהשיעור כביצה אין זה בכמות הדבר אלא באיכותו, דמאכל פחות מכביצה אין בו חשיבות לטמא דילפי' מקרא דכל האוכל דרק אוכל הנאכל כבא אחת מטמא והיינו כביצה.

בבא תו יש לומר בע"ה סברא דקדק, דבנ"ח ליכא דינא דכתותי מיתת שיעור, דהנה נראה דגם להסוברים דדפנות עפר כשר לדפנות, כ"ז לטובה, ואע"ג דגם תל עפר כשר לדפנות, כ"ז שייך בדבר גוש שכל חלקיו מאוחדים לדבר אחד וע"י תוספת כמות נוסף גם גודל וחשיבות וכשמניח גריד עפר ע"ג הגריד הראשון גוש הגריד הראשון משתבח ונעשה חלק מגוש עפר אחד גדול, וממילא אמרי' כיון דכתותי מיתת שיעור' איבד גדלו וחשיבותו, אבל דבר לח שאין חלקיו מתאחדים ממש ואינם דבר שנים זל"ז א"כ אין חשיבותו תלויה בגדלו אלא רק בכמות שלו ז"ל דלא שייך בזה דינא דכתותי מיתת שיעור'.

ויש להביא בע"ה ר"א מוכרחת לכך, דהנה בפסחים מ"ח א' ילפי' מקרא 'מן המאיתים' דא"ל להביא נסכים מן הערלה יעו"ש, ותיקשי למה לי קרא תיפול' דכיון דערלה שריפה נימא כתותי מיתת שיעור' והוי נסכים יש בהם שיעור רביעיית הזין לבבש, ועכ"כ בדבר לח לא שייך כלל דינא דכתותי מיתת

משום דכזית הוי שיעור באיכות אלא משום דהתורה הצריכה מעשה אכילה עד שיאכל שיעור כזית, ונמצא השיעור הוי בכמות האכילה ואין השיעור נתפס בחפץ המצוה כי יכול לאכול כזית מכמה מצות. וכן באיסורים, שיעור כזית אינו בחשיבות המאכל האסור, דהרי גם אם יאכל מכמה כזית מכמה נבילות עבר על איסור אכילת נבילות.

והשתא לפי"ז נראה בע"ה, דינא דכתותי מיתת שיעור' שייך היכא דהשיעור הוא מכח חשיבות הדבר, דבזה אמרי' דנחשב כדבר תחת שאין בו חשיבות, ולפיכך לולב של אשרה נחשב כאין בו שיעור ואזדא ל' חשיבותו. אבל היכא דהשיעור אינו בגוף הדבר אלא בכמות העבירה, לא שייך בזה דינא דכתותי מיתת שיעור'. וההוכחה גלגולה לכך, דאל"כ לא תמצא אדם שילקה על אכילת כזית מערלה, דכיון דערלה מצותו שריפה נימא כתותי מיתת שיעור' [וכד' התוס' בסוטה כ"ה ב' לגבי כלאי הכרם לענין טומאה]. אלא בהכרח דלא נתפס בזה דינא דכתותי מיתת שיעור'. [ומדברי המנחת"ח ז"ל במצוה ז' אות י"ט ד"ה ואפשר נראה דהא דלוקין על אכילת ערלה היינו משום גזח"כ דבהכי חייבי' רחמנא, ודבריו ז"ל צל"ע אטו קרא את לן לרינא דכתותי מיתת שיעור' ולא סברא הוא, וא"כ אדרבא נילף מזה דלוקין על הערלה דלא אמרי' כתותי מיתת שיעור', וצ"ע].

ומדאיתנן להכי, נראה דה"ה גבי שמן של נר חנוכה, שיעור השמן אין זה מחמת חשיבות השמן אלא שיעור בכמות המצוה, דצריך שמן בשיעור חצי שעה, ולפיכך לא שייך בזה דינא דכתותי מיתת שיעור'.

דהנה נחלקו רבנן קמאי ז"ל בדבר שאינו נצרך להיות שלם האם איכא פסולא דכתותי מיתת שיעור'. המאירי ז"ל בעירובין י"ד ב' כ"ז וז"ל, "וזה"מ שכל איסורי הנאה אין אומרינן בהן שיהיו כמי שאינן לגמרי, אלא כתותי מיתת שיעוריהו, ומשום דלשרפה קיימי לא שיהיו כמי שאינם, אלא שהוא כדבר המכותר. וא"כ כל שאנו צריכים לו שלם כגון אתרוג ולולב ודומיהם בפסול בו, וכן קורה, שהיה החוקק בטל בכתותו, אבל לחי אף כשתחשבהו כמכותות במקומו אין זה פחות מתל עפר שכשר משום חלי". וכ"כ התוס' בעירובין פ' ב' ד"ה אבל בשם רבינו אברהם ז"ל.

אבל בסוכה י"ט ב' הביא המאירי ז"ל שיטה החולקת וז"ל, "וכן מאחר שאתה צריך לשיעור, אם סיכך באשרה של ישראל פסולה דכתותי מיתת ואף בדפנות כן. ואף על פי שבלחי הכשירו, לחי אינו צריך שיעור לרחבו, אבל דפנות צריכות שיעור לרחבו כמו בגבהן. ויש חולקין אף בלחי, ומ"מ ליתענו כל שאנו אומרים כתותי מיתת אין דנין את הדבר כמו שאינו אלא כמי שהוא תל עפר וא"כ בדפנות כשר ובסכך מיהא פסול", ובפשוטו נראה דסברתינו הנ"ל מקורו בדברי המאירי ז"ל בעירובין.

בעמדינו בעיצומם של הימים הקדושים ימי החנוכה הבעל"ט שבו אנו מייחלים ומצפים שאבינו אב הרחמן יגלה לנו האור הגנוז בתורה, נכתוב בע"ה בענין שמן של איסורי הנאה הטעונים שריפה.

שאלה: אחד קנה שמן זית הנעשה מאילן שהוא ספק ערלה בארץ ישראל, ונסתפק האם יכול להדליק נר חנוכה משמן זה.

תשובה: הנה בענין זה יש לדון בתרתי. חדא משום דערלה אסורה בהנאה, ותו משום דערלה בא"י מצותה בשריפה וא"כ יש לדון בזה משום כתותי מיתת שיעור', והנה, משום הא דאסור בהנאה, כבר כ' הגאון השער אפרים ז"ל בתשו' סי' ל"ח דכיון דנר חנוכה אסור להשתמש לאורו א"כ אין כאן אלא הנאת מצוה, וקיי"ל כר"ב ב"ה כ"ח א' דמצוות לאו ליהנות ניתנו. ואע"ג דדעת בעל המאור ז"ל ב"ה שם בדמיונות דרבנן ליתא להך כללא אלא מצוות ליהנות ניתנו, מ"מ הראשונים ז"ל שם ה"ה הריטב"א והר"ן והמאירי ז"ל לא ס"ל הכי.

ועתה נפן בע"ה לדון השני, האם אמרי' בזה כתותי מיתת שיעור'. דהנה בשבת כ"א ב' אמרי' "מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעורה".

והנה השער אפרים ז"ל שם דן בשמן שנאסר משום כשר בחבל א' מותר להדליק בו נר חנוכה. ובתוך הדברים דן בשמן העומד לשריפה דפסול לא משום דכתותי מיתת שיעור' או משום כל העומד לשרף כשורף דמי. ואסיק התם, דבכ"ח דהוי מן הנקברין ליכא דינא דכתותי מיתת שיעור'. יעו"ש. ומכלל דבריו ז"ל נראה, דהא מיהא פשט"ל דשמן שהוא מן הנשרפין, וכגון שמן זית של ערלה, פסול לנ"ח משום דנחשב כאין בו שיעור, ונ"ח בעי שיעור שמן משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, יעו"ש. אבל הפמ"ג ז"ל סי' תרע"ג א"א סק"א ספוקי מספק"ל אי אמרי' בנ"ח כתותי מיתת שיעור' יצוין לדברי התוס' בעירובין פ' ב' ולא ביאר צדדי הספק בזה.

אמנם כולי דברי השער אפרים ז"ל ה' ג' משום כמה טעמים דלא שייך בזה דינא דכתותי מיתת שיעור', ושמא בזה יתבאר כונת דברי הפמ"ג ז"ל.

א' נלע"ז בע"ה לרין בדבר החדש, הנה מצוינו כמה דברים הטעונים שיעור אך אין מהותם שיהי' ויש לחלקם לב' ענינים, יש מן הדברים הטעונים שיעור באיכות הדבר, ויש מן הדברים הטעונים שיעור בכמות הדבר, ואפשר שיחתי.

מצוינו בלולב ושופר וכדו' דטעונים שיעור, והשיעור הוא באיכות הדבר, דלולב שאין בו שיעור נפתח חשיבותו. אמנם יש מן הדברים הטעונים שיעור והשיעור הוא בכמות, וכגון הא דצריך לאכול כזית בכל המצוות, אין זה

שיעור, מיהו למאי דכ' לעיל אות א' בדבר ששיעור אינו באיכות אלא בכמות הדבר ליכא דינא דכתותי מיכתת שיעור, ליכא ראי' מהתם דרנא נסכים נמי אין השיעור באיכות אלא בכמות.

ושו"ד דהנחת"ח ז"ל במצוה רצ"ט אות כ' דנסכים של כלאי הכרם וערלה פסולים משום דמיכתת שיעוריהו וילף לה מדברי התוס' בחולין ק"מ א' גבי בהמה של עיר הנידחת דתפיסל להקרבה משום דלשריפה קיימא יעו"ש, והנה לדברינו ליכא למילף מדברי התוס' דגבי בהמה שפיר שייך כתותי מיכתת אבל בנסכים שהן דבר לח לא שייך כתותי.

ג' תו של לודן דבנר חנוכה לא אמר' כתותי מיכתת שיעור, ובהקדם דברי הגר"ח ז"ל בחי' רח"ה פי"ז משבת הי"ב טעמא דלחי של אשירה כשר, היינו משום שיעור גובה י' טפחים אין זה שיעור בעצם המצוה אלא שיעור במקום דבעינן שגובה עשרה יהי' מוקף מחיצות אבל המצוה והלחי מצד עצמם אין בהם שיעור, יעו"ש.

והשתא לפי"ז נראה בע"ה סברא נכונה דנר חנוכה נמי הכי הוי, דהנה גם להך תירוצא דבעינן שיעור בשמן, אין זה משום דהשמן טעון שיעור, אלא שיעור בזמן השך חיוב פרסום הנס, וכדמוכח מהא דפסק מרן מחבר ז"ל בסי' תרע"ב ס"א דאם הדליק קודם השקיע אחר פגל המנחה צריך ליתן כה שיעור שמן עד זמן שתכלה רגל מן השוק וכ' הבאר הגולה ז"ל דהיינו משום דמחמירין כתי' בתרא דהגמ' דהא דתנן משתשקע עד שתכלה רגל קאי אשיעורא, הא קמן דאין זה שיעור קבוע בשמן אלא תלוי בפרסום הנס,

ואבג גרדא אבא העיר"ה הא דקשיא טובא בהא דכ' הפרי"ח ז"ל א"ח סי' תרע"ב ס"ב דאם הדליק לאחר השקיעה א"צ ליתן שמן שידלק חצי שעה אלא עד זמן שתכלה רגל מן השוק, וכן דייק המג"א ז"ל שם סק"ב מדברי מרן המחבר ז"ל, וכן פסק המשנה ברורה ז"ל סק"ה, וצ"ע דהא לאידך תי' דאיתא לשיעורא הוי ליכא זמן הדלקה דמהאי טעמא דגם כשעבר זמן ההדלקה צריך להדליק היינו משום דמחמירין כתי' זה דאיתא לשיעורא וכדל' מרן הבי' ז"ל שם, וא"כ לת' תי' חריץ צריך ליתן שיעור שמן של חצי שעה גם לאחר זמן הדלקה, וא"כ צ"ע דברי הפרי"ח והמג"א ז"ל אמאי לא מחמירין נמי ליתן שמן שיעור מחצית השעה, ושמא י"ל דלת' תי' דאיתא לשיעורא איכא ב' תקנות אחת להדליק ושניה לפרסם הנס וס"ל להפרי"ח והמג"א ז"ל דלאחר זמן הדלקה צריך להדליק, ומ"מ א"א לפרסם הנס דכבר כלתה רגל מן השוק, ולפיכך א"צ ליתן שמן כשיעור, אלא דזה תמוה דגם האידנא שמדליקין בפנים צריך ליתן שיעור שמן שידלק חצי שעה, ודלא כהמריד"ק ז"ל בפ"ב דשבת רמז ט"ז ע"כ לומר דאין זה משום דס"ל דשיעור השמן לא תלוי בפרסום הנס דא"כ נמצא סותר משנתו מסק"ג לסק"ג, אלא היינו משום דס"ל דאם פרסום לבני הבית תיקנו חז"ל שיהי' שיעור חצי שעה, וכז"ל צ"ע.

ד' הנה בגוף דברי השער אפרים ז"ל דשמן של ערלה פסול להדלקה משום כתותי מיכתת שיעור, יש לודן בזה. דהנה גם אם נימא דלחה תי' בגמ' דהא דקדנן בב"ח משתשקע דלחה עד שתכלה רגל מן השוק איתא לשיעורא אלא בזה פסולא דמיכתת שיעור, מ"מ לת'

קמא בגמ' שם דקאי אזמן הדלקה א"כ נר חנוכה אין לו שיעור ולא שייך בזה פסולה דמיכתת שיעור, והשתא כיון דנר חנוכה הוי מצוה מדרבנן אית' לו למימר ספיא דרבנן לקולא ומספק יצא ידי חובתו בשמן של ערלה. ברם, הא התוס' שם בד"ה דאי כתבו דמי שאיחר זמן הדלקה חייב להדליק כל הלילה דשמא הלכה כתי' בתרא, דהא דקדנן עד שתכלה רגל מן השוק לא קאי אזמן הדלקה אלא אשיעורא דשמן, ומוכח מדברי התוס' דבספק בנר חנוכה לא מקילינן בי' כספיא דרבנן, וכבר העירו בזה האחרונים ז"ל והארכנו בזה ת"ל בעטרת כלולות פר' מקץ. והתם אייתנין דהפרי"ח ז"ל בסי' תרע"ב סק"ב תי' דבמצוה שהוא משום פרסום ניסא לא מקילינן בי' בספק.

ולפי"ז נלע"ד בע"ה סברא נכונה דבנד"ד ליכא תי' זה. דהפרי"ח ז"ל מייירי רק איכא דהספק הוי האם חייב לפרסם הנס או לא, וכגון בעבר זמן הדלקה דאם נקל מחמת ספיא דרבנן יהי' הדין דאינו חייב להדליק, ובזה כ' הפרי"ח ז"ל דכיון דתיקנו להדליק משום פרסום ניסא אין להקל בספק ולא להדליק. אבל בנד"ד, אין הספק בחיוב פרסון הנס דהא גם אם הדליק בשמן של ערלה הוי כודאי נתפרסם הנס, אלא דהספק הוי בפרטי כשרות השמן לנ"ח וא"כ שפיר י"ל ספיא דרבנן לקולא ויצא בה ידי'.

מיהו למאי דכתיבנא בע"ה התם לתרץ, דכונת התוס' כדבריהם בבב"ב ז"ד א' ד"ה איכא, דהיכא דאיכא ב' תירוצים דינא דרבנן ולכל תירוצי איכא קולא וחומרא א"א להקל מחשש שיבא פעם להקל כתי' זה ופעם כתי' זה, ולפיכך בב' תי' הגמ' אי קאי אזמן הדלקה או אשמן איכא קולא וחומרא דלת' קמא דקאי על זמן ההדלקה איכא קולא דלא בעינן להדליק בשמן כשיעור מחצית השעה, וללישנא בתרא איכא קולא דיכול להדליק גם לאחר שכלתה רגל מן השוק וחישינן שיבוא להקל ב' הקולות והו"ל תרתי דסתרי לא אמרי' כזה ספיא דרבנן לקולא, הנה לפי"ז גם בנד"ד א"א להקל שיוצא דרבנן בשמן של ערלה משום ספיא דרבנן דכיון דהספק הוי מכח ב' תי' הגמ' לא אמר' כזה ספיא דרבנן לקולא. [ה] נלע"ד בע"ה המצאה נפלאה דגם אם נימא דשמן של ערלה פסול לנ"ח מ"מ בנד"ד דהוי ספק ערלה לכו"ע כשר לנ"ח.

ובהקדם הא דנראה לחדש, דבהך דינא דכתותי מיכתת שיעור' ליכא מצב של ספק פסול, ואפרש שיחתי, הנה התוס' בסוכה ל"ה א' ד"ה לפי, נסתפקו האם ערלה טעון שריפה מדאורייתא או מדרבנן, והשתא לפי"ז אתרוג שהוא ספק ערלה לא נימא דהוי רק ספק פסול דשמא אינו ערלה ואינו טעון שריפה, דזה אינו, דלחך גיסא דערלה טעונה שריפה מה"א, א"כ הרי מספק צריך לשרופה, ונמצא דלענין פסולא דכתותי מיכתת שיעורא אין זה ספק אלא ודאי, דכיון דלמעשה אתרוג זה דינו בשריפה ועומד לשריפה אדאם לי' חשיבותו ומה לי אם חיוב שריפה דילי' הוי מחמת ודאי או מחמת ספק, סו"ס עומד לשריפה.

וגדולה מזו כ' הגרעק"א ז"ל בסוכה שם דגם אם ערלה טעון שריפה רק מדרבנן מ"מ פסול למצות ד' מינים מדאורייתא וכיון דחז"ל חיובו לשרוף הרי הוא עומד לשריפה ובטל חשיבותו דכתותי מיכתת שיעור' יעו"ש, וא"כ כ"ש באתרוג שטעון שריפה מדאורייתא מחמת ספק.

ומעתה לפי"ז נראה בע"ה דה"ה איפכא, והיינו להצד דערלה טעון שריפה רק מדרבנן, א"כ באתרוג שהוא ספק ערלה כיון דמצות שריפה הוי רק מדרבנן ומספק אינו חייב לשרוף דספיא דרבנן לקולא, א"כ לענין מצוה יוצא בה בתורת ודאי דסו"ס אינו עומד לשריפה, דגם להצד דהאתרוג הוי של ערלה מ"מ כיון דלמעשה אינו חייב לשרוף אינו עומד לשריפה ולא נתבטל חשיבותו.

והשתא לפי"ז נראה ברור, כיון דהך ספיא דהתוס' האם ערלה מצוה בשריפה מדאורייתא או מדרבנן לא איפשטא, א"כ יהי' הדין דאתרוג שהוא ספק ערלה יוצא בה בתורת ודאי [ונלת טעמא דבעי' היתר אכילה] ובוואו חשכון, הא לגבי דאורייתא איכא ס"ס לפוטרו משריפה ספק שמא מדאורייתא ערלה אינה טעונה שריפה ואת"ל טעונה שריפה מ"מ ספק שמא אתרוג זה אינו ערלה, ולגבי מדרבנן אינו טעון משריפה דספק שמא אינו ערלה וספיא דרבנן לקולא. ומצינו דבמורה דבריו הפג"ר ז"ל באו"ח סי' קפ"ו א"א סק"א.

נמצינו למדים לפי"ז דבנד"ד דהשמן הוי ספק ערלה, גם לדברינו לעיל דבנ"ח לא שרינן כספיא דרבנן, מ"מ לענין מצות שריפה הרי שפיר מקילינן, ונמצא שמן זה שהוא ספק ערלה דינא הוי דאינו טעון שריפה דגבי דאורייתא איכא ס"ס וגבי הדרבנן איכא ספק אחד, וא"כ כשר להנר חנוכה בתורת ודאי דסו"ס אינו עומד לשריפה, ודו"ק.

והנה אי כנים אנו בע"ה ביסוד שכ', מקום יש ליישב קושיית התוס' שם בסוכה דלית דאמר' דאתרוג של ערלה פסול משום דלית בי' היתר אכילה, ותיקשי תיפול"ד דפסול משום כתותי מיכתת שיעור' והנה לדברינו יש ליישב בע"ה בזה באופן נכון דנפק"מ לספק ערלה, והיינו אם ננקוט דהא דערלה בשריפה הוי רק מדרבנן, וא"כ בספק ערלה הרי אינו טעון שריפה דספיא דרבנן לקולא, וא"כ משום טעמא דמיכתת שיעור' הי' כשר האתרוג לנטילה אבל משום היתר אכילה אינו יוצא בה ידי' [והתוס' דלא תי' כן היינו משום דמספקא להו שמת ערלה טעון שריפה מדאורייתא וא"כ בספק ערלה טעון שריפה משום ספיא דאורייתא לחומרא ופסול בתורת ודאי דסו"ס עומד לשריפה].

דבריו עומד לשריפה. ומהא דלפי"ז נראה בע"ה המל"מ ז"ל בפ"י ממאכ"א הי"א דלמ"ד קדושה שניה לא קידשה לע"ל א"כ ערלה ביה"ז בא"י הוי רק מדרבנן וספיקו מותר ערלת חו"ל, והלכך ז"ל בברכות ל"א א' כ"ב גם לדין דקדושה שניה קידשה לע"ל מ"מ כיון דבעינן ביאת כולם ומהאי טעמא תרומה ביה"ז מדרבנן ה"ה ערלה ביה"ז מדרבנן, הנה לפי"ז ליתא לתנ' זה, דממ"מ אי מייירי בספק ערלה א"כ גם טעמא דבעי' היתר אכילה ליתא דהא בספק ערלה מותר כדון ערלת חו"ל.

כניסת שבת ב"ב 4:16

יציאת שבת ב"ב 5:18

פרשת מקץ

גיליון 80

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת מקץ

מעלת השכחה במקום הנכון

"ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה, כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (מא, נא)

התרגום ושאר המפרשים ביארו ש"נשני" הוא מלשון "שכחה".
שואל האלשיך הקד', איזה מעלה היא לשכוח את בית אבי, וכ"ש בית כמו ביתו של יעקב עם תורתו וחכמתו כמו שאחז"ל שכל חכמתו מסר יעקב ליוסף. [לשון הרש"ר הירש בקושייתו "לב מי לא יזדעזע למקרא משפט זה. יוסף קורא שם לבכורו על שם שאלוקים השכיחו את אביו הזקן ואת כל משפחת בית אביו?"]
בפסיקתא זוטרתא מפרש "את כל בית אבי - הצרות שבאו עלי מבית אבי".

ביאר מרן רבי ישראל סלנטר "שכוונת יוסף היתה להודות לה' על כך שהצליח להשכיח מעצמו מה שעשו לו אחיו. והוא ניסיון קשה מאוד, להביט רק אל העתיד ולשכוח את כל מה שנעשה לו. כדי להודות לה' על שהצליח לשכוח, קרא את שם בנו 'מנשה' כדי לזכור חסד ה' ולזכור הלאה שלא להיזכר בעבר".
ונראה שהיכולת לשכוח את העוול שנעשה לו- נגד הטבע האנושי, הוא ע"י אמונה חזקה וברורה ש"אלוקים חשבה לטובה",

המקרה והמקרא בתורה

"פן יקראנו אסון" (מב, ד) - "וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה" (מבלח)

יעקב אבינו חשש לשלוח את בנימין פן "יקראנו" (עם אל"ף) אסון בדרך. אך כשחזרו אחי יוסף על דברי יעקב בעומדם לפני יוסף המושל במצרים שינו ואמרו "וקרהו" אסון (להלן מד, כט) באות ה"א. וצ"ב פשר שינוי זה.

ביאר הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל ("עלה יונה"): הנה רוב בני אדם אשר על פני האדמה חושבים שמה שקורה לאדם בחייו - מקרה הוא. מקרים קובעים את מעשי בני אדם ומה שעובר עליהם. תולים כל דבר במקרה ובגורל עיוור. טחו עיניהם מראות (כדי להשקיט מצפונם להצדיק דרכם).
וכך דברי הרמב"ם הנוודעים (הל' תעניות פ"א ה"ג) על אלה שיאמרו "דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות על זאת, הוא שכתוב בתורה 'זהלכתם עמי בקרי', כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי".

אבל ישראל קדושים, מאמינים בני מאמינים ש"אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז ע"ב). הכרזה היינו קריאה בקול! היהודי השלם, כל מה שקורה לו, הן דבר גדול, הן דבר קטן כנקיפת אצבעו, יודע שכך קראו למעלה. שני שורשי מילים בלשון הקודש קרובים זה לזה, ובכל זאת רחוקים כל כך זה מזה: קרה בה"א, זהו המקרה העיוור. קרא באל"ף, זוהי קריאה והכרזה מלמעלה.

יעקב אבינו חשש ואמר "וקראהו אסון", באל"ף, משורש קריאה והכרזה, בהשגחה פרטית יקראו בשמים על כך. וכדרך שאמר לפני מותו "האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" (להלן מט, א). אבל בני יעקב כאשר עמדו לפני המושל במצרים, שלא הכירוהו, והחזיקוהו כעובד עבודה זרה, חשבו האחים 'הוא בודאי לא יבין דבר זה, וילעוג לנו ואולי לא יקיים את בקשתינו' לכך שינו ואמרו "וקרהו אסון", בה"א, משורש מקרה.

שינוי של אות אחת בתורתנו הקדושה טומנת בחובה שני השקפות מנוגדות בתכלית

עניני חינוך

חינוך - תפילות אבות ואמהות על בניהם

ויבוא האיש הביתה" (פרשת וישב) אמר רבי שמואל בר אבא באותה בית שנעשה נס לשרה, נעשה נס ליוסף (מדרש הגדול). וביארו המפרשים, באותו הבית שהיתה שרה אסורה בבית פרעה, והתחננה בתפילה ודמעות להקב"ה כמבואר במד"ר (לך לך מא, ב), דבקו דמעותיה בקירות הבית, והועילו לזרעה שיוסף הצדיק יעמוד בניסיון הגדול עם אשת פוטיפר.

תפילות של אמא, לעולם אינן הולכות לאיבוד.

הגה"צ רבי שלמה וולבה כותב בספרו: "ברור לי באופן אישי שאם הגעתי למשהו בתורה, זה בזכות תפילותיה של אימי. שמת לי לב שהיתה מתפללת עלי אפילו עשר פעמים ביום" (זריעה ובנין חינוך עמ' לד).

רבינו יונה באיגרת התשובה (נט) כותב: "תהא האשה זהירה להתפלל ערב ובוקר וצהריים. ובסוף תפילתה יהא עיקר תחנוניה על בניה ובנותיה שיהיו יראי שמים ושהיו בניה מצליחין בתורה".
"ותמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות. ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו, וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה" (משנה ברורה סי' מ"ז סק"י)

"נכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום ביחוד וכו' ושלא ימוש התורה מפיו וזרעו וזרע וזרע ושהיו כל יוצאי חלציו עובדי ה' באמת, ושלא ימצא ח"ו פסול בזרעו" (משנה ברורה סי' קכב סק"ח)
מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל הוסיף, לכיון בברכת כהנים ב"יאר ה' פניו" שפירשו במדרש תנחומא (נשא י) "יעמיד ממך בנים בני תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור".

מאת ה' היתה זאת

"ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי... ויחרדו איש אחיו לאמר מה זאת עשה אלוקים לנו" (מב, כח)

החפץ חיים (עה"ת) כתב ללמוד מבני יעקב שלא תלו אפילו דבר קטן כזה במקרה אלא ביד ה' "מה זאת עשה אלוקים לנו". והוסיף "ובפרט אם יקרה לפעמים ענין א' נורא שהוא יוצא מגדר הטבע, בודאי חלילה לומר שמקרה הוא זה, והקב"ה מתערעם על זה "ואם תלכו עמי קרי" [כדברי הרמב"ם הנ"ל].

להבדיל בין חיים לחיים

"פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי במשמר בית שר הטבחים אותי ואת שר האופים" (מא, י)

ב"מושב זקנים" לבעלי התוספות הקשו מדוע שר המשקים לא אמר בקצרה "ויתן אותנו במשמר", ומדוע חילק בינו לבין שר האופים? וביאר "מפני שצריך להפריד בינו ובין שר האופים שתלו, וכך הוא עד היום כשאדם מזכיר אדם שהלך לעולמו אומר - וחיים לנו שבק". ובזמנינו רגילים לומר 'להבדיל בין חיים לחיים'.

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב' ע"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

תענית עשרה בטבת

בעשרה בטבת כתוב 'בעצם היום הזה'

בכתבי הגר"ח הלוי (ר"ה י"ח, ב') מבאר בדרך נוספת דהנה תענית חלום מתענין אפילו בשבת, א"כ חזינון מזה דשייך תענית בשבת רק דמ"מ נדחה מפני השבת משום שיכול להתענות למחר אבל בתענית חלום דאמרו בגמ' דיפה לחלום כשמתענין בו ביום, לכן אינו נדחה. לפ"ז מבאר הגר"ח דבכל התעניות מתענין מפני המאורעות ותלוי הדבר בחודש כדכתיב בקרא ושפיר שייך שידחה, משא"כ תענית עשרה בטבת דכתיב "בעצם היום הזה" וע"כ אי אפשר לדחותו. אלא שהגר"ח לא ביאר את הטעם בגזה"כ ד"עצם היום הזה" שתענית עשרה בטבת חמירא טפי מתשעה באב.

אם רש"י סובר שעשרה בטבת לא דוחה שבת

במנ"ח וכך יש משמעות מהריטב"א בר"ה אף צום עשרה בטבת נאמר מדברי קבלה רק על החודש, ולא כדברי החת"ס והגר"ח שביארו בדעת הבה"ג וה"אבודרהם" שמועד התענית הוא בדוקא בעשרה טבת ואפילו אם יחול בשבת, דכתיב ביה "בעצם היום הזה". וכך גם כתב להדיא רש"י במגילה דף ה'א, במתניתין שעשרה בטבת שחל בשבת מאחרין התענית ליום מחר. אולם בשו"ת "שואל ומשיב" (קמא ח"ג סימן קע"ט) כתב דאין דברי רש"י סתירה לדברי ה"אבודרהם", לפי שרש"י כתב דבריו על זמן המשנה שחיוב הצום תלוי ברצו, וצום שאינו מדברי הנביאים אלא מרצון הציבור לא דוחה שבת.

היאך התענית של עשרה בטבת דוחה איסור תענית בשבת

יל"ע מדוע תענית עשרה בטבת דוחה שבת, הא מצות עונג שבת הוי נמי מדברי קבלה, וביותר קשה לדעת הרמב"ם בהלכות שבועות (פ"א ה"י) שמשמע שאיסור תענית בשבת הוא מה"ת ולשיטת ה"יראים" (בסימן ת"ב) דחיובא דעונג שבת הוי הל"ל?מ? [בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תרי"ד) כתב שיתכן שלדעת הרמב"ם שכתב שהנשבע להתענות בשבת חשיב שבועת שוא מפני שמבטל את המצוה, איסור תענית בשבת הוא איסור מן התורה. הפמ"ג (או"ח סימן רפ"ח א"א ס"ק ז') כתב שמקורו של הרשב"א שיש חובה ומצוה באכילה בשבת הוא מדכתיב (שמות ט"ז, כ"ה) "אכלוהו היום", וחובה היא כמו אכילת כזית מצה בפסח. ה"ח"י אדם" (ח"ב כלל ז' ס"ד) כתב שאיסור תענית בשבת מדאורייתא נלמד מדכתיב "מקרא קודש", שאוכל בו סעודה לכבוד שבת. א. בישוב שיטת הבה"ג וה"אבודרהם" שתענית עשרה בטבת שהיא מדברי קבלה היתה דוחה שבת, כתב החת"ס דהוי כתענית חלום שנפסק בסימן רפ"ח סעיף ד' שדוחה את השבת, משום שיש לו תועלת מהתענית לעתיד שמפינה את צערו ועונג הוא לו ומשום כך התירו לו לבטל את חובת האכילה בשבת. והוא הדין בתענית עשרה בטבת יש תועלת לעתיד כמבואר לעיל.

ב. לפי דרכו של הגר"ח הלוי ביארו האחרונים שכל חובת עונג שבת היא כדי להבדיל את יום השבת מימות החול, וכאשר קובע בה תענית שאינה שייכת לשבת נמצא שמבטל את ענין ה"מקרא קודש" שמטרתה להבדיל בין השבת לימות החול. אולם כאשר קובע בשבת תענית השייכת דוקא ליום זה, נמצא שבתענית גופא הוא מקיים את הבדלת יום זה משאר הימים, שהרי מקיים מצוה השייכת דוקא ליום זה, וניכר ממעשיו שמקיים את החובה המיוחדת בתאריך של יום השבת, ודי בזה לקיים "מקרא קודש". ג. ה"אור שמח" (תענית פ"ה ה"ר) תירץ לפי שיטת המב"ט שאין איסור מה"ת להתענות בשבת אלא כמתענה מעת לעת, ולכן דוקא תשעה באב נדחה לפי שמתענים בו מעת לעת ותענית כזו אי אפשר להתענות בשבת. משא"כ בתענית עשרה בטבת שמתחילה רק בעלות השחר ומותר באכילה כל הלילה, אין בזה איסור מן התורה אלא רק מדרבנן, ואיסור דרבנן ודאי נדחה מכח דברי קבלה.

מדברי קבלה לד' צומות לא נקבע 'יום קובע' אלא 'חודש קובע'

איתא בר"ה דף יח: ר"ש אומר "צום העשירי" זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר "ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחודש". ואמאי קרי ליה עשירי? עשירי לחדשים. ר"ע אומר "צום העשירי" זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר.

הקשה המנ"ח (מצוה ש"א אות ז') איך נחלקו בדבר זה, הרי שניהם היו סמוך לחורבן, וא"כ פוק חזי מאי עמא דבר. וכן ק' על דברי ר' יוחנן בתענית כט. שאמר "אילו הייתי שם קבעתי בעשירי באב, ורבנן ס"ל אתחלתא דפורענותא עדיפא", היאך אילו היה שם היה קובע בעשירי וכי בדידיה הדבר תלוי, הלוא מדברי קבלה כך היה רצונו יתברך וגזה"כ הוא?

לכן כתב המנ"ח לחדש דארבע צומות הללו מדברי קבלה לא נקבע להם יום מיוחד בחודש כעשרה בטבת או תשעה באב וכדומה, רק הקבלה היתה על אלו החדשים דבטבת תמוז אב ותשרי חייבים להתענות יום אחד איזה יום שירצה. וראיה לדבר מדכתיב בזכריה (ח"י, ט) "צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי" דרך החדשים הוזכרו ולא באיזה יום.

לפ"ז מיושב שבבית שני שאז היו ימי ששון ושמחה כל מקום נהגו כמו שהיו רוצים באחד מימי חודשים אלו, וכשחרב הבית בשניה ורצו לקבוע הימים הללו לכל ישראל בשווה ביררו חז"ל מהם הימים הראויים לכך, והיתה דעת ר"ע שהצום יהיה בעשרה בטבת שבו היה עת צרה לישראל ור"ש אמר בחמשה בטבת, וראיתם מהפסוקים אינה אלא אסמכתא בעלמא.

יסוד זה של המנ"ח כבר כתב הריטב"א בר"ה יח: על דברי הגמ' שם ש"צום הרביעי" זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר וביארו שם התוס' שלגמ' דידן בבית ראשון הובקעה העיר בט' תמוז ובבית שני ב"ז תמוז, ולכן עבדינו ב"ז התענית. והק' הריטב"א שם דכיון שבחורבן בית ראשון התענו בט' בו, כיצד שינו את קביעת התענית ליום אחר? וכתב ליישב "ואפשר עוד לומר שאף נביאים הראשונים שגזרו התענית יודעים היו בחורבן שני ולא קבעוהו בט' בו בדוקא אלא בחודש זה, שלא מצינו שנקרא אלא "צום הרביעי". עכ"ל. לדבריו נראה שכך גם בכל שאר הצומות דגם להם קרא "צום החמישי" ו"צום השביעי" ו"צום העשירי" דנקבעו על החודש, ורק חכמים קבעו בו יום מסויים.

הטעם שתענית עשרה בטבת דוחה שבת

הבה"ג וה"אבודרהם" כתבו שאם היה חל עשרה בטבת בשבת היו צריכים להתענות, משום דכתיב "ויהי דבר ה' אלי... בעשור לחודש... כתב לך את שם היום את עצם היום הזה".

הקשו החת"ס והגר"ח הלוי דבעשרה בטבת היתה רק התחלת המצור על העיר ורק לאחר שנתיים וחצי נחרבה, וא"כ כיצד יתכן שאם תשעה באב חל בשבת אין התענית דוחה שבת ואילו עשרה בטבת היה דוחה שבת?

החת"ס ("תורת משה" פרשת "ויקרא" בדרוש לז' אדר, ובסידור חת"ס בסליחות) כתב לבאר ש"בעצם היום" שסמך מלך בבל למטה על ירושלים, כמו"כ יש בו ב"ד של מעלה עד שגברו המשמאלים על המימינים ונחרב ביהמ"ק. וכיון שבכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נמצא דבכל שנה מתחדש חורבן חדש.

לכן בכל פעם שמגיע אותו יום של עשרה בטבת שהתחיל משפט החורבן למעלה, כמו"כ בכל דור ודור יושבין ב"ד של מעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה.

וידוע שעל צרה שעברה כמו ביום שמת בו אביו ואמו אין אנו מתענים בשבת, אבל תענית חלום מותר להתענות בשבת דבשביל עונג שיש לו שמבטל הצרה העתידה לבוא עלינו אינו נחשב לעינוי בשבת. הלכך תענית תשעה באב דזהו רק על צרה שעברה לא דחי שבת, אבל תענית עשרה בטבת דזה ביטול הצרה העתידה, עונג הוא ודחי שבת. - מטעם זה גם כשחל עשרה בטבת בערב שבת משלים התענית.

לעילוי נשמת

רבי שלמה זלמן הכהן קוק ב"ר רפאל הכהן זצ"ל

נלב"ע כ"ה כסלו תשל"ב-תשנ"ה

לתרומות להחזקת הגיליון אפשר לפנות בעמדות 'צדירים פלוס'

לפי החיפוש 'גיליונות משולחן גבוה'

וכן בהנצחה ע"ג הגיליון ניתן לפנות במייל mg036198046@gmail.com או בטל' 0548419094

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מקץ תשפ"ד

"וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר" - עבודת חיים של בטחון

תוכן

- א' - לב אבן ולב בשר / א
- ב' - שלמות הבטחון של יוסף / ד
- ג' - נסיונות הבטחון בחיינו / ו

בלשוננו 'אויב'. מה זה אומר? זה אומר שהיצר הרע הוא האויב שלנו, וכי עלינו לשכוח מכל אויב אחר. מי שחושב שיש לו אויבים אחרים בעולם - טועה. ומי שישקיע כוחות בלפתח שנאה וללחום כנגד כל אחד אחר, מבזבז כוחות שהיו יכולים לשמש מטרה טובה יותר - אילו רק השקיע אותם במלחמה מול האויב האמיתי.

זכורני פעם ששהיתי בתשעה באב בעיירה קטנה בליטא בשם 'ציטיבאן'. את הקינות אמרנו בנוכחותו של הרב משאוולע זצ"ל, ולאחר סיום הקינות, הרב דיבר איתנו, שיחה בלתי רשמית. באותו זמן, התקיימו הפגנות בכל העולם נגד הערבים, בעקבות פעולת איבה מזוויעה שהערבים ביצעו נגד היהודים. הדבר הראשון שאמר הרב משאוולע הוא, שעלינו לקיים הפגנות נגד היצר הרע.

המסר מחלחל

הייתי אז איש צעיר, זמן קצר לאחר נישואי, וחשבתי שאני יודע הרבה. ולכן, כששמעתי את המילים הללו, למרות שכיבדתי את דבריו של האיש הגדול הזה, אך למעשה, הדברים לא נכנסו לי לראש. עבורי היתה זו אמירה מעניינת ושנונה, אבל אי אפשר לומר שבאמת קיבלתי את הדברים.

אולם ככל שחלפו להן השנים, התחלתי להבין יותר ויותר שלא מדובר במילים בעלמא, אלא במציאות ממשית. היצר הרע הוא השונא - האויב האמיתי שלנו. כל דבר שקורה בעולם מושפע מהיצר הרע. לולא האכזריות שבה נוהגים בני אדם בגלל יצרם הרע, הערבים לא היו עושים לנו דבר.

א' - לב אבן ולב בשר

היצר האנונימי

הגמרא במסכת סוכה (נב, א) מונה את השמות השונים שבהם מכונה היצר הרע בכתבי הקודש. יש שם רשימה בת שבעה שמות שבהם היצר הרע נקרא.

מדוע בחרו חכמינו ז"ל להעביר לנו את המידע הזה? בגלל שהיצר הרע הוא נושא שהעולם מתעלם ממנו - בדיוק כפי שהיצר הרע מעדיף שיהיה. תארו לעצמכם מרגל שהוכשר במוסקבה וכעת הוא מגיע לארה"ב. הוא אינו מעוניין בשום כותרות שיכריזו על דבר בואו, כי כל הצלחתו תלויה באנונימיות שלו. זו הסיבה שגם היצר הרע מעדיף שלא ידברו עליו - כך הוא נוחל הצלחה מרובה יותר.

לכן אנחנו מוצאים שחז"ל מרבים לדבר על הנושא הזה ששמו היצר הרע - כי ככל שנרבה לחשוב עליו, כך ייטיב לנו. ככל שנדע יותר אודותיו, כך נהיה יותר ויותר מוכנים להגן על עצמנו מפניו. נמצא אפוא שכשחז"ל מונים את שבעת שמותיו של היצר, מטרתם אינה רק להעביר לנו מידע מעניין, כעין 'קונקורדנציה' שבה מנויים כל מיני שמות מהתנ"ך. כל שם טומן בחובו לימוד גדול עבורנו - ומורה לנו כיצד להתמודד מול האויב הזה, ואת הדרך לנצח אותו.

דע את האויב

לדוגמא, הגמרא שם אומרת כי "שלמה קראו שונא". שלמה המלך כינה את היצר 'שונא', שפירושו

ערכי התורה - זוהי פסגת ההצלחה בעולם הזה. וזו בדיוק הסיבה שבשפת התורה, כל חשיבה מתבצעת באמצעות הלב; מפני שהאדם חייב ללמד את עצמו להרגיש את מחשבותיו. אחרי הכל, המוח שלנו הוא כמו מחשב, ואילו הלב הוא זה שמודד עד כמה האדם מרגיש את הדברים שהוא חושב. עד כמה ההיגיון הקר מתורגם לדחפים חמים.

הלב היהודי

מה שחשוב הן פעימות הלב - הלב מגביר את קצב הפעימות כאשר האדם מרגיש - ולכן שפת תורתנו מבטאת את המושג 'מחשבה' באמצעות הלב, כי רק הלב יכול להעיד עד כמה האדם מחובר לרעיונות שהוא מבטא, עד כמה הוא מרגיש אותם. רעיון שאינו מלווה בפעימת לב - אינו שווה בעינינו אפילו כקליפת השום. אדם שיודע לדבר מן השפה ולחוץ אודות רעיונות נשגבים ומושגים נעלים, אבל ליבו בל עמו - הוא אינו **מרגיש** את הרעיונות הללו ולא מתחבר אליהם - אין לו מקום בינינו.

ניקח לדוגמא מרצה באוניברסיטה המתמחה בתחום שנקרא 'צדק חברתי'. הוא מוסר קורס במדעי המדינה, שבמסגרתו הוא מרבה לדבר ולהסביר עד כמה חשוב להעניק לכל אחת משכבות החברה הזדמנויות למקסם את יכולותיהם להשיג חיים של אושר ושגשוג; בהרצאותיו הוא מטיף לשומעי לקחו שמוטל על העשירים לחלוק את עושרם עם השכבות החלשות שבאופן מסורתי נדחפו הצידה על ידי הקפיטליסטים, בני המעמד הגבוה. האיש הזה מדבר בהתלהבות, בסערת רגשות, ומתפייט ללא סוף על הנושא הזה. וכמובן, הסטודנטים התמימים שותים בצמא את דבריו ובולעים אותם על קרביהם וכרעייהם.

והנה, לאחר ההרצאה, בעוד המרצה שלנו פוסע לעבר רכבו ומלקק את שפתיו בהנאה - 'או ווה! איזו הרצאה מסרתי הערב!' - ניגש אליו אדם עני ובקשתו בפיו: "אדוני, אני רעב. אולי תוכל לתת לי דולר כדי שאוכל לקנות לעצמי כריך?" מה עושה האיש, זה שמהווה דמות ומופת למושג 'צדק חברתי'? הוא מעיף מבט זועף באיש, נכנס במהירות לרכבו, וטורק את הדלת בחוזקה.

להושיבי עם נדיבים

איך זה יתכן? הוא הרי לא טיפש. זה לא שהוא אינו מודע למצבו של האיש המסכן שביקש ממנו

השאולער רב לא חלק עמנו אמירה שנונה ונחמדה, אלא אמר לנו את האמת כהווייתה.

אבל לא זהו הנושא שלנו כעת; בעזרת ה' נגיע לזה יום אחד, אבל כרגע הבאתי את זה רק כדוגמא כדי להבין עד כמה חשוב לדעת וללמוד את שמותיו של היצר, כי כל אחד מהם נועד כדי להדריך אותנו ולסייע לנו להכיר את היצר. אין לנו כעת את הזמן הדרוש ללמוד את כל שבעת השמות, ולכן נדבר רק על אחד מהם, שקשור לפרשת השבוע.

לב האבן

"יחזקאל קראו אבן" אומרת הגמרא. שם זה של היצר הרע מופיע בנבואתו של יחזקאל הנביא אודות אחרית הימים, כאשר היצר הרע כבר לא ישלוט בנו. יחזקאל מתנבא בשם ה' ואומר: "וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר" (יחזקאל לו, כו). רואים אפוא ש'לב אבן' פירושו שהיצר הרע הוא השולט.

והנה, אם הנביא בחר בשם הזה - 'לב האבן', ניתן להבין שיש כאן מוסר-השכל גדול שמוטל עלינו ללמוד; עלינו לכל הפחות לנסות להבין מה השם הזה מלמד אותנו.

אכן, אלו שחיים בשטחיות ורגילים לתרגם את מילות התורה למונחים וניבים של אומות העולם, הרי שעבורם 'לב האבן' פירושו אדם אכזרי. כשהם לומדים את הפסוק הזה ביחזקאל, הם חושבים שפירושו הוא: "אני עתיד להסיר מכם את הלב האכזר ולתת לכם תחתיו לב בשר - לב טוב ורחום". הם מדמיינים שזה מה שהנביא מבטיח לנו, שלעתיד לבוא יהיה לנו לב טוב ורחום.

שכל מרגיש

אבל זה בכלל לא הפשט בפסוק. ראשית כל משום שלמילה 'לב' כפי שהיא מופיעה בתנ"ך, אין שום קשר לאכזריות ורחמנות. בלשון הקודש, המילה 'לב' פירושה שכל. תכף תבינו מדוע זה כך, אבל אתם שומעים כעת מידע חשוב ביותר: בשפת התורה, 'מחשבה' אינה מתבטאת באמצעות המילה 'מוח', אלא באמצעות המילה 'לב'. הלב הוא השכל.

מהו אם כן 'לב אבן'? מדוע היצר הרע מכונה 'לב אבן' והיצר הטוב מכונה 'לב בשר'?

התשובה היא שהאבן אינו מרגיש דבר, וההצלחה בחיים מגיעה **מלהרגיש**. להרגיש ולחוש באמת את

חידושו של מדפיס

'צדקה' מתפרשת גם כ'צדק'. אה! צדק! איזו מילה יפה. נכון. אבל יש כאלו ששכחו שהפירוש שלה כולל 'נתינה'. זו הסיבה שבמחזור, כשכתוב את המילים 'ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה' - מה עשה המדפיס? הדפיס מעל למילה 'צדקה' את המילה 'ממון'. לא 'צדק' אלא ממון. דולרים ירוקים.

בספרי התיפלה של הגויים, המדפיס לא היה מעז לעשות דבר כזה. 'צדק' - זה 'צדק', ותו לא. אל תטריד אותי עם הפירוש המעשי של 'צדק'. לכן כשמגיע משהו לאותם 'אנשי צדק' כדי לבקש נדבה, הוא נשלח לכתובת הזו והזו. "שם ממוקם המטה הראשי. הם כבר יטפלו בכך. הארגון הוא זה שמטפל בנושאים הללו. וכעת, נא לא להפריע".

כשמדברים על ערכים, הכוונה אינה רק לרכוש את הרעיונות הנכונים. כמוכן שזה לכשעצמו הוא גם כן דבר גדול מאוד. לדעת את הרעיונות הנכונים - לאו מילתא זוטרתא היא, אבל אם הרעיונות נשארים רעיונות בלבד, ואינם מרככים ומעדנים את הלב, זוהי התרשלות בתפקידנו בחיים, כי הלב נשאר לב אבן.

ונתתי לכם לב בשר

אכן, אף אחד לא אמר שזה קל. זוהי משימה גדולה המוטלת עלינו, כי צדקה היא דוגמא אחת בלבד. ישנם עניינים רבים כל כך, כל כך הרבה דעות וערכים של התורה הקדושה, שאם נלמד אותם באופן של 'לב אבן', לא תהיה להם כל השפעה כעל חיינו.

גם יהודי שלמד ספרים רבים, אם הלימוד שלו נעשה בצורה שכלית בלבד, והוא מעולם לא למד להרגיש את מה שהוא לומד, אדם כזה נשאר עם לב אבן, לב אבן שאינו מסוגל להרגיש.

עלינו לקחת את כל ערכיה הגדולים של תורתנו, ולהפוך אותם לחלק מהאישיות שלנו; להרגיש את הערכים, לחיות אותם - זה נקרא 'לב בשר'. זוהי העבודה המוטלת עלינו - לקנות 'לב בשר' - לב שמרגיש את המחשבות הגדולות שאנו אומרים בפנינו, ומגיב לעולם באמצעות ההרגשות והרגשות הללו.

דולר. מי כמוהו מכיר את מצוקתם של בני השכבות החלשות ויודע עד כמה האיש הזה הוא באמת אדם נזקק! כיצד יתכן אפוא שהוא אינו נרתם כדי לסייע לו כפי יכולתו?

התשובה היא שיש לו שכל של אבן; הוא מעולם לא הפנים את הערכים שעליהם הוא מרבה לדבר. הוא יודע הכל בנושא הזה; הוא יכול להסביר היטב את הערכים שבהם הוא מתיימר להאמין, אבל אין לו ענין קל שבקלים ליישם אותם למעשה. כל עבודתו אינה אלא 'למטרות ייצוא'. זו ההגדרה של 'לב אבן' - כשהערך אינו מתורגם לרגש, אלא הוא נשאר מידע קר ותו לא. אדם שיש לו 'לב בשר', פירושו שהוא לא רק יודע ומאמין בערכים גדולים, אלא מרגיש וחי אותם.

זו הסיבה שכאשר יהודים לומדים על מצוות הצדקה, הם לא מדברים אלא עושים. וניתן להוכיח זאת בקלות. היכנסו לתוך היכל של ישיבה. כידוע, ישיבה אינה מקום שבו נמצאים בניהם של מיליונרים; מדובר על פי רוב בבחורים המגיעים ממשפחות דלות אמצעים. והנה לנו יהודי מארץ ישראל שעומד בפני נישואי בתו, שנכנס לבית המדרש. הוא ניגש אל המשגיח ומסביר לו אודות מצבו, והמשגיח ממנה שני בחורים שיסתובבו ברחבי בית המדרש, ויבקשו מחבריהם דלי האמצעים להירתם לעזרתו של היהודי שעומד כאן. מה כבר יש לבחורים האלה לתת? לא הרבה. אולי הם קיבלו מעט דמי כיס שלהם הם זקוקים; הלא מדי פעם הם צריכים לנסוע באוטובוס או לקנות איזה חטיף. אבל הם מוציאים מהכיס את כספם, והיהודי הנזקק עוזב את בית המדרש כשבכיסו כמה מאות דולרים. מאות דולרים שהוא קיבל מבחורים דלי אמצעים.

איך יתכן דבר כזה? הרי הפרופסור באוניברסיטה למד על מצוקתם של השכבות החלשות, הרבה יותר מבחורים הישיבה הללו. הוא אפילו כתב עבודת גמר בנושא!

התשובה היא, שהבחורים הללו חונכו לחיות את הערכים שלאורם הם הולכים. הערכים הללו נמצאים לא רק בשכלם, בלב האבן שלהם; הם כבר ריכזו את ליבם והחדירו אליו את הרעיון ש'צדקה' פירושה נתינה.

בשורות טובות. רק לאחר שעברו שנתיים, אזי "ויהי מקץ שְׁנָתַיִם יָמִים" - רק אז העניינים החלו לנוע.

מי שמכיר את לשון הקודש יבחין במילה יוצאת דופן בפסוק הזה. היינו מצפים למצוא מילה מוכרת יותר, כגון "ויהי אחרי שתי שנים". המדרש מתעורר למילה הזו - "מקץ", ומבאר שהיה כאן 'קץ' - סוף של משהו. הגיע קיצו של פרק זמן כלשהו. וזהו לימוד שחז"ל מבקשים ללמדנו.

קץ שם לחשך

המדרש מייחס לסיפור הזה של יוסף ושר המשקים פסוק סתום בספר איוב (כח, ג), שאותו נלמד כעת: "קץ שם לחשך... אֶבֶן אֶפֶל" - הקב"ה שם קץ לאפלה - לחושך, של האבן. חז"ל מסבירים שפסוק זה מתייחס ליוסף הצדיק ול'לב האבן' שהיה לו.

יוסף הצדיק? לב האבן? מה זאת אומרת?

עלינו לדעת שיוסף עזב את ביתו בגיל שבע עשרה. הוא היה "בן זְקֻנִים", ותרגם אונקלוס: "בן חֲפִים", כלומר שיוסף היה בן חכם עקב היותו בן זקונים. אדם שזוכה שאביו כבר בגיל מבוגר בשעה שהוא נולד, הרי זה האב הטוב ביותר. לעומת זאת, בן בכור שאביו היה צעיר בן תשע עשרה כשהוא נולד, אין לאביו ידע רב. ככל שעוברות השנים, הוא הופך לאבא טוב יותר ויותר. אך מי שזכה ואביו היה בן ששים כשהוא נולד - בוודאי שזהו אב מובחר. יעקב היה כבר מבוגר ביותר כשיוסף נולד, נמצא שליוסף היה את האב מהסוג הטוב ביותר.

אולם למרות כל מה שיעקב השקיע ביוסף, סוף סוף הוא היה נער צעיר בן שבע עשרה. שבע עשרה זה לא שלושים, וליוסף היה עוד הרבה במה להתחנך; ולכן, כשהיה בבית האסורים, הוא עשה שגיאה.

אכן, המונח הזה, 'שגיאה' הוא רק באופן יחסי; אצלנו זה לא היה נחשב לשגיאה כלל וכלל. אולם לאדם גדול כמו יוסף הצדיק, לגודל מעלתו ומדרגתו, ניתן לכנות את זה בתור 'שגיאה'.

מה היתה שגיאתו? בכך שהוא אמר לשר המשקים "כִּי אִם זְכַרְתִּינִי".

מה? הלזה ייקרא חטא? איפה כאן החטא הגדול? בעינינו זה לא נראה אפילו חטא קטן.

התשובה טמונה בדבריו של ירמיהו הנביא: "אָרוּר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בֶּשֶׂר זָרְעוֹ" (יז, ה).

ב' - שלמות הבטחון של יוסף

לחיות בטחון

מבין התחומים הרבים שבהם אנשים חיים עם לב של אבן, ואינם מעדנים את הלב בפני הערכים הגדולים, אחד החשובים שבהם הוא נושא הבטחון.

יתכן ולמדתם את העקרונות היסודיים של הבטחון; אתם יודעים הכל, אומרים את המילים. אבל האם זה מספיק? האם מספיק לומר את זה בפה? יכול להיות אפילו יהודי שהוא דרשן טוב, ויכול למסור דרשה טובה בענין הבטחון, כמו זו שאני מוסר כעת. אז מה אם אני מדבר על זה? זה לא אומר שהפנמתי את הדברים. לאו דוקא שהם הפכו לחלק מאישיותי.

זה הפירוש של 'לב אבן'. יש לנו שכל, ובשכלנו אנחנו יודעים הכל על הבטחון. אבל הידיעות הללו טרם חדרו אל תוך האישיות שלנו. הן לא עידנו את שכל האבן מספיק כדי להרגיש בטחון באופן שהוא יהפוך לחלק מאישיותנו.

השחרור המיוחל

במדרש רבה בתחילת פרשת מקץ (פט, א), חז"ל נוגעים בבעיה הזו. המדרש עוסק ביוסף הצדיק, בעודו יושב בבית האסורים. הוא ישב שם שלא באשמתו, וכבר חיכה להשתחרר משם. והוא ניסה. הוא השתדל. לאחר שהצליח לפתור את חלומו של שר המשקים, הוא ביקש ממנו: "כִּי אִם זְכַרְתִּינִי אֶתְּךָ... וְהִזְכַּרְתִּינִי אֶל פְּרַעֲה וְהוֹצֵאתִינִי מִן הַבַּיִת הַזֶּה, כִּי גָבַר גְּבַתִּי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם פֶּה לֹא עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי שְׁמוֹ אֶתִּי בְּבוֹר" (בראשית מ, יד).

אבל שר המשקים השתחרר מהכלא, ולא אירע דבר. "וְלֹא זָכַר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ". "וְלֹא זָכַר" פירושו שהוא לא שם את הנושא הזה בראש מעייניו; בתקופה הראשונה מחוץ לכלא, הוא היה נזכר מדי פעם בבקשתו של יוסף, אבל הוא דחה זאת שוב ושוב: "אני אגיע לזה מתי שהוא, אבל כעת הוא לא הזמן", עד שלבסוף "וַיִּשְׁכַּחְהוּ" - הוא שכח כליל מהענין.

השחרור מבוטל

יוסף ישב והמתין בכלא, והזמן חלף עבר לו. חלפו ימים, שבועות, חודשים, ויוסף עדיין מחכה לשמוע

את עזרתו, וסמך עליו. וזו היתה הטעות הגדולה שלו!

אכן, עלינו להבין כי יוסף לא סמך עליו. בוודאי ובוודאי שהוא לא שם את מבטחו באדם לבדו, אלא בטח בקב"ה וסמך עליו. אלא שהוא קצת נשען על אותו גוי; מעט מזער מבטחונו בה' יצא מפתח בית האסורים יחד עם האיש הזה, עם גוש הבשר הזה.

והקב"ה אמר לו: "יוסף, עזבת את הבית מוקדם מדי. היית רק בן שבע עשרה. החינוך שלך עדיין לא הושלם, ועלי ללמד אותך עוד קצת. ליבך עדיין מאובן במקצת. חסרה לך מעט מהרגישות לעיקרון הגדול של בטחון - להרגשה שאין מי שיכול לעזור לך בעולם הזה".

כמובן, הלוואי שבגיל מאה ועשרים, יהיה לנו את ה'לב בשר' שהיה ליוסף הצדיק בגיל שבע עשרה. אך ביחס למה שהיה מצופה מיוסף, וכפי המדרגה שהיה עליו להשיג, נחשב הדבר שהיה לו עדיין מקצת 'לב אבן'. ולכן קבע הקב"ה שהוא זקוק לעוד מעט זמן של המתנה, עוד תקופה מה שבה ישתלם בקניית מידת הבטחון.

אכזבה יומיומית

זה לא קרה ביום אחד. ביום הראשון לשחרורו של שר המשקים, יוסף ציפה לשמוע חדשות טובות מהארמון, אבל היום עבר, ושום דבר לא התרחש.

יוסף ניגש למפקח של בית הסוהר. יש חדש? הגיע אולי איזה מכתב בשבילי? כלום?

ביום המחרת, שוב חזר הדבר על עצמו - אין מכתבים. חלף יום ועוד יום, ובכל יום יוסף התאכזב. כל תכניותיו ותקוותיו, כל מה שסמך על שר המשקים, הכל הלך והתפרק מול עיניו.

לאט לאט חדרה לתודעתו ההבנה שהכל היה חלום בעלמא, ויוסף הגיע להכרה ברורה יותר ששר המשקים הוא לא יותר מנתח בשר. חלפו חודשים. חלפה שנה. וכעת יוסף אמר לעצמו: "בוש והיכלם לך יוסף! מה חשבת לעצמך ששמת את מבטחך בבשר ודם?"

יוסף דיבר אל עצמו יום אחרי יום, עד שהצליח לסלק מליבו כל שמץ של תקווה שישועתו תגיע כתוצאה מהתכנית שאותה רקם. בסיומם של שתי השנים, תקווה זו נמחקה מליבו כליל. ליבו ה'קשה'

נתחים אנושיים

מה הם בני אדם בסך הכל? בשר. היתכן שנשים את מבטחינו בנתח בשר? שר המשקים הוא לא יותר מנתח בשר. חטאו של יוסף היה בכך שהוא שם את מבטחו בנתח הבשר הזה.

חטאו של יוסף לא היה בכך שהוא השתדל. לא זו בלבד, אלא שבקשתו משר המשקים היתה בגדר ההשתדלות שבה הוא היה מחויב! הנושא אינו מה הוא עשה, אלא על מי הוא סמך. הכל תלוי עד כמה ליבו של האדם התרכך בפני הערך של בטחון אמיתי בה', ויוסף היה זקוק לעוד קצת ריכוך. במידה מסוימת, יוסף "שם בְּשָׁרָא זָרְעוֹ" - שם את כוחו בנתח בשר.

הסנטור הבשרי

זהו לימוד שמוטל עלינו ללומדו שוב ושוב, ואי אפשר להגזים בענין זה: **אין מי שיעזור לך!** לעתים קורה שעורכים 'דינר' לטובת מוסד יהודי כלשהו, והנה מגיע איזה סנטור גוי והוא אומר כמה מילים יפות בשבח העם היהודי, ובכך זוכה לתשואות חמות מהקהל. ליבם של הנוכחים נמס מרוב שמחה. הנה, כעת אנחנו יודעים שיש בממשלה לפחות גוי אחד טוב שנמצא בצד שלנו!

אוי לא! זו טעות חמורה! קודם כל, הוא בכלל לא מתכוון למילים שהוא אומר. אין כל ספק שמילים שלו אינן מגיעות ממקום כנה ואמיתי. הוא יוצא מהאולם ואומר: 'אה! הצלחתי לרגש את היהודים הללו'. לא אכפת לו כי הוא זה מהיהודים. הוא עשה עבורם טובה שעליה הם יצטרכו לשלם בקולותיהם. אבל גם אם נדמיין לרגע שכך הם פני הדברים; לו יצוייר שאכן היה מדובר בגוי טוב, עדיין, טעות גדולה היא לשים בו את מבטחנו - ואפילו מקצת ממנו.

אין סומכים על השר

זהו מה שאירע עם יוסף. כששר המשקים עזב את בית האסורים וחזר למשרתו, במידה מסוימת - יוסף ליווה אותו בתפילותיו. מאז ומעולם יוסף התפלל לה', אך כאשר ראה כי שר המשקים מלא ברגשי הכרת הטוב כלפיו - אחרי הכל, יוסף הוא זה שהוציא אותו מהבור הזה - וכשהוא עומד לעזוב את בית האסורים לצמיתות, אמר שר המשקים ליוסף: "אתה יכול לסמוך עלי! אל תדאג!", יוסף הצדיק נכשל במשהו, ועלתה מחשבה בלבו לבקש

וכעת, בפתע פתאום, "וַיָּבֹא אֶל פְּרָעָה" (מא, יד) - יוסף עמד בפני המלך. הוא היה אדם בן שלושים, והוא עמד ודיבר עם המלך. שלושים הוא גיל צעיר למדי. ישנם די והותר בני שלושים בעלי לב אבן כמו ילד בן שלוש. אבל יוסף היה אדם שונה לחלוטין, כי הוא ניצל את האכזבות שחווה כדי ליצור לעצמו לב בשר. הוא היה מוכן באמונה ובבטחון.

מוכן להפתעות נעימות

כעת הוא היה מוכן לסוג אחר של הפתעה. כעת הגיע הזמן להיות מופתע מגורלו הטוב. אילו הגורל הזה היה נופל בחלקו בגיל שבע עשרה, יתכן והוא היה לו לרועץ. אולי הוא היה חושב לעצמו: "זה הייתי אני, הפתרון שלי לחלום הוא זה שהביא אותי לכאן". אבל כעת יוסף כבר עבר את כור ההיתוך, וידע ש"אַרְוֵר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם" - גם אם האדם הזה הוא אתה בעצמך. כעת הוא היה במדרגה שבה הוא עמד ואמר לפרעה "בְּלִעְדֵּי" - זה לא אני. רק הקב"ה יכול להכניס לפי את פתרון חלומך.

זו היתה התוצאה של כל אותן אכזבות שחווה יוסף, אכזבות שאותן ניצל כדי ליצור לב בשר, לב שמרוכך ומעודן בפני ערכי התורה הגדולים, הנחוצים כדי ליצור שכל של תורה. זוהי גדולתה של הבטחת הקב"ה: "וַהֲסֵרְתִּי אֶת לֵב הָאֶבְרָאִים מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר".

ג' - נסיונות הבטחון בחיינו

חכמת ספרים

וזה מביא אותנו לדבריו היסודיים של החובות הלבבות. החובות הלבבות מניח עבורנו יסוד גדול, שאותו חשוב מאוד שנלמד. היסוד הזה יביא לנו תועלת רבה בחיינו, ולכן כדאי מאוד לשים לב לדברים.

הוא כותב שלעתים באים על האדם מצבים בלתי צפויים - בכל מיני צורות. על האדם לדעת כי מצבים אלו לא באו לו במקרה. מדובר במערכת אותה קבע השי"ת בהנהגתו עם האדם בעולם - מערכת של הפתעות, של דברים בלתי צפויים. זו אחת הדרכים שבהן משתמש הקב"ה כדי לזכך אותנו בחיינו בעולם הזה; אחת הדרכים שעל ידן נוכל לקנות לב בשר.

כביכול, התעדה והתרכך לגמרי; יוסף חזר לרמה של 100% אמונה ובטחון בה'. "רק הקב"ה יכול להוציא אותי מכאן. לא משנה מה יקרה - בין אם יהיה זה באמצעות שר המשקים או כל דבר אחר - האמצעי אינו שווה כלום. שום דבר לא יעזור לי מלבד ה' יתברך".

מידה מדויקת להפליא

המדרש אומר שהקב"ה מדד את שתי השנים הללו כפי שהכימאי מודד את מידותיו במעבדה. הכימאי אינו מפזר שום חומר בצורה בלתי מדויקת. הוא לא ימלא דלי של חומר מסוים וישפוך אותו מהכא להתם. כל מדידה שלו חייבת להעשות בדיוקנות מרבית. הוא משתמש בכלי מדידה מדויקים ביותר. הכל חייב להיות מדויק להפליא.

כך גם הקב"ה 'שם קץ' ונתן קצבה מדויקת לזמן ולכמות האכזבות שנכללו בתכנית שנועדה לרכך את 'לב האבן' של יוסף הצדיק ש'שם בשר זרועו'. עד ש"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים" - בסופם של שתי השנים, הסתכל הקב"ה אל תוך ליבו של יוסף וראה שהוא קנה שלמות מיוחדת במידת הבטחון. הוא ראה שליבו טהור לחלוטין, וכעת הדברים החלו לנוע.

הפירוש הקדמון

כך כתוב בפירושו של דוד המלך ע"ה על התורה. לא כולם יודעים, אבל ספר תהילים הוא פירוש מצוין על התורה. אני מדבר כעת על הפירושים לספר תהילים, אלא על ספר תהילים בעצמו - זהו פירוש נפלא על התורה.

מי שיעיין בתהילים פרק ק"ה, יראה כיצד דוד המלך מתאר את יוסף בבית האסורים: "עָנּוּ בְּכַבֵּל רַגְלָו, בְּרֹזֶל בָּאָה נִפְשׁוֹ" - פירוש קשרו אותו בבית האסורים בשלשלאות של ברזל. עד מתי? "עַד יָגֵת בֹּא דְבָרוֹ" - עד שהגיע הזמן שבא דבר ה' "אֲמַרְתָּ ה' צִרְפָּתָהּ" - אמרת ה' זיקקה וטיהרה אותו.

מה הפירוש שאמרת ה' 'זיככה אותו? לכאורה, אמרת ה' הוציאה אותו לחופשי, וזהו. מה עניינו של הצירוף הזה לכאן? התשובה היא, שה' השאיר אותו בכלא במשך שתי שנים נוספות. זו היתה "אֲמַרְתָּ ה'" שזיככה אותו. כל אותם ימים שבהם ישב והמתין לשווא, ימים של אכזבה מהאדם, אכזבה מתכניות שהשתבשו, זה מה שזיכך וטיהר את יוסף ממעט חוסר הבטחון שהיה בו.

מקרי חיינו, וכי האדם אינו זה שכותב את סיפור חיינו.

לפעמים זה כואב; אף אחד אינו שמח כשהתכניות שלו משתבשות. אבל זו התכלית - לעורר את שכל האדם ולגרום לו להתחיל לחשוב: "מה קורה כאן?!" לולא המקרים הללו, האדם לא היה חושב על הנושא הזה.

אז למרות שהיו לך תכנונים, וקיווית שהכל יסתדר בדיוק כפי שרצית, לפעמים הקב"ה עושה לך טובה והוא משבש לך את התכניות. בזה הוא מלמד אותך לימוד יקר ערך - "אני הוא המלך. אני שולט בעניינים, לא אתה. אל תסמוך אפוא על תכניותיך. אל תסמוך על בני אדם. אל תסמוך על שום דבר אחר. מה שתעשה - ואתה אכן מחויב לעשות - זכור שאני הוא ואין בלתי!"

דע לך שהלימוד הזה שווה הרבה כסף, ואילו הקב"ה מעניק לך אותו בחינם - אז תשמח. אם עד עכשיו חשבת שאתה מנהל את העניינים, שאתה ה'מאכער' הגדול, הרי שהקב"ה בא ואומר לך: "לא, לא. תשכח מזה. אני היחיד שמנהל את העניינים!" הוא מרכך את ליבך, בדיוק כפי שעשה ליוסף הצדיק.

בטחון במרפאה

ניקח לדוגמא אדם שנזקק לתור אצל רופא מומחה. מדובר ברופא גדול ומפורסם, שכדי להגיע אליו היית צריך לקבוע תור מספר חודשים מראש. ואז, בהגיע היום, אתה צריך לקחת יום חופש מהעבודה, מה שלא בדיוק משמח את הבוס שלך. הרי לא מזמן לקחת ימי חופשה בחול המועד, וכן עוד כל מיני דברים. אבל מה כבר אפשר לעשות? חिकית לתור הזה זמן רב, ואין לך ברירה אלא ללכת לתור.

אתה תופס מונית ונוסע למנהטן. ואז, כשאתה מגיע למרפאה, המזכירה מודיעה לך - אפילו בלי להרים אליך מבט - שהיה לרופא מקרה חירום והוא לא יגיע היום למרפאה. "תהיה איתנו בקשר מחר כדי לקבוע תור חדש", היא אומרת, ושולחת אותך לחיים ולשלום.

או הו, כמה שאתה מאוכזב! כל התכניות, כל ההכנות - הכל היה לשווא.

לא! זה לא היה לשווא! הקב"ה נותן לך כאן הזדמנות אדירה. מדוע סיבב הקב"ה את כל הסיפור

אדם יכול לזכך את עצמו באמצעות לימוד המוסר. יהודי שיטול לידי את החובות הלבבות וילמד את שער הבטחון, אין ספק שהוא יפיק מכך תועלת מרובה. הרעיונות שילמד שם יתחילו לחלחל את שכלו, והוא יהפוך לאיש אחר. אין כל ספק בכך.

אבל זה לא קל. נדרשת לכך עבודה מאומצת. צריך ללמוד ולחזור על הדברים שוב ושוב. וגם אז, לא תמיד הדברים חודרים לעצמותיך. לא תמיד זה נכנס לך ל'קישקעס'. גם מי שקובע לעצמו סדר מוסר הגון, נדרשת עבודה עד שהמוסר שהוא לומד יחדור פנימה ויהפוך את לב האבן ללב בשר.

חכמת חיים

אבל אל דאגה - הקב"ה בכבודו ובעצמו מטפל בענין. הוא לא יניח לאדם להישאר בלא כלום, ולכן הוא מזמן לנו הזדמנויות, ומתכנן הפתעות המיועדות לעורר אותנו מתרדמת האבן שבה אנחנו שרויים. אחת ההזדמנויות הללו, כותב החובות הלבבות, היא כאשר נקלע האדם למצב בלתי צפוי של צער והפסד ח"ו.

מעשה ביהודי, סותר בבורסה, שפרח ושגשג בתחומו. הכל התנהל אצלו למישרין. היו לו לקוחות, היו לו חברים רבים, והוא חלם על העושר הגדול שמחכה לו, שכן הוא ראה לנגד עיניו את ערמת המזומנים ההולכת וטופחת מדי יום. עד שלפתע התרחש פיצוץ. לא רק שהוא הפסיד את כל כספו, אלא הוא אף איבד את מקור פרנסתו. אף אחד כבר לא קנה ממנו מניות.

מדובר באיש תוסס וחברתי. הוא היה גם רברבן לא קטן, והרגיש בטוח לחלוטין במצבו. הוא ישב על גג העולם, והנה לפתע הכל נהפך על פניו. הוא כבר לא יכול היה לשלם שכר דירה. מעשה שהיה. הוא לא היה מסוגל אפילו לשלם שכר דירה. הוא היה 'גמור' לחלוטין!

חיים של אכזבות

זהו סוג אחד של אכזבות, כותב החובות הלבבות, וזה קורה לכולם. כמובן שאנחנו מקווים שזה לא יהיה בצורה כל כך דרסטית כמו בסיפור הנ"ל, אבל עלינו לדעת שה' שולח אכזבות לכל אחד ואחד. הדברים הללו לא 'קורים' - הם נשלחים בידי הקב"ה. זוהי דרך מדרכי הנהגתו יתברך, שנועדה ללמד אותנו את הלימוד הגדול, שה' הוא זה ששולט בכל

אכן. רק אחרי שהפסדת קצת כסף או שהפסדת את האוטובוס, יש לך הזדמנות לרכך את ליבך.

אז גם אם כאב האכזבה עדיין מכרסם בליבך, עדיין ניתן ללמוד את הלימוד הזה. כל אחד יכול להביא את עצמו שוב ושוב לכדי המחשבה ש'זוהי הזדמנות עבודה'. בכוחי לקנות בטחון בה' בזכות אותה אכזבה שחוויתי'.

זה לא אומר שתתחיל לשיר ולרקוד בגלל שאיבדת כסף. זה לא טבעי. אבל אם תצליח להחדיר קצת בטחון אל תוך תודעתך - "אולי כדאי שאנצל את ההזדמנות הזו כדי לגדול במידת הבטחון" - זו כבר הצלחה. גם אם חשבתי לעצמך על זה בתור 'אולי' - גם זהו הישג גדול. למדת קצת שהקב"ה הוא זה שכותב את גורלך, ומעט בטחון הוא דבר גדול.

הפתעות נעימות

למרות שנושא השיחה שלנו הוא אכזבות - שהרי זהו סיפורו של יוסף הצדיק - ישנו סוג נוסף של הפתעות שבני אדם חווים.

בצעירותי, יצא לי לקרוא פעם סיפור אמיתי, המבטא באופן מושלם את הנקודה שאני רוצה לחלוק עמכם. הסיפור הוא אודות שני אנשים שמתו ביום אחד, שניהם כתוצאה מסיפור אחד, אבל מסיבות הפוכות.

היה פעם איש עשיר שחי בפריז, שיום אחד ניגש אליו רואה החשבון עם מבט קודר על הפנים. "אדוני, איבדת את כל רכושך, ומכל המיליונים שלך נשאר בידך סכום של 100,000 פרנק בלבד". כששמע זאת האיש, הוא לקה בהתקף לב ומת בו במקום. 100,000 פרנקים? אתם מבינים מה הפירוש? ברגע קט, האיש הזה הפך לעני ואביון. ליבו לא עמד באכזבה המרה הזו, והוא מת במקום.

מיד עם היוודע דבר מותו של האיש, עורך דינו חיפש בין מסמכיו את צוואתו. לאיש הזה לא היו שום יורשים, מלבד אחיין אחד שהיה איש עני ואביון. מדובר ב'לא יוצלח' של ממש, אדם שאין לו מקור פרנסה, ושאינו יודע מהיכן תגיע ארוחתו הקרובה.

עורך הדין שלח שליח אל איש על מנת לבשר לו שזה עתה הוא ירש סכום של 100,000 פרנק. כששמע האיש את הבשורות הטובות, הוא עבר התקף לב ומת במקום. מעשה שהיה.

הזה? כדי להסיר ממך את לב האבן וללמד אותך את הלימוד הגדול הזה, שבכל דבר שבו אתה עוסק, כל תכנית שאתה מתכנן - אל תסמוך על שום דבר, מלבד על ה' יתברך! לא על אף אחד אחר!

בעקבות יוסף הצדיק

אתה מתרחק באיטיות משולחנה של המזכירה, ובמקום אותה תחושה של אכזבה וכעס - יהודי אחד סיפר לי את הסיפור הזה; הוא אמר שהתחשק לו לחנוק את המזכירה - במקום לחשוב מחשבות מטופשות מעין אלו, אתה יכול להזכיר לעצמך שיש לך כאן הזדמנות גדולה ונפלאה.

נוצרה לך כעת הזדמנות פז לחשוב את אותן המחשבות שיוסף הצדיק חשב עליהן במשך שנתיים ימים. "מה חשבתי לעצמי, כשעשיתי פעולות של השתדלות, מבלי לזכור שלא שר המשקים ולא רופא במנהטן הם המחליטים. רק הקב"ה!" בוודאי שצריך לבקש את עזרתו של שר המשקים, ובוודאי שצריך לתור אחר המומחה הגדול ביותר, אך השאלה היא מה עובר לך בראש - זהו הדבר החשוב ביותר.

אפשר לתרגל את העבודה הזו עשרות פעמים ביום, ועשרות רבות פעמים מדי שבוע. תמיד יש דברים שלא מסתדרים בדיוק כפי שתכננת, וכל אכזבה, ולו הקטנה ביותר, מהווה הזדמנות ללמוד שוב את לימוד הבטחון הזה; הלימוד שהקב"ה ורק הקב"ה שולט בכל. לחשוב כמו יוסף הצדיק: "מדוע הקב"ה אכזב אותי? כדי ללמד אותי את הלימוד החשוב הזה, שעלי לסמוך רק עליו, ושהוא ורק הוא שולט בכל".

מעט שהוא הרבה

לא מדובר במשימה קלה. לא תמיד קל להגיב בצורה הנכונה, כי למעשה, אתה כן מרגיש מאוכזב. אלא שכעת עליך לקחת את רגשותיך הטבעיים, ולהתאים אותם למה שאתה יודע בשכל, לעקרון שעליו אנחנו מדברים, שהאכזבה הזו היא חלק מתכנית של השי"ת ללמד אותך לימוד של בטחון. זה לא קל.

זה לא קל, אבל צריך להמשיך ולנצל את ההזדמנויות, ולהחדיר לראש שוב ושוב שזו היתה התכלית האחת והיחידה של האכזבה שנחלת - ללמד אותך לסמוך רק על ה'. אחרת, לעולם לא תחשוב על כך. גם אם תלמד על הנושא באיזה ספר או שתשמע דרשה בנושא, ליבך יישאר לב

לב בשר במקום התקף לב

הרי לנו דוגמא של שני סוגים של הפתעות פתאומיות. מצד אחד צרה צרורה ומצד שני הצלחה מאין כמותה. נטה אוזן אפוא לדברי האדם הגדול, בעל החובות הלבבות; הוא הוא רבינו הגדול, ואליו מחויבים אנו לשמוע. הוא כותב ששני סוגי ההפתעות, תכלית אחת להם - לא לגרום להתקף לב אלא לתת לאדם לב בשר; לרכך את ליבו וללמדו שהעניינים אינם נמצאים תחת שליטתנו, אלא הקב"ה מנהל את הכל ביד רמה.

בין אם אתה הדוד העשיר או האחיין העני, בין אם ההפתעה המדוברת היא אכזבה או אושר, אחת המטרות של הדבר הזה הוא כדי להקנות לך לב בשר.

הצעת שידוך מפתיעה

כל אחד מאיתנו זוכה מפעם לפעם להתבשר בפתע פתאום בבשורות טובות. כאשר אני מביט אחורה על חיי האישיים, אני מבחין כי פעמים רבות זכיתי ובשורות טובות הגיעו לפתחי בהפתעה. אני זוכר שכשחיפשתי שידוך עבור בתי, פניתי לשדכנים בכל מקום, אבל שום דבר לא 'זז'. הם אפילו לא ענו לי. ניסיתי שוב ושוב, אבל אין קול ואין עונה. ואז, משום מקום, הוצע לנו שידוך ממקור בלתי צפוי לחלוטין. אחד מראשי הישיבות צלצל אלי בכבודו ובעצמו כדי להציע לי את אחד מבחירי ישיבתו.

נמצא, שאני השתדלתי בכיוון אחד, ואילו הישועה הגיע ממקום אחר לחלוטין. איזו הזדמנות! איזו הפתעה של שמחה! אבל אסור לנו לתת למצב הזה לחמוק מבין אצבעותינו! כל אחד חווה הפתעות נעימות בחייו, ועלינו ללמוד כיצד לנצלם. עלינו למצוץ מהם כמה שיותר בטחון בה'. צריך ללמוד היטב את המקרה, לשוב ולהזכיר לעצמנו מי הוא זה שכותב את גורל חיינו. אמנם אתה לא התכוונת להגיע למציאות זו, אבל הוא כיוון את הדברים בצורה זו, וזה מה שחשוב.

אלו הם החיים - כל מיני מצבים והפתעות בלתי צפויים שמגיעים לפתחנו - ועלינו לעשות שימוש בכולם, כי הגענו לעולם הזה לרכך את ליבנו, וללמוד את לימוד הבטחון. וממש כמו יוסף, גם מאיתנו מצופה שנצל הן את האכזבות והן את ההצלחות, על מנת להזכיר לעצמנו מי באמת שולט על חיינו.

שבת שלום ומבורך

בואו נהיה מעשיים

מרככים את הלב - יום אחרי יום

ליבו של יוסף הצדיק התהפך ל'לב בשר' על פי הכוונתו של הקב"ה. כל האכזבות וההצלחות שלנו נמדדות בידי הקב"ה בדיוק מרבי, כדי לספק לנו הזדמנויות לרכך את ליבנו בפני הערך הגדול של בטחון בה'. השבוע, נקדיש בלי נדר דקה אחת בכל יום לחשוב על מאורע - יהיה זה מאורע שמח או עצוב - שלא יצא כפי שתכננו. בדקה זו נתבונן בלימוד שהקב"ה רוצה שניקח מהסיפור הזה, ובכך נרכך את ליבנו.

שאלה:

חז"ל מלמדים אותנו ש"אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת" (אבות ב, ח). מצד שני, כתוב בפסוק "כִּי אִם בָּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶל וַיִּדַּע אוֹתִי" (ירמיה ט, כג) - ונשאלת השאלה, מדוע יש לנו להתהלל בזה? הלא לכך נוצרנו!

תשובה:

אדם שזוכה לקנות דעות של תורה, קנה בזה עושר גדול, ועליו לשמוח בעושר הזה. זה הפירוש של "בָּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל". מה חשוב בחיי? שאהפוך לבעליהם של בנייני מגורים רבים? שתהיה בבעלותי רשת של חנויות משגשגות? לא. מי שזוכה לחכמת התורה, זוהי עשירות, ובה יש לו להתהלל.

עם זאת, אסור לו לאדם להתגאות בעקבות כך, כי לכך הוא נוצא. הוא נברא כדי להשיג את החכמה הזו.

אז שוב: אל לנו להמעיט בחשיבותן של ההישגים אלו, אדרבה, עלינו להאדיר אותם ולהתהלל בהם. יהודי שלמד מסכת אחד או אפילו רעיון אחד במסילת ישרים, אי אפשר לתאר עד כמה גדול הדבר הזה. כעת הוא אדם עשיר. בוודאי שיש למתהלל להתהלל בדבר זה! "ברוך ה' שזכיתי לידיעת התורה, לידיעת הבורא יתברך!"

אבל להתגאות בכך? לא! הלא זה התפקיד שלנו, לכך נוצרנו, ומה לנו להתגאות אפוא.

יש אם כן שני סוגי 'הלל'. יש 'הלל' שפירושו להעריך את מה שקיבלת מהש"ת ולהודות לו על כל הצלחה. ואילו מה'הלל' השני - היזהר! אל תתגאה. אל תחשוב שאתה טוב יותר מאחרים ואל תתייחס אליהם בזלזול.

פרשת מקץ

תפילות שבת

סעודת ליל שבת

א. במנחה בערב שבת אין אומרים תחנון, וכן האוכל פת ביום שישי אחר חצות היום לא יאמר מזמור 'על נהרות בבל' אלא יאמר 'שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון' (ש"ע רסז א), שבכל הימים שאין אומרים בהם תחנון אומרים בסעודה 'שיר המעלות' (מ"ז ס"א א ס"ק יא). **ב.** מותר להקדים ולהתפלל תפילת ערבית מפלג המנחה ואילך ולאכול מיד סעודת שבת, אך יש להיזהר לשוב ולקרוא קריאת שמע ולספור ספירת העומר בלילה, וכן טוב לאכול כזית פת בלילה ממש, כדי לקיים שלשה סעודות בשבת עצמה (ש"ע רסז מ"ז סק"ז).

סעודת יום שבת

א. בברכת השכיבנו אינו חותם ב'שומר עמו ישראל לעד', משום שהשבת שומרת עלינו, אלא יחתום 'הפורש סוכת שלום עלינו', ואם טעה וחתם ב'שומר עמו ישראל לעד', אם נזכר תוך כדי דיבור, אומר מיד 'הפורש סוכת שלום', ואם נזכר אחרי תוך כדי דיבור אינו חוזר (ש"ע רסז ג מ"ז ס"ק ז-ט). **ב.** התחיל להתפלל תפילת חול בשבת ימשיך את הברכה בה הוא אוחז, וכשגומרה יחזור לתפילה של שבת, ואם נזכר אחרי שגמר תפילתו יחזור ויתפלל תפילה של שבת, אולם בתפילת מוסף אם נזכר באמצע ברכה יפסיק מיד ולא יגמור את הברכה (ש"ע רסח ז מ"ז סק"ד).

סעודה שלישית

א. אחרי שמנה עשרה של תפילת ערבית אומרים הציבור 'ויכלו' בקול רם ובמעומד (ס), לפי שבזה אנו מעידים להקב"ה על מעשה בראשית, ועדים צריכים להעיד בעמידה כמו שכתוב (דברים יז יז) 'ועמדו שני האנשים', וטוב לאמרו עם הציבור (מ"ז רסח ס"ק יט), ולכן המתפלל בלחש ימהר לסיים תפילתו כדי לומר 'ויכלו' עם הציבור (סס זיה"ל ד"ה ומעומד). המתפלל והתחילו הציבור לומר 'ויכלו', אם נמצא ב'אלוקי נצור' וכבר אמר לפני כן 'יהיו לרצון' יאמר 'ויכלו' עם הציבור (מאור השגת ח"א מכתב ט). **ב.** לא אמר 'ויכלו' עם הציבור, יאמר אותו עם חברו, שיהיה על כל פנים שני עדים (מ"ז ס"ק י"ט), ולדעת החזון איש (או"ח ס"א לה סק"י) אין צריך לאמרו בשנים.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

חנוכה - פרשת מקץ

גזרת היוונים על שבת חודש ומילה

'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. בחז"ל מובא שהיוונים גזרו לבטל שלושה מצוות, שבת חודש ומילה, והנה שלושה מצוות הללו נקראו חוק, שבת - "שם שם לו חק ומשפט" (שמות ט"ו - כ"ה) והכוונה למצוות שבת ופרה אדומה כמש"כ שם רש"י, חודש - "חוקי ראשי חדשים להם קבעת" (בתפילת מוסף של ראש חודש), מילה - "וחוק בשארו שם" (בברכת המילה), וא"כ מבואר היטב מה שאומרים כאן בעל הניסים 'ולהעבירם מחוקי רצונך', שהרי ג' מצוות הללו נקראו 'חוקים'. והעולם נוהג לאחל 'חנוכה שמח', ובאמת שלהלכה אין מצות 'שמחה' בחנוכה [כמבואר בשו"ע או"ח סימן תר"ע סעיף ב'], אך יש לומר בדרך רמז, ששבת מילה וחודש זה ראשי תיבות שש"מ"ח, וכל פעם שאומרים 'חנוכה שמח' אפשר להיזכר בגזירות של היוונים ואיך שזכינו להינצל מהם (החיד"א).

*****

התורה שומרת על עם ישראל

'מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך'. יש להקשות, דבשלמא גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים זהו נס גדול כנגד הטבע, אך טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, הרי לכאורה אין סיבה על פי הטבע לרשעים לנצח יותר מהצדיקים, וכן לטמאים וזדים. ויש שכתבו שהנס של זדים ביד עוסקי תורתך, כיון שתורה מתשת כוחו של אדם (סנהדרין דף כ"ו ע"ב), וא"כ עוסקי התורה הם תשושים, ואעפ"כ הם ניצחו את הזדים, וזהו הנס הגדול. ובשם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ידוע לתרץ, שהכוונה היא שזה היתה עיקר המלחמה, מי ניצח, אם צד הקדושה או הצד הטומאה, וא"כ זה עיקר הניצחון שעוסקי התורה הטהורים והצדיקים הם ניצחו את הצד של הרשעים.

ויש להתעורר בזה כעת שאנחנו נמצאים עדיין פה בארצנו הקדושה במצב של מלחמה, ויש להתחזק בידיעה הזאת שעיקר המלחמה היא צד הטומאה שבא להילחם עם הקדושה, ולכן כל חיזוק בלימוד תורה ובקיום המצוות זהו הניצחון האמיתי.

והגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א סיפר מה ששמע ממפקד אחד בצבא, שאע"פ שכבר נהרגו רח"ל חיילים ה"ד, מכ"מ בשעות שמתקיימים סדרי לימוד בישיבות ובכוללים בבוקר ובצהריים לא נפגע אף חייל הנמצא בעזה או בצפון הארץ! ורואים בחוש איך שהתורה שומרת ומגנת על כל כלל ישראל.

*****

רוב בניו של המן תלו על העץ

בפיט 'מעוז צור' אנו אומרים 'רוב בניו וקניניו על העץ תלית'. בגמ' מגילה (דף ט"ו ע"ב) יש כמה דעות מה מנין הבנים שהיו להמן, יש דעה שהיה לו שלושים, ויש דעה שהיה לו שבעים, ויש דעה שהיה לו מאתים ושמונה, והנה לפי כל הדעות יש להקשות, מדוע כתוב שרוב בניו על העץ תלית, הרי נתלו רק עשרת בני המן, כמו שמסופר במגילת אסתר.

אמירת 'מזמור שיר חנוכה' בימי חנוכה

בימי חנוכה המנהג לומר במקום שיר של יום 'מזמור שיר חנוכה הבית' (תהילים כ"ט), ואמנם בחז"ל וכן מנהג בני ספרד בא"י לומר גם את השיר של יום השייך לאותו יום וגם את 'מזמור שיר חנוכה הבית', אך מנהג בני אשכנז בא"י על פי הגר"א (מע"ר אות רמ"א) לומר רק את 'מזמור שיר חנוכה הבית', ומקור דין זה הוא מהטור (סי' קל"ג). ולכאורה יש לתמוה, שהרי חנוכה אינו יום טוב שיש בו קרבן מוסף מיוחד, והשיר שהלויים היו שרים בבית המקדש הוא השיר השייך לאותו יום על הקרבן תמיד, כמו בכל יום, וא"כ מדוע אנחנו משנים לומר מזמור אחר במקום השיר של יום שהלויים היו אומרים.

ובאמת שהראוני בבאר היטב (בסי' קל"ב סק"ז) שהקשה כן בשם השו"י כנסת הגדולה על הטור - 'תמה אני מי התיר להם לשנות השיר שהיו הלויים אומרים בכל יום', ומכאן זה כתוב שודאי שיש לומר את השיר השייך לאותו יום, אלא שיש להוסיף גם ולומר 'מזמור שיר חנוכה הבית', ואכן כן הוא מנהג חז"ל ובני ספרד, אך מנהג בני אשכנז לומר רק 'מזמור שיר חנוכה הבית', וצ"ע.

ושוב הראוני שהמקור לומר 'מזמור שיר חנוכה הבית' נמצא במסכת סופרים (פ"ח ה"ג), ושם מובא 'בחנוכה - ארוממך ה', דהיינו 'מזמור שיר חנוכה הבית', אלא שצריך ביאור כנ"ל, שהרי בבית המקדש הלויים היו אומרים את השיר של יום הרגיל.

ואכן בהגהות חשק שלמה שם כתב דהתקנה לומר בחנוכה 'מזמור שיר חנוכה הבית' נתקנה בזמן הגאונים או רבנן סבוראי, אבל אה"נ שבזמן הבית אמרו הלויים את המזמור השייך לאותו יום, ומסיים שם 'דזה דלא כדברי הגאון בעל התפארת ישראל שמפרש שכוונת המסכת סופרים שזה הולך על הלויים בבית המקדש והוא דבר תימה', יעו"ש עוד.

*****

'אודך כי עניתני'

'על הניסים... ועל המלחמות...! הביאור הפשוט במה שאנחנו מודים על המלחמה בעצמה, משום שכל התהליך של המלחמה היתה בצורה ניסית, מעל הטבע, וא"כ גם על עצם המלחמה שראו שם את כל הניסים אנחנו מודים, כמו שמודים על הניסים ועל הנפלאות וכו'.

אכן בחתם סופר בדרשות (ח"א עמוד ס"ו) כתב לבאר באופן אחר, שהרי כתוב בתהילים (ק"ח - כ"א) "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה", וביאור הפסוק, שהקב"ה הוא טוב ומטיב לכל, אלא שאם יש מצב שלא מגיע לאדם ההטבה מפני מעשיו, אז מביא עליו הקב"ה ייסורים רח"ל כדי שיחזור בתשובה ויתכפר לו עוונותיו ואז יזכה להטבה של הקב"ה, ונמצא אם כן, שיש להודות על עצם העינוי כי זה גופא סיבת הישועה, וכמו שגלות מצרים היתה הסיבה לזיכוכ עם ישראל לפני קבלת התורה והכניסה לארץ ישראל ובנין בית הראשון, וכן גלות יוון היתה הסיבה לבנין בית שני, כך הגלות המרה והארוכה שאנו נמצאים כבר כמעט אלפיים שנה, זאת הסיבה להטבה הגדולה ול'הראנו נפלאות' שנזכה בקרוב בעז"ה, וזה הביאור במה שמודים על המלחמות עצמם, כי על ידי שהיוונים באו ונלחמו זה גרם לזכך את עם ישראל ושיחזרו בתשובה, ועל ידי כך זכינו להמשך קיום בית שני עוד כמאתיים שנה.

*****

ושמעתי בשם מורי ורבי הגאון רבי אריה זאב גורביץ זצ"ל ראש ישיבת גייטסהד, שביאר על פי דברי התוס' בשבת (דף צ"ב ע"א ד"ה אשתכח) שכתבו שבני המן ניתלו קטועי ראש יעו"ש, וא"כ אפשר לומר שמה שאומרים 'רוב בניו על העץ תלית', היינו שהם נתלו רוב הגוף ולא כל הגוף, וכך זה יותר ביזיון.

.....

שחיטה והדלקת נרות כשרים בזר

בגמ' יומא (דף כ"ד ע"ב) כתוב שהדלקת המנורה לא נחשבת כעבודה ומותרת גם בזר. וביארו שם התוס' ישנים והמאירי, כיון דשלהבת עולה מאליה, לכן אי"ז נחשב כעבודה. וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהלכות ביאת המקדש ה"ז) ז"ל 'וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליק'. ומבואר שאפילו לכתחילה מותר לזר להדליק את המנורה.

והראב"ד שם חולק על הרמב"ם וס"ל דלכתחילה ודאי יש מצוה על הכהנים להדליק, ורק בדיעבד אם הדליק זר כשר.

והנה לגבי שחיטה שהדין שכשרה בזר, כיון דלאו עבודה היא, שם מודה הראב"ד דאפילו לכתחילה היא כשרה בזר, וא"כ צ"ב לפי הראב"ד מה החילוק בין שחיטה דכשרה לכתחילה בזר, לבין הדלקת נרות דרק בדיעבד כשרה בזר.

והאור שמח שם כתב ליישב, שלגבי שחיטת הפר ביום הכיפורים מבואר בגמ' יומא (דף מ"ב ע"א) דכשרה בזר, אך מוכח דהיינו דוקא לענין דיעבד אם שחט, אבל לכתחילה מצוה על הכהן גדול לשחוט, והטעם כיון שכתוב בפסוק להדיא 'ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו', א"כ מצוה לכתחילה שאהרן ישחוט ולא זר, ולפ"ז א"ש הראב"ד, כיון דבהדלקת המנורה כתוב בפרשת בהעלותך "דבר אל אהרן..." ולכן יש מצוה על הכהנים לכתחילה שהם ידליקו, עכ"ד.

והנה, יש להסתפק בנוסח הברכה כשהכהנים היו שוחטים או מדליקים את המנורה, אם ברכו בנוסח 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', או מאחר שמצוה זו כשירה גם בישראל יש לברך בנוסח 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו'. ויסוד הנידון, דאע"פ דשחיטה והדלקה לא היו עבודה, מכל מקום יש לומר שבשעה שכהן שוחט או מדליק איכא עליו שם עבודה. ומצינו סמך לסברה זו, ברש"י ביבמות (דף ל"ג ע"א) שכתב שאע"פ ששחיטה כשרה בזר, מכל מקום בשבת מותר רק לכהנים לשחוט אבל לזר לא הותר. והביאור בזה, דשחיטת כהן נחשבת כעבודה שדוחה שבת, ומשא"כ שחיטת זר, ויל"ע בזה.

.....

'כתבו לכם על קרן השור'

מובא בירושלמי בחגיגה (פ"ב ה"ב) שהיוונים גזרו על ישראל שיכתבו על קרן שור שאין להם חלק באלקי ישראל.

ויש לשאול, מה היתה המטרה שלהם שיכתבו דוקא על הקרן של השור. ויש כמה אופנים לבאר בזה, יש שביארו שיוסף הצדיק נמשל לשור, וכמו שכתוב על יוסף "בכור שורו הדר לו", וידוע מחז"ל שהמעלה של יוסף הצדיק היתה הבטחון בה', ובכל המצבים שעברו עליו מאז שהאחים השליכוהו לבור, ומכרוהו למצרים, וכשהיה אצל פוטיפר, ובבית הסוהר, כל הזמן שם שמים שגור בפיו, והיוונים רצו להילחם כנגד זה, ולכן גזרו לכתוב דוקא על קרן השור לבטל ח"ו את האמונה החזקה והביטחון שלומדים מיוסף הצדיק.

ויש שמבארים בפשוטו, משום שהדבר הנצרך ביותר לעבודת השדה הוא השור, וכמאמר הכתוב (משלי י"ד - ד') "ורב תבואות בכח שור", וכיון שכל אחד ואחד היה מוכרח להחזיק ברשותו שור, לכן היתה הגזירה שיכתבו על קרן השור.

ובשם מורי ורבי הגאון רבי אריה זאב גורביץ זצ"ל ראש ישיבת גייטסהד שמעתי לבאר, שמבואר בגמ' בראש השנה שהיו משתמשים עם שופר לתת לתינוק לשתות, וזה היה כעין בקבוק לתינוק, וזאת היתה מטרתם של היוונים, שכבר מגיל קטן, בעת שהתינוק שותה מהקרן של השור, יהיה לו משפטים של כפירה מול עיניו שישפיעו עליו ח"ו.

.....

חנוכה זהו זמן מסוגל לסייעתא דשמיא

חנוכה זהו זמן של ניסים ונפלאות, וחובה עלינו לנצל ימים אלו כדי לזכות להשפעות הגדולות שיש בימים אלו.

ושמעתי שבשעת המלחמה נמלטו בחורים מישיבת טעלז, ובימי החנוכה הם רצו להדליק נרות חנוכה וניסו לגרד קצת שמן מפסי הרכבת אך זה לא נדלק, ובלית ברירה אמרו לעצמם לכה"פ נכנס לבית המדרש ונלמד הלכות חנוכה, ופתאום מגיע אליהם גוי עם שמן וגפרורים ומסר להם להדליק, אומרים שזה היה אליהו הנביא שנגלה אליהם, וראש הישיבה רבי חיים שטיין זצ"ל אמר שאם מתאמצים לעשות את מה שמוטל לעשות, זוכים לסייעתא דשמיא מעט הטבע כדי להצליח לקיים את המצוות.

.....

שני סוגי חלומות

"ויישן ויחלם שנית..." (מ"א - ה').

יש להקשות, כיון ששתי החלומות באו לגלות דבר אחד, שזה השובע ורעב שיהיה בארץ מצרים, אם כן מדוע היה חלומות שונים, שהחלום הראשון היה על פרות והחלום השני היה על שיבולים.

והרמב"ן (פסוק ב') כתב, שהפרות זה סימן לחרישה, והשיבולים סימן לקצירה, וזה בא לומר שיהיה רעב ויובש גם בחרישה וגם בקצירה ע"ש. וכתב העמק דבר להנצי"ב (פסוק ה') שהחלום של הפרות בא לומר שיהיה רעב גם לבהמות עצמם, והחלום של השיבולים בא לומר שיהיה רעב למאכל האדם שזה התבואה.

וידידי הרב ישעיה כהן שליט"א מכולל פוניבז' הקשה, שעדיין צריך ביאור למה בחלום הראשון הוא חלם רק על פרות ובחלום השני חלם רק על שיבולים, ומדוע לא חלם בשתי החלומות גם על פרות וגם על שיבולים. ותירץ, שאם היו שתי החלומות אותו דבר, פרעה היה אומר, שהחלום הראשון הוא מקרה, ומה שחלם שוב אותו חלום אין בכך כלום, שהרי הוא הרבה על מה שחלם בחלום הראשון וכך הוא חלם שוב, ולכן כל חלום היה על דבר אחר, ומעתה הסיבה שהוא חלם פעמים כמו כתוב בפסוק (ל"ב) "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", ודפח"ח.

.....

מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת

"שבע פרת הטבת שבע שנים הנה..." (מ"א - כ"ו).

בספרים הקדושים מובא שעולם הזה דומה לשבע שני השבע, שאפשר לאסוף ולכנס מצוות בשפע מכל הבא ליד, משום שיש שובע גדול ושפע רב, ושבע שני הרעב דומה לעולם הבא, שכבר אין איך לאסוף עוד מצוות, ומי שלא טרח לאסוף בעולם הזה ח"ו כבר לא יהיה לו לעולם הבא.

וידוע על הגאון מוילנא שכמה רגעים לפני פטירתו החזיק בציצית, ובכה ואמר שבעולם הזה אפשר בכמה פרוטות לקיים מצות ציצית, אבל בעולם הבא לא יועיל כל כסף וזהב בשביל לקיים עוד מצוה אחת.

והסבא מסלבודקא זצ"ל היה מביא משל על שתי אנשים, אחד שהיה גביר גדול, והשני שהיה עני מרוד אבל יש לו מכונה אחת שהופכת סמרטוטים לכסף, אם נשאל מי הוא העשיר הגדול, הרי ודאי שהעני הוא עשיר הרבה יותר גדול, כי הכסף שיש לגביר יכול להיגמר בזמן מן הזמנים, אבל העני עם המכונה שיש ברשותו לעולם יוכל לייצר עוד ועוד כסף. והנמשל הוא שבעולם הזה אע"פ שזה עולם החומרי, מכל מקום אפשר להפוך כל רגע גשמי לרגע רוחני וניצחי, וא"כ זהו העולם השובע, אבל בעולם הבא כבר לא שייך להוסיף עוד מצוות, ולכן זה נקרא ימי הרעב.

ובני הרב ברוך חיים הלוי שליט"א הוסיף, שכמובן מי שזכה להכין את עצמו לעולם הבא, ומגיע עם אוצרות של תורה ומעשים טובים, אין זה נקרא שהוא מגיע לעולם של רעב, שהרי כתוב בגמ' ברכות (דף י"ז ע"א) 'שצדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', ובאמת כן מצינו אצל יוסף הצדיק שכיון שאסף בימי השובע אוכל עד אין מספר לא היה אצלו כלל ימי הרעב, והכל היה אצלו ימי שפע, וכך בעולם הבא שמי שהכין את עצמו הוא מגיע לעולם הבא עם שפע רב להתענג על ה'.

יהי רצון שנזכה לנצל את ימי החנוכה ולהתעלות בכל המדרגות הגבוהות, ונזכה במהרה להדלקת המנורה בבית המקדש ברחמים גדולים, אמן.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

מקץ תשפ"ד

את פניו בבואו בכבוד מלכים ועל כפיים ישאוהו ויושיבוהו בשולחן המזרח וכו', לכן התיר לעצמו להסתיר את עצמו, והפציר בעגלון שלו שהיה מגודל בזקן ופאות כי ילבש מלבושי כבוד וישב במקום המכובד בעגלה, והוא הגאון ילבש את בגדי העגלון וישב במקומו לאחוז הרסן ולנהוג בסוסים.

וכן היה כאשר הגיעו לאותה העיר, קהל גדול נאסף וברוב כבוד הובל העגלון לבית מהודר והושיבוהו בראש, וסביב לו כל גדולי התורה, ואת העגלון (הלא הוא הגאון) הושיבו למטה, אחר כן התחילו לפלפל בדברי רמב"ם מוקשים, וכראות הגאון כי הדבר יביא עלבון גדול, אמר כי יש מקור נאמן לדעת הרמב"ם, והסביר הדבר בטוב טעם ודעת, וסרו כל קושיות שלהם. המה שמעו ונבהלו, ואמרו "ומה העגלון גדול כל כך, קל וחומר הגאון בעצמו"... ולפי זה ביאר הגר"א זצ"ל את דברי הפסוק "רק הכסא אגדל ממך", כי אמר פרעה שיאמרו הכל "אם המשנה למלך גדול כך כל בחכמה, ויודע שבעים לשון, מגלה צפונות ומפענח נעלמות, וכל רז לא אניס ליה, קל וחומר המלך בעצמו כמה גדול הוא לאין שיעור". וזהו "רק הכסא אגדל ממך", דהיינו האופן בו "הכסא אגדל", כסאו של פרעה יגדל ומלכותו תתכבד עוד ועוד, היא "ממך", על ידיך, דהיינו על ידי כך שיראו את המשנה למלך חכם גדול כך כך, יאמרו כי בודאי המלך גדול הוא ממנו פי כמה וכמה.

אין לי שיכות לעריות

כתוב בפסוק [מ"א, ט"ו-ט"ז] "ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו. ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה".

ולכאור' ב' ה' לאמר' שנאמרו בפסוק זה מיתרים. ושמעתי ממך"ח הגה"צ ר' יצחק יזלבר זצ"ל שראה בספר עתיק ברוסיה שמבאר כך, שהנה 'לאמר' מורה על עריות כדאיתא בסנהדרין נ"ו: "לאמר זו גילוי עריות, וכן הוא אומר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר", וא"כ פרעה אמר ליוסף ואני שמעתי עליך שני דברים והיינו שאתה חשוד וקשור לפרשיה של עריות, ועוד אמר לו ששמעתי שאתה מומחה לפתרון חלומות.

והשיבו יוסף על ראון ראשון, שעל העריות אמר לו 'לאמר בלעדי' והיינו שאין לי שום שייכות לעריות, ועל החלום אמר לו 'אלקים יענה את שלום פרעה' ולא אני וחכמתי. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

טהור מכל מי אשמה

[מ"ד, ט"ז] "ויאמר יהודה מה אנמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו".

איתא במדרש הכא [מדרש אגדה] כך, ד"א מה נצטדק. בלשון נוטריקון. נ' נקיים. צ' צדיקים. ט' טהורים. ד' דכוכים. ק' קדושים". ושמעתי מידידי הגאון רבי יוסי שימל שליט"א בשם רבו הגאון האדיר ר' שלמה פיישר זצ"ל שביאר את חמשת הלשונות הללו שהם נקיים מכל האשמות מאז ועד עתה. נקיים היינו שאיננו מרגלים, צדיקים היינו שלא גנבנו מיד, טהורים היינו מן החטא של אבר מן החי ודכוכים שהוא מלשון ענווה, היינו שלא התגאנו וקראנו עבדים לבני השפחות, וקדושים היינו קדושים מן העריות שגם בזה חשדם וכו"ל. (שם)

הצלת יוסף ע"י שר המשקים

שח הגר"מ דרוק שליט"א: כך ביאר אבי מורי זצ"ל את הפסוק שאמר יוסף הצדיק לשר המשקים בפרשת וישב (מ יג) "בעוד שלוש ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה כמשפט הראשון אשר היית משקהו".

ולכאורה יש להבין מה שייך לשון "משפט" בנתינת כוס לפני פרעה, ואיזה משפט יש בדבר, ועוד צריך להבין מהי ההדגשה בתיבת "הראשון", ומהו הדבר המיוחד שהיה במשפט הראשון.

ועוד הקשה אבי מורי בפסוק שלאחריו (פס' יד) שאמר יוסף "כי אם זכרתני אתך כאשר יטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה".

ויש להבין מהי משמעות הלשון "כי אם", ולכאורה היה לו לומר "וזכרתני אתך", ומהו ביאור לשון הפסוק.

וביאר ה'אמרי אמת' דהנה לכאורה יש להבין בשלמא לגבי שר האופים מובן מדוע קיבל עונש כזה להיכנס לבית האסורים על שהגיש לפרעה פת עם אבן בתוכה, כיון שפשע באפיית הפת, אמנם מהי אשמתו של שר האופים אשר רגע לפני שהניח את הכוס ביד פרעה נפל זבוב לתוך הכוס, ומדוע קיבל עונש זה להיכנס לבית האסורים, ואף שר המשקים עצמו אמר ליוסף שאינו רוצה לחזור להיות שר המשקים אצל מלך שכזה, שעל כל טעות קטנה מכניס לבית האסורים, ואינו רוצה תפקיד כזה.

ועל זה השיב יוסף לשר המשקים ואמר לו שלא יהיה מודאג מכך, כיון שבפעם הבאה אם יקרה דבר כזה שיימצא זבוב בכוסו לא יכניסו אותו לבית האסורים, אלא יחזור המשפט הראשון, דהיינו המשפט הנורמאלי, שלא מענישים כל כך בחומרה על דבר כזה שאינו באשמתו, והטעם שעכשיו הוא נכנס לבית האסורים היה זה משום שמטרה היתה לדבר, בכדי שיזכיר אותו אצל פרעה ולכך אסרו אותו, אבל בעתיד יחזור "כמשפט הראשון".

וזהו "כי אם זכרתני", שכל המטרה בכך שהגיע לבית האסורים היה לצורך כך שיזכיר את יוסף לפני פרעה כאשר יגיע הזמן לכך, שעל ידי כך יתגלגל הדבר ויצא יוסף מבית האסורים וימלך.

ושוב מבואר אותו הענין, שאף שנדמה לנו כי מחמת שיצא שר המשקים מבית האסורים וחלם פרעה חלום והזכיר שר המשקים את יוסף לפני פרעה, מחמת כן אירע שניצל יוסף ויצא מבית האסורים, מכל מקום האמת היא כי כל מה שנכנס שר המשקים מתחילה לבית האסורים, הוא בכדי שכאשר יגיע זמנו של יוסף לצאת משם יוכל שר המשקים להזכירו לפני פרעה.

וכמו כן ממש הוא לשון הגמרא במגילה יג: 'אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקדוש ברוך הוא אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק, ומנו יוסף, שנאמר (בראשית מא יב) ושם אתנו נער עברי וגו'', ע"כ דברי הגמרא.

ע"י יוסף יראו גדלות המלך

"אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך" (מא מ).

רק הכסא. שיהיו קורין לי מלך' (רש"י).

יש להבין מהי משמעות הפסוק "רק הכסא אגדל ממך", והלא היה יכול לומר לו באופן פשוט "אתה תהיה שני לי ותחתני", ומה היתה כוונתו של פרעה לומר ליוסף בלשון זו "רק הכסא אגדל ממך".

ויש לבאר בזה על פי מעשה שהיה ברב גאון גדול שהיו עניו נפלא ושפל ברוחו, והיה נצרך לנסוע לעיר גדולה בשביל איזה שהוא ענין, והיה מצטער בנפשו כי כל העדה וגדולי התורה בודאי יקבלו

הפטרות מקץ-מעשה שלמה

דאמרה האשה גם לי גם לך לא יהיה גזורו הא אפיקתיה מחזקתה ולפיכך זכתה האחרת א"נ הוראת שעה. והוי יודע שיש מי שפוסק דמפקינן ממונא באומדנא דמוכח ומ"מ מהאי עובדא ליכא הכרח. וראיתי במדרש אז תבאנה וכו' רב אמר רוחות היו ושמואל אמר זונות היו רבנן אמרי יבמות היו ע"כ ולדעת רבנן נראה כאשר כתבתי לעיל דליכא למימר יבמות מבית אחד דא"כ צרות מיבעי ליה ותו מאי נפקא להו מינה אי יהיה בנה של זו שתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום וליכא למימר נשי שני נכרים אלא ששתיהן היו זקוקות ליבום דא"כ לא הוה קרי להו יבמות אלא ודאי היו נשי שני אחים ואחד מהם מת בלא בנים והניח את אשתו מעוברת וכדכתיבנא לעיל. ואף על גב דגרסינן התם א"ר יהודה בר אלעאי אלו הייתי שם הייתי נותן על צוארו של שלמה ולא די לאחר /לאחד/ שמת אלא עוד לאחר שהיה גזור ע"כ ומשמע שלא היו יודעים מה היה בדעתו של שלמה הע"ה לא קשיא. כללא דמילתא לא ידעו הדבר אלא הקרובים אליו המכירים בחכמה והכירו מתוך דבריו של המלך שהכיר בהן /של/ מי מהן היה הילד החי אבל האחרים לא הכירו א"נ ידעו מה שפט המלך בתחלה אבל לא ידעו מה היה רוצה לעשות וחשבו שבאמת היה רוצה לגזור את הילד כפי ההקדמות שהקדים להם כדאיתא התם ועל כן אמרו אי לך ארץ שמלך נער וכו' כדאיתא התם. א"נ יש להשיב כי שלמה הע"ה היה נער וחכמה גדולה היתה זאת בחיך מי שהוא קטן בשנים וכן כתוב ואנכי נער קטן לא אדע מצאת ומבוא. והנראה לע"ד כתבתי. והראשון עיקר:

מצב של נפילה

נביא ביאור על דרך המוסר שאמר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ יש להבין איך סמך שלמה ע"ה על חכמתו לאמור גזרו את הילד החי ואם כי ברור שהאם האמיתית לא תסכים לך ובוודאי תוותר על בנה ובלבד שהוא יישרא בחיים מכל מקום איך היה בטוח כל כך שהאשה הגזלנית תיחדר כל כך ותאמר גם לי גם לך לא יהיה גזור? והרי היא יודעת שהילד ימות על ידי שימורוהו ואמר הגר"ח שמואלביץ זו הייתה חכמת שלמה הוא ידע שהאדם בשעת החטא הוא במצב של נפילה ובמצב של נפילה הוא מועד ליפול עד התהום ובטוח היה שבמצב שהאשה גוזלת ילד מאמו היא תסכים ותאמר מורו ומתהום החטא של גניבת הילד תיחדר עוד ועוד עד שתגרום לרציחתו. (שיחות מוסר יב)

פסק ע"פ רוח הקודש

ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזור. (מלכים – א ג, כו) שלמה פסק על הילד החי למי הוא שייך ע"פ הוכחה שאינה דין ובגמ' (מכות כג, ב) אמרינן דהופיע שם רוח"ק ומ"מ שלמה פסק גם לפני שמייעת רוח"ק וצ"ע אם ה' אח"כ נוגע למעשה לדין מקלל אביו ואמו או איסורי עריות וכדו' אם היו מענישין ע"פ משפט שלמה. (כאיל תערוג עה"ת)

*

כ' הקובץ שיעורים (ב"ב או' קנו והיינו דהיכא דליכא שום חזקת ממון, כו"ע ס"ל דממון המוטל בספק חולקין, וכן נראה ממשוטו של הכתוב, ריש מלכים, גבי מעשה דשתי נשים, שאמר להן שלמה המע"ה, גזורו, ואף דהתם היתה הכונה, כדי לבחון אותן, כמו שנתברר לבסוף, אבל הרי משמע, שאילו היתה מחלוקתן בטלית, ולא בתינוק, כן הדין שיחלוקו, אלא דקשה, דהתם הספק נולד על ידי טענותיהן, וראוי לומר כל דאלים גבר.

גדר הפסק

הנצי"ב כתב דעיקר הפסק היה כאן כפיה על מידת סדום עפ"י מה שאמרו בג"ק דפ"א ע"ב דשלמה אמרה להא דתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח ב"א ליכנס בתוך שדה מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו אמר הכתוב מהיות טוב אל תקרי רע והיינו שאמר שלמה אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות וזה הפסק החל בעובדא זו דאחר שהסכימה לגזור את הילד מה לה אם יותן הילד להשנית וזה משפט חדש העלה שלמה דכופין על מדת סדום וכבר בארנו דליכא מיד דלא רמיזי באורייתא אלא שאין אנו מוצאים מקום הרמז ואולי מרומז בהא דכתיב צדק צדק תרדוף לפי הדרש בסנהדרין דף ל"ב אחד לפשרה וביארנו בהעסק דבר הפי' במקום אשר עפ"י הדין שניהם יהיו מסוכנים כופין לעשות פשר וזהו מהיות טוב וגו' אבל שלמה בחכמת התורה שבו ידע הרמז וזהו גמרה של תורה שידע כל הרמזים מה שאפשר להורות ולדון עכ"ל

הנה הפטרה זו שנקראת השנה היא נדירה מאוד כי בדורך כלל זה חל בימי החנוכה –וע"כ נביא מעט מדברי רבותינו על מעשה זה.

כלה וחמותה

כתב המאירי יבמות יז, ב והוא הענין שנאמר בהגדה על אותן שנים זונות שבאו לדין לפני שלמה שהרי כשצוה שלמה לגזור את הילד החי והשיבה האחת תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו היה ראוי לאחרת להשיב את שלי היא נותנת לי וכשאמרה גם לי גם לך גו' סכלות היה ופתיות שלה ומה היה מכיר שלמה בדבר זה ומה תועלת היה רואה לה בדבריה אלא ששתי נשים אלו כלה וחמותה היו ומתו בעליהן בלא בנים אחרים אלא אלו השנים ומת ילד זה של הכלה וכל שמת תוך שלשים נדון כנפל והרי היא זקוקה ליבום וכשמצאה עצמה צריכה להמתין לאותו ולד של חמותה ותתעגן ג' שנים החליפה חי במת כדי לומר שבנה הוא ותפטר משני צדדין שהרי תאמר שיש לה בן ואין לה יבם וכשאמר שלמה גזרו את הילד החי שמחה מפני שנוח היה לה בכך כדי לינשא בהיתר והרגיש שלמה בענין זה והשאירו לחמותה, עכ"ד.

*

וכתב השו"ת הרדב"ז (אלף נט) שאלת ממני ידיד נפשי על המשפט ששפט שלמה הע"ה בין שתי הנשים זונות דכתיב וישמע העם את המשפט אשר שפט וכו' ומה החכמה היתרה שיש במשפט הזה אין זה כי אם תחבולה מן התחבולות ויש בזמננו מי שיודע לעשות תחבולות כאלה וזולתם. ואין לומר מפני שיצאת בת קול ואמרה היא אמו ולפיכך יראו ממנו מפני שמן השמים מסכימים עמו שהרי הכתוב מעיד כי מפני המשפט יראו ממנו ולא מפני הבת קול: תשובה יפה שאלת וכבר קדמך ר' יצחק אברבנאל ומה שתירץ אינו נכון בעיני תדעוהו מספרו אבל מה שנראה לי כי המלך שע"ה הכיר את אם הילד מכמה בחינות חדא שהכיר פרוצוף הילד החי דומה לפרצוף האשה אשר תובעת אותו ופרצוף הילד המת דומה לפרצוף האשה אשר בידה הילד החי עוד הכיר את טבע האשה התובעת שהיא קצת התנועה וזריזה והזריזה ולא שכבה על בנה ואת האשה האחרת הכיר בה הפך זה ושהפך בדעתו כי המת בנה של זו. עוד מסתמא שאל את עניינם ואמרו לו שזו שומרת יבם אשר הבן החי בידה ואמר בודאי אין אשה רוצה לטרוח להניק את מי שאינו בנה אם לא לשום תכלית של הנאה כי אין הטבע מסכים על זה כלל ולפיכך דן מדעתו כי אשה זו רוצה בילד החי אעפ"י שאינו בנה להפטר מן החליצה ומן היבום אבל האשה אחרת אם איתא דמת בנה מה לה לתבוע את בן חבירתה לטרוח עליו ולהניקו ללא תכלית וסבה ועל כן שפט המלך שזה בנה ואמר לעומדים אצלו זה בנה של זו וזה בנה של זו ולברר הדבר שיאמינו שכן הוא עשה התחבולה הזאת להבחין הדבר ועל כן ידעו כי אמת אמר המלך בתחלה וזהו וישמע העם את המשפט כי המלך שפט כן בתחלה ואח"כ עשה הבחינה ועל כן יראו כי אמרו המלך ידע כל מצפוני לב מתוך דעתו וחקירתו והכרתו ואעפ"י שלא נזכר זה בכתוב בהדיא דרך הכתוב לקצר ואפשר לדקדק כן מדקאמר ותעמודנה לפני המלך שנראה [מיותר] לגמרי אלא בא לומר שעמדו לפניו זמן מה ונסתכל בהם והכיר המשפט קודם שידברו. וכן יש לדקדק ממאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וכו' דאע"ג שדרשו ז"ל מכאן לדין שצריך לשנות טענות הבעל דינין כך היה ראוי לומר זאת אומרת בני החי ובנך המת כמו שאמר גבי האחרת ומה לו להזכיר (מלזה) [מלת זה] ואפילו אם תרצה לומר להורות באצבע אמר זה מה שאין בו צריך מ"מ אמר אותו שלא במקומו שכן היה ראוי לומר זאת אומרת זה החי בני על כן אני אומר אל העם העומדים בהיפך פנים כנגד האשה אשר הבן בידה זאת אומרת זה בני חי ואין זה אמת כי אין זה בנה אלא המת ולגבי אחרת לא אמר זה אלא סרה טענתה לבד ואגב אורחין למדנו שצריך הדין לשנות כל הטענות אעפ"י שיש בה דברים שלא לצורך שהרי לא היו באות לדון אלא על החי לא על המת ומה צורך שיאמר זאת אומרת זה בני החי ובנך המת אלא כמו שביארנו שצריך לשנות הטענה כמו שאמר הבעל דין וטעמא דמלתא שלא יאמר הבעל דין אלו היה הדין מבין טענותי לא היה דין כן וה"ה והוא הטעם לכל הטענה אעפ"י שאינו עיקר לענין הדין חשוב הבעל דין עיקר לפיכך צריך הדין לשנותה. וא"ת הא קי"ל כמ"ד לא מפקין ממונא מחזקתיה אלא בעדים וראיה ואפילו באומדנא דמוכח כההיא דגמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו ואפילו לבת קול מ"מ הא אמרינן לא בשמים היא. וי"ל דכיון

החשיב נבש

גליון 56

חנוכה

מוסרי התורה ממרן המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

להודיע מתן שכרן של צדיקים

אין לנו השגה בגדלותם של שבטים

אני רוצה להביא את מה שזכיתי לשמוע כאן בישיבה מראש הישיבה רבי חיים זצוק"ל על דברי הפסוק בפרשתנו: וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט. (בראשית לז, כה). יש כמה פירושים על פסוק זה ונתמקד במה ששמענו פה ובמה שזה נוגע לכל אחד ואחד.

לצערנו מתרגלים למצב הקשה השורר בארה"ק, אסור להתרגל, צריך להיות נושא בעול, להצטער בצערן של ישראל, ולדעת שהכל זה מאת ה' והקב"ה רוצה שנעשה את המוטל עלינו, ונתבונן גם בזה.

ראשית כל צריך לדעת, כשבאים ללמוד על השבטים שבטי קה, צריך ללמוד בדחילו ורחימו, התביעה עליהם הייתה דקה מן הדקה, מי שלומד כפשוטו יכול להגיע לידי תורתו נעשית לו סם המוות.

כבר האריכו המפרשים שהשבטים דנו את יוסף למכירה היות ופסקו עליו דין רודף, המכירה נעשתה לשם שמים, וכן מה שהוציא דיבתם גם נעשה לשם שמים והתביעה הייתה לפי דרגתם, הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

(יעוי' בשמירת הלשון לבעל הח"ח מה חשב יוסף ומה חשבו האחים)

וגמליהם נושאים נכאת צרי ולוט

כעת אפשר לגשת ללמוד את הפסוקים, והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט, יוסף הצדיק מחכה בבור לראות מה יעלה בגורלו, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והנה האחים מוציאים אותו ומוכרים אותו לישמעאלים, שבי קשה מכולם, (הקדמנו, שחלילה שיכנס איזה הרהור על ירידת מעלת השבטים, יש תביעה עליהם לפי דרגתם, רק לאחר הבנה זו אפשר ללמוד את הסוגיא).

רש"י פירש על דברי הפסוק כך, למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים, שלא יזק מריח רע. ע"כ. עד היום הזה ערבים ונפט זה צמד חמד, סעודיה וכווית וכו', דרכם בנפט.¹

השאלה נשאלת, יוסף הצדיק נמצא במצב הכי קשה, נרדף, נמכר לעבד, מי יודע אם יחזור פעם, אם יש לו תקווה בחיים, והפלא הוא שבמצב כזה המחשבה שלו תהיה מה יישאו הגמלים, נפט המזיק או שמא יתרחש נס, וכי זה מה שעולה בראשו בשעה קשה זו.

אשר שם מבטחו - זה יוסף

אכן בהמשך הפסוקים רואים שיוסף לא איבד עשתונות, תמיד היה עם הקב"ה ובטח בה', ואם נכשל ואמר פעמיים זכרתי והזכרתי מיד נענש על כך.

וביותר, הרי ידועים דברי הבית הלוי שדקדק עה"פ בתהילים. אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב. (מ, ה). ובמדרש (ב"ר פט, ג), אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו - זה יוסף, וכו', והעיר הבית הלוי הרי על יוסף הייתה תביעה שלא היה מספיק בעל ביטחון מאחר שאמר זכרתי והזכרתי, ונוסף עליו שנתיים בבית האסורים.

וההסבר הוא, מי שאינו בעל ביטחון הוא לא מקבל עונש על מה שאומר, זכרתי והזכרתי, ויוסף לפי גודל מעלתו בביטחון נתבע על מה שאמר, ואדרבא, יוסף הצדיק היה במדרגה גבוהה בביטחון. ועדיין, המצב של יוסף היה בכי רע, ומה הפשט להודיע מתן שכרן של צדיקים, וכי על זה הוא חושב כעת.

אכן, בקעלם היו אומרים פשט, שנדע כי משפטי ה' אמת, חלילה חלילה אין משהו מיותר, הכול שקול, הכול מדוד, בבשר ודם כשאדם מקבל עונש יש תוספות, סובל פה סובל שם, ניתן דוגמה, עצור הנוסע בדרכו למעצר והדרך עוברת סמוך למזבלה עירונית והוא מבקש, סליחה, לכו מרחוב אחר, לא אכפת להם, ואפילו שהוא לא נענש בריח רע, אבל מה שיש תוספות לא אכפת להם.

במשפט שמים אין תוספות מה שנגזר נגזר, מה שלא לא! ממילא, ריח רע לא נגזר עליו, לכן גמליהם נושאים נכאות צרי ולוט. זה אמרו בקעלם. מן ראש הישיבה רבי חיים זצ"ל היה אומר פירוש עצום בדברי רש"י.²

וכל אחד צריך לתרגם את המסר הזה למצבים האישיים שלו.

1 אגב, על הכתוב והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו, הפשט הפשוט הוא, שמכה את כולם, אבל בתרגום כתוב, הוא יהא צריך לכלא ואף כל בני אנשא יהון צריכין ליה. ומבארים שאחד מן הדברים שכולם צריכים לו זה נפט, והוא אכן צריך לכל הוא לא מסתדר לבד.

2 ראו על רבי חיים זצ"ל שמבשרו חזה, מבשרי אחזה אלו, רבי חיים עבר את ההיסטוריה הקשה, את הניסיון של חמש שנות גלות בשנחאי, יחד עם הניסים והנפלאות היה להם סבל וניסיונות, רבי חיים אמר שהוא הולך לעולם האמת עם החמש שנים הללו, היו לו חיים מאוד עשירים בתורה, ירא"ש והרבעת תורה, ובכ"ז אמר שעם החמש שנים הללו הוא הולך. בחמש שנים הללו כולם עלו והתעלו ראש הישיבה רבי נחום והמשגיח רבי חצקל וכו' וכו'.

חיוך משמים

יוסף הצדיק הולך לעלות על הגמלים, הוא יודע מה סוחבים הישמעאלים בגמליהם, ופתאום הפתעה, אה! איזה ריח טוב, הוא נושם עמוק, אוי, רבש"ע שלחת לי חיוך משמים, (פעם אמר רבי חיים חיוך, פעם לטיפה, וי"א שאמר נשיקה, אני זוכר שאמר חיוך).

יוסף הצדיק קיבל חיוך משמים, בתוך הסבל הוא רואה מסר משמים, לא עוזבים אותו, דואגים לו, הבשמים האלו מלווים אותו שיוכל להתמודד בכל המצבים. כך היה אומר רבי חיים זצ"ל.

וזה מוסר השכל לכל אחד ואחד, לכל אחד יש מצבים קשים יותר, או הסתר פנים, יש הסתרה כללית ויש הסתרה פרטית, פה לא הולך שם לא הולך ואדם יכול להישר, אסור להתיימשך אבל כל אחד רוצה קצת חיזוק, והקב"ה שולח באמצע הקושי חיוך מהשמיים, נכאות צרי ולוט.

ובהמשך הפרשה רואים דברים מפליאים הממחישים שוב את הצרי ולוט, יוסף הרי היה י"ב שנה בבית האסורים, מי דואג לו בבית סוהר, מי חשב עליו, הוא היה נתון למכים, ליסורים ולרדיפות, שר בית הסוהר היה יכול לעשות בו כרצונו ואין פוצה פה, אין מי שיבקר אותו, אין מי שיפגין בשבילו, הרגשה נוראה, וגם אז הקב"ה שלח לו חיוך, ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חינו בעיני שר בית הסוהר (לט, כא).

אחד שאל אותי פעם, קעלם זה יסוד חשוב, ורבי חיים זה יסוד עצום, נכון, אבל מי אמר שזה הפשט ברש"י, רש"י כותב ולזה נזדמנו בשמים, שלא יזקק מריח רע, וכן יש לשון במכילתא בשלח שלא ימות מריח רע, ומהכ"ת ראינו ליסודות היפים הללו, אם היה נפט היה יכול למות או להינזק וזה לא נגזר עליו.

שאלה נוספת לפי מה שביארו בקעלם מה הפשט להודיע מתן שכרן של צדיקים, וכי רשעים כן מקבלים יותר ממה שנגזר עליהם, (אם כי יש מושג של נתון למקרה, הגם שאין מקרה בעולם, אבל על הרשעים אין השגחה מיוחדת משא"כ אצל הצדיקים).

תשובתו בצדו, דקדוק זה הוא ראייה מפורשת לרבי חיים, הרי אם כל הסיבה היא שיוסף לא ינזק מהנפט, א"כ עד בשמים יש עוד מצבי ביניים, אפשר להביא קרשים וסמרטוטים וכד' יש מספיק מה להביא כדי שלא ינזק, אבל ריח טוב של צרי ולוט זה כבר מתן שכרן של צדיקים. לדרכם של קעלם - אם לא נגזר אז יהיה הכי טוב שיכול להיות, ולרבי חיים - החיוך, החיוך שיקבל ע"י הצרי ולוט הוא תוספת על מה שלא יינזק מהנפט. אני לא בטוח שלרשע אין חיוך, אבל הוא לא רואה את החיוך הוא לא שם את ליבו, הצדיק רואה את החיוך הוא רואה שהקב"ה נותן לו ולא עוזב אותו.

זה מסר לכל הדורות. אצל אבא זכרוננו לברכה גדלנו עם היסוד הזה, תמיד בעת צרה ראינו את הדברים הטובים.

צריך לדעת שגם הצרות זה לטובה, אמנם הצרות הם צרות, אבל בתוך הצרות צריך לראות נקודת אחיזה שדווקא אתה רואה אור משמיים, תראה את זה, פקח עיניך, אפשר לראות את זה על כל צעד ושעל, כל

אחד בסיפור שלו יכול לראות את זה ולדעת שהכל שקול ומדוד.

הכל שקול ומדוד

ודבר נוסף צריך לדעת, כמו שלמדנו מקעלם שאין דבר שהוא מיותר אין דבר שבמקרה, הכל מדוד, כך גם הזמן שקול ומדוד, אין אדם שמקבל ניסיון מעבר לזמן שנגזר עליו, זה הפשט חללים רעים ונאמנים, נאמנים בשליחותם, אין יותר ממה שמגיע, ותמיד תמיד צריך לזכור שעם תפילה אפשר להפחית.

וכן אנו רואים מהמשך הפסוקים שנקרא בשבת במנחה, וכפי שהזכרנו יוסף היה י"ב שנה בבית האסורים ולפי מה שאנו יודעים לקראת היציאה מבית האסורים שהייתה ביום ראש השנה (עי' ר"ה יד), יוסף כלל לא ידע שהוא הולך להשתחרר, אני לא יודע אם זה היה כמו היום שמראש קוצבים לכמה זמן ואם מתנהגים יפה מקצרים שליש וכו', הרי בליל ערב ר"ה חלם פרעה חלום ואז התחילה היציאה שלו מבית האסורים.

והרי אבות קיימו את התורה, וממילא יוסף הצדיק וודאי הכין את עצמו לקראת המלכת ה', ולתפילה זכרנו לחיים וכתבנו בספר החיים וכו', אני לא יודע אם היה לו שופר אבל בטח את כוונת השופר ידע, וכך התפלל ובכה, מי חלם מה הולך להיות מחר, בשמים כבר מכינים מהפכות, הלילה פרעה הולך לחלום חלום שישגע את העולם.

כשפרעה חלם חלום זה לא סתם חלום, כל מצרים היתה על גלגלים, מי שלומד את הגמ' והמדרש רואה שבאו כל החרטומים לעזור לפרעה והוא רתח עליהם, והמצב נהיה רק יותר גרוע, במדרש כתוב שפרעה הלך למות מרוב צער, כולם היו במתח גדול מה יהיה, לפי המושגים שלנו הדולר צנח, היה מהפכה אמיתית, לא ידעו מה לעשות³.

ואת הידיעה הזאת שיש מי שיכול לפתור את החלום הביא שר המשקים, אבל עינו הייתה צרה ביוסף שיעלה לגדולה בעבור זה, מה עשה, אמר לפרעה את חטאי אני מזכיר היום פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי במשמר וכו' ונחלמה חלום וכו' ושם אתנו נער, עברי, עבד לשר הטבחים. שר המשקים הדגיש לפרעה כי א"א להעלותו לגדולה משום שהוא נער, הוא צעיר, עברי, הוא יהודי, עבד, הוא לא יכול למלוך.

דרך תשועת ה' שנעשית כרגע

אבל, הקב"ה מנהל את העולם, וישלח פרעה ויקרא את יוסף וירצהו מן הבור, ויגלה ויחלף שמלותיו וכו', מה זה וירצהו למה לא ויביאו אומר הספורנו ז"ל, כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע כאמרו כי קרובה ישועתי לבא, וכך היה ענין מצרים כאמרו כי גורשו ממצרים כאמרם ז"ל שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ וכו'. וכן אמר לעשות לעתיד כאמרו ופתאום יבא אל היכלו האדון וכו'.

המהפך מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, מרגש כ"כ, י"ב שנה בבית הסוהר, י"ב שנים של אומללות, ובשניה אחת הוא נעשה למשנה למלך ועינו כולם נשואות אליו איך יפתור את החלום, ברגע שהוא כבר לא צריך להיות בבית האסורים הכל התנהל במהירות עד שנעשה למשנה למלך, הכל שקול ומדוד, הקושי, הסבל והזמן, אין רגע אחד מעבר לזמן שנגזר,

ואת זה אנחנו צריכים לזכור לדורות.

3 כתוב במדרש ויהי מקץ שנתים ימים וה"ד קץ שם לחושך, חשוב לראות את הבית הלוי זה ממש יסודות האמונה, מה אנשים אומרים, נס שפרעה חלם חלום אחרת איך יוסף היה יוצא, שוטים, בגלל שיוסף צריך לצאת פרעה חלם חלום, זה הולך הפוך, יש מסובב ויש סיבה.

זהירות מן השאננות

וידוע שרבי אלחנן אמר שצריך להיזהר שלא תהיה מחשבת פיגול, ומה היא מחשבת פיגול, חוץ לזמנו, א"כ אסור להגיד שהיה צריך לבוא בזמן אחר לתחנה, כך נגזר עליו, זה היה הזמן.

וכן הצדקת הרבנית איפרגן הי"ד, הייתה צדקת גדולה, הם היו צדיקים מיוחדים, מובחרים, כמה יידישקייט היא הוסיפה בכלל ישראל, א"א לתאר.

אנחנו בסוף הגלות, ומה הקב"ה רוצה מאתנו, תוספת חיזוק, צריך להצטער בצער ישראל, עוד פרק תהילים, עוד בקשה, עוד חיזוק.

בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו

כעת מגיעים ימי החנוכה, לא הזמן להאריך עכשיו, אבל צריך לזכור, כל החיים צריכים להיות בעלייה ורוממות, אבל ימי חנוכה מסוגלים לעלייה ורוממות וצריך לנצל מאוד ימים אלו.

וידועים דברי הרמח"ל בדרך ה' (ד, ז) וז"ל, כל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן הוא יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון שהוא במי שקבלו, וכו' הוקבע שבשוב תקופת הזמן הוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון וכו', ובימי החנוכה מקבלים את האור של חיזוק הקדושה על הטומאה וצריך לנצל תקופה זו.

מן הראוי לראות את דברי השל"ה הק' מה שכתב על ימי החנוכה וזה נוגע לכל בן תורה, וז"ל. (מס' תמיד דרך חיים ותוכחות מוסר). תוכחות מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להלל ולהודות להשם יתברך, על כי היונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, כי תלמוד תורה כנגד כולם.

עוד שם: ובעוונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל, ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו שיהיה שגור בפה, על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות. ע"כ.

וודאי שצריך לקיים את מצוות חנוכה כראוי, היה אחד מגדולי הפוסקים שאמר שאברכים לא צריכים להפסיק את סדר שני בשביל הדלקת נרות, האשה יכולה להדליק בשליחותם, טוב לדעת שיש שיטה כזו, שנדע כמה החשיב אותו פוסק את התמדת התורה,

אבל כל הפוסקים שלנו וביניהם מרן הגרש"ז והגר"ש התנגדו ממש, צריך ללכת הביתה ולהדליק בחביבות המצווה, לשיר עם הילדים, ואח"כ לחזור ללימוד, יש כאלו שמנצלים זמן זה ללימוד עם הילדים מה טוב ומה נעים.

הקב"ה יעזור, כמו שעשה ניסים ונפלאות עם אבותינו, כך יעשה עמנו ניסים וחסדים גדולים וגלויים, ונראה במפתן של שונאי ישראל והרמת קרן ישראל, הקב"ה יחזיר את כולנו בתשובה שלמה ונזכה לעבוד את

הקב"ה ביישוב הדעת, בבריאות הגוף והנפש, מתוך בשורות טובות ישועות ונחמות.

אנחנו בעת צרה, לצערנו אנחנו מתרגלים ואסור להתרגל למצב, יש צרות מבית ומחוץ ה"י כולם צריכים רחמי שמים.

במלחמה ה"י משפחות רבות לא ישנות בלילה, שולחים את הילדים להילחם, חלקם הגדול צועק שמע ישראל, עם ה' נלך, גם אלו המסכנים לא מתוך רוע, הם אומללים, אם היינו מתבוננים כראוי מה קורה אני לא רוצה להרחיב בדברים מצערים, אבל שנדע, משפחות שלמות הורים סבים סבתות נמצאים בפחד ומתח תמידי מה יהיה.

מי שידוע, בשעות הבוקר מסתובב קצין ביטחון להודיע למשפחות שיקריהם נהרגו, אנשים סוגרים את התריסים, רק שלא יבוא אלי, שלא יהיה קשור לילדים שלי, הם לא מתקשרים להודיע, הם דופקים בדלת, אומרים שאסור לדפוק אצל מי שבניו נמצאים בחזית מבלי לתאם, כל דפיקה בדלת הלב מפסיק לפעום.

א"א לתאר, הדפיקה בדלת היא כבר התמודדות, א"א לתאר את הצער של אבא ואמא, ומה התפקיד שלנו, לבקש מהקב"ה שירחם על כולם שיחזרו בתשובה ויחזרו בשלום.

שמעתי עדות שהדוד מרן רבי אביגדור נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה ישן על הרצפה בימים אלו, נושא בעול, זה לא לכוחות שלנו, אבל מה שנדרש מאתנו זה ללמוד ולהתפלל לבקש רבש"ע רחם על כלל ישראל שיהיה להם טוב.

קטגוריא בתלמידי חכמים

ויש עוד נושא שצריך לשים לב, שלא יהיה קטגוריא בתלמידי חכמים, צריך להיזהר לא להוציא עיניים, לא היה בין הזמנים לפני זמן חורף, ויש כאלו שצריכים קצת שחרור בימי חנוכה, צריך זהירות יתירה, קודם כל כלל ישראל נמצא בצער, ושנית לא להוציא עיניים של אנשים, לא צריך לתרץ לכל מיני אנשים ששונאים, אבל יש תמימים שמתפללים, עכשיו אתה יוצא לטיול, במצב הזה?

צריך זהירות יתרה, חלילה לצאת עכשיו לטיולים, מי שזקוק לזה צריך לחפש דרכים אחרות להשתחרר, זה לא העת ולא הזמן שאפשר לצאת, זה לא זמן רגיל, אנחנו בסכנה גדולה.

חובה להזכיר כי בישיבה פה היה לנו ג"כ אסונות קשים, היה לנו פה אבדה גדולה הרב הגאון רבי אברהם מרדכי וינוגרד זצ"ל שנפטר צעיר מתוך המחלה, השאיר אחריו הורים לאוי"ט, היה צדיק גדול שלמד פה בישיבה בהתמדה גדולה.

אח"כ היה טרגדיה גדולה של אשת חבר של אברך צעיר באמצע שנה ראשונה, שנרצחה ה"י, (הגילוי שראו על שמירת שבת בתקופה האחרונה נשאר במקומו, אבל יחידים סובלים הרבה).

שלשה צדיקים נרצחו בשבוע האחרון, אשה צעירה וטהורה, יראת שמים, והיה שם דיינא רבה הרב וסרמן הי"ד, אמרו שהוא היה מהדיינים הגדולים ביותר, שאפילו אנשים רחוקים מידישקייט היו מתפעלים מהישרות שלו, והיה מתנהג בפשטות נסע באוטובוסים. אני חייב לומר לכם מה שאמר בנו בשבעה כשהייתי שם לנחם, ממש מרגש מי כעמך ישראל מי מקבל דין באהבה כמו כלל ישראל, כך הוא אמר, כולם אומרים שזה קרבן ציבור,

מא ב. רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות. צריך ביאור מה זה הכפל הזה נחיה ולא נמות? וי"ל ע"פ הגמ' בתענית יא. שאדם צריך להרעוב עצמו בשנות הרעב, וכן פסק בשו"ע או"ח תקע"ד מצוה לאדם להרעוב עצמו בשנות רעבון, ופירש שם המשנ"ב שיאכל בצמצום והיינו כדי חייו שלא ימות. וזה מה שאמר יעקב לבניו, מאחר ואלה הם שני רעבון, לכן לכו להביא מזון ממצרים כדי שנאכל בצמצום ולא נמות והיינו רק כדי חייו, ולכן גם להלן מג ב הוא אמר שובו שברו לנו מעט אוכל.

מא יד. ויגלה ויחלף שמלותיו. אומר רש"י ויגלה לכבוד המלכות. יש להקשות למה לא אמר גם על ויחלף שמלותיו לכבוד המלכות, וכי רק הגילוח היה לכבוד המלכות? ועוד, לשם מה היה צריך לכתוב זאת? וי"ל ע"פ הגמ' בברכות שסיפור זה של יוסף היה בראש השנה, וא"כ הוקשה לו לרש"י איך גילה, ואפי' שזה נעשה ע"י גוי הותר לו ד"ל הרי הוא שמר את כל התורה? וע"ז תירץ שזה היה לכבוד המלכות והוא פיקו"נ. משא"כ החלפת שמלותיו מותר בשבת ויו"ט, לכן לא הוצרך לכתוב שהיה לכבוד המלכות.

מא יט. לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע. הטעם שהוסיף פרעה ד"ל, וי"ל, אומר הכת"ס, שכידוע איתא בגמ' שאין אדם חולם אלא מהרהורי לבו, וא"כ טען פרעה חלום זה הוא לא מהרהורי לבי, דהא לא ראיתי כהנה בכל מצרים.

מאכה-כח. את אשר האלוקים עשה הגיד וגו'. ושבע השבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות יהיו שבע שני רעב וגו' אשר האלוקים עשה הראה את פרעה. מה הטעם שבשנים הטובות כתוב הנה וברעות כתוב יהיו? ועי"ק למה בשנות השבע כתוב את אשר האלוקים עשה הגיד לפרעה, ואילו בשנות הרעב כתוב אשר האלוקים עשה הראה את פרעה וי"ל ע"פ דברי חז"ל שיעקב ירד למצרים אחרי ב' שנות הרעב ובזכותו נפסק הרעב, והיה לזה השלמה בימי יחזקאל שהיו א' 5 שנות רעב. לכן על שנות הרעב כתוב יהיו לעת"ל. ואיתא במד"ר במדבר כג ח. שכאשר הקב"ה גזר לטובה אינו חוזר בו, וכאשר גזר לרעה אפשר שיחזור בו. וזמ"ש על שנות השבע הגיד, והיינו שוודאי כך יהיה, ואילו שנות רעב הוא רק הראה, היינו שהראה שבידו להרע ואם תטיב דרכך לא ירעך קד, ואכן כך הווה.

מא לג. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתוהו על ארץ מצרים. וקשה מי בקש עצות מה לעשות הלא ביקשו פתרון לחלום. תירץ ע"כ רבי עזרא עטיה שהמילה ועתה אמר פרעה ולא יוסף. ז"א שפרעה אמר אחרי שיוסף פתר את החלום, ועתה והיינו נו, וכעת מה אנו עושים? ענה יוסף ירא פרעה וגו'. והביאור עולה יפה בטעמי המקרא שאילו זה היה דברי יוסף זה היה צריך להיות טעם מחבר כמו 'מרכא' וכדו' ואילו טעם תיבה זו הוא 'פשטא' שהוא טעם מפסיק. וזאת משום שאין זה שייך להמשך הדברים, אלא שאלת פרעה וההמשך הוא תשובת יוסף. עי"ל שיוסף לא רצה שאנשי פרעה ייצאו נגד פתרון חלומם לכן אמר שיש בפתרון גם תפקידים שונים כמו שאכן קיבל בסוף ראש ממשלה חליפי וכל אחד היה בטוח שכעת הוא מקבל קידום למשרה בכירה לכן כולם עודדו עניין זה עד מאוד.

מא לח. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו. מנין ידע פרעה שפתרון יוסף הוא מדויק, הרי עדיין לא התחילו שנות הרעב והשובע? וי"ל דהנה פרעה כשסיפר ליוסף את החלום הוא אמר לו (מא יז) בחלומי הנני עומד על שפת היאור. והאמת היא שפרעה היה על היאור עצמו ולא על שפת היאור, וכנאמר בפסוק א: ופרעה חולם והנה עומד על היאור, ויוסף תיקן זאת לפרעה. ויש לזה רמז בתהילים פא ו עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע. היינו שפרעה השמיע שפת ויוסף ידע שלא עמד על שפת כי אם על היאור עצמו, וכאן נגלה לפרעה רוח קדשו של יוסף. מרגינתא דרב.

מא נא. ויקרא יוסף שם הבכור מנשה כי נשני אלוקים. מה הטעם לא כתוב כי אמר נשני אלוקים כמו שמצינו אצל כל השבטים שנולדו? וי"ל שיוסף נשבע לפרעה שהוא לא יגלה שהוא יודע לשון הקודש והמילה נשני היא בלשון קודש, לכן לא אמר זאת לאחרים. משך חכמה.

מא נח. לכו אל יוסף וגו'. ואומר רש"י שגזר עליהם יוסף שימולו. והטעם שכן גזר יוסף וי"ל לפי מה שפסק הרמב"ם שבני קטורה חייבים במילה, והנה הואיל

ונתערבו בני ישמעאל ובני קטורה כולם חייבים, ולא אזלינן בתר רוב דבבני נח אין דין זה דאזלינן בתר רוב. ברכת מרדכי.

מב כא. ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו וגו'. הרמב"ן הקשה למה הוודיו שלהם היה על צרת נפשו בהתחננו, ולא על גוף המכירה. ועוד מה אמר ראובן הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, וקשה היכן ראובן אמר ד"ל הלא גם הוא ציווה להשליכו לבור מלא נחשים ועקרבים? וי"ל, אומר ה'כתב סופר', הנה אמר חז"ל גדול המחטיו יותר מהורגו, ולכן כשהחליטו למכרו לגויים מיד התחנן אליהם יוסף שלא יעשו ד"ל כי עי"ז יתקללו דרכיו כשיהיה בין עכו"ם, והם לא שנו לתחנונו כי חשבו שרוצה לחמוק מהמכירה, אבל כעת שאחיהם נאסר לבין העכו"ם במצרים המלאה טומאה וזוהמה, הם הבינו שזה מידה כנגד עדי"ז שהוא ביקש אז על קלקול נשמתו. וזה מה שאמרו אשמים אנחנו שראינו צרת נפשו והיינו נשמתו, וראובן אמר אל תחטאו בילד, והיינו לזורקו לבור מלא נחשים ובלבד שלא יחטא.

מב כד. ויקח מאיתם את שמעון ואסור אותו לעיניהם. מה הטעם נטל רק את שמעון, ועי"ק שמבואר בפסוק יז שלקח את כולם למשמר ג' ימים ואח"כ שילח את כולם והשאיר את שמעון ומה טעם נהג כך ולא לקח את שמעון לבד בתחילה? וי"ל דהנה מבואר בפרשת וישב שיוסף הוציא דיבתם רעה בזה שאמר שהם מזלזלים בבני השפחות לקוראם עבדים. והנה מבואר בהוריות שבפדיון שבויים יש דין לשחרר לפי סדר זה: אביו, ת"ח, מלך, ואח"כ כהן, לוי, ישראל ועבד. וא"כ יוסף רצה לבדוק האם עדיין הם מזלזלים בבני השפחות מה עשה חיפש את אחד האחים שאין לו שום מעלה שיש בו דין קדימה, ואם יבקשו להתחלפו בבני שפחות סימן שעדיין מזלזלים בהם להחשיבם כעבדים. והנה את ראובן הוא יכל לקחת כי לראובן יש דין כאבא כמבואר בשו"ע רמ כב שאדם חייב בכבוד אחיו הבכור כאבא. ואם יחליפו אותו זה לא אמר שמזלזלים בבני השפחות אלא מכבדים את ראובן, ואת לוי לא לקח כי אם יחליפו זה משום שכחותו גרמה לו, ויששכר הוא ת"ח, וזבולון הוא מחזיק תורה שנשפס שדינו כת"ח, והאפשרות היחידה לבדוק האם יש לבני האמהות מעלה על בני השפחות הוא ע"י שמעון בלבד שאם יחליפו אותו בבני השפחות נמצא שהם עדיין מזלזלים בהם כעבד. והנה בתחילה הוא לקח את כולם כי עי"ק אפסר לפדות את שמעון כי לא מצינו שאם נוכל מישוה לעבדות מביאים עבד מהשוק תחתיו אלא רק כשכולם בשבי יכולים לומר תחזיר אותו כן ואותו לא. גנא דפלפלי.

מב כה. הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא ליבם וגו' לאמר מה זאת עשה אלוקים לנו. יש לבאר עניין זה כך: הנה הראשון שמצא את הכסף באמתחתו הוא לוי כמבואר ברש"י ויפתח האחד הוא לוי, ואז כשלו גילה ד"ל הוא מיד מקשר את זה למכירת יוסף שאמר בשעתו הנה בעל החלומות הלזה בא ומבואר בחז"ל (ילק"ש מט רמז קנח) שהיו אלו שמעון ולוי. כעת אומר לוי וגם הנה באמתחתי דיינינו ה'הנה' של מכירת יוסף גרם ל'הנה' כאן. וכשאמרו שמעון וזאת אמרו מיד מה זאת עשה ה' לנו, וזאת כנגד זאת מצאנו הכר נא הכותנת בנד היא אם לא. ליקוטי של"ה.

מב לו. ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך. וברש"י לא קיבל דבריו של ראובן, אמר בכור שוטה הוא זה וכו'. ותימא מה חשב ראובן, שיעקב הירוג את בניו? וי"ל, אומר החת"ס ע"פ דרשת חז"ל ב"ב קיח: על הפסוק ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם שנטלו חלקם בארץ, וביאר שם המהרש"א שנחלת הארץ נקראת חיים ע"ש הכתוב אתהלך לפני ה' בארצות החיים, וא"כ מכלל הן אתה שומע לאו, שכשאין חלק בארץ זה נקרא מיתתו, וזאת היתה כוונת ראובן לא שני בני תמית היינו שנטלו מהם את חלקם בארץ, והיינו שיעקב יטול ממנו את חלק הבכורה, וראובן חשב שהוא נוטל חלק בכור, אמנם כבר נלקח ממנו חלק הבכורה בגלל מעשה בלהה, ולפיכך אמר בכור שוטה הוא, כי בכור שאינו נוטל ב' חלקים נקרא בכור שוטה (ב"ב קכו) ורצ"ל בין כך ובין כך אין לו חלק של בכור.

מג כח. עבדך. חז"ל מביאים בשביל ששמע יוסף מאחיו עשר פעמים שאמרו על אביהם - יעקב, עבדך ושתק נחסרו ליוסף עשר שנים מחייו, כי ביזוי האב ממעט חיים, ההיפך מכיבוד שכתוב ע"ז למען ירבו ימיכם. הגאון מקשה על החז"ל הנ"ל שהוא חיפש

ומצא רק 5 פעמים שהם אמרו עבדך (א מג-כח. ב מד-כד. ג מד-כו. ד מד-ל. ה מד-לא). ותירץ הגאון הנה ב: מב-כח. כתוב והם לא ידעו, כי שמע יוסף כי המליץ בינותם, ולפי ששמע יוסף חמש פעמים עבדך מהם, ועוד חמש מהמליץ, היינו המתורגמן. יוצא ששמע עשר פעמים עבדך על יעקב.

מז ג. המה וחמוריהם. הטעם שהתורה הוצרכה להדגיש המה וחמוריהם. למאי נפק"מ החמורים? וי"ל ע"פ הסיפור בגמ' תענית כג' שחמורו של רימ"י לא היה הולך כשהיה עליו דבר שהוא לא שייך לו. ליוסף לא ידע אי שרי לערוס, לכן עשה מבחן. הוא שלל האמרי אמת הגביע, ואז הוא יבחין אם החמור יילך או ע"פ שיש אצלם גזל, סימן שמשמים מסכימים עמו.

מז ד. הם יצאו את העיר וגו' קום רדוף אחרי האנשים. ובחז"ל דייקו שהם רק יצאו אבל לא הרחיקו 2000 אמה (ילקוט שמעוני). וצריך להבין מה איכפת לן אם התרחקו אלפיים אמה או לא? מתרץ האמרי אמת שיוסף ידע שאם כבר עברו אלפיים אמה ממילא אמרו תפילת הדרך וכח התפילה הוא ענק מאוד והוא לא יוכל עליהם. עי"ל ע"פ רש"י מב א שליעקב היה מספיק אוכל רק שלח את השבטים למצרים כדי שהשכנים לא יתנו בהם עין הרע. יוסף עצמו התספק בזה. והנה המעשה היה בשבת כמו שמבואר במדרש רבה צב ד על הפסוק וטבחו טבח והכן. לכן הוא שלח לבדוק אם הם עברו כבר אלפיים אמה סימן שהם ממהרים ומזדרזים לאביהם שלא יהיה ברעב והראייה היא כי הם מחללים שבת, ולכן אל תחזיר אותם. אבל אם הם עדיין בתוך התחום סימן שביניהם לא רעב ויש לו אוצרות, אז אני מרשה לעצמי להחזיר אותם כי אני לא מרעב את האבא.

מז ח. הן כסף אשר מצאנו החזרנו וכו' ואיך נגנוב מביטך כסף. ולכא"י יש להקשות אולי כסף לא חסר להם, אבל הגביע אשר נחש ינחש בו הם יגנובו ומה הק"ו שהם עשו? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, הנה דרשו בגמ' ב"ק קיג: אבידת אחר, לאחיק אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני. חד אמר שאין מחוייב להחזיר, וח"א שאסור להחזיר לו. וזה תלוי בדין גזל עכו"ם, שאם גזל עכו"ם שר, אז פשיטא שאבדתו מותרת, וא"כ הפסוק בא לומר שיש איסור להחזיר, ואם גזל עכו"ם אסור אז הצריכה התורה לחדש של"צ להחזיר, אבל מותר להחזיר גזל עכו"ם. וזה מה שאמרו ליוסף, הנה החזרנו את האבידה סימן שאנחנו סוברים שגזל עכו"ם אסור, וא"כ איך נגזול אותך?

מז יב ויחפש בגדול החל ובקטן כילה. בגמ' בפסחים ז: למדו דין בדיקה לאור הנר, מציאה מחפוש, שבפסח נאמר לא ימצא, ובחיפוש נאמר ויחפש בגדול החל, ושיחפוש שצריך נר לומדים ממאי דכתיב אחפש את ירושלים בנרות. ומקשים כולם מדוע לא מביאים את הפסוק בפרשת ויצא במעשה לבן ויחפש ולא מצא ורואים כבר משם שיחפוש קשור למציאה? וי"ל, אומר השען מקראקא, שבפסח אדם שניקה את כל הבית מה יעשה איך יבדוק, הרי בניו נקי? אומר לנו הרמ"א, אשתו תחביא 10 פרורים. ואם אין לו אישה, הוא עצמו יחביא. וקשה וכי זה נקרא לחפש הרי הוא עצמו תחביא. וי"ל שאת זה רואים אצל יוסף שאע"פ שאותו אחד שהחביא את הגביע הוא זה שיחפש, הפסוק קורא לזה חיפוש ויחפש בגדול החל, לכן הגמ' מביאה ראייה מיוסף ולא מלבן שכתוב קודם.

מז ט-יז. בפסוקים האלו מסופר שיהודה אמר מי אשר ימצא הגביע באמתחתו הוא ימות וכולנו נהיה עבדים. ולבסוף כשנמצא הגביע אצל בנימין יהודה חזר בו וצא למלחמה. ונשאלת השאלה הרי בתחילה הסכים להכלל פתאום כזהו קרה הוא חוזר בו ואין לו שום צד להסכים אפילו לעבדות אחד מהם? וי"ל, אומר הח"ח, ששישיבה בכלא עם כל המשפחה ביחד זאת גזירת שמים שאפשר להתמודד איתה, ועי"ז לא עושים מלחמה אלא מתפללים. ולכן בהתחלה יהודה לא התנגד משום שהיה מדובר שכולם יהיו עבדים. אבל ברעו שיוסף רצה שרק בנימין יהיה בכלא לבד אז הוא יכול להתקלקל, כאן כבר פחד יהודה כי זו גזירה רוחנית, וגזירה רוחנית זה לא משמים ועי"ז צריך למסור את הנפש. לכן יצא למלחמה. ומוסיף הח"ח שזה גם הטעם שבגזירה של אחשוורוש מרדכי התפלל בצום ובכי, כי זאת היתה גזירה על הגוף להשמיד להרוג ולאבד וא"כ זאת גזירה משמים שצריך להתפלל ע"כ. משא"כ בחנוכה שזאת היתה גזירה על רוחניות, כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק וכו', זאת גזירה רוחנית וצריך למסור את הנפש על זה, ובע"ה יצלח.

הכל לטובה

בפרשתנו מסופר שיעקב אבינו אמר לבניו למה הרעותם לי. כתוב במדרש ובאמת הקב"ה אמר: אני עוסק להמליך את בנו במצרים, והוא אומר למה הרעותם לי? שהיה לו לידע שבדאי הוא לטובה, ואינו בכלל רעה שיאמר למה הרעותם לי. כי יעקב חשב שממכירת יוסף ואילך, סילק הקב"ה השגחתו מעליו. ועל זה אמר הקב"ה: אני עוסק להמליך את בנו במצרים, ועבור זה היה מכירת יוסף, ומעולם לא סלקתי השגחתי ממנו, והוא אומר למה הרעותם לי, כאילו סלקתי השגחתי ממנו? ר"ל שבפסוק זה מבואר שהקב"ה התרעם על יעקב שאמר נסתר דרכי מה', והיינו מה שאמר למה הרעותם עכ"ל. והנה כידוע כל הנהגת הבורא בעולם הכל לטובה ולפעמים רואים זאת מיד כמו רבי עקיבא החמור תרגול ונר, ולפעמים לאחר זמן כמו אצל יוסף ש 22 שנים יעקב היה בצער רק אצל כ" נודע לו שהכל היה לטובה להציל את בניו מרעב. ויש להוסיף שכל הטובות מגיעות מתוך הצער והיסורים וכן כתב הרמח"ל בספר דעת תבונות על דברי המדרש הנ"ל. כי כל זמן שהיה יעקב אבינו בצער על פרישת יוסף ממנו, הקדוש ברוך הוא לא היה אלא מגלגל לגלגלים להמליך את יוסף ולהחיות את יעקב בשלוה, וזה בנה אב, שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזמן הטוב, אינו מזדמן ובא אלא מתוך עומק צעה נסתרת, ועל כן יקרה קודם לו צער, והרי זה כענין שאמר ז"ל (ברכות ה.) שלש מתנות טובות ניתנו לישראל, וכולם לא ניתנו אלא על ידי טורח. וזאת אומרת שלפני כל דבר טוב שהקב"ה נותן לאדם, לפני כן הוא נותן לו צער וייסורין, וזה ענין הסתר פנים שהקב"ה נותן טובה בעולם על ידי שקדם לזה צער. ולפי"ז מה שאמר ז"ל על יעקב אבינו שאמר דבר של בטלה במה שאמר למה הרעותם לי. הביאור בזה הוא: שאף שלא ידע יעקב שיוסף מלך במצרים, אבל מכל מקום היה לו להבין מתוך הצער הגדול שעובר עליו עכשיו, שיוסף איננו ושמעון איננו ורוצים לקחת ממנו גם את בנימין, שבדאי טובה גדולה גנוזה כאן, שהרי אין הטוב בא אלא מתוך הצער, וכשיש צער גדול מאוד, הוא סימן לטובה גדולה מאוד שעתידה לבא, ולכן היה טענה עליו למה אמר למה הרעותם לי? הרי אין זה רעה בעצם, אף שנראה רעה, כי בדאי עוד רגע קט יתגלה הטובה הגדולה, וזה היה הטענה על יעקב. והוא כדוגמת הזרע הנזרע באדמה, שכאשר נרקב מתחיל לצמוח ממנו אילן גדול, נמצא שהרקובן של הגרעין הוא הוא ההכנה לקיומו העתידי, ואילו לא היה נרקב לא היה צומח ממנו האילן, וכן הוא בכל חוקי הבריאה. וכן דרשו ז"ל אלולי שישבתי בחושך, לא היה אור לי, אלמלא נפלתי לא קמתי, מתוך כעס רעון, מתוך רוגז רחמים, מתוך צרה ורוחה שנאמר: ועל צרה היא לעקב וממנה ניושע. מתוך אפלה אורה. נמצא שהיסורים הם האמצעי לקיום הטובה העתידה לבא על האדם.

כתב בספר יעלזו חסידים (שהקב"ה אינו מביא נסיון לאדם אלא כשרוצה לעשות טובה לאדם, ובאה מדת הדין לפני הקב"ה ואומרת: רבונו של עולם אע"פ שלפניך גלוי שהוא ירא שמים, ומגיע לעשות לו טובה, מכל מקום אין גלוי לבריות שהוא ירא שמים יותר משאר בני אדם, ואין הדין נותן לעשות לו טובה יותר משאר בני אדם? עד שיהא גלוי לכל שהוא ירא שמים, דהיינו שיעמוד בנסיון שלא יאמרו הבריות ח"ו משוא פנים יש בדבר, ומשום זה מביא הקב"ה לדין נסיון למרות שהקב"ה יודע שהוא עומד בנסיון, מכל מקום מגיע לו הנסיון כדי שיהא ניכר לכל שלא לחנם. נמביא להלן מספר סיפורים איך התברר שכל הניסיונות והייסורים הכל היה לטובה. **בישיבת נהר השלום** בירושלים של רבי בנייה שמואלי ישנו חדר המוקדש לעילוי נשמת אלמנה גלמודה. מה אומר מאחורי זה? בשוק מחנה יהודה בירושלים, הייתה חנות מצליחה מאוד, היו לבעליה רווחים נאים ביותר, יום אחד יהודי אחר פתח חנות בדיוק כמו שלו ממש ממול, כמות הלקוחות שביקשה לחנותו קטנה, והיקף המכירות שלו ירד פלאים, עד שהגיע למצב שהוציאו הוצאות יותר מהכנסותיו, הלך היהודי לרבי בנייה שמואלי וסיפר לו על האסון שנחת עליו. אמר לו הרב: הרי יודע אתה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כמלוא נימה, ושהכל לטובה, תסגור את החנות כאן ופתח חנות במקום אחר, תקבל את הגזרה באהבה. היהודי היה ומתוסכל, אך בחוסר ברירה פתח חנות במקום ששם השכירות זולה יותר, לא רחוק משכונת מאה שערים. מעל החנות שפתח, גרה זקנה גלמודה, ואותו יהודי הבחין שהיא בודדה, ומתוך רחמים, נתן

לה אפשרות לקחת מהחנות ללא תשלום, הזקנה מצידה קצפה על ההזדמנות ולאט לאט התרגלה לבקש ממנו את כל צרכיה. היא ביקשה ממנו לשלם לה תשלומים, חשבונות, ואט אט הוא נעשה כמו הבן שלה והיה עושה הכל למענה. יום אחד פנתה אליו הזקנה וביקשה ממנו שיקדיש לה שעה מזמנו, היות שהיא רוצה לספר לו דבר מה. אותו יהודי שהיה עייף ותשוש לאחר יום עבודה מתיש, חשב לסרב לה, אבל בסוף החליט לעלות לביתה. סיפרה לו הזקנה את סיפור חייה, ואת כל השתלשלות העניינים איך הגיע למצבה הנוכחי, בודדה וגלמודה. ואז סיפרה שיש לה דוד שנפטר והוריש לה חמישה מילוני דולרים, היא גלמודה ואין לה למי להוריש את כספה, והוא היחידי שהיטיב עמה מזה מספר שנים, היא רוצה להוריש לו את מלוא הסכום, והיא רק מבקשת טובה אחת, שיקנה חדר בשיבה שהיה לעילוי נשמתה, וישלמה תורה בחדר זה, וכך הנציח חדר לעילוי נשמתה בישיבת נהר שלום. אמונה שלמה.

סיפור הצלה התרחש בגרמניה בזמן של ערב מלחמת העולם השנייה, וכך סיפרה הגב' ריטה מאיר. נולדתי בגרמניה בשנים שבין שתי מלחמות העולם, באותה תקופה ליקקה אירופה את פצעיה ממלחמת העולם הראשונה, וכבר נצפתה באופק המלחמה השנייה, אני הייתי ילדה קטנה ולא ידעתי על ההתרחשויות והמצב הפוליטי. אבי הרב מנחם, יהודי נכבד תלמיד חכם שעשה תורתו קבע ומלאכתו ארעי, רוב שעות היום עסק בתורה ורק שעות מעטות הוקדשו לענייני הפרנסה, אך ההצלחה והברכה, ברכת ה' שרתה בעסקיו, למרות כמות הזמן המזערית שהושקעה לצורך הפרנסה, משפחתנו נמנתה על **חמש המשפחות העשירות** ביותר בין יהודי קהילתנו, חיינו חי רווחה באופן שא"א לתאר במילים הכל היה לנו אכלנו וזהב. רק על שמי בלבד היה רשום בטאבו מנדלים גדולים. הייתי בטוחה שאחיה עד סוף ימינו בעושר, שהרי יש לי בניין דירות שרשום על שמי. יום אחד כל העושר הנוצץ התפוצץ לרסיסים לנגד עינינו. המצב הפוליטי שהלך והתחמם הכה בנו קשות, אבי הבין כי המצב קשה, וכי הכלכלה של גרמניה בפני התרסקות, אך אבא הבין זאת רק לגבי הכלכלה, ולא היה לו שמץ של מושג לגבי השואה האיומה שעתידה להתרחש רח"ל. אבא ביקש להעביר את רכושו הרב למקום בטוח יותר, הוא חקר ודרש התייעץ עם מומחים בנושא הכלכלה, כולם הגיעו למסקנה שהרובל הרוסי הנו המטבע היציב מכולם והמבטיח יותר מכל המטבעות האחרים. אבא הזדרז למכור את כל רכושו, הנדל"ן שברשותו, חשבונות הבנק התפוחים, ניירות הערך, ואפילו את דירת המגורים שלנו, המשכנו לגור בה תמורת שכירות ששילמנו את כל כספי הפדיון המיר לרובלים רוסיים למטבעות שכלאורה היו היציבים מכולם והמבטיחים מכולם. אבי ביקש מפקיד הבנק שיוזר את תהליך המרת השטרות, ואכן הפקיד הזדרז ותוך זמן קצר ביותר קיבלנו הודעה רשמית על סכום עתק של רובלים רוסיים שהופקד על שמו בבנק. ביום שלמחרת, בלא הודעה מראש ובלי שאיש ידע איך ולמה זו קרה, צנח הרובל הרוסי מרום הכלכלה לתהומה, ולא היה לו עוד כל ערך, אני זוכרת את המקרה הזה כאילו זה קרה היום. מאיגרא רמא לביא עמיקתא. בתוך מספר ימים הגיעו לביתנו אגרוגים גדולים חתומים בחותמת הבנק הרוסי גדושים בשטרות של רובלים רוסיים, אינני יכולה להעריך כמה שטרות היו שם, המוניס הון עתק של שווה היה את הנייר שעליו היה כתוב, אולי היינו יכולים לעשות מהשטרות טפטים לקירות התבדחנו, ולא ידענו אם לצחוק או לבכות, הורי קיבלו עליהם באהבה את נסיון העוני כפי שקיבלו עליהם באהבה את נסיון העושר. אט אט עיקלו את הדבר, והסיקו את מסקנותיהם ואמרו: אם כבד להיות בעוני ובמצוקה, עדיף לעשות זאת בארץ הקודש ולנו יש הזכות לגור בארץ הקודש, ומדיבורים למעשה המשפחה החלה בהכנות לקראת עזיבת המקום, אני זוכרת את עמדנו על הרציף וחיכינו לרכבת שתיקח אותנו מהארץ הזו. עמדנו שם אבא אמת חשיקה ילדים, וארבע מזוודות. שבועיים ימים קודם לכן נמנינו עם חמש המשפחות העשירות בקהילה, והיום מה שנותר לנו מכל זה היו הבגדים שלגופנו שהיו כמעט את כל רכושו, במזוודותינו שמרנו לא מעט משטרות הרובלים, אף על פי שבצעמנו לא ידענו מה נעשה בהם. ואנחנו בני המשפחה שהורגלנו לחיי רווחה ופינוק ולמשרתים שמסתובבים סביבנו ללא הרף, עלינו לישראל בחוסר כל, אני זוכרת את עצמי נערה צעירה ונבוכה מביטה בביתנו הקטן הצפוף

והדל ובערמות שטרות הרובלים, וחושבת ביני לבין עצמי מי יוכל להבין את דרכי ההשגחה, לא חלמתי שהתמונה תתבהר לי כל כך מהר, ואגיע להבנה מהירה, על דרכי ההשגחה. התמקמנו איך שהוא בארץ, ואז החלו להגיע תשלומות המזורות מגרמניה ארץ מולדתנו, עלה לשלטון מטורף בשם אדולף היטלר ימ"ש, שנראה קרוב הוא מאוד לאשפוזו לצמיתות במחלקה בלתי נעימה בעליל. פתאום רעשה גרמניה וסחפה אחריה חצי עולם למלחמה נוראית, שבו נטבחו על קידוש ה' כידוע כשליש מבני עמנו. מקרובי משפחתנו ובני קהילתנו, לא נותר כמעט זכר, ואנו בזכות הרובלים הרוסיים שלא שווים היו אלא רק את ציפוי קירות הבית לכל היותר, וזינו בהצללתנו בחיינו ובחיי כל זרענו אחינו. אמונה שלמה.

מעשה שהתרחש לפני יותר מ-100 שנה. באמריקה התגוררה משפחת שטראוס, הידועה כמשפחה עשירה אילי ההון המפורסמים, נתן שטראוס היה האהב האמצעי בין שלשת האחים שטראוס, האח הבכור היה 'איזידור', הוא היה איש עסקים. נתן היה האח האמצעי, הוא כיהן כממונה על שירותי הבריאות בניו יורק. והצעיר שבאחים 'אוסקאר' היה היהודי הראשון שהגיע לדרגת שר בממשלת ארצות הברית. האחים 'איזידור ונתן' תרמו רבות למפעלים וישובים שהוקמו בארץ ישראל, ובוה הביעו את זיקתם לארץ הקודש. מר נתן שטראוס הנדבן, תרם כסף רב לבניית העיר נתניה, ואכן היא נקראת על שמו עד עצם היום הזה. תרומותיהם על שני האחים יועדו בעיקר למפעלים של אישים שלא היו שומרי תורה ומצוות. בשלב מסוים החליטו ראשי הישוב הישן בירושלים לנסות את מזלם, ופנו אל האחים שטראוס שיתרמו לאחזקת מפעלי חסד בירושלים של הימים ההם. ראשי הישוב החרדי הישן תיארו בפניהם את המצב הכלכלי הקשה של תושבי העיר בכלל, ועניי ירושלים בפרט, ובשלב ראשוני ביקשו מהאחים הנדיבים לתרום לבנייתו ולהחזקתו של 'בית תבשיל' שבו יאכלו עניי ירושלים וישביעו את רעבונם. התיאור הקודר שישנם עניים שהגיעו עד פת לחם ומרוב רעב צמד עורם על בשרם, נגע ללבו הרוחם של מר נתן, בעוד שאחיו איזידור סלד מהעניין ואף הביע את סרובו להשתתף במצוה חשובה זו, ולא היה מוכן להקצות מכספו למטרה נעלה זו. כיון שכך, שיגר מר נתן שטראוס את התרומה רק מכיסו הפרטי וביקש להתעדכן בהתקדמות העניינים ולהזמין לחנוכת הבית בסיום המלאכה, כדי שיוכל להשתתף ולעמוד מקרוב במעשה ידיו להתפאר. בשנת תע"ר"ו הוקמו שני בתי תבשיל, אחד בבתי וורשה בסמיכות לשכונת מאה שערים. והשני בעיר העתיקה, לאחר שהסתיימה הבניה והכל עמד על מקומו בשלום, בישרו למר נתן על גמר הבניה של בית התבשיל שנבנה מתרומתו ונדבות לבו, והודיעו לו על מועד תחנות הבית, לנסיעה זו הצטרף גם אחיו של מר נתן לפי בקשתו. 'איזידור שטראוס' בהגיעם ארצה נסעו שני האחים ונשותיהם לירושלים, וכשהגיעו לבית התבשיל וראו את מאות העניים שיושבים סביב שולחנות ערוכים וסועדים את לבם בשמחה, הגיבו בצורה מנוגדת. מר נתן שטראוס שתרם מהונו את האירוע הזה התרגש עד מאוד מהמעמד המרשים, שמכספו נתן לדל והביע סיפוק ושבועות רצון גדולה מכך שכספו שימש למטרה נעלה זו. ואילו האח השני 'איזידור' שלא היה מוכן לתרום, כשראה את עוונתו של אנשי ירושלים, לא די שלא השתתף בצערם וסבלם אלא אדרבה הביע שאט נפש אל מול המחזה שנגלה לנגד עיניו, ולא הצליח להסתיר את סלידתו מעניי ירושלים. בסיום האירוע ליוו המארחים את האחים. ונצטל מבית התבשיל, מעד מר נתן במדרגות ופנל ארצה, נחבט ושבד את קרסולו. מארחיו הבחילו לבית החולים לקבל טיפול, ושם התברר שיש שבר בקרסול בצורה קשה, והוא לא יוכל לדרוך על כף רגלו מספר ימים עד שיתאחה השבר ולכן הוא יצטרך להתאשפז בבית החולים במשך כמה ימים, כשהגיע אחיו לבקר בבית החולים וראה אותו נתון בגבש ושובע על המיטה ומתפתל מכאבים, שחק למשבטו ואמר בנימה של לעג: נו, אז זו התמורה שקיבלת על התרומה לבית התבשיל הירושלמי? מר נתן שטראוס שמע את דברי השחק והלעג מפי אחיו ששמן לאידו אך לא הגיב. שני האחים היו אמורים להפליג מארץ ישראל לאנגליה, על סיפונה של ספינת התענוגות החדשה והמשוכללת בעולם 'טיטניק'. עקב השבר שהיה ברגלו לא היה יכול להפליג, ולבסוף האח איזידור ואשתו החליטו לחזור לאנגליה במועד המתוכנן. ואחיו נתן ורעייתו לינה נשארו בירושלים.

ביום רביעי כ"ג ניסן שנת תרע"ב בשעה 12.00
בצהריים יצאה אוניית הפאר 'הטיטניק' מהנמל
באנגליה לארצות הברית, כשעל סיפונה 2227 נוסעים.
אך לאחר חמישה ימי הפלגה ביום ראשון כ"ז ניסן
בלילה האוניה התנגשה בקרחון וכתוצאה מכך חור
עצום נפער באוניה. האוניה שקעה במצולות ים עם
1522 נוסעים ואנשי צוות, בין ההרוגים היו איזידור
שטראוס ואשתו אידה, רק 705 נוסעים ניצלו. בכל
ימי השבעה כשישב נתן שטראוס שבעה על אחיו,

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשתנו מובא עניין החלומות, מה עושים
כשחולמים חלום לא טוב? **תשובה:** יש בשו"ע
חלומות מסוימים שמתענים עליהם, אבל ידוע
שהחזו"א אמר לאחד שחלם חלום שמתענים עליו
בזה"ל: אתה לא כ"כ חשוב שיגלו לך מהשמים דברים
כאלו. וכך ענה בדרך כלל רבי חיים קניבסקי.
ולעיתים רחוקות מאוד מאוד רבי חיים היה אומר
להתענות. ועל חלומות מפחידים תמיד אמר רבי חיים
לומר בברכת כשיים יהי רצון של הטבת חלום,
ובמשנ"ב מביא שזה מועיל גם לחלומות שמתענים
עליהם. וה"ה מהני הטבת חלום. והורה רבי חיים
שאם חלם על משהו דבר לא טוב שלא יספר זאת
לחברו כדי לא לצער. וכשחולם שימות, רבי חיים
הביא שזה סגולה לאריכות ימים.

שאלה: מה יכול לסייע לחיזוק בימים אלו? **תשובה:**
מאחורי חנוכה מתחיל כעין זמן חדש והוא זמן
שאפשר לזכות בו להרבה יותר משאר ימות השנה,
בגלל שבזמן שהתורה קצת נחלשת זוכה מי שמתחזק
ביתר שאת לשפע גדול שנמצא באותו הזמן בעולם, כי
כידוע שהקב"ה מוריד שפע של תורה בעולם וכיוון
שיש שנחלשים בזמן זה כי זה אחרי חודשים
מהחורף ויש עוד ארבעה חודשים יש קצת קושי
והרבה לא שוקדים כמו בתחילת הזמן. לכן כל מי
שיש לו שכל בקודקודו יתחזק ביתר שאת בד'
חודשים אלו ויזכה לסיים את הזמן עם סיפוק אדיר
ביותר.

שאלה: אדם הנמצא בזמן של חולשה רוחנית, מה
יעשה בשביל שיעבור את התקופה בקלות ולא ישבר
מזה לנצח? **תשובה:** אם הוא מבין שכך דרך העולם,
וכי זוהי תקופה זמנית, שלאחריה תבא תקופה של
עלייה, אזי הוא לא 'מתרסק' ועוזב את כל עבודתו
לגמרי, כי גם כעת הוא עובד את ה', אם כי בדרך של
נסיגה. וכתב רבי חיים מוואלוז'ין זע"א: והנה האדם
הוא תמיד עולה ויורד, ובעת ירידתו נדמה לו כי כל
מה שעושה עכשיו מן התורה ומן העבודה אינו כלל
בלב שלם ואין מצליח לו, והיה רוצה לנוח ולהתנתר
בשינה עד שיעבור אותו הזמן וישבו לזריזותו. וזה
ידוע הרבה להולך בדרך התורה אבל באמת אינו כן,
כי האדם בנקל יוכל לעלות למדרגתו אם הוא עוסק
אפילו על ידי התרשלות משלא יעסוק כלל, כי יתרחק
מן התורה ויותר יקשה לו להודרו עוד. והעבודה
היותר חשובה והיותר יקרה בעיני ה' היא, אם
עובדים אותו גם בימי הירידה, כאשר שיכחה גדולה
נופלת על האדם, ודווקא אז הוא מתאמץ להתקרב
אל בוראו עם כל היצר הרע שבו, ולהמשיך דוקא
מתוך חמימותו של היצר. תורת ההתחזקות.

שאלה: כשאדם חוטא ואשם בכל העבירות שעושה
ולא משתדל כלל לחזור, האם יש לו זכות לפנות
לקב"ה ולבקש רחמים? **תשובה:** הקב"ה מצפה מכל
יהודי שישוב עמו, בדיקו מהמקום שבו הוא נמצא,
על הנושאים העומדים על הפרק. ויש להוסיף את
דברי רבי חיים ויטאל שכותב שלפני ביאת המשיח
לקב"ה יש נחת רוח מעבודת התפילה של דורינו שהם
בבחינת ערבה שאין להם טעם וריח ומוציאים את
התפילה שלהם רק דרך השפתים בלי לחשוב על מה
שאומרים. תורת ההתחזקות.

שאלה: בפרשתנו מסופר שיוסף הוזק מהבור והוא
גילה והחליף שמלותיו, יש להקשות מדוע הוא לא
התרחץ הרי הוא יושב בבית סוהר שנים רבות
ומסתבר שהיה מלוכלך וא"כ מדוע הוא לא התרחץ?
תשובה: אחי מתלמידי האר"י רבי מרדכי כהן כותב
בספרו שפתי כהן שלאדם צדיק אין לכלוך וזוהמה
כלל. ומסופר על הגאון מוילנא שבזמן שהיה עני מרוד
היו שכנותיה של הרבנית של הגאון מקניטות אותה
שחיה בעניות ואינה עוסקת כמותן בכיבוש הבגדים
לעיתים קרובות והיו מציעות לה שתתגרש ממנו.
הרבנית אשת הגר"א היתה צדקנית ומסורה לבעלה

התנחם במחשבה אחת בלבד שלא עזבה אותו, הוא
ידע שהקב"ה ריחם עליו והציל אותו ממות. נתן
שטראוס הבין, שההתעסקות שלו במצוקה של
תלמידי החכמים של ירושלים זה מה שהציל אותו
מלהיקבר בלב ים. האח שסירב לתרום ואף לעג
לאחיו שכביכול משליך כספו לטמיון, קיפח את חייו
באסון הנורא, ורק אז התברר שהשי"ת מסובב כל
הסיבות רצה להציל את נפש התורם, וגלגל את
העניינים בצורה כזו שמר נתן ימעד וישבור רגלו

ויתעכב בארץ הקודש וזוה תנצל נפשו מרדת שחת.
כשנפטר נתן שטראוס והקריאו את הצוואה שלו,
הרשימה של מוסדות הציבור בירושלים שהוקראו
היתה כמעט אינסופית, הוא הקדיש שני שלישי
מהרכוש שלו לעניי ארץ ישראל. ואפילו בהסתרה
שבתוך ההסתרה, בודאי גם שם נמצא ה' יתברך, גם
מאחורי הדברים הקשים העוברים עליו, אני עומד.
דברי חיים לרב הצדיק רבי יוסף חיים אליהו
שליט"א.

חמיו של יוסף? פוטי פרע. צ. מנחה ליוסף? צרי. ק.
מה יבשלים? קנה. ר. שבע פרות? רעות. ש. בן כמה
היה יוסף כשהגיע אל פרעה? שלושים. ת. המשך
המילה למה? תתנעו.

חידות בפרשת השבוע: א. מה הדבר הנדיר שיקראו
השבוע? **ב.** שני אחים בפרשה אחד רוחץ פניו ואחד
רוחץ רגליו? **ג.** לאיזה שני אנשים בפרשה הפסוק
קורא להם נער? **ד.** היכן בפרשה שש מילים רצופות
המתחילות באות א? **ה.** איזה דבר בפרשה הוא כבד
למרות שלא שוקל הרבה? **ו.** פעמים שבע בפסוק אחד,
אחד מספר שבע והשני לא? **חידות ידע תורני: ז.** היכן
יש בתפילה מקום שיש בו תשע מילים רצופות (ולנוסח
ספרד 11) שמסתיימות ב-ם? **ח.** איזו ברכת הנהנין
לפעמים מברכים ברכה שונה (תלוי בעיתוי שמברך)?
ט. מתי מזיק בידים ובמוזד פטור? **י.** איזו הפטרה
קוראים 5 פעמים בשנה? **יא.** איזה מצוות ל"ת נשים
פטורות? **יב.** היכן מוזכר בתורה פעם ראשונה פרח?

חידות לבוגרים: יג. היו שלושה ילדים ראובן שמעון
לוי. שניים מהם שקרנים ואחד דובר אמת. שאלו
אותם את השאלות הבאות: שאלו את ראובן האם
שמעון דובר אמת? ענה לו ראובן לא הוא שקרן. שאלו
את שמעון האם ראובן ולוי שווים בדיבורם ענה
שמעון כן. שאלו את לוי האם שמעון דובר אמת? ענה
כן. איך נדע ע"פ התשובות הללו מי שקרן ומי דובר
אמת? **יד.** אדם רצה להגיע לעיר דוברי האמת ולא
לעיר דוברי השקר כעת הוא עומד בצומת דרכים. מה
יודע להיכן ללכת הוא פוגש אדם חמישים אחוז שהוא
מעיר האמת חמישים אחוז שהוא מעיר השקר איזה
שאלה הוא ישאל ויידע בברור מה לעשות? **חידות**
לשאול את הילדים: טו. מתי עושים קידוש בלי יין
(כך נוהגים אשכנזים)? **טז.** שתי אחיות, כל אחת בת
שבע והן לא תאומות? **יז.** שני אחים מאבא, אחד בן
חיים ואחד בן שלמה? **יח.** בן 13 שהוא לא בר מצווה?
יט. שלושה ילדים נולדו באותו תאריך, אך הבר
מצווה של כל אחד מהם הוא בזמן אחר לגמרי? **כ.**
באיזה מצב שנמצא התרגול הוא לא נקרא בשמו?

תשובות: א. הפטרת מקץ, כי כמעט תמיד קוראים
הפטרת חנוכה בשבת זו. **ב.** מג כד וירחצו רגליהם. מג
לא יוסף רחץ פניו. **ג.** מא יב נער עברי – יוסף. מג ח
שלחה הנער – בנימין. **ד.** איש אל אחיו אבל אשמים
אנחנו. **ה.** כי כבד הרעב. **ו.** מא כט שבע שני שבע. **ז.**
בברכת יוצר אור: עולם, כלם אהובים כלם ברויים
כלם גבורים (כלל קדושים) וכלם עושים. **ח.** עצי
שמים כשמברך במצו"ש מברך בורא מיני בשמים.
ט. כשעושה בשבת יש קים ליה בדרבה מיניה. **י.** דרשו
ה' בהימצאו. **יא.** הקפת הראש והשחתת הזקן. **יב.**
פרחים שבמנוחה. **יג.** ראובן ולוי ודאי אינם שווים,
שהרי על השאלה האם שמעון אמיתי ענה כ"א
תשובה שונה, וא"כ אחד מהם ודאי שקרן, שמעון
ודאי שקרן, כי אמר שראובן ולוי אותו הדבר וזה לא
יתכן. כיוון ששמעון שקרן סימן שראובן אמיתי שהרי
הוא אמר על שמעון את האמת, ואילו לוי ושמעון
שקרנים. **יד.** הוא ישאל היכן אתה גר, אם האיש דובר
אמת ודאי יראה לו על עיר האמת, ואם האיש דובר
שקר ג"כ יראה לו עיר האמת כי הוא הרי שקרן וילך
לאן שאומר לו ששם הוא גר. מהספר מלאכת
מחשבת. **טז.** לאחת קוראים בת שבע. **יז.** הם בני
של חיים למשפחת בן שלמה. **יח.** בן 13 חודשים. **יט.**
נולדו באותו תאריך אך לא באותו שנה. **כ.** כשאוכלים
אותו הוא נקרא עוף.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא'
במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ
alon@gmail.com או לטל: 0527633431

הלכות הקשורות לפרשה

ויישן ויחלום שנית. אדם שבירך ברכת המפיל ונוקק
לברך ברכת אשר ייצר האם יברך או לא. וה"ה אם
רוצה לקום ללמוד או לקרוא ספר וכדו' האם מותר
לו או לא? הפוסקים נחלקו בזה, ובחזו"א החמיר
בכך. ואם שכב בזמן שהיה ראוי לו להירדם ולא נרדם
מקילים בזה הפוסקים.

פרעה קצף על עבדיו. הגמ' בחולין קה: כותבת שאין
שותין קצף שעל המשקה דהוא גורם לחולי,
וכשמוציא הקצף החוצה עם כפית או כלי זה מזיק
לראש, וכשמוציא עם היד זה גורם לעניות, והפתרון
הוא שיחכה שהקצף ישקע. עניין זה הוזכר באלוה
רבה קע ובפמ"ג שם ובמשנ"ב סימן קע רק רמז לזה
וכתב עיין בא"ר, בכתבי קה"י החדשים תמה על
שמוזלים בזה. וכן הרב ואזנר בקובץ מבית לוי ניסן
ג כתב שיש להקפיד בזה, ולכאורה הדברים נאמרו
גם על קצף שיש בקולה ובבירה ורבי חיים קניבסקי
אמר לי פעם שראוי להקפיד בזה אבל זה לא חובה.

חידות

חידות שינון הפרשה לפרשת מקץ לפי סדר הא - ב:
א. אשת יוסף? אסנת. **ב.** כינוי לתבואה? בר. **ג.** מה
נעלם ליוסף? גביע. **ד.** שבע שיבלים? דקות. **ה.**
המשך: לולי! התמהמנו. **ו.** תחילת הפרשה? ויהי
מקץ. **ז.** הביאו ליוסף? זמרת הארץ. **ח.** פותרי
חלומות? חרטומים. **ט.** פרעה הסיר מידו? טבעת. **י.**
מיהו צפנת פענח? יוסף. **כ.** כינוי לאמיתיים? כנים. **ל.**
ויצק העם לפרעה? ללחם. **מ.** בית סוהר? משמר. **נ.**
גביע יוסף? ניחש. **ס.** משותף למילים יוסף מספוא
כסף אסון מאסר? אה"ס. **ע.** כינוי ליהודי? עברי. **פ.**

10
שעות
תורה
מדי
יום

ישיבת ר' חיים שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"
בנשיאות מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ובראשות מרן הגר"ב שרייבר שליט"א

כדאי להיות שותף

דברי מרן הגר"י בונים שרייבר שליט"א מייסד וראש חבורת "מקבלי עול תורה" בגודל ענין השותפות בחבורה:

כשמנצל את הזמן ואת השאר עוסק במה שצריך חשיב שעשרים וארבע שעות דבוק בתורה, וכשהוא דבוק בתורה.. מה יכול להיות יותר מזה, קוב"ה וישראל חד, ע"י האורייתא וע"י הדביקות הזו מחוברים לקב"ה, ובהיות שיש הרבה מאד שלא יכולים מכל מיני סיבות, הדביקות שלהם בקב"ה היא ע"י התמיכה בזה, ולכן כדאי להיות שותפים בזה גם ביששכר וגם בזבולון.

גדל מעלת נתינת הצדקה בשמולות ימי הנפח
אלו יותר מבכל השנה, הופא בספרים
פי ימים אלו מסגלים מאוד לתקן
פגמי נפשו בנתינת הצדקה,
וביחוד ללומדי תורה להחזיקם.

(יסוד ושורש העבודה שער המפקד א')

מסלולי השותפות

**תערך הגרלה בין כל המשתתפים במסלולים אלו עד יום ד' ח' טבת
אחד מתוך עשר זוכה בנופש זוגי בצפת או במירון.**

וכן יכנסו מידי חודש עד אדר ב פ"ד להגרלה על נופש משפחתי בצפת או במירון סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

יששכר זבולון 250 ₪ * 24 חודשים	יששכר זבולון 150 ₪ * 24 חודשים	הקדשת חודש לימוד 150 ₪ * 12 חודשים	חכמי לב 100 ₪ * 12 חודשים
החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע • נופש זוגי בצפון מתנה	החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.	מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע	"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

10
שעות
תורה
מדי
יום

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"